Venetijs

veneti

veneti

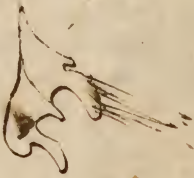

μύουρον φαίνεσθαι, ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῆ. ἐὰν δὲ πλείους, λέγω δὲ, οἷον, ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ᾖ συγκειμένη, οὐ μία. ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη, καὶ ἡ Ὀδύσσεια. ἃ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος. καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς πράξεως μίμησίς ἐστιν. εἰ οὖν τούτοις τε διαφέρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ· δεῖ γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡδονὴν ποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ τὴν εἰρημένην· φανερὸν ὅτι κρεῖττον ἂν εἴη μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνουσα τῆς ἐποποιίας. περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ ἐποποιίας, καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν εἰδῶν, καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ πόσα, καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ ἢ μὴ τίνες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων, καὶ λύσεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

ΤΕΛΟΣ.

Series Chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V. *Quaterniones omnes.*

Venetijs, apud Ioan. Gryphium.
M D XLVI.

τὸν καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ
πινδάρου ἦν. ὡς οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτὴν, ἡ ὅλη τέχνη
πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει. τὴν μὲν οὖν * περὶ τῆς θεα- πρὸς
τὰς ἐπιεικεῖς, φασὶν εἶναι, δι' ὃ οὐδὲν δέονται τῶν σχη-
μάτων. τὴν δὲ τραγικὴν πρὸς φαύλους. ἡ οὖν φορτι-
κὴ, χείρων δηλονότι ἂν εἴη. πρῶτον μὲν οὖν οὐ τῆς ποιη-
τικῆς ἡ κατηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς. ἐπεί ἐστι
περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις, καὶ ῥαψῳδοῦντα, ὅπερ
ἐποίει σωσίστρατος, καὶ διᾴδοντα, ὅπερ ἐποίει μνα-
σίθεος ὁ πούντιος. εἶτα οὐδὲ κίνησις ἅπασα ἀποδοκι-
μαστέα, εἴπερ μὴ δ' ὄρχησις. ἀλλ' ἡ φαύλων, ὅπερ καὶ
καλλιππίδη ἐπετιμᾶτο, καὶ νῦν ἄλλοι, ὡς οὐκ ἐλευ-
θέρας γυναῖκας μιμουμένων. ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ μιμούμενοι
ἄνευ κινήσεως ποιεῖ τὸ αὑτῆς, ὥσπερ ἡ ἐποποιία.
διὰ γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν, φανερὰ ὁποία τίς ἐστι. εἰ οὖν
ἐστὶ τἆλλα κρείττων, τοῦτό γε οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ ὑ-
πάρχειν. ἔπειτα διότι πάντ' ἔχει, ὅσαπερ ἡ ἐποποιία
καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι, καὶ ὅτι οὐ μικρὸν μέ-
ρος τὴν μουσικὴν, καὶ τὴν ὄψιν ἔχει, δι' ἧς τὰς ἡδο-
νὰς συνίστανται ἐναργέστατα. εἶτα καὶ τὸ ἐναργὲς ἔ- συνίσταμαι
χει, καὶ ἐν τῇ ἀναγνωρίσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων. ἔτι τὸ τῷ
ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι. τὸ
γὰρ ἀθροώτερον ἡδονὴ πολλῷ κεκραμμένον τῷ χρό-
νῳ. λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν οἰδίπουν θείη, τὸν σοφοκλέους
ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ ἰλιάς. ἔτι ἧττον μία ὁποιασοῦν μί-
μησις ἡ τῶν ἐποποιῶν. σημεῖον δὲ, ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μι-
μήσεως, πλείους τραγῳδίαι γίνονται. ὥστε ἐὰν μὲν
ἕνα μῦθον ποιῶσιν, ἀνάγκη ἢ βραχέα δεικνύμενον

τὸν μὲν ἢ πρὸς τὴν ποίησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον, ἢ πρὸς τὴν δόξαν δεῖ ἀνάγειν. πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. τοιούτους δ' εἶναι, οἵους, ζεῦξις ἔγραφεν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον. τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν, πρὸς ἅ φασι τἄλογα. οὕτω τε καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν ἐστιν. εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι. τὰ δ' ὑπεναντία, ὡς εἰρημένα, οὕτω σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις, ἔλεγχοι. εἰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, ὥστε καὶ αὐτὸν, ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει, ἢ ὃ ἂν φρόνιμος ὑπόθηται. ὀρθὴ δὲ ἐπιτίμησις, καὶ ἀλογία, καὶ μοχθηρία. ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης μηθὲν χρήσηται τῷ ἀλόγῳ. ὥσπερ εὐριπίδης* τῷ αἰγειήτου πονηρίᾳ· ὥσπερ ἐν ὀρέστῃ τοῦ μενελάου. ταῦτα μὲν οὖν ἐπιτιμήματα ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν. ἢ γὰρ ὡς ἀδύνατα, ἢ ὡς ἄλογα, ἢ ὡς βλαβερὰ, ἢ ὡς ὑπεναντία, ἢ ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχνην. αἱ δὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων ἀριθμῶν σκεπτέαι. εἰσὶ δὲ δώδεκα. πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιητικὴ μίμησις, ἢ ἡ τραγῳδική, διαπορήσειεν ἄν τις. εἰ γὰρ ἡ ἧττον φορτικὴ βελτίων. τοιαύτη δὲ πρὸς βελτίους θεατάς ἐστι, δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική. ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται. οἷον, οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλιόμενοι, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι. καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν σκύλλαν αὐλῶσιν. ἡ μὲν οὖν τραγῳδία, τοιαύτη ἐστίν. ὡς καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς. ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα πίθηκον ὁ μωΐσκος

* τοῦ αἰγειήτος πονηρίᾳ, καὶ uel αἰγει, νήτου, aut αἰγίσθου

τε ὁμαδόν. τὸ γὰρ πάντες, ἀντὶ τοῦ πολλοὶ, κατὰ μετα-
φορὰν εἴρηται. τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι, καὶ τὸ οἴη δ' ἄμμο-
ρος, κατὰ μεταφοράν. τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον. κατὰ δὲ
προσῳδίαν, ὥσπερ ἱππίας ἔλυεν ὁ θάσιος τὸ, δίδο-
μεν δέ οἱ. καὶ τὸ μὲν, οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ. τὰ δὲ
διαιρέσει, οἷον, ἐμπεδοκλῆς. αἶψα δὲ θνητὰ ἐφύοντο
τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατα ζῶά τε πρὶν κέκρητο. τὰ δὲ
ἀμφιβολίᾳ, παρῴχηκε δὲ πλέον νύξ. τὸ γὰρ πλέον
ἀμφίβολόν ἐστι. τὰ δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως, οἷον
τὸν κεκραμένον οἶνόν φασιν εἶναι. ὅθεν πεποίηται, κνη-
μὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο. καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σί-
δηρον ἐργαζομένους. ὅθεν εἴρηται ὁ γανυμήδης διὶ
οἰνοχοεύειν οὐ πινόντων οἶνον, εἴη δ' ἂν οὐ τοῦτό γε κατὰ
μεταφοράν. δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι ὑπεναντίω-
μά τι δοκεῖ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν, ποσαχῶς ἂν ση-
μαίνειεν. τοῦτο ἐν τῷ εἰρημένῳ, οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκε-
ον ἔγχος, τῷ ταύτῃ κωλυθῆναι τὸ δὲ ποσαχῶς ἐνδέχε-
ται, ὡδί πως. μάλιστ' ἄν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν κατ'
ἀντικρὺ, ἢ ὡς γλαύκων λέγει, ὅτι ἔνια ἀλόγως προ-
ϋπολαμβάνουσι, καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλο-
γίζονται, καὶ ὡς ἀρυηκότες, ὅτι δοκεῖ, ἐπιτιμῶσιν, ἂν
ὑπεναντίον ᾖ τῇ αὐτῶν οἰήσει. τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ
περὶ Ἰκάριον. οἴονται γὰρ αὐτὸν λάκωνα εἶναι. ἄτο-
πον οὖν τὸ μὴ ἐντυχεῖν τὸν τηλέμαχον αὐτὸν εἰς λα-
κεδαίμονα ἐλθόντα. τὸ δ' ἴσως ἔχει, ὥσπερ οἱ κεφα-
λλῆνές φασι. παρ' αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν ὀ-
δυσσέα, καὶ εἶναι ἰκάδιον, ἀλλ' οὐκ ἰκάριον. δι' ἁμάρ-
τημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν. ὅλως δὲ τὸ ἀδύνα-

λως μηδὲ μὴ ἡμαρτῆσθαι. ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός. ἔλαττον γὰρ, εἰ μὴ ᾔδει, ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ κακομιμήτως ἔγραψε. πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' οἷα δεῖ, οἷον, καὶ σοφοκλῆς ἔφη. αὐτὸς μὲν οἵους δεῖ, ποιεῖν, εὐριπίδης δὲ, οἷοί εἰσι. διὸ ταύτῃ λυτέον. εἰ δὲ μηδετέρως, ὅτι οὕτω φασὶν, οἷον τὰ περὶ θεῶν. ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν, οὔτ' ἀληθῆ. ἀλλ' ἔτυχεν. ὥσπερ ξενοφάνης. ἀλλ' οὐ φασὶ τάδε. ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μὲν ἀλλ' οὕτως εἶχεν, οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων, ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος. οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν ἰλλυριοί. περὶ δὲ τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς εἰ εἴρηταί τινι, ἢ πέπρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον, ἢ εἰρημένον βλέποντα, ἢ σπουδαῖον, ἢ φαῦλον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα, πρὸς ὃν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ, ἢ οὗ ἕνεκεν, οἷον, ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται, ἢ μείζονος κακοῦ, ἵνα ἀπογένηται. τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν, οἷον, γλώττῃ. οὐρῆας μὲν πρῶτον. ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους, λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας καὶ τὸν δόλωνα. ὅς ῥά τοι εἶδος μὲν ἔην κακὸς, οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν. τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσι. καὶ τὸ ζωρότερον δὲ κέραιρε, οὐ τὸ ἄκρατον ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον. τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται, οἷον, ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι, ⁎ καὶ τὸ, ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ τρωϊκὸν ἀθρήσειεν, καὶ αὐλῶν συρίγγων

[margin: ἢ σπουδαῖον] [margin: ἅμα δὲ φησὶν καὶ τὸ]

διανοητικοῖς. ἀποκρύπτει γὰρ πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ
λέξις τά τε ἤθη, καὶ τὰς διανοίας. περὶ δὲ προβλη
μάτων, καὶ λύσεων ἐκ πόσων τε, καὶ ποίων, ἂν εἰδῶν,
εἴη, ὧδε θεωροῦσι γένοιτ' ἂν φανερόν. ἐπεὶ γάρ ἐστι
μιμητὴς ὁ ποιητής, ὥσπερ ἂν ἢ ζωγράφος, ἤτις ἄλ-
λος εἰκονοποιός, ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων τὸν
ἀριθμὸν, ἕν τι ἀεί, ἢ γὰρ οἷα ἦν, ἢ ἐστίν, ἢ οἷα φασί, καὶ
δοκεῖ, ἢ οἷα εἶναι δεῖ. ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει
ἢ καὶ γλώτταις, καὶ μεταφοραῖς. καὶ πολλὰ πάθη
τῆς λέξεώς ἐστι. δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.
πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς
καὶ τῆς ποιητικῆς, οὐδὲ ἄλλης τέχνης, καὶ ποιητικῆς.
αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία. ἡ μὲν γὰρ καθ' ἢ μὲν
αὑτήν. ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός. ἡ μὲν γὰρ προείλετο μιμή
σασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ τὸ προε-
λέσθαι μὴ ὀρθῶς κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμ
φω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχ
νην ἁμάρτημα, οἷον, τὸ κατ' ἰατρικὴν ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνα
ἢ ἀδύνατα πεποίηται. ταῦτ' οὖν ὁποῖ' ἂν ᾖ, οὐ καθ' τον
ἑαυτήν. ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλή- ἢ τὰ
μασιν ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα λύειν. πρῶτον μὲν
γὰρ ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίη
ται, ἡμάρτηται, ἀλλ' ὀρθῶς ἔχοι, εἰ τυγχάνοι τοῦ τέ
λους τοῦ αὐτῆς. τὸ γὰρ τέλος, εἴρηται, οἷον, εἰ οὕτως ἐκ-
πληκτικώτερον, ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος. παρά-
δειγμα, ἡ τοῦ ἕκτορος δίωξις. εἰ μέντοι τὸ τέλος, ἢ μᾶλ εἰ
λον ἢ ἧττον ἐνεδέχετο ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων
τέχνην ἡμάρτηται οὐκ ὀρθῶς. δεῖ γάρ, εἰ ἐνδέχεται ὅ

ὀρχεῖ εἰς τὸν πράττοντα. ἔπειτα τὰ περὶ τὴν ἕκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη, οἱ μὲν ἑστῶτες, καὶ οὐ διώκοντες, ὁ δὲ, ἀνανεύων. ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι λανθάνει. τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ. σημεῖον δέ. πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι. δεδίδαχε δὲ μάλιστα ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν, ὡς δεῖ. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι ὅταν τουδὶ ὄντος, ἢ γινομένου, τοδὶ γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι, ἢ γίνεσθαι, τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος. διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἄλλου δὲ τούτου ὄντος ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι, ἢ προσθεῖναι. διὰ γὰρ τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀληθὲς ὂν παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον, ὡς ὄν. * προαιρεῖσθαί τε ἀδύνατα, καὶ εἰκότα μᾶλλον, ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα, τούς τε λόγους μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων, ἀλλὰ μάλιστα μηδὲν ἔχειν ἄλογον. εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ οἰδίπους. τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ *ἰόλαος ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ἐκ τεγέας εἰς τὴν μυσίαν ἥκων. ὥστε τὸ λέγειν ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον. ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους. ἂν δὲ θῇ, καὶ φαίνηται εὐλογώτερον ἐνδέχεσθαι, καὶ ἄτοπον. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτὰ, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσει. νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἀφανίζει ἡδύνων τὸ ἄτοπον. τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι, καὶ μήτε ἠθικοῖς μήτε

ις. 7

παράδειγμα δὲ τοῦτο ἐκ τῶν νίπτρων ex manuscripto codice additur.

* λάϊος

ἐνδέχεσθαι ἢ ἀποδέχεσθαι

κριτῶν μέρος μόνον. ἐν δὲ τῇ ἐποποιίᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα, ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα. καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις. τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας. τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοσεν. εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιεῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο. τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον, καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. διὸ καὶ γλώττας καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα. περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ * μίμησις τῶν ἄλλων. τὸ δὲ ἰαμβικὸν, κίνησις καὶ τετράμετρον κινητικὰ, τὸ μὲν ὀρχηστικὸν, τὸ δὲ πρακτικόν. ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτὰ, ὥσπερ χαιρήμων. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρώῳ. ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτὸ διαιρεῖσθαι. ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ, ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν. οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐτοὶ μὲν δι' ὅλου ἀγωνίζονται, μιμοῦνται δὲ ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις. ὁ δὲ ὀλίγα φροιμιασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα, ἢ γυναῖκα, ἢ ἄλλο τι ἦθος. καὶ οὐδὲν ἄηθες, ἀλλ' ἔχον ἦθος. δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν. μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἀνάλογον. διὸ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστὸν διὰ τὸ μὴ

σιν. οἱ δ᾽ ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι, καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ, οἷον, ὁ τὰ κυπριακὰ ποιήσας, καὶ τὴν μικρὰν ἰλιάδα. τοιγαροῦν ἐκ μὲν ἰλιάδος, καὶ ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι, ἐκ δὲ κυπρίων πολλαί. καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς ἰλιάδος πλέον ὀκτώ, οἷον, ὅπλων κρίσις, φιλοκτήτης, νεοπτόλεμος, εὐρύπυλος, πτωχεία, λάκαινα, ἰλίου πέρσις, καὶ ἀπόπλους, καὶ σίνων, καὶ τρῳάδες. ἔτι δὲ τὰ εἴδη ταυτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ. ἢ γὰρ ἁπλῆν, ἢ πεπλεγμένην, ἢ ἠθικήν, ἢ παθητικὴν δεῖ εἶναι, καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας, καὶ ὄψεως ταυτά. καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ, καὶ ἀναγνωρίσεων, καὶ παθημάτων, ἔτι τὰς διανοίας καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς. οἷς ἅπασιν ὅμηρος κέχρηται καὶ πρῶτος, καὶ ἱκανός. καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν ἡ μὲν ἰλιὰς ἁπλοῦν, καὶ παθητικόν, ἡ δὲ ὀδύσσεια, πεπλεγμένον. ἀναγνώρισις γὰρ διόλου, καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει, καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε. διαφέρει δὲ κατά τε τῆς συστάσεως τὸ μῆκος ἡ ἐποποιία, καὶ τὸ μέτρον. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος. δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τέλος. εἴη δ᾽ ἂν τοῦτο, εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρός τε τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν. τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν. ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιία ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ τῶν ὑπο-

μένα, ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μι-
μεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ
ἐν λόγοις τις χρήσεται, ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα τὸ κύριον,
καὶ μεταφορὰ καὶ κόσμος. περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας
καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ
εἰρημένα. περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς, καὶ *ἐν μέτρῳ μι- ἐμμέτρῳ
μητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τρα-
γῳδίαις συνιστάναι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶ-
ξιν ὅλην, καὶ τελείαν ἔχουσαν ἀρχήν, καὶ μέσον, καὶ
τέλος, ἵν᾽ ὥσπερ ζῶον ἐν ὅλον, ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδο- ἓν
νήν, δῆλον. καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνήθεις εἶναι.
ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλω- ἤλωσιν
σιν, ἀλλ᾽ ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα,
ἢ πλείους. ὧν ἕκαστον, ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα,
ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἥτ᾽ ἐν σαλαμῖ-
νι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν σικελίᾳ καρχηδονίων
μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος. οὕτω
καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον
μετὰ θατέρου. ἐξ ὧν ἓν *οὐδὲν γίνεται τέλος. σχεδὸν οὐ γίνεται
δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι. διό, ὥσπερ εἴ- λλ
πομεν, ἤδη καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη ὅμηρος
παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔ-
χοντα ἀρχήν, καὶ τέλος ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον,
λίαν γὰρ ἂν μέγας. καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσε-
σθαι. ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα. καταπεπλεγμένον μ
τῇ ποικιλίᾳ. νῦν δ᾽ ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδί-
οις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, οἷον, νεῶν καταλόγῳ,
καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, *οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίη- σις

ἄλλων μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν, οἷον, τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον αἰσχύλου καὶ εὐριπίδου, ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος, γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνεται καλὸν, τὸ δ' εὐτελές. αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαινα ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός. ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίειν, τὸ * θοινᾶται μετέθηκε. (θοινᾶται μετέθηκε.) καὶ νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἀειδὴς, εἴ τις λέγει τὰ κύρια μετατιθείς. νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδής. καὶ δίφρον ἀεικέλλιον καταθεὶς, ὀλίγην τε τράπεζαν. δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς, μικράν τε τράπεζαν. καὶ τὸ ἴωνες βοόωσιν, ἴωνες κράζουσιν. ἔτι δὲ ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται, οἷον, τὸ δωμάτων ἄπο. ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων, καὶ τὸ σέθεν, καὶ τὸ, ἐγὼ δέ νιν, καὶ τὸ ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ ἀχιλλέως: καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει. ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ δι(πολὺ δὲ)πλοῖς ὀνόμασι, καὶ γλώτταις. * τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι, μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν. εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι. τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι. τῶν δὲ ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἡρωϊκοῖς, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρη-

μένα, ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρήσεται, ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα τὸ κύριον, καὶ μεταφορὰ καὶ κόσμος. περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα. περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς, καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνιστάναι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην, καὶ τελείαν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ τέλος, ἵν᾽ ὥσπερ ζῷον ἐν ὅλον, ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, δῆλον. καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνήθεις εἶναι. ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ᾽ ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα, ἢ πλείους. ὧν ἕκαστον, ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα, ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἥ τ᾽ ἐν σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν σικελίᾳ καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ ἄλλο συντείνουσαι τέλος. οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θατέρου. ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος. σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι. διό, ὥσπερ εἴπομεν, ἤδη καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν, καὶ τέλος ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον. λίαν γὰρ ἂν μέγας καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα. καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. νῦν δ᾽ ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, οἷον, νεῶν κατὰ λόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν

ἰδῶν μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν, οἷον, τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον αἰσχύλου καὶ εὐριπίδου, ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος, γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνεται καλὸν, τὸ δ' εὐτελές. αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαινα ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός. ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίειν, τὸ* θοίνατο με τέθεικε. καὶ νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἀειδὴς, εἴ τις λέγει τὰ κύρια μετατιθείς. νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδής. καὶ δίφρον ἀεικέλλιον καταθεὶς, ὀλίγην τε τράπεζαν. δίφρον μοχθηρὸν καταθείς, μικράν τε τράπεζαν. καὶ τὸ ἴωνες βοόωσιν, ἴωνες κράζουσιν. ἔτι δὲ ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει. ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται, οἷον, τὸ δωμάτων ἄπο. ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων, καὶ τὸ σέθεν, καὶ τὸ, ἐγὼ δέ νιν, καὶ τὸ ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ ἀχιλλέως. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει. ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ γλώτταις. * τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι, μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἐστὶ λαβεῖν. εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι. τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι. τῶν δὲ ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἡρωϊκοῖς, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρη-

θοινᾶται μετέθηκε.

πολὺ δὲ

γοντα τὰ ὑπάρχοντα ἀδύνατα, συνάψαι. κατὰ μὲν οὖν
τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆ-
σαι. κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν, ἐνδέχεται, οἷον, ἄν-
δρα ἴδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα, καὶ τὰ
τοιαῦτα. ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός. δι' ὃ
ἀνακέκραταί πως τούτοις. τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ἐν ἄλλῳ
ποιήσει, μὴ δὲ ταπεινὸν ἡ γλῶττα, καὶ ἡ μεταφορὰ ἀντιγρά-
καὶ ὁ κόσμος, καὶ τἆλλα τὰ εἰρημένα εἴδη. τὸ δὲ κύ- φω ἐδόκει
ριον, τὴν σαφήνειαν. οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλ- ἐπειλεί-
λονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως, καὶ μὴ ἰδιωτικὸν αἱ πειν με-
ἐπεκτάσεις, καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀ- τὰ τὸ
νομάτων. διὰ μὲν τὸ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον πα- βαρβαρι-
ρὰ τὸ εἰωθὸς * γινόμενον, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει. σμός
διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σαφὲς ἔσται. ὥστε * λειπόμενον
οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ
τῆς διαλέκτου, καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητὴν, οἷον
Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος. ὡς ῥάδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει
ἐκτείνειν ἐφ' ὁπόσον βούλεται ἰαμβοποιήσας ἐν αὐ-
τῇ τῇ λέξει. οἷον, ἠτίχαειν εἶδον μαραθῶνα βαδίζον-
τα. καὶ οὐκ * ἂν γειναμενος τὸν * ἐκείνου ἐξ ἐλέβορον. γεράμενος
τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρό- τὸ καὶ ἂν
πῳ, γελοῖον, τὸ δὲ μέτρος κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν με- γεράμιος
ρῶν. καὶ γὰρ μεταφοραῖς, καὶ γλώτταις, καὶ τοῖς ἄλ- * ἐκείνου ἐλέβορον,
λοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς, καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ
τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο. τὸ δὲ ἁρμόττ-
τον, ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρείσθω, ἐντιθε-
μένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον, καὶ ἐπὶ τῆς γλώτ-
της δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων

ῥῷ κεχρημένον, ἢ τῷ οἰκείῳ, ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημέ-
νη. τὸ δὲ αὖ ἀφῃρημένον ἐστὶν ἢ αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένου.
ἐπεκτεταμένον μὲν, οἷον, τὸ πόλεως πόληος. καὶ τὸ
πηλείδου, πηληϊάδεω. ἀφῃρημένον δὲ, οἷον, τὸ κρῖ,
δὲς, οἷς καὶ τὸ δῶ. καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων, ἐῆς, ἧς, ἐξηλ-
λαγμένον δέ ἐστιν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ μὲν κα-
ταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ, οἷον, τὸ δεξίτερον κατὰ μαζὸν,
ἀντὶ τοῦ δεξιόν. ἔτι τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἄῤῥενα,
τὰ δὲ θήλεα, τὰ δὲ μεταξύ. ἄῤῥενα μὲν ὅσα τελευ-
ἀφώνων π.κ. τᾷ εἰς τὸ ν' καὶ ῥ, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ τῶν ἀφώνων σύγκει-
ται. ταῦτα δέ ἐστι δύο, τὸ ψ' καὶ ξ'. θήλεα δὲ, ὅσα ἐκ
τῶν φωνηέντων εἴς τε τὰ ἀεὶ μακρὰ, οἷον, εἰς ή, καὶ ώ,
καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς ά, ὥστε ἴσα συμβαίνει
πλήθει, εἰς ὅσα τὰ ἄῤῥενα καὶ τὰ θήλεα. τὸ γὰρ ψ' καὶ
τό ξ' ἀλλά ἐστιν, εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ.
οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ί τρία μόνα, μέλι, κόμ-
μι, πέπερι. εἰς δὲ τὸ ύ πέντε, τὸ πῶυ, τὸ νάπυ, τὸ γόνυ,
τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα, καὶ ν' καὶ σ'.
λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. σα-
φεστάτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλ-
λὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ, ἡ κλεοφῶντος ποίη-
σθενέλους uel σθενέλου σις, καὶ ἡ σθενόλου. σεμνὴ δὲ, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰ-
διωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέ-
γω, γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ πᾶν
τὸ παρὰ τὸ κύριον. ἀλλ᾽ ἄν τις ἅμα ἅπαντα τὰ τοι-
αῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται, ἢ βαρβαρισμός. ἂν
μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα. ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, καὶ
βαρβαρισμός. αἰνίγματος γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ λέ-

γε. τὸ γὰρ μύριον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος, οἷον, χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας τάμνεν ἀτήρει χαλκῷ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀρύσαι ταμεῖν, τὸ δὲ ταμεῖν ἀρύσαι εἴρηκεν. ἄμφω γὰρ ἀφελεῖν τί ἐστι. τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον. ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν, ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστι. λέγω δὲ, οἷον, ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς ἄρην. ἐρεῖ τοίνυν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἄρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα διονύσου. ἔτι, ὁμοίως ἔχει ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον. ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἑσπέραν, γῆρας ἡμέρας, καὶ τὸ γῆρας, ἑσπέραν βίου. ἢ, ὥσπερ ἐμπεδοκλῆς, δυσμὰς βίου. ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον * τῶν ἀνάλογον. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τὸ ὁμοίως λεχθήσεται. οἷον, τὸ τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπείρειν, τὴν δὲ φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον. ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. διὸ εἴρηται σπείρων θεοκτίσαν φλόγα. ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι, καὶ ἄλλως προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον, εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ ἄρεως, ἀλλὰ οἴνου. πεποιημένον δ' ἐστὶν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπό τινων αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής. δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα. οἷον, τὰ κέρατα ἔρνυγας, καὶ τὸν ἱερέα ἀρητῆρα. ἐπεκτεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημένον, τὸ μὲν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέ-

αὐτά, ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ, ἓν ἢ πολλοῖς, οἷον ἄνθρωποι,
ὑποκριτικά ἢ ἄνθρωπος, ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτά, οἷον κατ' ἐρώτη
σιν, ἢ ἐπίταξιν. τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βάδιζε, πτῶσις ῥή
ματος καὶ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστί. λόγος δὲ φωνὴ συνθετὴ
σημαντική. ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι. οὐ γὰρ
ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων, καὶ ὀνομάτων σύγκειται,
οἷον, ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός. ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημά
των εἶναι λόγον. μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει, οἷον
βαδίζειν ἐν τῷ βαδίζει κλέων, ὁ κλέων, εἷς δέ ἐστι λόγος διχῶς.
συνδέσ- ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, ἢ ὁ ἐκ πλειόνων *συνδέσμῳ, οἷον,
ἡ ἰλιὰς μὲν συνδέσμῳ εἷς, ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἓν ση
μαίνειν. ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν, ἁπλοῦν δὲ
λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. τὸ δὲ διπλοῦν.
τούτου δὲ, τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος, καὶ ἀσήμου. τὸ δὲ ἐκ ση
μαινόντων σύγκειται. εἴη δ' ἂν, καὶ τριπλοῦν, καὶ τε
καὶ πολλα τραπλοῦν ὄνομα*οἷον τὰ πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν
ἑρμοκαϊκόξανθος. ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ
οἷον γλῶττα, ἢ μεταφορά, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημένον, ἢ ἐ
πεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον. λέγω
δὲ κύριον μὲν, ᾧ χρῶνται ἕκαστοι. γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτε
ροι. ὥστε φανερὸν ὅτι καὶ γλῶτταν, καὶ κύριον
εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτό, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ. τὸ γὰρ σίγυνον
κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα. μεταφορὰ δ' ἐστὶν
ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος
ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ
τὸ ἀνάλογον. λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος, οἷον,
νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκε. τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστιν ἑστάναι τι. ἀ
πὸ εἴδους δὲ ἐπὶ γένος. ἤδη μυρί' ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔορ

γε. τὸ

καὶ ψιλότητι, καὶ μήκει, καὶ βραχύτητι, ἔτι δὲ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ, περὶ ὧν καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν. συλλαβὴ δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος συνθετὴ ἐξ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος. καὶ γὰρ τὸ γ' ρ' ἄνευ τοῦ α' συλλαβὴ, καὶ μετὰ τοῦ α', οἷον, τὸ γρα. ἀλλὰ καὶ τούτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς τῆς μετρικῆς ἐστι. σύνδεσμος δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν, ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, ἣν μὴ ἁρμόττει ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι καθ' αὑτὸν, οἷον, μὲν, ἤτοι, δή. ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν μιᾶς, σημαντικὴν δὲ ποιεῖν πεφυκυῖα μίαν φωνήν. ἄρθρον δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος ἢ λόγου ἀρχὴν, ἢ τέλος, ἢ διορισμὸν δηλοῖ, οἷον, τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ, καὶ τὰ ἄλλα. ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου. ὄνομα δέ ἐστι φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν ἐστι καθ' αὑτὸ σημαντικόν. ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμεθα, ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ σημαῖνον. οἷον ἐν τῷ θεοδώρῳ, τὸ δῶρον οὐ σημαίνει. ῥῆμα δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὑτὸ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων. τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἢ λευκὸν οὐ προσσημαίνει τὸ πότε, τὸ δὲ βαδίζει, ἢ βεβάδικε προσσημαίνει, τὸ μὲν, τὸν παρόντα χρόνον, τὸ δὲ τὸν παρεληλυθότα. πτῶσις δέ ἐστιν ὀνόματος ἢ ῥήματος, ἡ μὲν τὸ κατὰ τούτου, ἢ τούτῳ σημαίνουσα, καὶ ὅσα τοι-

θαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανεῖτο ἡδέα καὶ μὴ, διὰ τὸν λόγον; τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν. ἓν μέν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν, εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. οἷον, τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχὴ, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλὴ, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις. καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν, ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται. ὅτι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ. ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος. ἐπιτάττει εἰπών. μῆνιν ἄειδε θεά. τὸ γὰρ κελεῦσαι φησι, ποιεῖν τι ἢ μὴ, ἐπίταξίς ἐστι. διὸ παρείσθω ὡς ἄλλης, καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα. τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδ᾽ ἐστὶ τὰ μέρη, στοιχεῖον, συλλαβὴ, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος. στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστι φωνὴ ἀδιαίρετος. οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ᾽ ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή. καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναὶ, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον. ταύτης δὲ μέρη τό τε φωνῆεν, καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον. ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν. ἡμίφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς, ἔχον φωνὴν ἀκουστὴν, οἷον, τὸ σ, καὶ τὸ ρ. ἄφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς, καθ᾽ αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνὴν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων τινὰ φωνὴν, γινόμενον ἀκουστόν. οἷον τὸ γ, καὶ τὸ δ. ταῦτα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος, καὶ τόποις, καὶ δασύτητι,

περ δ' εὐριπίδης νιόβην, ἢ μήδειαν, καὶ μὴ ὥσπερ αἰ-
σχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται. ἐπεὶ καὶ
ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. ἐν δὲ ταῖς περιπε-
τείαις, καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι στοχάζονται,
ὧν βούλονται, θαυμαστῶς. τραγικὸν γὰρ τοῦτο, καὶ φι-
λάνθρωπον. ἔστι δὲ τοῦτο ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονη-
ρίας δὲ ἐξαπατηθῇ. ὥσπερ σίσυφος. καὶ ὁ ἀνδρεῖος
μὲν, ἄδικος δὲ ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ ἀγά-
θων λέγει. εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ, καὶ παρὰ τὸ εἰ-
κός. καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκρι-
τῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι,
μὴ ὥσπερ παρ' εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ σοφοκλεῖ,
τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλ-
λης τραγῳδίας ἐστί. δι' ὃ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου
ἄρξαντος ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. καίτοι τί διαφέρει, ἢ ἐξ
ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμότ- ἢ ἐξ
τειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον; περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤ-
δη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, ἢ διανοίας εἰπεῖν.
τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν, ἐν τοῖς περὶ ῥητορι-
κῆς κείσθω. τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθό-
δου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ
λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό, τε
ἀποδεικνύναι, καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευά-
ζειν. οἷον, ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα,
καὶ ἔτι μέγεθος, καὶ σμικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς
πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ
ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευά-
ζειν. πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνε-

δέσις, τὸ δὲ λύσις. τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσω-
θεν πολλάκις ἡ δέσις. τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις. λέγω δὲ δέ-
σιν μὲν εἶναι τὴν ἀπαρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέ-
μεταβαί-νειν ρους, ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνειν εἰς εὐτυχίαν,
λύσιν λύσιν τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι
τέλους, ὥσπερ ἐν τῷ λυγκεῖ τοῦ θεοδέκτου, δέσις μὲν
τά τε πεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις. λύσις δὲ,
ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.
τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα, τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ
μέρη ἐλέχθη, ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περι-
πέτεια, καὶ ἀναγνώρισις. ἡ δὲ παθητικὴ, οἷον οἵ τε αἴαν-
πηλεύς τέ- τες, καὶ οἱ ἰξίονες. ἡ δὲ ἠθικὴ, οἷον, αἱ φθιώτιδες, καὶ
ταρτον, ὁ ὁ πηλεύς. τὸ δὲ τέταρτον, * οἷον, αἵ τε φόρκιδες, καὶ
ἐν ἄλλω προμηθεὺς καὶ ὅσα ἐν ᾅδη. μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα
* ὁμαλ'', οἷον δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν, εἰ δὲ μὴ, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα,
ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς.
γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν
ἑκάστου τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλ-
λειν. δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην, καὶ τὴν αὐ-
τὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ. τοῦτο δὲ, ὧν ἡ αὐτὴ
πλοκὴ καὶ λύσις. πολλοὶ δὲ πλέξαντες εὖ, λύουσι
κακῶς. δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν
ἐποποιϊκὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιϊκὸν δὲ λέ-
γω τὸ πολύμυθον, οἷον, εἴ τις τὸν τῆς ἰλιάδος ὅλον
ποιεῖ μῦθον. ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ
μέρη τὸ πρέπον μέγεθος. ἐν δὲ τοῖς δράμασι πολὺ
παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει. σημεῖον δὲ ὅσοι
πέρσιν ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ

τῶν γὰρ οἱ μὲν, εὔπλαστοι, οἱ δὲ ἐξεταστικοί εἰσιν. τούς τε λόγους τοὺς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν ποιοῦντα ἐκτίθεσθαι καθόλου. εἶθ' οὕτως ἐπεισοδιοῦν, καὶ παρενείρειν. λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου, οἷον, τῆς ἰφιγενείας τυθείσης τινὸς κόρης, καὶ ἀφανισθείσης ἀδήλως τοῖς θύσασιν, ἱδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔσχε τὴν ἱεροσύνην. χρόνῳ δ' ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας, * διατί; ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεὸς διά τινα αἰτίαν. ἔξω τοῦ καθόλου ἐλθεῖν ἐκεῖ, καὶ ἐφ' ὅτι δὲ, ἔξω τοῦ μύθου. ἐλθὼν δὲ καὶ ληφθεὶς, θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισεν, εἴθ' ὡς εὐριπίδης, εἴθ' ὡς πολυΐδης ἐποίησε κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔδει τυθῆναι. καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία. μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη ὑποθέντα τὰ ὀνόματα ἐπεισοδιοῦν. ὅπως δὲ ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια, σκοπεῖν. οἷον, ἐν τῷ ὀρέστῃ ἡ μανία, δι' ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως. ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα, ἡ δ' ἐποποιία τούτοις μηκύνεται. τῆς γὰρ ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστίν, ἀποδημοῦντός τινος ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος. ἐπεὶ δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων, ὥστε τὰ χρήματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι, αὐτὸς ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτοῖς ἐπιθέμενος, αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δ' ἄλλα ἐπεισόδια. ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας τὸ μὲν

φὴ ἐτύθη, καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι. καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ
θεοδέκτου τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν, ὡς εὑρήσων ὑὸν αὐτῆς,
ἀπόλλυται. καὶ ἡ ἐν τοῖς φοινίσιν. ἰδοῦσαι γὰρ τὸν
τόπον συνελογίσαντο τὴν εἱμαρμένην, ὅτι ἐν τού-
τῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς. καὶ γὰρ ἐξετέθησαν
ἐνταῦθα. ἔστι δέ τις καὶ σύνθετος ἐκ παραλογισμοῦ
τοῦ θεάτρου, οἷον, ἐν τῷ ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέλῳ. ὁ
μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ οὐχ ἑωράκει. ὁ δὲ
ὡς δι' ἐκείνου ἀναγνωριοῦντος. διὰ τούτου ἐποίησεν
παραλογισμόν. πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ
αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς ἐκπλήξεως γιγνομένης
δι' εἰκότων, οἷον, ἡ ἐν τῷ σοφοκλέους οἰδίποδι, καὶ τῇ
ἰφιγενείᾳ. εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι ἐπιθεῖναι γράμματα.
αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων ση-
μείων, καὶ περιδεραίων. δεύτεραι δὲ αἱ ἐκ συλλογι-
σμοῦ. δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συ-
ναπεργάζεσθαι ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον.
οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁ ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς
γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ
ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία. σημεῖον δὲ τού-
του, ὃ ἐπιτιμᾶται τῷ καρκίνῳ. ὁ γὰρ ἀμφιάραος ἐξ ἱε-
ροῦ ἀνῄει, ὃ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν. ἐπὶ δὲ
τῆς σκηνῆς ἐξέπεσε, δυσχερανόντων τοῦτο τῶν θεα-
τῶν. ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζό-
μενον, ποιεῖν. πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσε-
ως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι, δι' ὃ καὶ χειμαίνει ὁ χειμα-
ζόμενος, καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτα-
τα. δι' ὃ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν ἢ μανικοῦ. τού-

ρίσις ὅτι μὲν ἐστὶν, εἴρηται πρότερον. εἴδη δὲ ἀναγνω
ρίσεως, πρώτη μὲν ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶν διὰ ση-
ται δι' ἀπορίαν, ἡ διὰ τῶν σημείων. τούτων δὲ τὰ μὲν μείων
σύμφυτα, οἷον, λόγχην, ἣν φοροῦσι γηγενεῖς, ἢ ἀστέ-
ρας, οἵους ἐν τῷ θυέστῃ καρκῖνος. τὰ δὲ ἐπίκτητα, καὶ
τούτων τὰ μὲν ἐν τῷ σώματι, οἷον, οὐλαὶ, τὰ δὲ ἐκ-
τὸς, τὰ περιδέραια. καὶ οἷον ἐν τῇ τυροῖ διὰ τῆς σκά-
φης. ἔστι δὲ καὶ τούτοις χρῆσθαι ἢ βέλτιον, ἢ χεῖρον,
οἷον, ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς. ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑ-
πὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβωτῶν. εἰσὶ γὰρ
αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀτεχνότεραι καὶ αἱ τοιαῦται
πᾶσαι. αἱ δὲ ἐκ περιπετείας, ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς νί- ἡ
πτροις, βελτίους. δεύτεραι δὲ αἱ πεποιημέναι ὑπὸ διὸ ἐν-
τοῦ ποιητοῦ. διὸ ἄτεχνοι, οἷον, ὀρέστης ἐν τῇ ἰφιγενείᾳ τεχνοι
ἀνεγνώρισε τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκεί-
νης, ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ * διὰ διὰ λόγ-
σημείων. ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει, ἃ βούλεται ὁ ποιη- χην
τὴς, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος. διὸ ἐγγύς τῆς εἰρημένης ἁμαρτί-
ας ἐστίν. ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν, καὶ ἐν τῷ σο-
φοκλέους τηρεῖ ἡ τῆς κερκίδος φωνή. τρίτη δὲ ἡ διὰ
μνήμης, * τὸ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα. ὥσπερ οἱ ἐν κυπρίοις τῶ
τοῖς δικαιογένους. ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν ἔκλαυσε. καὶ
ἡ ἐν ἀλκινόου ἀπολόγῳ. ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ, καὶ
μνησθεὶς ἐδάκρυσεν. ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν. τετάρτη ἀνεγνωρί-
δὲ ἡ ἐκ συλλογισμοῦ, οἷον ἐν χοηφόροις. ὅτι ὅμοιός τις σθη
ἐλήλυθεν. ὅμοιος δὲ οὐθεὶς, ἀλλ' ἡ ὀρέστης. οὗτος ἄρα ἐ- ἢν εἰκὸς,
λήλυθεν. καὶ ἡ πολυΐδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς ἰφιγενεί- uel εἰ εἰ-
ας. * εἰκὸς γὰρ τὸν ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι ἥ τ' ἀδελ- κὸς

μενέλαος ἐν τῷ ὀρέστῃ. τοῦ δὲ ἀπρεποῦς, καὶ μὴ ἁρμόττοντος, ὅ τε θρῆνος ὀδυσσέως ἐν τῇ σκύλλῃ, καὶ ἡ τῆς μελανίππης ῥῆσις. τοῦ δὲ ἀνωμάλου, ἡ ἐν αὐλίδι ἰφιγένεια. οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ. χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ τὸ εἰκός. καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον, ἢ εἰκός. φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ ἰλιάδι τὰ περὶ ἀπόπλουν. [τὸν πλοῦν] ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν, ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν. εἰ δὲ μὴ, ἔξω τῆς τραγῳδίας, οἷον, τὰ ἐν τῷ οἰδίποδι τοῦ σοφοκλέους. ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, ἢ ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν. οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους, καὶ ῥαθύμους, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, *ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ οἷον τὸν ἀχιλλέα ἀγαθὸν καὶ ὅμηρος. ταῦτα *δὴ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τούτοις τὰς παρὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ. καὶ γὰρ κατ' αὐτάς ἐστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς. ἀναγνώ-

[Margin: τοιούτους ὄντας ἐπιεικεῖς δὴ διατηρεῖ]

ξαι. πρᾶξαι δὲ ἀναγνωρίσαι. τό, τε γὰρ μιαρὸν οὐ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπληκτικόν. κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον. λέγω δέ. οἷον, ἐν τῷ κρεσφόντῃ ἡ μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν. ἀποκτείνει δὲ οὔ, ἀλλ' ἀνεγνώρισε. καὶ ἐν τῇ ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν. καὶ ἐν τῇ ἕλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισε. διὰ τοῦτο, ὅπερ πάλαι εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγῳδίαι εἰσί. ζητοῦντες γὰρ οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ' ἀπὸ τύχης εὗρον τὸ τοιοῦτον παρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις. ἀναγκάζονται οὖν ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους, καὶ τίνας εἶναι δεῖ ποιεῖσθαι τοὺς μύθους εἴρηται ἱκανῶς. περὶ δὲ τὰ ἤθη τέτταρά ἐστιν, ὧν δεῖ στοχάζεσθαι. ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ᾖ. ἕξει δὲ ἦθος μὲν, ἐὰν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερὸν ὁ λόγος, ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσίν τινα, φαῦλον μὲν, ἐὰν φαύλην. χρηστὸν δὲ, ἐὰν χρηστήν. ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει. καὶ γὰρ γυνή ἐστι χρηστὴ, καὶ δοῦλος. καίτοιγε ἴσως τούτων τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ὅλως φαῦλόν ἐστι. δεύτερον δὲ ἁρμόττοντα. ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι. τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν, τὸ ἦθος, καὶ ἁρμόττον ποιῆσαι, ὥσπερ εἴρηται. τέταρτον δὲ, τὸ ὁμαλόν. κἂν γὰρ ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων, καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτιθεὶς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι. ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον, οἷον, ὁ μεν-

ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν οὔτε ποιῶν· οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος, οὐδ' ἂν μηδετέρως ἔχοντες. ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη, οἷον, ἢ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα, ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ, ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο δρᾶν, ταῦτα ζητητέον. τῆς μὲν οὖν παρηλυμμένοις μύθοις λύειν οὐκ ἔστι. λέγω δὲ, οἷον. τὴν κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ ὀρέστου, καὶ τὴν ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ ἀλκμαίωνος. αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς. τὸ δὲ καλῶς, τί λέγομεν εἴπομεν σαφέστερον. ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν, εἰδότας καὶ γινώσκοντας, καθάπερ καὶ εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν μήδειαν. ἔστι δὲ πρᾶξαι μὲν, ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι τὸ δεινὸν, εἶθ' ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους οἰδίπους. τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος. ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷον, ὁ * ἀλκμαίωνος ἀστυδάμας, ἢ ὁ τηλέγονος ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ ὀδυσσεῖ. ἔτι δὲ τρίτον, * περὶ ταῦτα τὸν μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν ἀνηκέστων, δι' ἄγνοιαν ἀναγνωρίσαι, πρὶν ποιῆσαι, καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως. ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη, ἢ μή· καὶ εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας. τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι, καὶ μὴ πρᾶξαι χείριστον. τό, τε γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν. ἀπαθὲς γάρ. διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις. οἷον, ἐν ἀντιγόνῃ τὸν κρέοντα ὁ αἵμων. τὸ γὰρ πρᾶξαι δεύτερον, βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὲν πρᾶ-

φαίνεται. δευτέρα δὴ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων ἐστὶ σύστασις, ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ ὀδυσσεία, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσι, δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν. ἀκολουθοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες τοῖς θεαταῖς. ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονὴ, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία, ἐκεῖ γὰρ ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον, ὀρέστης, καὶ αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται, καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός. ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον, καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος. δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν, οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα καὶ φρίττειν, καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων, ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ οἰδίποδος μῦθον. τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστιν. οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες, οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν. οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέους, καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητὴν, φανερὸν, ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον. ποῖα οὖν δεινὰ, ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν. ἀνάγκη δὲ ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους τὰς τοιαύτας πράξεις, ἢ ἐχθρῶν, ἢ μηδετέρων, ἂν μὲν οὖν

ὅμοιον. ἔλεος μὲν περὶ τὸν ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν
ἔσται ὅμοιον. ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερὸν* φαίνεται τὸ
συμβαῖνον. ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. ἔστι δὲ τοιοῦ-
τος, ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων, καὶ δικαιοσύνῃ, μή-
τε διὰ κακίαν, καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν
δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινὰ τῶν ἐν μεγάλῃ
δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ, οἷον, οἰδίπους, καὶ θυέστης,
καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες. ἀ-
νάγκη γὰρ ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶ-
ναι μᾶλλον, ἢ διπλοῦν, ὥσπερ τινές φασι. καὶ μετα-
βάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἀλλὰ τοὐναν-
τίον, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μὴ διὰ μοχθηρίαν,
ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἢ οἵου εἴρηται, ἢ βελ-
τίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος. σημεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμε-
πρῶτον μὲν νον. *περὶ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύ-
θους ἀπηρίθμουν. νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλι-
σται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ ἀλκμαίωνα, καὶ
οἰδίπουν, καὶ ὀρέστην, καὶ μελέαγρον, καὶ θυέστην, καὶ
τήλεφον, καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δει-
νὰ, ἢ ποιῆσαι. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλί-
στη τραγῳδία ἐκ ταύτης τῆς συστάσεώς ἐστι. διὸ καὶ
οἱ εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες τὸ αὐτὸ, ἁμαρτάνουσιν. ὅ-
τι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, καὶ πολλαὶ αὐτοῦ
εἰς δυστυχίαν τελευτῶσι. τοῦτο γάρ ἐστιν, ὥσπερ εἴρη-
ται, ὀρθόν. σημεῖον δὲ μέγιστον. ἐπὶ γὰρ τῶν σκηνῶν,
καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώταται αἱ τοιαῦται φαίνον-
ται, ἂν κατορθωθῶσι. καὶ ὁ εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα
μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν

τὸ δὲ στάσιμον. κοινὰ μὲν οὖν ἁπάντων ταῦτα. ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κόμμοι. ἔστι δὲ πρόλογος μὲν μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου. ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. ἔξοδος δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. χορικοῦ δὲ πάροδος μὲν ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ. στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου, καὶ τροχαίου. κόμμος δὲ, θρῆνος κοινὸς χοροῦ, καὶ ἀπὸ σκηνῆς. μέρη μὲν οὖν τραγῳδίας οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴρηται. χηματί-σθαι κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ' ἐστίν. ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι συνιστάντας τοὺς μύθους, καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημένοις. ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλίστης τραγῳδίας μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμένην, καὶ ταύτην φοβερῶν, καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικὴν, τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστι, πρῶτον μὲν δῆλον ὅτι, οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν. οὐ γὰρ φοβερὸν, οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν. οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν. ἀτραγῳδότατον γὰρ τοῦτό ἐστι πάντων. οὐδὲν γὰρ ἔχει ὧν δεῖ. οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερόν ἐστιν. οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν. τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχει ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον, οὔτε φόβον. ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυστυχοῦντα, ὁ δὲ περὶ τὸν

γμένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι. ἀναγνώρισις δὲ ἐστίν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα σημαίνει ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολὴ ἢ εἰς φιλίαν ἢ ἔχθραν τῶν πρὸς εὐτυχίαν, ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνονται, ὡς ἔχει ἡ ἐν τῷ οἰδίποδι. εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις. καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα, καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει. καὶ εἰ πέπραγέ τις ἢ μὴ πέπραγεν ἔστιν ἀναγνωρίσαι. ἀλλ' ἡ μάλιστα τοῦ μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως, ἡ εἰρημένη ἐστίν. ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις, καὶ περιπέτεια, ἢ ἔλεον ἕξει, ἢ φόβον, οἵων πράξεων ἡ τραγῳδία μίμησις ὑπόκειται. ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν καὶ τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται. ἐπειδὴ ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις. ἔτι δὲ ἀναγνωρίσεις, αἱ μὲν εἰσὶ θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον. ὅταν ᾖ δῆλος ἕτερος, τίς ἐστιν. ὅτε δ' ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι, οἷον ἡ μὲν ἰφιγένεια τῷ ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς, ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως. δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη περὶ ταῦτ' ἐστί, περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις, τρίτον δὲ, πάθος. τούτων δὲ περιπέτεια μὲν, καὶ ἀναγνώρισις εἴρηται. πάθος δέ ἐστι πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρά, οἷον, οἵ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι, καὶ αἱ περιωδυνίαι, καὶ τρώσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα. μέρη δὲ τραγῳδίας οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν· κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί, πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικὸν, καὶ τούτου τὸ μὲν πάροδος,

μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν, καὶ ἐλεεινῶν. ταῦτα δὲ γί-
νεται μάλιστα τοιαῦτα, καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται
παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα. τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως
ἕξει μᾶλλον, ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ τῆς τύχης.
ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δο-
κεῖ, ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι. οἷον οἷον ὁ
ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ μίτυος ἐν ἄργει ἀπέκτεινεν τὸν
αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ μίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών. ἔοι-
κε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῆ γενέσθαι. ὥστε ἀνάγκη τοὺς
τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους. εἰσὶ δὲ τῶν μύθων οἱ
μὲν ἁπλοῖ, οἱ δὲ πεπλεγμένοι. καὶ γὰρ αἱ πράξεις,
ὧν μιμήσεις οἱ μῦθοί εἰσιν, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοι-
αῦται. λέγω δὲ ἁπλῆν μὲν πρᾶξιν, ἧς γινομένης,
ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας
ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται. πεπλεγμένη
δὲ, ἐξ ἧς μετὰ ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας, ἢ ἀμ-
φοῖν ἡ μετάβασίς ἐστι. ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς
τῆς συστάσεως τοῦ μύθου. ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων
συμβαίνειν ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι ταῦ-
τα. διαφέρει γὰρ πολὺ τὸ γίνεσθαι, τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ
τάδε. ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν, ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πρατ-
τομένων μεταβολή, καθάπερ εἴρηται. καὶ τοῦτο δὲ, ὥσ-
περ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον. ὥσπερ ἐν
τῷ οἰδίποδι, ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν οἰδίπουν, καὶ
ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας,
ὅστις ἦν τοὐναντίον ἐποίησε, καὶ ἐν τῷ λυγκεῖ, ὁ μὲν
ἀγόμενος, ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ δαναὸς ἀκολου-
θῶν, ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν πεπραγ-

οὖσιν. ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. αἴτιον δ', ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά. τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν, ὅτι δυνατά. οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἐνίαις μὲν ἓν, ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων, τὰ δ' ἄλλα πεποιημένα, ἐν ἐνίαις δὲ οὐδὲν, οἷον ἐν τῷ ἀγάθωνος ἄνθει. ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ, τά, τε πράγματα, καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται. καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει. ὥστ' οὐ πάντως εἶναι ζητητέον, παραδεδομένων μύθων, περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσὶν, ἀντέχεσθαι, καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν. ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν, ἀλλ' ὅμως εὐφραίνει πάντας. δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι. μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις. κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν. οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστι. τῶν γὰρ γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι, οἷα ἂν εἰκὸς γενέσθαι, καὶ δυνατὰ γενέσθαι, καθ' ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι. τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων, καὶ πράξεων, αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται. λέγω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς, οὔτ' ἀνάγκη εἶναι, τοιαῦται δὲ ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὑτούς, ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται ἐπὶ τὸ ἐφεξῆς. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις

θατέρου γινομένου, ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἰκὸς θάτερον γε-
νέσθαι. ἀλλ' ἀπερὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν τὴν ὀ-
δύσσειαν, * συνέστησαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἰλιάδα. συνέστησε
χρὴ οὖν, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία
μίμησις, ἑνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως
μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ
μέρη συνεστάναι, τῶν πραγμάτων οὕτως, ὥστε μετα-
τιθεμένου τινὸς μέρους, ἢ ἀφαιρουμένου διαφέρεσθαι,
καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον, ὃ γὰρ προσὸν, ἢ μὴ προσὸν μηδὲν
ποιεῖ ἐπίδηλον, * οὐδὲ μόριον * τοῦ ὅλου ἐστί. φανερὸν δὲ ὡς οὐδὲν
ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γινόμενα λέγειν, τοῦ ὅλου
τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν. ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ
δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. ὁ γὰρ ἱστορι-
κὸς, καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν. ἢ ἄμε-
τρα διαφέρουσιν. εἴη γὰρ ἂν τὰ ἡροδότου, εἰς μέτρα τι-
θέναι, καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου, ἢ
ἄνευ μέτρων. ἀλλὰ τοῦτο διαφέρει τῷ, τὸν μὲν τὰ γε- τοῦτο
νόμενα λέγειν, τὸν δὲ, οἷα ἂν γένοιτο. διὸ καὶ φιλοσο-
φώτερον, καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν.
ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ
καθ' ἕκαστον λέγει. ἔστι δὲ καθόλου μὲν, τῷ ποίῳ τὰ
ποῖ' ἄττα συμβαίνει, λέγειν, ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ
τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπι-
τιθεμένη, τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί ἀλκιβιάδης ἔπρα-
ξεν, ἢ τί ἔπαθεν. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦ-
το δῆλον γέγονεν. συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν
εἰκότων, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασι, καὶ
οὐχ, ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τὸν καθ' ἕκαστον ποι-

νεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἓν, καὶ τὸ ὅλον
ἐκ τῆς θεωρίας. οἷον, εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῷον. ὥστε
δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν ζώων
ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι. οὕτω
καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δ' εὐμνη-
τοῦ δὲ μόνευτον εἶναι τοῦ μήκους * τὸ δὲ μήκους ὅρος πρὸς μὲν
τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν οὐ τῆς τέχνης ἐστίν. εἰ
γὰρ ἔδει ἑκατὸν τραγῳδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλε-
ψύδρας ἂν ἠγωνίζοντο. ὥσπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτέ φα-
σιν. ὁ δὲ καθ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος,
ἀεὶ μὲν ὁ μείζων, μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι. καλλί-
ων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος. ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰ-
πεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον,
ο ἐφεξῆς γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυ-
χίας, ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν,
ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους. μῦθος δ' ἐστὶν εἷς. οὐχ ὥς-
περ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. πολλὰ γὰρ, καὶ ἄπει-
ρα τῷ γένει συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν, οὕ-
τω δὲ, καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν. ἐξ ὧν μία οὐδε-
μία γίνεται πρᾶξις. διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτά-
νειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν ἡρακληΐδα, καὶ θησηΐδα, καὶ
τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν. οἴονται γὰρ, ἐ-
πεὶ εἷς ἦν ὁ ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσή-
κειν. ὁ δ' ὅμηρος, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ
τοῦτ' ἔοικε καλῶς ἰδεῖν. ἤτοι διὰ τέχνην, ἢ διὰ φύ-
σιν. ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα, ὅσα
αὐτῷ συνέβη. οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ παρνασῷ,
μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ. ὧν οὐδὲν

ἐμμέτρων καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν. τῶν δὲ λοιπῶν πέντε, ἡ μελοποιία μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. ἡ δὲ ὄψις, ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς. ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας, δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος, καὶ ὑποκριτῶν ἐστίν. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστι.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγομεν μετὰ ταῦτα, ποίαν τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων. ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον, καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ἐστί. κεῖται, δ' ἡμῖν, τὴν τραγῳδίαν, τελείας, καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν, ἐχούσης τι μέγεθος. ἔστι γὰρ ὅλον, καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος. ὅλον δέ ἐστι τὸ ἔχον ἀρχὴν, καὶ μέσην καὶ τελευτήν. ἀρχὴ δέ ἐστιν ὃ αὐτὸ μὴ ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστὶ, μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι, ἢ γίνεσθαι. τελευτὴ δὲ τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν. μέσον δὲ ὃ καὶ αὐτὸ μετ' ἄλλο καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον. δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας, εὖ μύθους, μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν, ἄρχεσθαι, μήθ' ὅπου ἔτυχε, τελευτᾶν. ἀλλὰ κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις. ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα, ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν. τὸ γὰρ καλὸν, ἐν μεγέθει, καὶ τάξει ἐστί. διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῷον. συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς, τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινομένη. οὔτε παμμέγεθες. οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γί-

[ἀγαθὸς] τοὺς ἀγαθῶν ἠθογράφος. ἡ δὲ ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος. ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις ἠθικὰς, καὶ λέξεις, καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, οὐ ποιήσει, ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία, ἔχουσα δὲ μῦθον, καὶ σύστασιν πραγμάτων. πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα, οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τοῦ μύθου μέρη ἐστὶν, αἵ τε περιπέτειαι, καὶ ἀναγνωρίσεις. ἔτι σημεῖον, ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον δύνανται τῇ λέξει, καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν, ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι. οἷον, καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ σχεδὸν ἅπαντες. ἀρχὴ μὲν οὖν, καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας, δεύτερον δὲ τὰ ἤθη. παραπλήσιον γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς. εἰ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις * χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειεν, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα. ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πραττόντων. τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δέ ἐστι τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα, καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς. ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς. ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν, ὁποία τις. ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων, διάνοια δὲ ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι, ὡς ἔστιν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται. τέταρτον δὲ τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις. λέγω δὲ ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι, τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν

[χύδην]

ἦθος. καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι, καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες. ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις. λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον, τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ ἤθη, καθ' ὃ ποιούς τινας, εἶναί φαμεν τοὺς πράττοντας, διάνοιαν δὲ ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην. ἀνάγκη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία. ταῦτα δ' ἐστὶ, μῦθος, ἤθη, καὶ λέξις καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ μελοποιΐα. οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται δύο μέρη ἐστὶν, ὡς δὲ μιμοῦνται ἓν, ἃ δὲ μιμοῦνται τρία. καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν κέχρηνται τοῖς εἴδεσι. καὶ γὰρ * ὄψις ἔχει πᾶν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ ὄψιν λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως. μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις. ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν οὐκ ἀνθρώπων ἀλλὰ πράξεων, καὶ βίου, καὶ εὐδαιμονίας, καὶ κακοδαιμονίας. καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ἐν πράξει ἐστί. καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τίς ἐστιν οὐ ποιότης. εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη, ποιοί τινες, κατὰ δὲ τὰς πράξεις, εὐδαίμονες ἢ τοὐναντίον. οὔκουν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσονται πράττουσιν, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. ὥστε τὰ πράγματα, καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας. τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων ἐστίν. ἄνευ μὲν γὰρ πράξεως, οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία. ἄνευ δὲ ἠθῶν, γένοιτ' ἄν. αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων, ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσί, καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι. οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον πέπονθεν. ὁ μὲν γὰρ Πολύγνωτος

νῳ καὶ τούτῳ διαφέρει. καίτοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν
ταῖς τραγῳδίαις τοῦτο ἐποίουν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι.
μέρη δ' ἐστὶ τὰ μὲν ταὐτά, τὰ δὲ ἴδια τῆς τραγῳδίας,
διόπερ, ὥστις περὶ τραγῳδίας οἶδε σπουδαίας, καὶ
φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν. ἃ μὲν γὰρ ἐποποιία ἔ-
χει, ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ. ἃ δὲ αὐτῇ, οὐ πάντα ἐν τῇ
ἐποποιίᾳ. περὶ μὲν οὖν τῆς ἑξαμέτρου μιμητικῆς, καὶ
περὶ κωμῳδίας ὕστερον ἐροῦμεν. περὶ δὲ τραγῳδίας
λέγωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν
γινόμενον ὅρον τῆς οὐσίας. ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμη-
σις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχού-
σης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς
μορίοις δρώντων, καὶ οὐ δι' ἐπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐ-
παθημάτ λέου, καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων μα-
θημάτων κάθαρσιν. λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν
ἔχοντα ῥυθμὸν, καὶ ἁρμονίαν, καὶ μέλος. τὸ δὲ χω-
πε εἰς τῶν εἰδῶν τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι
καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. ἐπεὶ δὲ πράττοντες
ποιοῦνται τὴν μίμησιν, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν
εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος, εἶτα με-
λοποιία, καὶ λέξις. ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν
μίμησιν. λέγω δὲ, λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων
σύνθεσιν, μελοποιίαν δὲ, ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν
ἔχει πᾶσαν. ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις, πράττε-
ται δὲ ὑπό τινων πραττόντων, οὓς ἀνάγκη ποιούς τινας
οι εἶναι κατά τε τὸ ἦθος, καὶ τὴν διάνοιαν, διὰ γὰρ τού-
των καὶ τὰς πράξεις εἶναι φαμὲν ποιάς τινας, πέ-
φυκεν αἴτια δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοιαν, καὶ

στα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις, καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας. ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη, καὶ τὰ {ἄλλα ὡς} ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται. περὶ μὲν ἄλλως οὖν τούτων τοσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα, πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη διεξιέναι καθέκαστον. ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστὶ τὸ γελοῖον μόριον. τὸ γὰρ γελοῖόν ἐστιν ἁμάρτημά τι, καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικὸν, οἷον, εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι, καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης. αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο, οὐ λελήθασιν. ἡ δὲ κωμῳδία διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἔλαθε. καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν. ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἠγνόηται. τὸ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος, καὶ τοῦ δὲ Φόρμις ἦρξαν. τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς, ἐκ Σικελίας ἦλθε. τῶν δὲ Ἀθήνησιν Κράτης πρῶτος ἦρξεν, ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας, καθόλου ποιεῖν λόγους, ἢ μύθους. ἡ μὲν οὖν ἐποποιΐα τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου μετὰ λόγου μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν. τῷ δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν, καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι, ταύτῃ διαφέρουσιν, ἔτι δὲ τῷ μήκει, ἡ μὲν ὅτι μάλιστα, πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν. ἡ δὲ ἐποποιΐα ἀόριστος τῷ χρό-

λὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. ὁ γὰρ μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ ἰλιὰς καὶ ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω, καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. * οἱ δ' ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες, κατὰ τὴν οἰκεῖαν φύσιν οἱ μὲν ἀντὶ τῶν *ἰάμβων, κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο, οἱ δὲ ἀντὶ τῶν *ἐπῶν, τραγῳδοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων. τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν, εἰ ἄρα ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς, ἢ οὔ, αὐτό, τε καθ' αὑτὸ κρινόμενον, καὶ πρὸς τὰ θέατρα, ἄλλος λόγος. *γενομένης οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς, καὶ αὐτή, καὶ ἡ κωμῳδία. καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον. ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικά, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων, ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς. καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς φύσιν. καὶ τότε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε. τρεῖς δέ, καὶ σκηνογραφίαν σοφοκλῆς. ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη. τό, τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο, διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. λέξεως δὲ γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖον ἐστί. σημεῖον δὲ τούτου. πλεῖ-

*In manuscripto codice legitur. παραφανείσης δὲ τῆς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας οἱ ἐφ' &c. ἰαμβικῶν. ἐποποιῶν

γενομένης οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς.

γριωτάτων, καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μαν
θάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς
ἄλλοις ὁμοίως. ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ.
διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμ
βαίνει θεωροῦντας μανθάνειν, καὶ συλλογίζεσθαι, τί
ἕκαστον. οἷον, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος. ἐπεὶ, ἐὰν μὴ τύχῃ
προεωρακὼς, οὐ διὰ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν, ἀλ
λὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύ
την τινὰ ἄλλην αἰτίαν. κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ
μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, τὰ γὰρ
μέτρα ὅτι * μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστί, φανερὸν, ἐξ ἀρχῆς μόριον τοῦ ῥυθμοῦ
οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν
προάγοντες ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχε
διασμάτων. διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποί
ησις. οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο
πράξεις, καὶ τὰς τῶν τοιούτων, οἱ δὲ εὐτελέστεροι τὰς τοιούτων
τῶν φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτε τύχας
ροι ὕμνους, καὶ ἐγκώμια. τῶν μὲν οὖν πρὸ ὁμήρου οὐ πολλά
δενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα. εἰκὸς δὲ εἶναι
πολλούς. ἀπὸ δὲ ὁμήρου ἀρξαμένοις ἐστὶν, οἷον ἐκείνου
ὁ μαργίτης, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐν οἷς * καὶ τὸ ἁρμόττον κατὰ τὸ
ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον. διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται
νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. καὶ
ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωϊκῶν, οἱ δὲ ἰάμ
βων ποιηταί. ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα, μάλιστα
ποιητὴς ὅμηρος ἦν. μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι καὶ
μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν. οὕτω καὶ τὰ τῆς
κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλ

μὲν κατ᾽ ἀρχὰς, ἐν οἷς τε, καὶ ἃ, καὶ ὡς. ὥστε τῇ μὲν
μιμοῦνται ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς ὁμήρῳ σοφοκλῆς. * μιμοῦν-
ται γὰρ ἄμφω σπουδαίους, τῇ δὲ ἀριστοφάνει. πράτ-
τοντας γὰρ μιμοῦνται, καὶ δρῶντας ἄμφω. ὅθεν καὶ
δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦν-
ται δρῶντας. διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τρα-
γῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας, οἱ δωριεῖς. τῆς μὲν κω-
μῳδίας οἱ μεγαρεῖς, οἵ τε ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς παρ᾽
αὐτοῖς δημοκρατείας, γενομένης, καὶ οἱ ἐκ σικελίας.
ἐκεῖθεν γὰρ ἦν ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς, πολλῷ πρότε-
ρος ὢν χωνίδου, καὶ μάγνητος, καὶ τῆς τραγῳδίας,
ἔνιοι τῶν ἐν πελοποννήσῳ ποιούμενοι τὰ ὀνόματα
σημεῖον. οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας κα-
λεῖν φασιν, ἀθηναῖοι δὲ δήμους, ὡς κωμῳδοὺς, οὐκ
ἀπὸ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας
πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως. καὶ τὸ ποιεῖν αὐ-
ἀθηναῖοι τοὶ μὲν δρᾷν, ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν.
περὶ μὲν οὖν τῶν διαφορῶν, καὶ πόσαι, καὶ τίνες
τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα. ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι
μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται
φυσικαί. τό, τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώ-
τούτῳ ποις, ἐκ παίδων ἐστὶ καὶ * τοῦτο διαφέρουσι τῶν ἄλ-
λων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι, καὶ τὰς μαθήσεις
ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν
τοῖς μιμήμασι πάντας. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖ-
τῶν ἔργων, νον ἐπὶ * τῶν ἔργων. ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τού-
ἔργου των τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρο-
μεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀ-

ἅμα πᾶσιν, αἱ δὲ κατὰ μέρος. ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν αἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν. ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους, ἢ φαύλους εἶναι, τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις, κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντων, ἤτοι βελτίονας, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ οἱ γραφεῖς, πολύγνωτος μὲν κρείττους, παύσων δὲ χείρους, διονύσιος δὲ ὁμοίους, εἴκαζε. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφορὰς. καὶ ἔσται ἑτέρα, τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι τοῦτον τὸν τρόπον. καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει, καὶ αὐλήσει, καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας, καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ, καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον ὅμηρος μὲν βελτίους, κλεοφῶν δὲ ὁμοίους, ἡγήμων δὲ ὁ θάσιος ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος, καὶ νικοχάρης ὁ τὴν δηλιάδα, χείρους. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους, καὶ περὶ τοὺς * νόμους. ὡς πέργας, καὶ κύκλωπας τιμόθεος, καὶ φιλόξενος μιμήσαιτο ἄν. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν. ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους, μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν. ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ, ὡς ἕκαστα, τούτων μιμήσαιτο ἄν τις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς, καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ ὅμηρος ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα, ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους. ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησίς ἐστιν, ὡς εἴπο

κὴ, κἂν εἰ τινὲς ἕτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι τοιαῦται
τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων. αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθ-
μῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας ἡ τῶν ὀρχηστῶν. καὶ
γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦν-
ται καὶ ἤθη, καὶ πάθη, καὶ πράξεις. ἡ δὲ ἐποποιία
μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις εἴ-
τε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη
τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν. οὐδὲν γὰρ ἂν
τοῦ σώ- ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς σώφρονος, καὶ ξενάρ-
φρονος χου, μίμους, καὶ τοὺς σωκρατικοὺς λόγους. οὐδὲ εἴ τις διὰ
τινῶν τῶν τριμέτρων, ἢ ἐλεγείων, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων ποι-
τοιούτων οῖτο τὴν μίμησιν. πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε συνάπτον-
τες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐλεγειοποιοὺς, τοὺς
δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν,
ποιητὰς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον. προσαγορεύον-
τὸ μέτρον τες. καὶ γὰρ, ἂν ἰατρικὸν, ἢ μουσικόν τι διὰ * τῶν μέτρων
ἐκφέρουσιν, οὕτω καλεῖν εἰώθασιν. οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν
ὁμήρῳ, καὶ ἐμπεδοκλεῖ, πλὴν τὸ μέτρον. διὸ, τὸν μὲν
ποιητὴν, δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ, φυσιολόγον μᾶλλον
ἢ ποιητήν. ὁμοίως δὲ, κἂν εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μι-
μὴ ποιεῖτο γνύων, ποιεῖτο τὴν μίμησιν, καθάπερ χαιρήμων ἐ-
ποίησεν ἱπποκένταυρον, μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁ-
πάντων τῶν μέτρων, οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγο-
ρευτέον. περὶ μὲν οὖν τούτων διωρίσθω τοῦτον τὸν τρό-
πον. εἰσὶ δέ τινες, αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις,
λέγω δὲ οἷον ῥυθμῷ, καὶ μέλει, καὶ μέτρῳ, ὥσπερ ἥτε
τῶν μί- τῶν διθυραμβικῶν ποίησις, καὶ ἡ * τῶν νόμων, καὶ ἥτε
μων, τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. διαφέρουσι δὲ, ὅτι αἱ μὲν

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

ΠΕΡΙ ποιητικῆς αὐτῆς τε, καὶ τῶν
εἰδῶν αὐτῆς, ἥν τινα δύναμιν ἕ-
καστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστα- ἔχειν δεῖ
σθαι τοὺς μύθους, εἰ μέλλοι κα-
λῶς ἕξειν ἡ ποίησις, ἔτι δὲ ἐκ πό-
σων, καὶ ποίων ἐστὶ μορίων, ὁμοί-
ως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστὶ μεθό-
δου, λέγωμεν, ἀρξάμενοι, κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ
τῶν πρώτων. ἐποποιία δὴ, καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίη-
σις, ἔτι δὲ κωμῳδία, καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ, καὶ
τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη, καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγ-
χάνουσιν οὖσαι μίμησις τὸ σύνολον. διαφέρουσι δὲ ἀλ-
λήλων τρισίν. ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ μιμήσεις
ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον. ὥσπερ γὰρ
καὶ χρώμασι, καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες
ἀπεικάζοντες, οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ, διὰ συνηθεί-
ας, ἕτεροι δὲ, διὰ τῆς φωνῆς, οὕτω κἀν ταῖς ἠρημέ- οἱ δὲ
ναις τέχναις, ἅπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν
ἐν ῥυθμῷ, καὶ λόγῳ, καὶ ἁρμονίᾳ. τούτοις δὲ χω-
ρὶς ἢ μεμιγμένοις, οἷον, ἁρμονίᾳ μὲν, καὶ ῥυθμοῖς ῥυθμῷ
χρώμεναι μόνον ἥ τε αὐλητικὴ, καὶ ἡ κιθαριστι-

νεσθαι. παρίεσθαι δὲ δεῖ συμμαχίαν, ὅταν μὴ ἀνάγκη τις ᾖ ποιεῖσθαι αὐτήν, ἢ μακρὰν τοῖς τόποις ἀπέχωσι, καὶ ἀδύνατοι ὦσι κατὰ τοὺς προσήκοντας παραγίνεσθαι καιρούς. πολίτης δὲ ἀγαθός ἐστιν, ὅστις φίλους μὲν χρησιμωτάτους τῇ πόλει παρασκευάζει, ἐχθροὺς δὲ ἐλαχίστους καὶ ἀσθενεστάτους, καὶ ὅστις πλείστας προσόδους παρασκευάζει, τῶν ἰδιωτῶν μηδένα δημεύων. καὶ ὅστις ἑαυτὸν δίκαιον παρέχων, τοὺς ἀδικοῦντας τι τῶν κοινῶν ἐξετάζειν. δωροῦνται δὲ πάντες, ἐλπίζοντες ὠφεληθήσεσθαι, ἢ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν χάριν ἀποδιδόντες. ὑπηρετοῦσι δὲ πάντες, κέρδους ἕνεκεν, ἢ τιμῆς, ἢ ἡδονῆς, ἢ φόβου. συναλλάττουσι δὲ πάντες, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ ἀκουσίως. αἱ γὰρ πράξεις ἀποτελοῦνται πᾶσαι, ἢ διὰ βίαν, ἢ διὰ πειθώ, ἢ δι᾽ ἀπάτης, ἢ διὰ προφάσεως. ἐν δὲ πολέμῳ περιγίνονται πολεμοῦντες, ἢ διὰ τύχην, ἢ διὰ σωμάτων πλῆθος, ἢ ῥώμην, ἢ διὰ χρημάτων εὐπορίαν ἢ διὰ τόπων εὐφυΐαν, ἢ δι᾽ ἀρετὴν συμμάχων, ἢ διὰ στρατηγοῦ γνώμην. ἐγκαταλιπεῖν δὲ τοὺς συμμάχους ὑπολαμβάνουσι δεῖν, ἢ διὰ τὸ μᾶλλον συμφέρειν τοῦτο, ἢ διὰ τὸ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον. δίκαια δὲ πράττειν ἐστὶ, τὸ τοῖς κοινοῖς τῆς πόλεως ἔθεσιν ἕπεσθαι, τοῖς νόμοις πείθεσθαι, καὶ ταῖς ἰδίαις ὁμολογίαις ἐμμένειν. συμφέρει δὲ, σώματι μὲν εὐεξία, καὶ κάλλος, καὶ ῥώμη, καὶ ὑγιεία. ψυχῇ δὲ, σοφία, φρόνησις, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη. συναμφοτέροις δὲ τούτοις, χρήματα, φίλοι. ἀσύμφορα δὲ, τἀναντία τούτων. πόλει δὲ συμφέρον, πλῆθος πολιτῶν.

ἐὰν μεγαλοπρεπῶς ὦσι κατεσκευασμέναι. πρὸς δὲ τοὺς πολίτας ὠφελίμως, ἐὰν ἱππεῖς καὶ ὁπλῖται διασκευασμένοι συμπέμπωσι. τὰ μὲν δὴ πρὸς τοὺς θεοὺς οὕτω γινόμενα, ὁσίως ἂν ἔχοι. φιλίαν δὲ στησόμεθα πρὸς τοὺς ὁμοιοτρόπους ἡμῖν. καὶ οἷς ταυτὰ συμφέρει, καὶ οἷς περὶ τὰ μέγιστα ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν κοινωνεῖν, ἡ γὰρ τοιαύτη μάλιστα συμβαίνει φιλία. συμμάχους δὲ ποιεῖσθαι τοὺς δικαιοτάτους, καὶ τοὺς δύναμιν πολλὴν ἔχοντας, καὶ τοὺς πλησίον κατοικοῦντας. ἐχθροὺς δὲ τοὺς ἐναντίους τούτοις. πόλεμον δὲ αἱρεῖσθαι, πρὸς τοὺς ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντας τὴν πόλιν, ἢ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς συμμάχους αὐτῆς. τοὺς δὲ φύλακας ἀναγκαῖον ἔχειν, ἢ δι᾽ αὑτῶν ἢ διὰ τῶν συμμάχων, ἢ διὰ ξένων. καὶ πρῶτον μὲν, δι᾽ ἑαυτῶν. δεύτερον δὲ, διὰ συμμάχων. τρίτον δὲ, διὰ ξένων. περὶ δὲ πόρου χρημάτων, κράτιστον μὲν ἀπὸ τῶν ἰδίων προσόδων ἢ κτημάτων. δεύτερον δὲ, ἀπὸ τῶν τιμημάτων. τρίτον δὲ, τῶν πενήτων τὰ σώματα παρεχόντων λειτουργεῖν. τῶν δὲ τεχνιτῶν ὅπλα, τῶν πλουσίων χρήματα. περὶ πολιτείας δὲ, δημοκρατία μὲν ἀρίστη. ἐν ᾗ οἱ νόμοι τοῖς ἀρίστοις τὰς τιμὰς ἀπονέμουσι, τὸ δὲ πλῆθος μήτε χειροτονίας, μήτε ψηφοφορίας ἐστέρηται. κακίστη δὲ, ἐν ᾗ τῷ πλήθει παραδεδώκασιν οἱ νόμοι τοὺς πλουτοῦντας ὑβρίζειν. ὀλιγαρχιῶν δὲ εἰσὶ δύο τρόποι. ἢ γὰρ ἐξ ἑταιρείας, ἢ ἀπὸ τῶν τιμημάτων. ποιεῖσθαι δὲ συμμάχους ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅταν οἱ πολῖται μὴ τυγχάνωσι δι᾽ ἑαυτῶν δυνατοὶ, τὴν χώραν καὶ τὰ φρούρια φυλάττειν, ἢ τοὺς πολεμίους ἀμύ-

φόμεθα, περὶ ὧν μὲν ἐπιστήμην ἔχομεν κατὰ ταύ-
της ἐξήγησιν τὰς πράξεις ἐπιτελεῖν. περὶ ὧν δὲ τυγ-
χάνομεν ἀγνοοῦντες, κατὰ τὸ ὡς ἐπιτοπολὺ συμβαῖ-
νον. ἀσφαλέστατον γὰρ πράττειν περὶ τῶν οὕτως ἐ-
χόντων, πρὸς τὸ εἰωθὸς ἀποβλέποντες. εἰς δὲ τὸν πρὸς
τοὺς ἀντιδίκους ἀγῶνα, ἐν μὲν τοῖς λόγοις, ἐκ τῶν λε-
μνημο- λεγμένων ποιήσομεν βεβαιότητα περὶ ἡμῶν. ἐν δὲ
νικῶς τοῖς συμβολαίοις τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν κατὰ τοὺς
ποιήσο- νόμους ἀλλὰ μεταχειριζόμεθα τοῖς ἀγράφοις καὶ τοῖς
μεν ἐγγεγραμμένοις μετὰ μαρτύρων ὡς βελτίστων ὁριζο-
τοῖς πά- μένοις χρόνοις. ἐκ δὲ τοῦ ἐπιλόγου, περὶ μὲν τῶν λε-
λιν κε- λεγμένων, ἀναμνήσομεν τοὺς ἀκροατὰς τὰ πραχθέν-
φαλαι- τα ἐν κεφαλαίῳ αὖθις εἰπόντες. ἐξ ὧν δὲ πράττομεν
ωδῶς ἀναμνήσομεν οὕτως, ἐπειδὰν τὰς ἄλλας πράξεις, ἢ
περὶ τὰς ὁμοίας μεταχειριζόμεθα ταῖς προτέραις. φιλι-
πεπραγ- κῶς δὲ διακείσονται πρὸς ἡμᾶς, ἐὰν πράττομεν ἐξ
μέ- ὧν εὖ πεπονθέναι δόξουσιν, ἢ πάσχειν, ἢ πείσεσθαι. με-
νων. γάλα δὲ πράξομεν, ἐὰν πολλῶν αἰτίους καὶ καλῶν
πράξεις μεταχειριζόμεθα, καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον
χρὴ τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ παρασκευάζειν. ἐκ δὲ τῆς
προτέρας συντάξεως περὶ τοὺς λόγους γυμνάζεσθαι.
τὰς δὲ θυσίας δεῖ ποιεῖν, ὡς προείρηται. πρὸς μὲν θε-
οὺς, ὁσίως. πρὸς δὲ τὰς δαπάνας, μετρίως. πρὸς δὲ
τὰς θεωρίας, λαμπρῶς. πρὸς δὲ τοὺς πολίτας, ὠφελί-
μως. καὶ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως ἕξουσιν, ἐὰν κατὰ
τὰ πάτρια θύωμεν. πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως,
ἐὰν μὴ τὰ πεμπόμενα πάντα τοῖς δαπανωμένοις
συναναλίσκηται. πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς,

ἐὰν

καὶ περὶ τὸν βίον τὸν αὐτοῦ διακοσμοῦντα ταῖς ἰδέαις ταῖς προειρημέναις. συμβάλλεται γὰρ ἡ περὶ τὸν βίον παρασκευὴ, καὶ πρὸς τὸ πείθειν, καὶ πρὸς τὸ δόξης ἐπιεικοῦς τυγχάνειν. πρῶτον μὲν οὖν διελέσθαι χρὴ τὰ πράγματα. κατὰ τὴν ὅλην τοῦ παιδεύματος διαίρεσιν, ὅτι πρῶτον, ἢ δεύτερον, ἢ τρίτον, ἢ τέταρτον μεταχειριστέον, εἶτα ταυτὶ ποιεῖσθαι παρασκευὴν, ὥσπερ ἐν τοῖς προοιμίοις διήλθομεν τὰ περὶ τῶν ἀκροατῶν. εὐμενῆ μὲν οὖν τὰ περὶ σεαυτὸν ποιήσεις, ἐὰν οἷς ὁμολογεῖς ἐμμένῃς, καὶ διαφυλάττῃς φίλους τοὺς αὐτοὺς διὰ παντὸς τοῦ βίου, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων φαίνῃ μὴ μεθιστάμενος, ἀλλ᾽ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς χρώμενος. προσέξουσι δέ σοι, ἐὰν μεγάλας καὶ καλὰς μεταχειρίζῃ τὰς πράξεις, καὶ τοῖς πολλοῖς συμφερούσας. εὐμενεῖς δὲ γενόμενοι; ὅταν ἐπὶ τῶν πράξεων γένῃ, ὅσαι τῶν κακῶν ἀποτροπὴν ἔχουσι, τῶν δ᾽ ἀγαθῶν παρουσίαν, ταύτας μὲν ὡς συμφερούσας αὐτοῖς ἀποδέξονται. ὅσαι δὲ τἀναντία παρασκευάζουσιν αὐτῶν, ταύτας ἀποδοκιμάζουσιν; αὐτοῖς
ἀντὶ δὲ τοῦ ταχεῖαν καὶ σαφῆ καὶ μὴ ἄπιστον τὴν διήγησιν λέγεσθαι, τὰς πράξεις δεῖ ταύτας ποιεῖσθαι. ταχέως μὲν οὖν ἐπιτελέσεις, ἂν μὴ πάντα πράττειν ἅμα βούλῃ, ἀλλὰ πρότερον τὸ πρῶτον, ἔπειτα τὸ ἑξῆς. καθαρῶς δὲ, ἂν μὴ ταχὺ τῆς πράξεως παυόμενος, ἄλλα πράγματα μεταχειρίζῃ, πρὶν ταύτην ἐπιτελέσαι. μὴ ἄπιστος δὲ, ἂν μὴ παρὰ τὸ ἦθος τὸ σαυτοῦ πράττῃς. πρὸς δὲ τούτοις, ἂν μὴ προσποιῇ τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους εἶναί σοι. ἐκ δὲ τῶν πίστεων λη-

τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον. φροιμιασάμενοι δ᾽ ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἐφεξῆς ἕκαστον προτιθέμενοι τῶν ῥηθέντων, ἢ πραχθέντων, ἢ διανοηθέντων, ἐξετάσομεν, ἐνδεικνύντες αὐτὰ, καὶ τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς νομίμοις, καὶ τοῖς ἰδίᾳ καὶ κοινῇ συμφέρουσιν ἐναντιούμενα, καὶ πάντα σκοποῦντες. εἴπου αὐτὰ αὐτοῖς ἐστὶν ἐναντία, ἢ τοῖς ἤθεσι τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων, ἢ τοῖς δόξαις. ἵνα δὲ μὴ μηκύνωμεν τὸν λόγον καθ᾽ ἓν ἕκαστον λέγοντες, ὅσῳ ἂν πλείοσι τῶν ἐνδόξων ἐπιτηδευμάτων, ἢ πραγμάτων, ἢ λόγων, ἢ ἐθῶν ἐναντιούμενα τὰ τῶν ἐξεταζομένων ἀποφαίνομεν τοῖς ἀκούουσι. τοσούτῳ μᾶλλον οἱ ἐξεταζόμενοι ἀδοξοῦσι. δεῖ δὲ πικρῷ τῷ ἤθει μὴ ἐξετάζειν, ἀλλὰ πρᾳεῖ. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον οἱ λόγοι γινόμενοι, πιθανώτεροι φανήσονται τοῖς ἀκούουσι. οἱ δὲ λέγοντες αὐτοὺς ἥκιστα διαβάλλουσιν. ὅταν δὲ πάντα ἀκριβῶς ἐξεταστικῶς αὐξήσῃς αὐτὰ, παλιλογίαν ἐπὶ τῇ τελευτῇ σύντομον ποίησον. καὶ τοὺς ἀκροατὰς περὶ τῶν εἰρημένων ἀνάμνησον. τὰ μὲν οὖν εἴδη πάντα τοῦτον τὸν τρόπον τάττοντες, ἐντέχνως αὐτοῖς χρησόμεθα. δεῖ δὲ καὶ λέγοντας καὶ γράφοντας, ὅτι μάλιστα πειρᾶσθαι κατὰ τὰ προειρημένα τοὺς λόγους ἀποδιδόναι, καὶ συνεθίζειν αὐτοὺς τούτοις ἅπασιν ἐξ ἑτοίμου χρῆσθαι. καὶ περὶ μὲν οὖν τοῦ λέγειν ἐντέχνως καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις, καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς ἀγῶσι, κἂν ταῖς πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμιλίαις ἐντεῦθεν πλείστας καὶ τεχνικωτάτας ἀφορμὰς ἕξομεν. χρὴ δὲ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, μὴ μόνον περὶ τοὺς λόγους, ἀλλὰ

εὖ πράττοντας ἀποφαίνωμεν, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούον-
τας ἀλλοτρίως ἔχοντας διεξιόντες, ὡς ἀγαθὰ πολ-
λὰ πεπόνθασιν ἀδίκως, ἢ πάσχουσι, ἢ μέλλουσι πείσε-
σθαι. ἢ ἀγαθοῦ οὐδέπω πρότερον ἐστερήθησαν, ἢ νῦν οὐ
στερίσκονται, ἢ οὐ στερήσονται, ἢ κακοῦ οὐδέπω τετυ-
χηκότες, ἢ νῦν οὐ τυγχάνοντες, ἢ οὐ τευξόμενοι, ἐὰν
μὴ νῦν αὐτοὺς οἱ κριταὶ κολάσωσιν. ἐκ τούτων μὲν οὖν
ἐν τοῖς ἐπιλόγοις εὐμενῶς μὲν αὐτούς, κακῶς δὲ, τοὺς
ἐναντίους διαθήσομεν. ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἁπάν-
των ἐντέχνως καὶ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς ἀπολο-
γίας τάξομεν. τὸ δ' ἐξεταστικὸν εἶδος, αὐτὸ μὲν
καθ' ἑαυτὸ οὐ πολλάκις συνίσταται. τοῖς δὲ ἄλλοις εἴ-
δεσι μίγνυται, καὶ μάλιστα πρὸς τὰς ἀντιλογίας χρή-
σιμόν ἐστιν. οὐ μὴν ἀλλ' ὅπως μηδὲ τούτου τὴν τάξιν
ἀγνοῶμεν, ἄν ποθ' ἡμῖν λόγον, ἢ βίον, ἢ πρᾶξιν ἀνθρώ-
πων, ἢ διοίκησιν πόλεως ἐξετάζειν συμβῇ, διέξειμι
καὶ περὶ τούτου κεφαλαιωδῶς. φροιμιαστέον μὲν οὖν
σχεδὸν ὁμοιοτρόπως τοῖς διαβεβλημένοις καὶ τοῖς
ἐξετάζουσι ταῦτα, ὥστε προφάσεις ἐν ἀρχαῖς τοῦ λό- ταύτης
γοις ἐνεγκόντων, δι' ἃς δόξομεν εἰκότως. τοῦτο ποι-
εῖν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἥξομεν. ἁρμόσουσι δὲ αἱ
τοιαίδε, ἐν μὲν τοῖς πολιτικοῖς συλλόγοις, ὡς οὐ φιλο-
νεικίᾳ τὸ τοιοῦτον ποιοῦμεν, ἀλλ' ὅπως μὴ λάθῃ τοὺς
ἀκούοντας, εἶτα ὅτι ἡμᾶς οὗτοι πρώτως ἠνώχλη- πρότε
σαν. ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις, ἢ ἔχθραν, ἢ τὰ ἔθη τῶν ἐξετα- ρον
ζομένων φαῦλα ὄντα, ἢ φιλίαν πρὸς τοὺς ἐξεταζομέ-
νοις, ἢ ὅπως ἀνέντων ἃ πράττουσι, μηκέτι ταῦτα ποι-
ήσωσιν. ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις, τὸ νόμιμον, τὸ δίκαιον,

θήσομεν ἡμᾶς, καὶ τοὺς ἐναντίους κακῶς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν, καὶ ἀποτροπῶν, ὑποφαίνοντες κεφαλαιωδῶς, ἐφ' οἷς εὖ πεποιήκαμεν τοὺς ἀδικοῦντας, ἢ ποιοῦμεν, ἢ ποιήσομεν, ἢ ἄλλοι, ἢ ἡμέτεροι φίλοι. ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν, ἢ πάλιν τοὺς κρίνοντας αὐτοὺς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι καὶ δεικνύντες αὐτοῖς, ὡς νῦν καιρὸς χάριτας ἡμῖν τῶν ὑπηργμένων ἀποδοῦναι. καὶ πρὸς τούτοις ἐλεεινοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς καθιστάντες, ἐὰν ἐνδέχηται. τοῦτο δὲ ποιήσομεν, ἐπιδεικνύντες ὡς πρὸς τοὺς ἀκούοντας οἰκείως ἔχομεν. καὶ ἀναξίως δυστυχοῦμεν κακῶς πρότερον πεπονθότες, ἢ νῦν πάσχοντες, ἢ πεισόμενοι ἐὰν μὴ βοηθῶσιν ἡμῖν οὗτοι. ἐὰν δὲ μὴ τοιαῦτα ὑπάρχῃ, δεικνύντες τίνων ἀγαθῶν ἐστερήμεθα, ἢ στερισκόμεθα, ἢ στερισόμεθα, ὀλιγωρηθέντες ὑπὸ τῶν κρινόντων, ἢ ὡς ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐτύχομεν, ἢ μὴ ἐπιτυγχάνομεν, ἢ μὴ ἐπιτευξόμεθα, μὴ τούτων ἡμῖν συμβοηθησάντων. ἐκ γὰρ τούτων ἐλεεινοὺς καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας εὖ διαθήσομεν. διαβαλοῦμεν δὲ τοὺς ἀντιδίκους καὶ φθονεῖσθαι ποιήσομεν, ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις ἀποφαίνοντες ὑπὸ τούτων, ἢ τῶν τούτοις φίλων τοὺς ἀκούοντας, ἢ ὧν αὐτοὶ κήδονται κακῶς πεπονθότας, ἢ πάσχοντας, ἢ πεισομένους παρὰ τὸ προσῆκον. ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων καὶ μῖσος καὶ ὀργὴν πρὸς αὐτοὺς ἕξουσιν. ἂν δὲ μὴ ταῦτα ἐνδέχηται, συνάξομεν ἐξ ὧν φθόνον τοῖς ἀκούουσι κατὰ τῶν ἐναντίων ἐργασόμεθα. τὸ γὰρ φθονεῖν πλησίον τοῦ μισεῖν ἐστί. φθονήσονται δὲ συλλήβδην, ἐὰν ἀναξίους αὐτοὺς

νήσεις, ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν. ὁμολογίαι μὲν οὖν ἐστιν αἱ τοιαίδε. ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν. ἀπέκτεινα πρότερον ἐπ' ἐμὲ σίδηρον αἰρόμενον. συνέκοψάς μου τὸν υἱόν. ἔγωγε ἀδίκων χειρῶν ἄρχοντα. κατέαξάς μου τὴν κεφαλήν. ἐγὼ βιαζόμενός σου νύκτωρ εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν εἰσιέναι. αἱ μὲν οὖν τοιαῦται ὁμολογίαι τῷ νομίμῳ πιστεύουσαι, ὁμολογοῦνται. αἱ δὲ τοιαίδ' ἀρνήσεις παρακλίνουσι τὸν νόμον. ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν, οὐκ ἔγωγε, ἀλλ' ὁ νόμος. τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα οὕτω δεῖ ὑποκρίνεσθαι. ὅταν τῶν νόμων ὁ μὲν κελεύῃ τοῦτο ποιεῖν, ὁ δὲ, κωλύῃ. τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς ἀντιδίκους, ἐκ τούτων ἁπάντων συνάξεις. μετὰ δὲ ταῦτα. παλιλογία τῶν εἰρημένων ἤδη, σύντομος ἀνάμνησις. χρήσιμος δέ ἐστι παρὰ πάντας τοὺς καιρούς. ὥστε καὶ παρὰ μέρος καὶ παρὰ εἶδος, τῇ παλιλογίᾳ χρηστέον. μάλιστα δ' ἁρμόττει πρὸς τὰς κατηγορίας, καὶ τὰς ἀπολογίας. ἔτι δὲ παρὰ τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπάς. οὐ γὰρ μόνον ἀναμνῆσαι δεῖν φαμὲν περὶ τῶν εἰρημένων ἐνταῦθα, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκωμίων καὶ τῶν κακολογιῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς κριτὰς εὖ διαθεῖναι, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους κακῶς. διὸ καὶ τελευταῖον τοῦτο τῶν ἐν τῷ λόγῳ μερῶν τάττομεν, ἔστι δὲ μνημονικὸν ποιεῖν ἐν κεφαλαίῳ, ἀπολογιζόμενον περὶ τῶν εἰρημένων, ἢ διαλογιζόμενον, ἢ προσερωτῶντα. τῶν μὲν σαυτοῦ, τὰ βέλτιστα. τῶν δ' ἐναντίων τὰ φαυλότατα. εἰ δὲ βούλει ἐρωτήσεως σχῆμα ποιησάμενον. οἷον δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν προτέρων ἴσμεν. εὖ δὲ δια-

νομί- τιος οἴεται μεγάλα ἠδικηκέναι. ὥστ' οὐ νομίζειν με
ζοιμι κατ' ἀξίαν κατηγορῆσαι, εἰ μὴ γράφοιμι, καὶ πολὺν
χρόνον σκεψαίμην. περὶ μὲν οὖν τὰς τῶν γεγραμμέ-
νων λόγων διαβολὰς, οὕτως ἀπαντητέον. ἂν δὲ φά-
σκωσιν ἡμᾶς λέγειν μανθάνειν καὶ μελετᾶν, ὁμολογή-
σαντες, ἐροῦμεν. ἡμεῖς μὲν οἱ μανθάνοντες ὥς φῄς, οὐ
φιλόδικοί ἐσμεν. σὺ δὲ ὁ λέγειν μὴ ἐπιστάμενος καὶ νῦν
ἡμᾶς καὶ πρότερον, ἑάλως συκοφαντῶν, ὥστε λυσι-
τελὲς φανεῖται τοῖς πολίταις, κἀκεῖνον μανθάνειν
ῥητορεύειν. οὐ γὰρ οὕτω πονηρὸν, οὐδὲ συκοφάντην αὐ-
τὸν εἶναι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, κἂν ἡμᾶς ἐπὶ μισθῷ
συνηγορεῖν λέγῃ τις; ὁμολογήσαντες εἰρωνευσόμεθα
καὶ τὸν αἰτιώμενον ἡμᾶς ἐπιδείξομεν τοῦτο ποιοῦ-
ντα, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας. τῶν δὲ μισθῶν διαιρεῖν
τὰ εἴδη καὶ λέγειν, ὡς οἱ μὲν ἐπὶ χρήμασιν, οἱ δὲ,
ἐπὶ χάρισιν, οἱ δὲ ἐπὶ τιμωρίαις, οἱ δὲ ἐπὶ τιμαῖς συ-
νηγοροῦσιν. αὐτὸν μὲν οὖν ἀπόφαινε διὰ χάριν συνη-
γοροῦντα. τὸν δ' ἐναντίον λέγε, οὐδὲ ἐπὶ μικρῷ μι-
σθῷ συνηγορεῖν. ὅπως γὰρ λάβῃ ἀργύριον ἀδίκως,
οὐχ ὅπως μὴ ἐκτίσῃ δικάζεται. τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ,
καὶ ἐάν τις ἡμᾶς δικάζεσθαί τινας λέγῃ διδάσκειν,
ἢ λόγους δικανικοὺς συγγράφειν. ἀπόφαινε γὰρ καὶ
τοὺς ἄλλους ἅπαντας καθ' ὅσον δύνανται τοὺς φίλους
ὠφελεῖν, καὶ διδάσκοντας καὶ συμβουλεύοντας. καὶ
οὕτως ἐντέχνως περὶ τῶν τοιούτων ἀπαντήσεις.
χρὴ δὲ καὶ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις ὅ-
σαι πίπτουσιν εἰς τὰ τοιαῦτα εἴδη, μὴ ῥαθύμως ἔ-
χειν, ἀλλὰ διακρίνειν τὰς ὁμολογίας καὶ τὰς ἀρ-

θῆναι συνέβη. τὰς δὲ γνώμας καὶ τὰ ἐνθυμήματα, ἢ παράδοξα ἀπόφαινε, ἢ ἀμφίβολα. τὰ δὲ σημεῖα, πλειόνων ὄντων ἀπόφαινε σημεῖα, καὶ μὴ μόνου τοῦ σοὶ ἐγκαλουμένου. καὶ τὰ μὲν τῶν ἐναντίων περὶ τὸ ἐναντίον ἄγοντες ἢ περὶ τὸ ἀμφίβολον, ἀπίθανα τοῦτον τὸν τρόπον καταστήσομεν. ἂν δὲ ὁμολογῶμεν τὰ ἐγκαλούμενα πεποιηκέναι, ἐκ τῶν δικαίων καὶ νομίμων μετιόντες, ἐννομώτερα καὶ δικαιότερα τὰ ἡμέτερα ἀποδεικνύναι πειρασόμεθα. ἂν δὲ μὴ τοῦτο ἐνδέχηται, ὡς ἁμάρτημα ἢ ἀτύχημα καταφεύγοντας, καὶ σμικρὰς τὰς βλάβας ἀποφαίνοντας, συγγνώμης τυγχάνειν πειρατέον. τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, κοινὸν πάντων ἀνθρώπων ἀποδεικνύντας, τὸ δ' ἀδικεῖν ἴδιον τῶν πονηρῶν. λέγε δὲ ὅτι καὶ ἐπιεικὲς καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶν συγγνώμην ἔχειν ταῖς ἁμαρτίαις. οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπέσῃ. ἀπόφαινε καὶ τὸν ἐναντίον εἴ τι ἐξήμαρτεν, συγγνώμης τυχεῖν ἀξιώσαντα. μετὰ δὲ ταῦτα αἱ προκαταλήψεις αἱ ὑπὸ τῶν ἐναντίων εἰρημέναι. τὰς μὲν οὖν ἄλλας ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων εὐπορήσομεν λύειν. ἐὰν δὲ διαβάλλωσιν ἡμᾶς, ὡς γεγραμμένους λόγους λέγομεν, ἢ λέγειν μελετῶμεν, ἢ ὡς ἐπὶ μισθῷ τινι συνηγοροῦμεν, χρὴ πρὸς τὰ τοιαῦτα ὁμόσε βαδίζοντας, εἰρωνεύεσθαι. καὶ περὶ μὲν τῆς γραφῆς λέγειν, μὴ κωλύειν τὸν νόμον, ἢ αὐτὸν γεγραμμένα λέγειν, ἢ ἐκεῖνον ἄγραφα. τὸν γὰρ νόμον οὐκ ἐᾶν τοιαῦτα πράττειν. λέγειν δὲ, ὅπως αὖτις βούληται, συγχωρεῖν. ῥητέον δὲ καὶ ὅτι οὕτως ὁ ἐναν-

συντόμως ἐὰν ἐνδέχηται, πρὸς μὲν τοὺς ἐναντίους, ἔχθραν, ἢ ὀργὴν, ἢ φθόνον τοῖς δικασταῖς ἐμποιητέον. πρὸς δὲ ἡμᾶς, φιλίαν, ἢ χάριν, ἢ ἔλεον. ὅθεν δὲ ταῦτα γίνεται ἐν τῷ δημηγορικῷ, καὶ περὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν εἰρήκαμεν. καὶ ἐν τῷ ἀπολογητικῷ εἴδει πάλιν περὶ τελευτῆς δείξομεν. τὸν μὲν οὖν πρῶτον λόγον ἐὰν κατηγορῶμεν ἐν τοῖς δικανικοῖς, οὕτω καὶ συνθήσομεν, καὶ τάξομεν. ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα, τὸ μὲν προοίμιον, ὁμοιοτρόπως τῷ κατηγοροῦντι συστήσομεν. τῶν δὲ κατηγορουμένων, ἃ μὲν εἰδέναι τοὺς ἀκούοντας ἐποίησε, παραλείψομεν. ἃ δὲ δοξάζειν, ταῦτα προεκθέμενοι, μετὰ τὸ προοίμιον διαλύσομεν. τούς τε μάρτυρας, καὶ τὰς βασάνους, καὶ τοὺς ὅρκους ἀπίστους ποιήσομεν, ὡς προακήκοας. εἰ μὲν τὰ πράγματα πιστὰ ᾖ, τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογίαν, περὶ τὸν ἐκ τοῦ παραλειπομένου τόπον μεταβιβάζοντες. εἰ δὲ εἶεν οἱ μάρτυρες οἱ βασανισθέντες πιστοὶ, περὶ τὸν λόγον, ἢ τὴν πρᾶξιν, ἢ ὅτι ἂν ἄλλο ἔχῃς περὶ τῶν ἐναντίων πιστότατον. ἂν δὲ τὸ λυσιτελὲς, ἢ τὸ ἔθος περιφέρων σου κατηγορήσῃ, ἀπολογοῦ μάλιστα μὲν ὡς λυσιτελές ἐστι τὸ κατηγορούμενον. εἰ δὲ μὴ, ὅτι οὐκ εἴθισαι τὰ τοιαῦτα πράττειν. οὔτε σὺ, οὔτε οἱ σοὶ ὅμοιοι, ἢ ὅτι οὐ τοῦτον τὸν τρόπον. τὸ μὲν οὖν εἰκὸς οὕτω λύσεις. τὸ δὲ παράδειγμα, πρῶτον μὲν ἂν δύνῃ δείκνυε, ὡς οὐχ ὅμοιόν ἐστι τῷ ἐγκαλουμένῳ. εἰ δὲ μὴ, ἕτερον φέρε αὐτὸς παράδειγμα ἐκ τῶν ἐναντίων παρὰ τὸ εἰκὸς γενόμενον. τὸ δὲ τεκμήριον λύε, φράζων παρ᾽ ἃς αἰτίας ἐναντιω-

νύειν. ἂν δ' ὡς ὁ ἐναντίος λέγῃ, χρὴ διδάσκειν, ὡς ὁ νομοθέτης οὐ τοῦτο διενοεῖτο ὃ σὺ λέγεις. καὶ ὅτι συμφέρει αὐτοῖς οὕτω λέγειν τὸν νόμον. ἐὰν δὲ μὴ δυνατὸς ἦς αὐτὸ τὸ ἐναντίον μεθιστάναι, δείκνυε, ὡς οὐδὲν ἄλλο λέγειν ὁ ἐναντίος δύναται νόμος, ἢ ὃ σύ. καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων ὡς δεῖ χρῆσθαι τοῦτον τὸν τρόπον μετιὼν, εὐπορήσεις. καθόλου δὲ ἂν ὁμολογήσαντες ἐκ τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων τὴν ἀπολογίαν ποιεῖσθαι μέλλωσιν, ἐκ τούτων τὰ ἀντίλογα ῥηθήσεσθαι προκαταληπτέον. ἐὰν δὲ ὁμολογήσαντες συγγνώμης ἀξιῶσι τυχεῖν, ὧδε χρὴ περιαιρεῖσθαι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντιδίκων. πρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς καινηθέστερον ἦν, καὶ ὡς τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν φασὶν ὅταν γνωσθῶσιν. ὥστε εἰ τούτῳ συγγνώμην ἕξετε, καὶ τοῖς ἄλλοις πάντας τῶν τιμωριῶν ἀφήσετε. ἔτι δὲ λέγε, ὡς εἰ τῶν ὁμολογούντων ἐξαμαρτάνειν ἀποψηφιεῖσθε, πῶς τῶν μὴ ὁμολογούντων καταψηφιεῖσθε. λεκτέον δ', ὅτι εἰ καὶ ἐξήμαρτεν, οὐκ ἐμὲ δεῖ διὰ τὴν τούτου ἁμαρτίαν ζημιοῦσθαι. πρὸς δὲ τούτοις ῥητέον, ὡς οὐδὲ ὁ νομοθέτης τοῖς ἁμαρτάνουσι συγγνώμην ἔχει. οὔκουν δίκαιον οὐδὲ τοὺς δικαστὰς κατὰ τοὺς νόμους κρίνοντας. ἐκ μὲν οὖν τῶν τοιούτων τὰς συγγνώμας περιαιρησόμεθα καθάπερ ἐν ἀρχαῖς δεδηλώκαμεν. συλλήβδην δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων μέλλοντα λέγεσθαι, καὶ πρὸς πίστιν, καὶ δικαιολογίαν καὶ συγγνώμην, ἐκ τῶν προειρημένων προκαταληψόμεθα. μετὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν ἀναλογιστέον ἐν κεφαλαίῳ τὸν λόγον ὅλον. καὶ

ἐξαρνῶνται τὸ πρᾶγμα, τὰς μὲν ὑφ' ἡμῶν πιστῶς εἰρημένας αὐξητέον. τὰς δ' ὑπ' ἐκείνων μελλούσας λέγεσθαι, διασυρτέον καὶ ταπεινωτέον. ἐὰν δὲ ὁμολογοῦτες ὦσιν ἔννομα καὶ δίκαια ἀποφαίνειν κατὰ τοῖς γεγραμμένοις νόμοις. οὓς μὲν ἡμεῖς παρεχόμεθα, καὶ τοῖς ὁμοίοις τούτοις, δικαίοις, καὶ καλοῖς, καὶ συμφέροντας τῷ κοινῷ τῆς πόλεως κειμένοις ὑπὸ τῶν πολλῶν, τοιούτοις εἶναι πειρατέον ἀποδεικνύειν. τοὺς δὲ τῶν ἀντιδίκων, τὰ ἐναντία. ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχηται ταῦτα λέγειν, ὑπομίμνησκε τοὺς δικαστάς, ὅτι οὐχ ὑπὲρ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τοῦ πράγματος δικάζουσιν, ὀμόσαντες κατὰ τοὺς νόμους τοὺς κειμένους τὴν ψῆφον οἴσειν. καὶ δίδασκε ὅτι οὐ νομοθετεῖν νῦν προσήκει, ἀλλ' ἐν ταῖς περὶ τούτων κυρίαις ἡμέραις. ἂν δ' ἡμῖν συμβαίνῃ τὸ παρὰ μοχθηροῖς καὶ δοκοῦσιν εἶναι νόμοις τὸ πρᾶγμα πεπρᾶχθαι, ῥητέον, ὡς οὐ νόμος ἀλλ' ἀνομία τὸ τοιοῦτόν ἐστιν. ὁ μὲν γὰρ νόμος ἐπὶ τὸ ὠφελεῖν τίθεται, οὗτος δὲ βλάπτει τὴν πόλιν. ῥητέον δέ, καὶ ὡς οὐ παρανομήσουσιν ἂν τούτῳ τῷ νόμῳ ἐναντίαν ψῆφον θῶνται, ἀλλὰ νομοθετήσουσιν, ὥστε μὴ χρῆσθαι δόγμασι πονηροῖς καὶ παρανόμοις. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβιβάζειν, ὡς οὐδεὶς νόμος κωλύει τὸ κοινὸν εὖ ποιεῖν. τοὺς δὲ φαύλους νόμους ἀκύρους ποιεῖν, εὐεργετεῖν τὴν πόλιν ἐστί. περὶ μὲν οὖν τῶν σαφῶς εἰρημένων νόμων, ὁποίους ἂν αὐτῶν ἔχωμεν, ἐκ τῶν τοιούτων προκαταλαμβάνοντες, ἀντιλέγειν εὐπορήσομεν. περὶ δὲ τῶν ἀμφιβόλων, ἐὰν οὕτως ὑπολαμβάνωσιν ὡς σοὶ συμφέρει, δεῖ ταῦτα ὑποδεικ-

εἰς τὸ πρᾶγμα, οὕτως ἀπωσόμεθα, τὴν αἰτίαν εἰς τὸν
ἐναντίον φέροντες, ἢ λοιδορίαν ἐγκαλοῦντες αὐ-
τοῖς, ἢ ἀδικίαν, ἢ πλεονεξίαν, ἢ φιλονεικίαν, καὶ ὀρ-
γὴν προφασιζόμενοι, ὅτι τοῦ δικαίου δι᾽ ἄλλου τρόπου
τυχεῖν ἀδύνατον. τὰς μὲν οὖν ἰδίας διαβολὰς ἐπὶ
τῶν δικαστηρίων οὕτω λύσομεν. τὰς δὲ κοινὰς πᾶσι
τοῖς εἴδεσιν, ὡς ἐπὶ τῶν προτέρων εἰδῶν εἴρηται.
τάξομεν δὲ τὰ δικανικὰ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον,
ὅνπερ καὶ τὰ δημηγορικά. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον
καὶ τὰς ἀπαγγελίας συνάψομεν τῷ προοιμίῳ. καὶ
ἢ περὶ τὰ μέρη πιστὰς καὶ δικαίας ἀποφανοῦμεν, ἢ
ὅλας ὑφ᾽ ἑαυτῶν σωματοειδεῖς ποιησόμεθα. τὰ δὲ
μετὰ ταῦτα ἔσται βεβαίωσις. ἂν μὲν ἀντιλέγωνται
τὰ πράγματα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων, ἐκ τῶν πίστεων.
ἂν δὲ ὁμολογῆται, ἐκ τῶν δικαίων, καὶ ἐκ τῶν συμ-
φερόντων, καὶ ἐκ τῶν τούτοις ἀκολούθων. τάττειν δὲ
δεῖ τῶν μὲν πίστεων πρώτας τὰς μαρτυρίας. καὶ τὰ
ἐκ τῶν βασάνων ἡμῖν ὁμολογηθέντα, ἂν ὑπάρχῃ. ἔ-
πειτα βεβαιοῦν, ἂν μὲν ἀπίθανα ᾖ, γνώμαις καὶ ἐν
θυμήμασιν. ἐὰν δὲ μὴ παντελῶς πιθανὰ ᾖ, τῷ εἰκότι,
ἔπειτα τοῖς παραδείγμασι, καὶ τοῖς τεκμηρίοις, καὶ
τοῖς σημείοις, καὶ τοῖς ἐλέγχοις. τελευταῖον δὲ, τοῖς
ἐνθυμήμασι, καὶ ταῖς γνωμολογίαις, ἐὰν δὲ ὁμολο-
γῆται τὰ πράγματα, τὰς μὲν πίστεις ἐατέον. τῇ δὲ
δικαιολογίᾳ, ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, χρηστέον. καὶ
τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώσομεν, μετὰ δὲ τὴν βε-
βαίωσιν, τὰ πρὸς τοὺς ἀντιδίκους τάττοντες, προκα-
ταληψόμεθα αὐτῶν τὰ ἀντίδοξα λέγεσθαι. ἐὰν μὲν οὖν

κλήμασι δόξουσιν εἶναι. περὶ μὲν οὖν αὐτὸν τὸν ἄν-
θρωπον, ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου τοιαῦται γενήσον-
ται διαβολαί. αἱ δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα συμβαίνουσαι,
ἐάν τις πραγματεύηται πρὸς οἰκείους φίλους, ἢ ξέ-
νους, ἢ ἰδίους, ἢ περὶ μικρῶν, ἢ αἰσχρῶν. ταῦτα γὰρ
ἀδοξίαν τοῖς δικαζομένοις ποιεῖ. πῶς οὖν τὰς δια-
βολὰς τὰς προειρημένας ἀπολύσομεν, τοῦτο δηλώ-
σω. δύο μὲν δὴ στοιχεῖα λέγω κοινὰ κατὰ πάντων.
τὸ μὲν, οἷς ἂν νομίζῃς τοὺς κριτὰς ἐπιπλήξειν, προ-
καταλάμβανε αὐτοὺς καὶ ἐπίπληττε. τὸ δὲ ἕτερον εἰς
τὰς πράξεις, μάλιστα μὲν εἰς τὸν ἀντίδικον ἀποφέ-
ψεις. εἰ δὲ μή, εἰς ἄλλους τινὰς προφάσει χρώμενος,
ὅτι οὐχ ἑκὼν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀναγκαζό-
μενος, εἰς τὸν ἀγῶνα κατέστης. καθ' ἑκάστην δὲ τὴν
διαβολὴν τάδε χρὴ προφασίζεσθαι. τὸν μὲν νεώτε-
ρον, πρεσβυτέρων φίλων ἀπορίαν τῶν ἀγωνιουμέ-
νων ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ μέγεθος ἀδικημάτων, ἢ προθεσμί-
αν χρόνου, ἢ πλῆθος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. ἐὰν δὲ ὑπὲρ
ἄλλου λέγῃς, ῥητέον, ὡς διὰ φιλίαν συνηγορεῖς, ἢ δι'
ἔχθραν τοῦ ἀντιδίκου, ἢ διὰ τὸ τοῖς πράγμασι πα-
ραγενέσθαι, ἢ διὰ τὸ τοῦ κοινοῦ συμφέρον, ἢ διὰ τὸ ἔ-
ρημον εἶναι, καὶ ἀδικεῖσθαι ᾧ συνηγορεῖς. ἐὰν δὲ ὁμο-
λογούμενος τῷ ἐγκλήματι, ἢ ὑπεναντίος τῇ κατη-
γορίᾳ γένηται, τῇ τε προκαταλήψει χρῆσθαι, καὶ
λέγειν, ὡς οὐ δίκαιον καὶ νόμιμον, οὐδὲ συμφέρον, ἐκ
τῆς ὑπολήψεως, ἢ τῆς ὑποψίας προκατακρίνειν, πρὶν
τοῦ πράγματος ἀκοῦσαι. τὰς μὲν οὖν περὶ τὸν ἄν-
θρωπον αὐτὸν διαβολὰς, οὕτω λύσομεν. τὰς δὲ πε-

μονα, καὶ τοιαῦτα. τὸν δὲ ἐναντίον κακολογεῖν ἐκ τούτων, ἐφ᾽ οἷς οἱ ἀκούοντες ὀργιοῦνται. ταῦτα δέ ἐστι μισόπολιν, μισόφιλον, ἀχάριστον, ἀνελεήμονα, καὶ τὰ τοιαῦτα. χρὴ δὲ καὶ τῷ δικαστὰς ἐπαίνῳ θεραπεῦσαι, ὡς δικασταὶ δίκαιοι, καὶ δεινοί εἰσι. συμπαραληπτέον καὶ τὰς ἐλαττώσεις, εἴπου τῶν ἀντιδίκων καταδεεστέρους ἔχει πρὸς τὸ λέγειν, ἢ πράττειν, ἢ ἄλλο τι τῶν περὶ τὸν ἀγῶνα. πρὸς δὲ τούτοις ἐμβλητέον, τό, τε δίκαιον, καὶ τὸ νόμιμον, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. τῷ μὲν οὖν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένῳ, ἐκ τούτων ἐν τοῖς δικασταῖς τὴν εὔνοιαν ποριστέον. τῷ δὲ διαβεβλημένῳ, ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου αἱ διαβολαὶ ὦσι περὶ τὸν λόγον, ἴσμεν ὡς δεῖ τὰ τοιαῦτα λύειν ἐκ τῶν προτέρων. ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου, περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἀναγκαῖον διαβεβλῆσθαι, ἐὰν ἀπρεπὴς ἢ ᾖ
τῷ παρόντι ἀγῶνι, ἢ ὑπεναντίος τοῖς ἐγκλήμασιν, ἢ ὁμολογούμενος τῇ κατηγορίᾳ. ἀπρεπὴς μὲν οὖν γένοιτ᾽ ἄν, ἐὰν ἀγωνίζηται νεώτερος, ἢ πρεσβύτερος ὑπὲρ ἄλλου. ὑπεναντίος δὲ, ἐάν τις ἰσχυρὸς ὤν, ἀσθενεῖ δικάζηται αἰκίας. ἢ ἐάν τις ὑβριστὴς ὤν, ὕβριν ἐγκαλεῖ σώφρονι. ἢ ἐάν τις πάνυ πλουσίῳ δικάζηται, πάνυ πένης χρημάτων ἐγκαλῶν. οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι ὑπεναντίοι εἰσὶ τοῖς ἐγκλήμασιν. ὁμολογούμενος δ᾽ ἔσται, ἐάν τις ἰσχυρὸς ὤν, ὑπὸ ἀσθενοῦς αἰκίας διώκηται. ἢ ἐάν τις κλέπτης δοκῶν εἶναι, κλοπῆς δίκην φεύγῃ. ὅλως δὲ, οἱ τὰς περὶ αὑτῶν δόξας ὁμοιοτρόπους αὐτοῖς ἔχοντες, ὁμολογούμενοι τοῖς ἐγ-

ἐφ' οἷς σεμνύνεται. καὶ ἰδίᾳ μὲν καὶ ὀλίγων παρόντων ἀτιμάζειν αὐτόν. ἐν δὲ τοῖς ὄχλοις κοινὰς μάλιστα κατηγορίας λοιδορεῖν. αὔξειν δὲ καὶ ταπεινοῦν τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς κακολογίας, ὅνπερ καὶ τὰ ἐγκώμια. περὶ μὲν οὖν τούτων τῶν εἰδῶν ἐντεῦθεν εἰδήσομεν τὴν χρῆσιν. λοιπὸν δ' ἐστὶν ἡμῖν εἶδος τό, τε κατηγορικὸν, καὶ τὸ ἐξεταστικόν. ταῦτα πάλιν ὡς ἐν τῷ δικανικῷ γένει συνθήσομεν, καὶ τάξομεν, καὶ διέλθομεν. πρῶτον μὲν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις προθήσομεν τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ κατηγορήσομεν ἢ ἀπολογησόμεθα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν. προσέχειν δὲ παρακαλέσομεν ἐκ τῶν αὐτῶν, ὧν ἐν τῷ προτρεπτικῷ καὶ ἐν τῷ ἀπολογητικῷ. ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς εὐμενείας, τῷ μὲν εὖ διακειμένῳ, ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου ἢ τοῦ παρόντος, καὶ μηδὲ διαβεβλημένῳ ὡς πρὸς αὐτὸν, ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἢ πρὸς τὸν λόγον τοὺς ἀκούοντας δυσχεραίνειν τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς περὶ ἐκείνων εἴρηται, τὴν εὐμένειαν ποιητέον. τῷ δὲ μήτε εὖ, μήτε κακῶς διακειμένῳ, τὴν εὐμένειαν παρασκευαστέον ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου, ἢ ἐκ τοῦ παρόντος ἢ δι' ἑαυτὸν ἢ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὸν λόγον. τῷ δὲ διαβεβλημένῳ, ἔνια μὲν μεμιγμένως, ἔνια δ' ἰδίᾳ ἴσως πρὸς εὐμένειαν ποιητέον. οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ἔσται, δι' οὗ τὴν εὐμένειαν παρασκευαστέον. τοὺς μὲν γὰρ μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένους, αὐτοὺς μὲν συντόμως ἐπαινετέον, καὶ τοὺς ἐναντίους κακολογητέον. δεῖ δὲ αὐτοὺς ἐκ τούτων ἐπαινεῖν, ὧν μάλιστα μέτεστι τοῖς ἀκούουσι. λέγω δὲ φιλόπολιν, φιλέταιρον, ἐλεή-

τελευτῇ τούτου τοῦ μέρους γνώμας καὶ ἐνθυμήματα τά-
ξομεν, ἢ παλιλογήσαντες συντόμως τὰ προειρημένα,
ἢ τὸ πρακτικὸν μέρος τελευταῖον ὁρισάμενοι, πάλιν
ἃ διεπράξατο ὁ ὑφ' ἡμῶν ἐγκωμιαζόμενος ἀνὴρ
προθέμενοι, τὴν δικαιοσύνην τάξομεν πρῶτον. καὶ
ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις αὐξήσαντες, ἥξο-
μεν ἐπὶ τὴν σοφίαν, ἐὰν ὑπάρχῃ. καὶ ταύτην τὸν
αὐτὸν τρόπον διελθόντες, προθέμενοι τὴν ἀνδρεί-
αν ἐὰν ᾖ. καὶ τὴν αὔξησιν ταύτης πάλιν διαδραμόν-
τες, ὅταν ἐπὶ τελευτῇ τοῦ μέρους τούτου γενώμεθα.
καὶ πάντα τὰ εἴδη διεξεληλυθότες ὦμεν, παλιλο-
γήσαντες ἐν κεφαλαίῳ τὰ προειρημένα, τελευτὴν
ἤτοι γνώμην, ἢ ἐνθύμημα παντὶ τῷ λόγῳ ἐπιθήσο-
μεν. ἁρμόσει δὲ ἐν τοῖς ἐπαίνοις, καὶ πολλοῖς ὀνό-
μασι περὶ ἕκαστον χρησαμένους, μεγαλοπρεπῆ τὴν
λέξιν ποιῆσαι. τὸν δ' αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν μοχθη-
ρῶν πραγμάτων κακολογοῦντες, τὰς κατηγορεί- πραγ
ας συστήσομεν. δεῖ δὲ μὴ σκώπτειν ὃν ἂν κακολογῶ- ματο
μεν. ἀλλὰ διεξιέναι τὸν βίον αὐτοῦ. μᾶλλον γὰρ οἱ λογοῦν
λόγοι τῶν σκωμμάτων, καὶ τοὺς ἀκούοντας πείθουσι. καὶ τες
τοὺς κακολογουμένους λυποῦσι. τὰ μὲν γὰρ σκώμμα-
τα στοχάζεται τῆς ἰδέας, ἢ τῆς οὐσίας. οἱ δὲ λόγοι τῶν
ἠθῶν καὶ τῶν τρόπων εἰσίν, οἷον εἰκόνες. φυλάττου δὲ
καὶ τὰς αἰσχρὰς πράξεις, μὴ αἰσχροῖς ὀνόμασι λέγειν.
ἵνα μὴ διαβάλλῃς τὸ ἦθος, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα αἰνιγμα-
τωδῶς ἑρμηνεύειν. καὶ ἑτέρων πραγμάτων ὀνόμα-
σι χρωμένους, δηλοῦν τὸ πρᾶγμα. χρὴ δὲ ἐν ταῖς κα-
κολογίαις εἰρωνεύεσθαι καὶ καταγελᾶν τοῦ ἐναντίου,

ἔτι δὲ ἔνδοξον αὐτῷ διὰ τὴν τύχην ὑπῆρξε, τοῦτο
πῶς. μόνον διαφυλάττονται. ἔπειτα τὰ πρέποντα ταῖς ἡ-
μὴ μα λικίαις ἐρεῖς, καὶ μικρά. τῆς γὰρ παιδείας οὐχ οὕτω δι'
κρά. αὐτοὺς ὡς διὰ τοὺς ἐφεστῶτας οἴονται κοσμίους εἶναι
καὶ σώφρονας. διὸ βραχυλογητέον περὶ αὐτῶν. ὅ-
ταν δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διέλθῃς, ἐπὶ τελευτῇ τοῦ μέ-
ρους ἐνθύμημα καὶ γνώμην εἰπών, ὁρίσας τοῦτο τὸ μέ-
ρος ἐπὶ τῇ τοῦ νεανίσκου ἡλικίᾳ, καὶ τὴν πρόθεσιν
ποιήσας, καὶ προτιθέμενος, ἢ τὰ ἔργα τοῦ ἐπαινου-
μένου, ἢ τὸν τρόπον, ἢ τὰ ἐπιτηδεύματα, αὔξειν κα-
θάπερ εἴπομεν πρότερον ἐν ἀρχαῖς ἐπὶ τοῦ ἐγκωμια-
στικοῦ εἴδους, διεξιὼν, ὅτι ὑπὸ τούτου τοῦ ἐπαινου-
μένου ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ὄντος, τὸ, καὶ τὸ, γέγονεν ἔν-
δοξον, ἢ ὅτι διὰ τοῦτον, ἢ ὅτι διὰ τοῦ ἐπιτηδεύμα-
τος, ἢ ἐκ τούτου, ἢ ἕνεκα τούτου. δεῖ δὲ καὶ ἑτέρων
νέων ἐνδόξους πράξεις παριστάναι, καὶ ὑπερβάλλειν
δεικνύναι τὰς τοῦδε τῶν ἐκείνων. τῶν μὲν ἑτέρου, τὰ ἐλά-
χιστα τῶν ὑπαρχόντων λέγοντα. τῶν δ' ὑπὸ σοῦ ἐπαι-
νουμένου, τὰ μέγιστα. χρὴ δὲ, καὶ παρ' ἄλλοις μικρὰ
ἔνδοξα πράγματα παριστάναι τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομέ-
νοις, καὶ οὕτω μεγάλα φαίνεσθαι. ἀεὶ δὲ καὶ εἰκάζον-
τα τὰς πράξεις, αὔξειν ὧδε. καὶ ποῖ, καὶ ποῖός τις
νέος οὕτω φιλόσοφος ἐγένετο, ὃς πρεσβύτερος γενό-
μενος, μεγάλην ἂν ἐπίδοσιν ἔχε. καὶ οὕτως τις ἐρρω-
μένως τοὺς ἐν τοῖς γυμνασίοις ὑπομένων πόνους σφό-
δρα τῆς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ φιλοπονίαν ἀγαπήσει. τοῦτον
μὲν οὖν τὸν τρόπον εἰκάζοντες, αὐξήσομεν. ὅταν δὲ καὶ
τὰ περὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ νεανίσκου διέλθωμεν, καὶ ἐπὶ

τελευτῇ

γενεαλογεῖν δὲ ὧδε δεῖ· ἐὰν μὲν ὦσιν οἱ πρόγονοι σπουδαῖοι, πάντας ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβόντα, μέχρι πρὸς τὸν ἐγκωμιαζόμενον, ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν προγόνων κεφαλαιωδῶς ἔνδοξόν τι περιτιθέναι. ἐὰν δὲ οἱ πρῶτοι μὲν ὦσι σπουδαῖοι, τοὺς δὲ λοιποὺς συμβέβηκε μηδὲν ἀξιόλογον πρᾶξαι, τοὺς μὲν πρώτους τὸν αὐτὸν τρόπον διελθεῖν, τοὺς δὲ φαύλους παραλιπεῖν. προφασιζόμενον, ὅτι διὰ πλῆθος τῶν προγόνων, οὐ θέλεις λέγων αὐτοὺς μακρολογεῖν. ἔτι δὲ οὐκ ἄδηλον εἶναι πᾶσιν, ὅτι τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γενομένους, εἰκός ἐστι τοῖς προγόνοις ὁμοιοῦσθαι. ἐὰν δὲ οἱ παλαιοὶ πρόγονοι φαῦλοι τυγχάνωσιν ὄντες, οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔνδοξοι, τούτοις δεῖ γενεαλογεῖν, καὶ λέγειν, ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων, περίεργον ἂν εἴη μακρολογεῖν. τοὺς δὲ πλησίον γεγονότας τῶν ἐπαινουμένων, τούτους ὄντας ἀγαθοὺς αὐτοὺς δείξειν. καὶ δῆλον, ὡς οἵ γε τούτων πρόγονοι σπουδαῖοί τινες ἦσαν. οὐ γὰρ εἰκὸς φαίνεσθαι τοὺς τοιούτους καλοὺς ἢ ἀγαθοὺς εἶναι, ἐκ μοχθηρῶν προγεγονότας. ἐὰν δὲ μηδὲν ἀπὸ τῶν προγόνων ἔνδοξον ὑπάρχῃ, λέγε, ὡς αὐτός ἐστι γενναῖος συμβιβάζων, ὡς εὖ γεγόνασι πάντες οἱ πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκότες. ἐπιτίμα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τοὺς προγόνους ἐπαινοῦσι. λέγων ὅτι πολλοὶ προγόνων ἐνδόξων τυχόντες, ἀνάξιοι γεγόνασι. λέγε δὲ καὶ ὅτι τοῦτον, οὐ τοὺς προγόνους πρόκειται νῦν ἐγκωμιάζειν. ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ κακολογοῦντα αὐτοὺς τῶν μοχθηρῶν προγόνων, ποιητέον τὴν γενεαλογίαν. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον, ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς κακολογίαις τὰς γενεαλογίας τακτέον;

χρηστέον. τὸ δὲ ἐγκωμιαστικὸν, καὶ τὸ γενεθλιακὸν πάλιν προθέμενοι σκοπῶμεν. φροιμιαστέον οὖν καὶ περὶ τούτων, πρῶτον προθεμένοις τὰς προθέσεις καὶ τὰς διαβολὰς, ἀπολύομεν ὁμοίως, ὥσπερ ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. αὐτὸ δὲ τὸ προσέχειν παρακαλοῦμεν, ἔκ τε τῶν ἄλλων ἐν ταῖς δημηγορίαις εἰρημένων, καὶ ἐκ τοῦ θαυμαστὰ καὶ περιφανῆ φάσκειν. καὶ αὐτὸν ἴσα, καὶ τοῖς ἐγκωμιαζομένοις καὶ τοῖς ψεγομένοις ἀποφαίνειν πεπραγότας. ὡς γὰρ αὐτὸ τὸ πολὺ τῶν τοιούτων λόγων, οὐκ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐπιδείξεως ἕνεκα λέγομεν. τάξομεν δὲ πρῶτον τὰ προοίμια, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν. μετὰ δὲ τὸ προοίμιον, δεῖ διελόμενον τὰ ἔξω τῆς ἀρετῆς ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ ὄντα, ποιεῖν οὕτω. τὰ μὲν οὖν ἔξω τῆς ἀρετῆς, εἰς εὐγένειαν, καὶ ῥώμην, καὶ κάλλος, καὶ πλοῦτον. τὴν δ' ἀρετὴν, εἰς σοφίαν, καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν, καὶ ἐπιτηδευμάτων ἔνδοξα. τούτων δὲ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς, δικαίως ἐγκωμιάζεται, τὰ δ' ἔξω, κλέπτεται. τοὺς γὰρ ἰσχυροὺς, καὶ τοὺς καλοὺς, καὶ τοὺς εὐγενεῖς, καὶ τοὺς πλουσίους, οὐκ ἐπαινεῖν, ἀλλὰ μακαρίζειν προσήκει. ταῦτα δὴ λογισάμενοι. μετὰ τὰ προοίμια πρώτην τὴν γενεαλογίαν τάξομεν. πρῶτον γὰρ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, τοῦ ὑπάρχειν ἔνδοξον ἢ ἄδοξον. τοιγαροῦν τὸν μὲν ἄνθρωπον ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον ζῶον εὐλόγως γενεαλογήσομεν. ὅταν δὲ πάθος, ἢ πρᾶγμα, ἢ ἔργον, ἢ κτῆμα, ἀπ' αὐτῶν εὐθὺς τῶν προσόντων ἐνδόξων εὐλόγως ἐπαινέσομεν,

γενεαλογεῖν δὲ ὧδε δεῖ. ἐὰν μὲν ὦσιν οἱ πρόγονοι σπουδαῖοι, πάντας ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβόντα, μέχρι πρὸς τὸν ἐγκωμιαζόμενον, ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προγόνων κεφαλαιωδῶς ἔνδοξόν τι παρατιθέναι. ἐὰν δὲ οἱ πρῶτοι μὲν ὦσι σπουδαῖοι, τοὺς δὲ λοιποὺς συμβέβηκε μηδὲν ἀξιόλογον πρᾶξαι, τοὺς μὲν πρώτους τὸν αὐτὸν τρόπον διελθεῖν, τοὺς δὲ φαύλους παραλιπεῖν. προφασισάμενον, ὅτι διὰ πλῆθος τῶν προγόνων, οὐ θέλεις λέγων αὐτοὺς μακρολογεῖν. ἔτι δὲ οὐκ ἄδηλον εἶναι πᾶσιν, ὅτι τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γενομένους, εἰκός ἐστι τοῖς προγόνοις ὁμοιοῦσθαι. ἐὰν δὲ οἱ παλαιοὶ πρόγονοι φαῦλοι τυγχάνωσιν ὄντες, οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔνδοξοι, τούτους δεῖ γενεαλογεῖν, καὶ λέγειν, ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων, περίεργον ἂν εἴη μακρολογεῖν. τοὺς δὲ πλησίον γεγονότας τῶν ἐπαινουμένων, τούτους ὄντας ἀγαθοὺς ἐπιδείξειν. καὶ δῆλον, ὡς οἵ γε τούτων πρόγονοι σπουδαῖοί τινες ἦσαν. οὐ γὰρ εἰκὸς φαίνεσθαι τοὺς τοιούτους καλοὺς ἢ ἀγαθοὺς εἶναι, ἐκ μοχθηρῶν προγεγονότας. ἐὰν δὲ μηδὲν ἀπὸ τῶν προγόνων ἔνδοξον ὑπάρχῃ, λέγε, ὡς αὐτός ἐστι γενναῖος συμβιβάζων, ὡς εὖ γεγόνασι πάντες οἱ πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκότες. ἐπιτίμα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τοὺς προγόνους ἐπαινοῦσι. λέγων ὅτι πολλοὶ προγόνων ἐνδόξων τυχόντες, ἀνάξιοι γεγόνασι. λέγε δὲ καὶ ὅτι τοῦτον, οὐ τοὺς προγόνους πρόκειται νῦν ἐγκωμιάζειν. ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ κακολογοῦντα ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν προγόνων, ποιητέον τὴν γενεαλογίαν. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον, ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς κακολογίαις τὰς γενεαλογίας τακτέον.

χρηστέον. τὸ δὲ ἐγκωμιαστικὸν, καὶ τὸ κακολογικὸν πά-
λιν προθέμενοι σκοπῶμεν. φροιμιαστέον οὖν καὶ πε-
ρὶ τούτων, πρῶτον προθεμένοις τὰς προθέσεις. καὶ
τὰς διαβολὰς, ἀπολύομεν ὁμοίως, ὥσπερ ἐν τοῖς
προτρεπτικοῖς. ἐπὶ δὲ τὸ προσέχειν παρακαλοῦμεν,
ἔκ τε τῶν ἄλλων ἐν ταῖς δημηγορίαις εἰρημένων, καὶ
ἐκ τοῦ θαυμαστὰ καὶ περιφανῆ φάσκειν. καὶ αὐτὸν ἴ-
ἴσον σα, καὶ τοὺς ἐγκωμιαζομένους καὶ τοὺς ψεγομένους
ἀποφαίνειν πεπραγότας. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν
τοιούτων λόγων, οὐκ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐπιδείξεως ἕνεκα
λέγομεν. τάξομεν δὲ πρῶτον τὰ προοίμια, τὸν αὐ-
τὸν τρόπον ὅνπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν.
μετὰ δὲ τὸ προοίμιον, δεῖ διελόμενον τὰ ἔξω τῆς ἀρε-
τῆς ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ ὄντα, ποιεῖν οὕ-
τω. τὰ μὲν οὖν ἔξω τῆς ἀρετῆς, εἰς εὐγένειαν, καὶ
ῥώμην, καὶ κάλλος, καὶ πλοῦτον. τὴν δὲ ἀρετὴν,
εἰς σοφίαν, καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν, καὶ ἐπιτη-
ματα δευμάτων ἔνδοξα. τούτων δὲ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς,
δικαίως ἐγκωμιάζεται, τὰ δ' ἔξω, κλέπτεται. τοὺς
γὰρ ἰσχυροὺς, καὶ τοὺς καλοὺς, καὶ τοὺς εὐγενεῖς, καὶ τοὺς
πλουσίους, οὐκ ἐπαινεῖν, ἀλλὰ μακαρίζειν προσή-
κει. ταῦτα δὴ λογισάμενοι. μετὰ τὰ προοίμια πρώ-
την τὴν γενεαλογίαν τάξομεν. πρῶτον γὰρ τοῖς ἀν-
θρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, τοῦ ὑπάρχειν ἔνδο-
ξον ἢ ἄδοξον. τοιγαροῦν τὸν μὲν ἄνθρωπον ἤ τι ἄλ-
λο τοιοῦτον ζῷον εὐλόγως γενεαλογήσομεν. ὅταν δὲ
πάθος, ἢ πρᾶγμα, ἢ λόγον, ἢ κτῆμα, ἀπ' αὐτῶν εὐ-
θὺς τῶν προσόντων ἐνδόξων εὐλόγως ἐπαινέσομεν,

ποιοῦτον. ἐὰν δὲ ἐκεῖνος ἔχῃ τὸ συμφέρον, σὺ ἐπιδείκ-
νυε ὡς ἄδικον, κἄν τι ἄλλο ἔχῃς πρὸς τούτῳ. δεῖ δὲ
καὶ τὰ μὲν αὑτοῦ αὔξειν, τὰ δὲ τοῦ ἐναντίου ταπεινοῦν,
ποιοῦντα, ὡς ἐν τῷ προτρεπτικῷ εἴρηται. χρὴ δὲ καὶ
γνώμας φέρειν καὶ ἐνθυμήματα, καθάπερ ἐκεῖσε, καὶ
τὰς προκαταλήψεις λύειν, καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ παλι-
λογεῖν. πρὸς δὲ τούτοις, ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς
ἀποφαίνειν, φιλίαν ὑπάρχειν οἷς βοηθεῖν προτρέπο-
μεν πρὸς τοὺς προτρεπομένους, καὶ ὀφείλοντας χάριν
ἔχειν τοῖς δεομένοις. οἷς δ' οὐκ ἐῶμεν βοηθεῖν, ἢ ὀργῆς,
ἢ φθόνου, ἢ ἔχθρας ἀξίους ὑπάρχοντας. ἔχθραν μὲν
οὖν ἐμποιήσομεν ὑπ' ἐκείνων οὐ προσηκόντως τοὺς ἀπο-
τρεπομένους ἀποφαίνοντες κακῶς πεπονθότας, ἢ
τῶν φίλων, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν. ὀρ-
γὴν δὲ ἐὰν ἐπιδεικνύωμεν, παρὰ τὸ προσῆκον ὀλι- ἐκεί-
γωρημένους, ἢ ἠδικημένους, ἢ τῶν φίλων ἐκείνων, ἢ νοις
αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν ἄλλοι. φθόνον δὲ πα-
ρασκευάσομεν συλλήβδην πρὸς τούτους, οὓς ἀπο-
φαίνομεν ἀναξίως εὖ πεπραχότας, ἢ πράττοντας, ἢ
πράξοντας, ἢ ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐστερημένους, ἢ μὴ
στερουμένους, ἢ μὴ στερησομένους, ἢ κακοῦ μηδέποτε κα-
τετυχηκότας, ἢ μὴ τυγχάνοντας, ἢ μὴ δὲ τευξομέ- κῶν
νους. φθόνον μὲν οὖν καὶ ἔχθραν καὶ ὀργὴν, τοῦτον τὸν
τρόπον ἐμποιήσομεν. φιλίαν δὲ καὶ χάριν καὶ ἔλε-
ον, ἐκ τῶν ἐν ταῖς προτροπαῖς. συνθήσομεν δὲ καὶ
τάξομεν ἐξ ἁπάντων τῶν προειρημένων ἀλλὰς τόν-
δε τὸν τρόπον. τὸ μὲν οὖν προτρεπτικὸν εἶδος, αὐτό- συνέ-
τε ἴσμεν, οἷόν ἐστι, καὶ ἐξ ὧν συνέστηκε, καὶ ὡς αὐτῷ στηκε

τε τετυχηκότας, ἢ μὴ τυγχάνοντας, ἢ μὴ τευξομένους, ἐὰν μὴ νῦν οἱ ἀκούοντες οἰκτείρωσιν. ἐκ τούτων μὲν οὖν ἐπὶ τὸν ἔλεον ἄξομεν. τὰς δὲ ἀποτροπὰς, ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις ποιήσομεν. τὸν αὐτὸν τρόπον φροιμιαζόμενοι, καὶ τὰ πράγματα διεξιόντες, τοῖς τε πίστεσι χρώμενοι, καὶ τοῖς ἀκούουσι δεικνύντες, ὡς ἔστιν ἃ πράττειν ἐπιχειροῦσιν, ἄνομα, καὶ ἄδικα, καὶ ἀσύμφορα, καὶ αἰσχρὰ, καὶ ἀηδῆ, καὶ ἀδύνατα, καὶ ἐργώδη, καὶ οὐκ ἀναγκαῖα. ἡ δὲ τάξις ὁμοιοτρόπως ἔσται, οἵα καὶ τῷ προτρέποντι. τοῖς μὲν οὖν καθ' αὑτοὺς ἀποτρέπουσιν, οὕτω τὰς τάξεις ποιητέον.

τῷ δὲ πρὸς τὰς ὑφ' ἑτέρων εἰρημένας προτροπὰς ἀντιλέγοντας, πρῶτον μὲν ἐν τῷ προοιμίῳ δεῖ οἷς μέλλουσιν ἀντιλέγειν προθέσθαι. τὰ δ' ἄλλα καθ' αὑτὰ προοιμιάζεσθαι. μετὰ δὲ τὰ προοίμια, μάλιστα μὲν ἕκαστα τῶν προειρημένων καθ' ἓν ἕκαστον προτιθέμενον ἐπιδεικνύειν. ὡς οὐκ ἔστι δίκαια, οὐδὲ νόμιμα, οὐδὲ συμφέροντα, οὐδὲ τούτοις ἀκόλουθα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ ὁ ἐναντίος. τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἀποφαίνων, ἢ ἄδικα ὄντα ἃ λέγει, ἢ ἀσύμφορα, ἢ τούτοις ὅμοια, ἢ ἐναντία τοῖς δικαίοις, καὶ τοῖς συμφέρουσι, καὶ τοῖς κειμένοις εἶναι τοιούτοις. ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τὰ ὑπάρχοντα μέτιθι. κράτιστος μὲν οὖν ὁ τρόπος τῆς ἀποτροπῆς οὗτός ἐστιν. ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχηται τοῦτο ποιεῖν, ἐκ τοῦ παραλελειμμένου τρόπου, ἀπότρεπε λέγων. οἷον, ἐὰν ὁ ἐναντίος δίκαιον ἀποφήνῃ, σὺ ἐπιχείρει δεικνύναι, ὡς ἔστιν αἰσχρὸν, ἢ ἀσύμφορον, ἢ ἐργῶδες, ἢ ἀδύνατον, ἢ ὅ,τι ἂν ἔχῃς

κατὰ πάντας τοὺς τρόπους, τὰ μὲν σαυτοῦ αὔξοντα, τὰ
δὲ τῶν ἐναντίων ἀσθενῆ καὶ μικρὰ ποιοῦντα. καὶ τοῦτον
μὲν τὸν τρόπον ταῖς προκατελέλειψεσι χρησόμεθα.
ταῦτα δὲ διελθόντες ἐπὶ τελευτῇ, παλιλογήσομεν
τὰ προειρημένα σχήματα διαλογισμοῦ λαβόντες, ἢ
ἀπὸ λογισμοῦ, ἢ προαιρέσεως, ἢ ἐξ ἐπερωτήσεως, ἢ
εἰρωνείας. ἐὰν δὲ ἐπὶ τὸ βοηθεῖν τισι, προτρέπωμεν ἢ
ἰδιώτας ἢ πόλεσιν, ἁρμόσει συντόμως εἰπεῖν. καὶ
εἴ τις προϋπάρχει τούτοις πρὸς τοὺς ἐκκλησιάζοντας
φιλία, ἢ χάριν, ἢ ἔλεος. μάλιστα γὰρ τοῖς οὕτω δια-
κειμένοις ἐθέλουσιν ἐπαμύνειν, φιλοῦσι μὲν οὖν πάν-
τες ὑφ᾽ ὧν οἴονται κατὰ τὸ προσῆκον εὖ πεπονθέ-
ναι, ἢ πάσχειν· ἢ πείσεσθαι ἢ ὑπ᾽ αὐτῶν, ἢ τῶν φί-
λων, ἢ ἄλλοι ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι. χάριν δ᾽ ἔχου-
σι τούτοις ὑφ᾽ ὧν οἴονται παρὰ τὸ προσῆκον ἀγαθόν
τι πεπονθέναι, ἢ πάσχειν, ἢ πείσεσθαι, ἢ ὑπ᾽ αὐτῶν
ἢ τῶν φίλων, ἢ ἄλλοι, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι. τού-
των μὲν οὖν ἄν τι ἐνῇ, χρὴ συντόμως διδάσκειν, καὶ
ἐπὶ τὸν ἔλεον ἄγειν. εὐπορήσομεν δὲ ἐλεεινὰ ποιεῖν
ἅπερ ἂν ἐθέλομεν, ἐὰν συνειδῶμεν ὅτι πάντες ἐλε-
οῦσι τούτοις, οὓς οἰκείως ἔχειν αὐτοῖς ὑπειλήφασιν, ἢ
οἴονται ἀναξίους εἶναι δυστυχεῖν. δεῖ δὴ ταῦτα
ἀποφαίνειν ἔχοντας οὓς ἐθέλεις ἐλεεινοὺς ποιεῖν.
καὶ ἐπιδεικνύναι αὐτοὺς, ἢ κακῶς πεπονθότας, ἢ
πάσχοντας, ἢ πεισομένους, ἐὰν μὴ οἱ ἀκούοντες
αὐτοῖς βοηθῶσιν. ἐὰν δὲ ταῦτα μὴ ἐνῇ, δεικτέον ὑ-
πὲρ ὧν λέγεις ἀγαθῶν ἐστερημένους, ὧν τοῖς ἄλλοις
ἅπασιν, ἢ τοῖς πλείστοις μέτεστιν, ἢ ἀγαθοῦ μηδέπο-

ἢ τὸ μέρος, καὶ βουλώμεθα μνημονεῦσαι, συντόμως
παλιλογήσομεν. ἐὰν δὲ μέτριον ᾖ καὶ μνημονεύηται,
αὐτὸ τὸ μέρος ὁρισάμενοι, πάλιν ἕτερον προθησόμε-
θα. ἔστι δὲ ὃ λέγω τοιόνδε. ὡς μὲν δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς
βοηθεῖν συρακουσίοις ἐκ τῶν εἰρημένων ἱκανῶς ἀποδε-
δεῖχθαι νομίζω. ὡς δὲ καὶ συμφέρει ταῦτα πράττειν,
ἐπιχειρήσω διδάσκειν. πάλιν δὲ περὶ τοῦ συμφέροντος
ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις ἐπὶ τοῦ δικαίου μετι
ὼν, καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ μέρους ἢ παλιλογίαν, ἢ ὁ-
ρισμὸν ἐπιθεὶς, πάλιν ἕτερον ὅ,τι ἂν ὑπάρχῃ σοι
προστί προστίθει. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἄλλο ἄλλῳ συνάπτειν
θει μέρει καὶ συνυφαίνειν τὸν λόγον. ὅταν δὲ πάντα διέλ-
θῃς, ἐξ ὧν ἐνδέχεταί σοι βεβαιῶσαι τὴν προτροπὴν,
ἐπὶ τούτοις ἅπασι κεφαλαιωδῶς μετ' ἐνθυμημάτων
καὶ γνωμῶν ἢ σχημάτων δείκνυε, ὡς ἄδικον, καὶ ἀ-
σύμφορον, καὶ αἰσχρὸν, καὶ ἀειδὲς, μὴ ποιεῖν ταῦτα.
καὶ ἀντιτίθει κεφαλαιωδῶς, ὡς δίκαιον, καὶ συμφέ-
ρον, καὶ καλὸν, καὶ ἡδὺ πράττειν, ἐφ' ἃ παρακαλεῖς.
ὅταν δὲ ἱκανῶς ἤδη ᾖς ἐγνωμολογηκὼς, τὴν προτρο-
πὴν πέρατι ὅρισαι. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώ-
σομεν τὰ προτεθέντα. μετὰ δὲ τοῦτο τὸ μέρος, λέξο-
μεν τὴν προκατάληψιν. αὕτη δέ ἐστι δι' ἧς τὰς ἐνδε-
χομένας ἀντιλογίας ῥηθῆναι τοῖς ὑπὸ σοῦ εἰρημέ-
νοις, προκαταλαμβάνων διασύρεις. δεῖ δὲ τὰ μὲν
ἐκείνων μικρὰ ποιεῖν, τὰ δὲ σαυτοῦ αὔξειν. ὡς ἐν ταῖς
αὐξήσεσι προακήκοας. χρὴ δὲ παρατιθέναι καὶ ἓν
πρὸς ἓν, ὅταν τὸ σὸν μεῖζον ᾖ. καὶ πρὸς πλείω, πλείω,
καὶ ἓν πρὸς πολλὰ, καὶ πολλὰ πρὸς ἓν διαλλάττοντα

πέσῃ. τάττειν δὲ αὐτὰς ὧδε δεῖ. πρῶτον μὲν τὴν τοῦ λέγοντος δόξαν. εἰ δὲ μή, τὰ τῶν πραγμάτων ἔθη, δεικνύντας ὅτι ταῦθ' ἃ λέγομεν, ἢ τὰ τούτοις ὅμοια, οὕτως εἴθισται γίνεσθαι. ἐπὶ δὲ τούτοις παραδείγματα οἰστέον. καὶ εἴ ὁμοιότης τίς ἐστι, πρὸς τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα προσακτέον. λαμβάνειν δὲ δεῖ τὰ παραδείγματα οἰκεῖα τῷ πράγματι, καὶ τὰ ἐγγύτατα τοῖς ἀκούουσι χρόνῳ ἢ τόπῳ. ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ τοιαῦτα, τῶν ἄλλων τὰ μέγιστα καὶ γνωριμώτατα, μετὰ ταῦτα γνωμολογητέον. δεῖ δὲ καὶ περὶ τὰ μέρη τῶν εἰκότων καὶ τῶν παραδειγμάτων ἐπὶ τελευτῆς, ἐνθυμηματώδεις καὶ γνωμολογικὰς τὰς τελευτὰς ποιεῖσθαι. καὶ τὰς μὲν πίστεις οὕτως ἐπὶ ταῖς πράξεσι προστακτέον. ἐὰν δὲ πιστεύηται τὰ πράγματα εὐθέως ῥηθέντα, τὰς μὲν πίστεις παραλειπτέον. τῷ δὲ δικαίῳ, καὶ τῷ νομίμῳ, καὶ τῷ συμφέροντι, καὶ τῷ καλῷ, καὶ τῷ ἡδεῖ, καὶ τῷ ῥᾳδίῳ, καὶ τῷ δυνατῷ, καὶ τῷ ἀναγκαίῳ, τὰς προειρημένας πράξεις βεβαιωτέον. καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει, πρῶτον τὸ δίκαιον τακτέον. διεξιόντας διὰ τούτου τε τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ὁμοίου τῷ δικαίῳ, καὶ τοῦ ἐναντίου, καὶ τοῦ κεκειμένου δικαίου. δεῖ δὲ καὶ τὰ παραδείγματα τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις δικαίοις ὅμοια φέρειν. πολλὰ δὲ ἕξεις λέγειν ἔκ τε τῶν ἰδίᾳ παρ' ἑκάστοις δικαίων ὑπολαμβανομένων, καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἐν ᾗ λέγεις, καὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. ὅταν δὲ ἅπαντα τοῦτον τὸν τρόπον μετιόντες διέλθωμεν, ἐπὶ τελευτῆς αὐτῶν γνώμας καὶ ἐνθυμήματα μέτρια, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια ἐνεγκόντες, ἐὰν μὲν μακρὸν

τοιούτων. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον τὰς αἰτίας ἰασόμεθα. συλλήβδην δὲ τὰς ἀπαγγελίας καὶ τὰς δηλώσεις καὶ τὰς προρρήσεις ἐξ ἁπάντων τῶν εἰρημένων, σαφεῖς καὶ βραχείας καὶ οὐκ ἀπίστους ποιήσομεν: τάξομεν δὲ αὐτὰς διὰ τριῶν τρόπων. ὅταν μὲν γὰρ ὦσιν ὀλίγα τὰ πράγματα περὶ ὧν λέγομεν, καὶ γνώριμα τοῖς ἀκούουσι, τῷ προοιμίῳ συνάψομεν, ἵνα μὴ βραχὺ τοῦτο τὸ μέρος καθ' αὑτὸ τεθὲν γένηται. ὅταν δὲ λίαν ὦσιν αἱ πράξεις πολλαὶ καὶ μὴ γνώριμοι, παρ' ἕκαστον συναπτὰς ποιήσομεν, καὶ δικαίας καὶ συμφερούσας καὶ καλὰς ἀποφανοῦμεν, ἵνα μὴ μόνον πραγματολογοῦντες ἁπλοῦν τὸν λόγον καὶ μὴ ποικίλον ποιῶμεν. ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκουόντων τὰς διανοίας ἀναλαμβάνωμεν. ἂν δ' ὦσιν αἱ πράξεις μέτριαι καὶ ἀγνοούμεναι, τὴν ἀπαγγελίαν ἢ τὴν δήλωσιν ἢ τὴν πρόρρησιν ἐπὶ τῷ προοιμίῳ δεῖ σωματοειδῆ τάττειν. τοῦτο δὲ ποιήσομεν, ἐὰν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ τέλος διέλθωμεν, μηδὲν ἄλλο συμπεριλαμβάνοντες, ἀλλ' ἢ τὰς πράξεις αὐτὰς ψιλὰς φράζοντες. καὶ τὰς μὲν διηγήσεις ἐπὶ τοῖς προοιμίοις ὡς δεῖ τάττειν, οὕτως ἀφόμεθα. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιβεβαιώσεις, δι' ὧν τὰς προειρημένας πράξεις, ἐκ τῶν πίστεων καὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν συμφερόντων, οἵας ὑπεθέμεθα δείξειν, βεβαιώσομεν. ὅταν μὲν οὖν συναπτὰς ποιῇς, οἰκειόταται τῶν δημηγορίαις αἱ πίστεις· τότε τῶν πραγμάτων ἔθη, καὶ τὰ παραδείγματα, καὶ τὰ ἐνθυμήματα, καὶ ἡ δόξα τοῦ λέγοντος. χρηστέον δὲ καὶ ἄν τις τῶν ἄλλων πίστεων παρεμ-

τὰ πράγματα

δεῖ ποιεῖν

τοῖς πίστεσι καὶ ταῖς δικαιολογίαις βεβαιῶσαι τὸν λόγον ἡμᾶς, τὰς διηγήσεις ἡμῶν οἱ ἀκούοντες ἀποδοκιμάσωσι. σαφῶς μὲν οὖν δηλώσομεν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ἢ ἀπὸ τῶν πραγμάτων. ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων ἐὰν μὴ ὑπερβατῶς αὐτὰ δηλῶμεν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα πραχθέντα ἢ πραττόμενα, ἢ πραχθησόμενα, πρῶτα λέγωμεν. τὰ δὲ λοιπὰ ἐφεξῆς τάττωμεν. καὶ ἐὰν μὴ προαπολιπόντες τὴν τάξιν, περὶ ἧς ἂν ἐγχειρήσωμεν λέγειν, δι᾽ ἑτέρων ἐξαγγέλλωμεν. πάλιν ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων, σαφῶς οὕτως ἐροῦμεν. ἑτέρως ἀπὸ δὲ τῶν ὀνομάτων, ἐὰν ὅτι μάλιστα τοῖς οἰκείοις τῶν πραγμάτων ὀνόμασι τὰς πράξεις προσαγορεύωμεν. καὶ ἐὰν τοῖς κοινοῖς, καὶ μὴ ὑπερβατῶς τιθῶμεν, ἀλλ᾽ ἀεὶ τὰ ἐχόμενα ἑξῆς τάττωμεν. σαφῶς μὲν οὖν δηλώσομεν, ταῦτα διαφυλάττοντες. συντόμως δέ, ἐὰν ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων περιαιρῶμεν τὰ μὴ ἀναγκαῖα ῥηθῆναι, ταῦτα μόνα καταλείποντες, ὧν ἀφαιρεθέντων, ἀσαφὴς ἔσται ὁ λόγος. καὶ συντόμως μὲν, τοῦτον τὸν τρόπον δηλώσομεν. οὐκ ἀπίστως δέ, ἂν περὶ τὰς ἀπιθάνους πράξεις αἰτίας φέρωμεν, παρ᾽ ἃς εἰκότως τὰ λεγόμενα δόξει πραχθῆναι. ὅσα δ᾽ ἂν λί λέγοιτο αν ἄπιστα συμβαίνοι, δεῖ παραλείπειν. ἐὰν δὲ ἀναγκαῖον ᾖ λέγειν, ἀδόλως δεῖ φαίνεσθαι, καὶ αὐτὰ πλέξαντα ἀλλὰ τῷ τῆς παραλήψεως σχήματι ὑπερβαλέσθαι, καὶ προϊόντος τοῦ λόγου αὐτὰ δείξειν ἀληθῆ ὑπισχνεῖσθαι, προφασιζόμενον, ὅτι τὰ προειρημένα, πρῶτον βούλει ἀποδεῖξαι ἀληθῆ ὄντα ἢ δίκαια, ἤτοι τῶν

τὰς προφάσεις συντόμως ἐνεγκόντες, οὕτω προθήσομεν καὶ τῇ ἀκροατὰς ἐπὶ τὸ προσέχειν παρακαλέσωμεν. τοῦτον μὲν τὸν τρόπον τὰς καταστάσεις τῶν δημηγοριῶν ποιητέον. μετὰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη ἡμᾶς ἐστὶν, ἢ τὰς προγεγενημένας πράξεις ἀπαγγέλλειν, ἢ ἀναμιμνήσκειν, ἢ τὰς νῦν οὔσας μερίζοντα δηλοῦν, ἢ τὰς μελλούσας γενήσεσθαι προλέγειν. ὅταν μὲν οὖν πρεσβείας ἀπαγγέλλωμεν, πάντα δὴ τὰ ῥηθέντα καθαρῶς διεξελθεῖν. ἵνα πρῶτον μὲν, μέγεθος ὁ λόγος ἔχῃ. ἀπαγγελία γὰρ μόνον ἔσται ἡ τοιαύτη. καὶ οὐδὲν ἄλλο λόγου σχῆμα παρεμπεσεῖται. ἔπειθ' ὅπως ἂν μὲν ἀποτετυχηκότες ὦμεν, μὴ διὰ τὴν ἡμετέραν ῥαθυμίαν οἱ ἀκούοντες οἴονται διαμαρτάνειν τῆς πράξεως. ἀλλὰ δι' ἄλλην αἰτίαν τινά. ἂν δὲ ἐπιτύχωμεν, μὴ διατύχην ὑπολάβωσι τοῦτο γεγενῆσθαι. ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν προθυμίαν. ταῦτα δὲ πιστεύουσιν, ἐπειδὴ τοῖς πράγμασιν οὐ παρεγένοντο πραττομένοις. ἐὰν δὲ ἐπὶ τοῦ λόγου τὴν προθυμίαν ἡμῶν θεωρῶσι, μηδὲν παραλειπόντων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἕκαστα ἀπαγγελλόντων. ὅταν μὲν οὖν πρεσβείαν ἀπαγγέλλωμεν διὰ τὰς αἰτίας ταύτας, ἕκαστα ὃν τρόπον ἐγένετο, ἀπαγγελτέον. ὅταν δὲ αὐτοὶ δημηγοροῦντες, τῶν παρεληλυθότων τι διεξίωμεν ἢ καὶ τὰ παρόντα δηλῶμεν, ἢ τὰ μέλλοντα προλέγωμεν, δεῖ τούτων ἕκαστον ποιεῖν βραχέως καὶ σαφῶς, καὶ μὴ ἀπίστως. σαφῶς μὲν ὅπως καταμάθωσι τὰ λεγόμενα πράγματα. συντόμως δὲ, ἵνα μνημονεύσωσι τὰ ῥηθέντα. πιστῶς δὲ, ὅπως μὴ πρὸ τοῦ

καταλαμβάνη)

τε τινὰ, ὧ τῆς πόλεως μέτεσιν, ὑπὲρ τῶν νῦν πεσκεμμένων ἀποφαίνεσθαι γνώμην. τὰς μὲν οὖν περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον διαβολὰς, ἐν ταῖς δημηγορίαις, ἐκ τῶν τοιούτων λύειν ἐπιχειρήσομεν. αἱ δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα γίνονται μὲν, ὅταν ἡσυχίαν πρὸς τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, ἢ πρὸς τοὺς κρείττονας συμβουλεύει, ἢ εἰρήνην ποιεῖσθαι αἰσχράν, ἢ παραινεῖν περὶ τὰς θυσίας μικρὰ συντελεῖν, ἤτι τοιοῦτον εἰσηγῆται. δεῖ δὲ περὶ τῶν τοιούτων πρότερον μὲν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρῆσθαι. ἔπειτα τὴν αἰτίαν εἰς τὴν ἀνάγκην, καὶ τὴν τύχην, καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ τὸ συμφέρον ἀναφέρειν, καὶ λέγειν, ὡς οὐχ οἱ συμβουλεύοντες τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τὰ πράγματά ἐστιν αἴτια. καὶ τὰς μὲν περὶ τὸ πρᾶγμα διαβολὰς, ἐκ τῶν τοιούτων ἀπὸ τῶν συμβουλευόντων ἀπάξομεν. ὁ δὲ λόγος ἐν ταῖς δημηγορίαις διαβάλλεται, ὅταν ἢ μακρὸς, ἢ ἀρχαῖος, ἢ ἄπιστος λέγηται. ἐὰν μὲν οὖν μακρὸς ᾖ, τὸ πλῆθος αἰτιατέον τῶν πραγμάτων. ἐὰν δὲ ἀρχαῖος, διδακτέον ὅτι νῦν καιρὸς αὐτοῦ εἴη. εἰ δὲ ἀπίθανος, ὑπισχνεῖσθαι δεῖ, ὡς ἀληθῆ ἐπιδείξεις ὑπὲρ τοῦ λόγου, τὰς μὲν οὖν δημηγορίας, ἐκ τούτων καταστησόμεθα. τάξομεν δὲ πῶς; ἐὰν μὲν μηδεμίαν διαβολὴν ἔχοιμεν, μήτε αὐτοὶ, μήτε ὁ λόγος, μήτε τὸ πρᾶγμα, τὴν πρόθεσιν ἐν ἀρχῇ εὐθέως ἐκθήσομεν. ὑπὲρ δὲ τὸ προσέχειν καὶ τοῦ λόγου εὐμενῶς ἀκούειν, ὕστερον παρακαλέσομεν. ἐὰν δὲ διαβολή τις ᾖ τῶν προειρημένων περὶ ἡμᾶς, προκαταλαβόντες τοὺς ἀκροατὰς, καὶ περὶ τῶν διαβολῶν τὰς ἀπολογίας καὶ

νοῦς, τοῦτον τὸν τρόπον ἐν ταῖς δημηγορίαις τὰς διαβολὰς λυτέον. ἐκ δὲ τοῦ παρόντος χρόνου διαβαλεῖς τῇ λέγοντας, πρῶτον μὲν ἡλικίαν. ἐάν τε γὰρ νέος παντελῶς, ἐάν τε πρεσβύτης δημηγορῇ δυσχεραίνεται. τῷ μὲν γὰρ οὔπω ἤρχθαι. τῷ δὲ ἤδη προσήκειν πεπαῦσθαι οἴονται. ἔπειτα ἐὰν συνεχῶς ὤθει λέγειν, πολυπράγμων γὰρ εἶναι δοκεῖ οὗτος. καὶ εἰ μηδέπω πρότερον εἰρήκει. καὶ γὰρ οὗτος ἕνεκά τινος ἰδίου δοκεῖ παρὰ τὸ ἔθος δημηγορεῖν. ἐκ μὲν οὖν τοῦ παρόντος χρόνου οὕτω τοι διαβολαὶ περὶ τὸν δημηγοροῦντα τοιαῦται γενήσονται. προφασίζεσθαι δὲ ὑπὲρ αὐτῶν δεῖ. τὸν μὲν νεώτερον, ἐκ τῆς ἐρημίας τῶν συμβουλευόντων, καὶ ἐκ τοῦ προσήκοντος τούτῳ. λέγω δ' οἷον ὑπὲρ λαμπαδαρχίας, ἢ ὑπὲρ γυμνασίου, ἢ ὑπὲρ ὅπλων, ἢ ἵππων, ἢ περὶ πολέμου. τούτου γὰρ οὐκ ἐλάχιστον μέρος τῷ νέῳ μέτεστι. ῥητέον δὲ καὶ ὡς εἰ μήπω καθ' ἡλικίας τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν καὶ ἐπιμέλειαν. ἐμφανιστέον δὲ καὶ ὡς ἁμαρτόντι μὲν, ἴδιον τὸ ἀτύχημα, κατορθώσαντι δὲ, κοινὴ ἡ ὠφέλεια. τῷ μὲν οὖν νέῳ, ἐκ τῶν τοιούτων προφασιστέον. γέροντι δὲ προφασιστέον λέγοντι, ἔκ τε τῆς ἐρημίας τῶν συμβουλευόντων, καὶ ἐκ τῆς εὐπορίας αὐτοῦ. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους, καὶ ἐκ τῆς καινότητος τῶν κινδύνων, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. τῷ δὲ λίαν ἠθισμένῳ, ἐκ τῆς ἐμπειρίας καὶ ἐκ τοῦ αἰσχρὸν εἶναι πρότερον δὴ λέγοντα, νῦν μὴ ἀποφαίνεσθαι γνώμας. τῷ δὲ μὴ ἠθισμένῳ, ἔκ τε τοῦ μεγέθους τῶν κινδύνων, καὶ ἐκ τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι πάν-

παρέξω βουλεῖς ὅσας τὰς διαβολάς. ἔπειτα κεφαλαιωδῶς ἐν τοῖς προοιμίοις ἀπολογητέον ἂν ἔχῃς τι λέγειν ὑπὲρ σαυτοῦ, καὶ τὰς κρίσεις ψεκτέον. ἀναγκαῖον γὰρ ἄν τε πρὸς τὸ δημόσιον ᾖ τις διαβεβλημένος, ἄν τε πρὸς τοὺς ἰδιώτας, ἢ γεγενῆσθαι κρίσιν, ἢ μέλλειν γενήσεσθαι, ἢ μὴ βούλεσθαι τοὺς τὴν αἰτίαν ἐπενεγκόντας λαβεῖν κρίσιν. καὶ ῥητέον, ὡς ἀδίκως ἡ κρίσις ἐγένετο. καὶ ὡς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεστασιάσθημεν. ἢ ἐὰν τοῦτο μὴ ἐνδέχηται, λέγε, ὡς ἱκανὸν ἡμῖν ἀτυχῆσασι τότε. καὶ ὡς δίκαιόν ἐστιν τῶν πραγμάτων ἤδη κεκριμένων, μὴ περὶ τῶν αὐτῶν ἔτι διαβολὴν ἔχειν. ἂν δὲ ἀπίδοξος ἡ κρίσις ᾖ γενέσθαι, λεκτέον, ὡς ἕτοιμος εἶ περὶ τῶν διαβολῶν ἐν τοῖς καθημένοις ἤδη κρίνεσθαι, κἂν ἐλεγχθῇς τι τὴν πόλιν ἀδικῶν, ἀποθνήσκειν ὑποτιμῶ. ἐὰν δὲ οἱ ἐγκαλέσαντες μὴ ἐπεξίωσιν, αὐτὸ τοῦτο χρὴ σημεῖον ποιεῖσθαι, διότι τὴν διαβολὴν ψευδῶς ἡμῶν κατήνεγκαν. οὐ γὰρ εἰκὸς εἶναι δοκεῖ τοὺς ἀληθῶς ἐγκαλοῦντας, μὴ βούλεσθαι κρίσιν λαβεῖν. ἀεὶ δὲ κατηγορεῖν χρὴ διαβολῆς, καὶ λέγειν ὡς δεινὸν καὶ κοινὸν καὶ πολλῶν κακῶν αἴτιον, ἐμφανιστέον δὲ ὅτι καὶ πολλοὶ ἤδη διέφθαρησαν ἀδίκως διαβληθέντες. χρὴ δὲ καὶ διδάσκειν, ὡς εὔηθές ἐστιν ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευομένοις, μὴ παρὰ πάντων τοὺς λόγους ἀκούοντας, τὸ συμφέρον σκοπεῖν, ἀλλὰ ταῖς ἐνίων διαβολαῖς δυσχεραίνειν. δεῖ δὲ καὶ ἐπαγγέλλεσθαι καὶ ὑπισχνεῖσθαι δίκαια καὶ συμφέροντα καὶ καλὰ ἀποδείξειν, ἃ ὑπέσχοντο συμβουλεύειν. τὰς μὲν οὖν ἐκ τοῦ παρῳχημένου χρόνου διαβεβλημέ

τυγχάνωσιν ὄντες, περίεργον λέγειν περὶ εὐνοίας. ἐὰν δὲ πάντως βουλόμεθα, χρὴ συντόμως μετ' εἰρωνείας εἰπεῖν τοῦτον τὸν τρόπον. ὅτι μὲν οὖν εὔνους εἰμὶ τῇ πόλει καὶ πολλάκις μοι πεισθέντες, συμφερόντως ἐπράξατε, καὶ διότι πρὸς τὰ κοινὰ δίκαιον ἐμαυτὸν παρέχω, καὶ μᾶλλόν τι τῶν ἰδίων προϊέμενον, ἢ ἀπὸ τῶν δημοσίων ὠφελούμενον, περίεργον εἶναι νομίζω πρὸς ὑμᾶς τοῦτό γε σαφῶς εἰδότας λέγειν· ὡς δὲ ἂν καὶ νῦν μοι πεισθῆτε καλῶς βουλεύσεσθε, τοῦτο πειράσομαι διδάσκειν. τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῖς εὖ διακειμένοις ἐν ταῖς δημηγορίαις, τῆς εὐμενείας ὑπομνηστέον. τοῖς δὲ μήτε διαβεβλημένοις, μήτε εὖ δοκειμένοις, ῥητέον, ὡς δίκαιόν ἐστι καὶ συμφέρον τοῖς πεῖραν μὴ δεδωκόσι τῶν πολιτῶν, εὔνους ἀκροατὰς γενέσθαι. ἔπειτα τοὺς ἀκούοντας ἐπαίνῳ θεραπευτέον, δικαίως καὶ συνετῶς τοὺς λόγους ὡς εἰώθασι δοκιμάζειν. ἔτι δὲ τὰς ἐλαττώσεις οἰστέον λέγοντας, ὡς οὐ δεινότητι πιστεύων ἀνέστην, ἀλλὰ νομίζων τῷ κοινῷ τὸ συμφέρον εἰσηγήσασθαι. καὶ τοῖς μὲν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένοις, ἐκ τῶν τοιούτων τὴν εὔνοιαν ποριστέον. τοῖς δὲ διαβεβλημένοις, ἀναγκαῖον τὰς διαβολὰς ἢ αὐτοὺς ἔχειν, ἢ τὰ πράγματα, ὑπὲρ ὧν λέγουσιν, ἢ τὸν λόγον. αὗται δὲ αἱ διαβολαὶ γίνονται, ἢ ἐκ τοῦ παρόντος, ἢ ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου. ἐκ μὲν οὖν τοῦ παροιχομένου χρόνου, ἐάν τις ὑποπτεύηται εἰς πονηρίαν τινά, πρῶτον μὲν τῇ πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρῆσθαι, καὶ λέγειν, ὡς οὐδ' αὐτὸς ἀγνοῶ διαβεβλημένος, ἀλλ' ἐ-

δηλῶσαι. ἵνα γινώσκωσι περὶ ὧν ὁ λόγος, παρακολουθῶσί τε τῇ ὑποθέσει, καὶ ἐπὶ τὸ προσέχειν παρακαλέσαι, καὶ καθ' ὅσον τῷ λόγῳ δυνατὸν, εὔνους ἡμῖν αὐτοὺς ποιῆσαι. τούτων μὲν οὖν εἶναι δεῖ τὸ προοίμιον παρασκευαστικόν. ὡς δ' αὐτῷ χρηστέον, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν δημηγορικῶν καὶ προτρεπτικῶν τοῦτο δείξω. τὸ μὲν οὖν προεκτιθέναι τὸ πρᾶγμα τοῖς ἀκούουσι, καὶ φανερὸν ποιεῖν, τοιόνδε ἐστίν. ἀνέστην συμβουλεύσων, ὡς χρὴ πολεμεῖν ἡμᾶς ὑπὲρ συρακουσίων. ἀνέστην ἀποφανούμενος, ὡς οὐ χρὴ βοηθεῖν ἡμᾶς συρακουσίοις. τὸ μὲν οὖν φράζειν ἐν κεφαλαίῳ τὸ πρᾶγμα, τοιόνδε ἐστί. προσέχειν δὲ παρακαλεῖν ἐκ τούτων ἂν δυναίμεν, εἰ κατανοήσαιμεν αὐτοὶ, ποίοις μάλιστα λόγοις καὶ πράγμασι βουλευόμενοι προσέχομεν. ἆρ' οὖν οὐ τούτοις, ὅταν ἢ ὑπὲρ μεγάλων ἢ φοβερῶν, ἢ τῶν ἡμῖν οἰκείων βουλευόμεθα; ἢ φάσκωσιν ἐπιδείξειν οἱ λέγοντες, ὡς δίκαια, καὶ καλὰ, καὶ συμφέροντα, καὶ ῥᾴδια, καὶ ἀληθινὰ ἐπιδείξουσιν ἡμῖν, ἐφ' ἃ πράττειν παρακαλοῦσιν; ἢ δέωνται ἡμῶν ἀκοῦσαι αὐτῶν προσέχοντας τὸν νοῦν; ὥσπερ οὖν αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὰ οἰκειότατα τῶν προειρημένων τοῖς ὑφ' ὑμῶν πράγμασι λεγομένοις λαμβάνοντες καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἐνδεικνύμενοι, προσέχειν αὐτοὺς ποιήσομεν. ἐπὶ μὲν οὖν τὸ προσέχειν, διὰ τούτων παρακαλοῦμεν. τὴν εὔνοιαν δὲ παρασκευασόμεθα, διασκεψάμενοι πρῶτον, πῶς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς τυγχάνουσιν ἔχοντες. εὐνοϊκῶς, ἢ δυσμενῶς, ἢ μήτε εὖ, μήτε κακῶς. ἐὰν μὲν οὖν εὖνοι

λεύτοῦα τῶν ὀνομάτων. ταῦτα γὰρ μάλιστα ποιεῖ τὸ ὁμοίωσιν. ὅμοια δέ ἐστιν ὀνόματα, τὰ δὲ ὁμοίων συλλαβῶν ἐν αἷς πλεῖστα γράμματα τὰ αὐτά ἐστιν. οἷον πλήθει μὲν, ἐνδεῶς. δυνάμει δὲ, ἐντελῶς. ὅσα δὲ ἔξω τέχνης κεῖται, τὸ αὐτόματον αὐτὸ δείξει. περὶ μὲν οὖν τούτων, ἀπόχρη. καὶ γὰρ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὰ λοιπά. αὐτά τε ἴσμεν ἃ ἐστι, καὶ ὅθεν αὐτῶν πολλὰ ποιήσομεν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς αὐξήσεις, καὶ τὰς ταπεινώσεις γινώσκομεν αἵ τινές τε εἰσὶ, καὶ ὅθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν. ὁμοιοτρόπως δὲ τούτοις, τάς τε προκαταλήψεις, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀκουόντων αἰτήματα, καὶ τὰς παλιλογίας, καὶ τὰς ἀστειολογίας, καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων, καὶ τῆς ἑρμηνείας τὴν σύνθεσιν ἅπασαν ἴσμεν. ὥστε τὰς κοινὰς δυνάμεις ἁπάντων τῶν εἰδῶν, καὶ τὰς διαφορὰς, καὶ τὰς χρήσεις αὐτῶν, ἐκ τῶν προειρημένων εἰδότες ἂν, ἐθίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ γυμνάσωμεν ἀναλαμβάνειν αὐτὰς κατὰ τὰ προγυμνάσματα, πολλὴν εὐπορίαν καὶ γράφοντες καὶ λέγοντες ἐξ αὐτῶν ἕξομεν. κατὰ τὰ μέρη μὲν οὖν οὕτως ἀκριβέστατα ἂν διέλθοις τὰς τῶν λόγων

πράττειν μεθόδους. ὡς δ' ἐπὶ τοῖς εἴδεσι χρὴ τάττειν τοὺς λόγους σωματοειδῶς, τίσι τε πρώτοις τῶν μερῶν χρῆσθαι, καὶ πῶς τούτοις αὐτοῖς, ταῦτα πάλιν δηλώσω. προοίμια μὲν οὖν προτάττω. κοινὸν δ' ἐστὶ τῶν ἑπτὰ εἰδῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς πράγμασιν ἁρμόσει λεγόμενον. ἔστι δὲ προοίμιον καθόλου μὲν εἰπεῖν, ἀκροατῶν παρασκευὴ, καὶ τοῦ πράγματος ἐν κεφαλαίῳ μὴ εἰδόσι δήλωσις.

καὶ ὅλος ἣν βαδίζουσι. δεῖ δὲ αὐτὸ τοῖς τοιούτοις, τὸ ἴδιον ἀεὶ συμπεριλαμβάνειν. καὶ σαφῶς μὲν ἐν τοῖς ὀνόμασιν, κἂν ταῦτα ποιῶμεν, διαλεξώμεθα. ὡς δύο γὰρ ἑρμηνεύσομεν διὰ τῆς περιτέρας μεθόδου. περὶ δὲ ἀντιθέτων, καὶ παρισώσεων, καὶ ὁμοιοτήτων λέγομεν ἤδη. δηλωσόμεθα γὰρ καὶ τούτων. ἀντίθετον μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐναντίαν τὴν ὀνομασίαν ἅμα καὶ τὴν δύναμιν τοῖς ἀντικειμένοις ἔχον, ἢ τὸ ἕτερον τούτων. τοῖς μὲν οὖν ὀνόμασιν εἴη ἂν ἐναντίον ἅμα καὶ τῇ δυνάμει τόδε. οὐ γὰρ δίκαιον, τοῦτον μὲν τὰ ἐμὰ ἔχοντα πλουτεῖν, ἐμὲ δὲ τὰ ὄντα προϊέμενον, οὕτω πτωχεύειν. τοῖς δ᾽ ὀνόμασι μόνοις. διδότω γὰρ ὁ πλούσιος καὶ εὐδαίμων τῷ πένητι καὶ ἐνδεεῖ. τῇ δὲ δυνάμει, ἐγὼ μὲν τοῦτον νοσοῦντα ἐθεράπευσα. οὗτος δέ μοι μεγίστων κακῶν αἴτιος γέγονεν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ τὰ ὀνόματα, οὐκ ἐναντία. αἱ δὲ πράξεις, ἐναντίαι. κάλλιστον μὲν οὖν εἴη ἂν, τὸ κατ᾽ ἀμφότερα ἀντίθετον, καὶ κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ κατὰ τὴν ὀνομασίαν. ἔστι δὲ καὶ τὰ λοιπὰ δύο ἀντίθετα. παρίσωσις δὲ, ἔστι μὲν ὅταν δύο ἴσα λέγηται κῶλα. εἴη δ᾽ ἂν ἴσα καὶ πολλὰ μικρὰ, ὀλίγοις μεγάλοις, καὶ ἴσα τὸ μέγεθος, ἴσα τὸν ἀριθμόν. ἔχει δὲ τοιόνδε τὸ σχῆμα ἡ παρίσωσις, ἢ διὰ τόδε χρημάτων ἀπορίαν, ἢ διὰ πολέμου μέγεθος. ταῦτα γὰρ οὔτε ὅμοια, οὔτε ἐναντία, ἀλλ᾽ ἴσα μόνον ἀλλήλοις. παρομοίωσις δέ ἐστιν ἡ μείζων τῆς παρισώσεως. οὐ γὰρ μόνον ἴσα τὰ κῶλα ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅμοια, ἐξ ὁμοίων ὀνομάτων. ὅσον δεῖ σε λόγου μίμημα, φέρε πόθον τέχνασμα. μάλιστα δὲ ποιεῖν ὅμοια τὰ τε

ὅπως ἐν τῷ δέοντι προστίθεται. σκόπει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων, ὅπως μήτε συγκεχυμένη, μήθ' ὑπερβατὴ ἔσται. τὰ γὰρ οὕτω λεγόμενα, δύσγνωστα συμβαίνει. μετὰ δὲ συνδέσμους οὓς ἂν προθέτης, ἀποδίδου τοὺς ἀκολουθοῦντας. τὸ μὲν οὖν τοὺς συνδέσμους ἀποδιδόναι τοὺς ἀκολουθοῦντας, τοιόνδε ἐστίν. ἐγὼ μὲν παρεγενόμην, οὗ ἔφην. σὺ δὲ φάσκων ἥξειν, οὐκ ἦλθες. πάλιν ὅταν ὁ αὐτὸς σύνδεσμος συνακόλουθος ᾖ. οἷον, σὺ γὰρ κἀκείνων αἴτιος ἐγένου, καὶ τούτων αἴτιος σύ. περὶ μὲν οὖν τῶν συνδέσμων εἴρηται. καὶ ἀπὸ τούτων τεκμαίρεσθαι δεῖ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. δεῖ δὲ, καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων, μήτε συγκεχυμένην, μήτε ὑπερβατὴν εἶναι. τὸ μὲν
μένον γὰρ συγκεχυμένως, τοιόνδε ἐστίν, ὡς ὅταν εἴποις. δεινόν ἐστι τοῦτον τύπτειν τοῦτον. ἄδηλον γὰρ ἦν ὁπότερος
οὕτω ἂν ἦν ὁ τύπτων. ἐὰν δὲ εἴπῃς οὕτως, δῆλον ποιήσεις. δεινόν ἐστι τοῦτον ὑπὸ τούτου τύπτεσθαι. τὸ μὲν οὖν συγχεῖν τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων, τοιόνδε ἐστί. τὸ δὲ προσέχειν τοῖς ἄρθροις, ὅπως ἐν τῷ δέοντι προστιθῆται, ἤδη τῶνδε ὅρα. οὗτος ὁ ἄνθρωπος τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ἀδικεῖ. νῦν μὲν οὖν ἐγγινόμενα τὰ ἄρθρα, σαφῆ ποιεῖ τὴν λέξιν. ἐξαιρεθέντα δὲ, ἀσαφῆ ποιήσει. ἔσθ' ὅτε δὲ συμβαίνει καὶ τὸ ἀνάπαλιν. τὰ μὲν οὖν ἐν τοῖς ἄρθροις, τοιαῦτά ἐστι. τὰ δὲ φωνήεντα μὴ τίθει παράλληλα, ἂν μήποτε ἄλλως δυνατὸν ᾖ δηλῶσαι, ἢ ἀνάπτυξίς ἤ τις, ἢ ἄλλη διαίρεσις. τὸ δὲ ἀμφίβολα διαφεύγειν, τοιόνδε ἐστί. ἔνια τῶν ὀνομάτων, ταὐτὰ ἤδη πλείοσι πράγμασι κεῖται. οἷον, ὁ λόγος τῶν θυρῶν.

τὸς μὲν ἕτερον δύναται. ἐκεῖνος δὲ, οὐ δύναται ἕτε-
ρον. ἕκαστον δὲ τούτων ὧδε τῶνδε θεωρήσεις. ὅτι μὲν
γὰρ αὐτὸς δύναται καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον, ποιόνδε ἐστίν.
ἐγὼ δὲ οὐ μόνον τούτων αἴτιος ὑμῖν ἐγενόμην, ἀλλὰ κατί-
λα καὶ τιμόθεον μέλλοντα στρατεύειν ἐφ' ὑμᾶς διε- ϛην
κώλυσα. ὅτι δὲ οὗτος μὲν οὐ δύναται, ἕτερος δὲ δύ-
ναται, ποιόνδε. αὐτὸς μὲν οὖν ἀδυνάτως ἔχει πρε-
σβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν. οὗτος δὲ φίλος ἐστὶ τῇ πόλει τῶν
σπαρτιατῶν, καὶ μάλιστ' ἂν δυνηθείη πρᾶξαι ἃ βού-
λεσθε. τὸ δὲ ὅτι οὗτος καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον δύναται,
τοιόνδε. οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς πολέμοις ἐρρωμένον αὐ-
τὸν παρέχειν, ἀλλὰ καὶ βουλεύσασθαι τῶν πολι-
τῶν οὐχ ἥκιστα δύναται. τὸ δὲ ὅτι οὔτ' αὐτὸς οὔθ' ἕτε-
ρος δύναται, ποιόνδε. οὔτ' ἂν αὐτὸς δυνηθείη ὀλίγην δυνα-
μιν ἔχων καταπολεμῆσαι τοὺς ἐναντίους, οὔτ' ἄλλος
ἄλλος οὐδεὶς τῶν πολιτῶν. τὸ δὲ ὅτι ἐκεῖνος μὲν δύ-
ναται, αὐτὸς δὲ οὐ δύναται, ποιόνδε. οὗτος μὲν γὰρ
ἔρρωται τῷ σώματι, ἐγὼ δ' ἀρρωστῶν τυγχάνω. τὸ
δὲ ὅτι αὐτὸς μὲν ἕτερον δύναται, ἐκεῖνος δὲ οὐ δύ-
ναται ἕτερον, τοιόνδε. ἐγὼ μὲν γὰρ κυβερνῆσαι δυνα-
τός εἰμι, οὗτος δὲ οὐδὲ κωπηλατῆσαι δύναται. σχή-
ματα μὲν οὖν ταῦτα εἰς δύο ἑρμηνεύειν, ὧδε ποιήσεις ἐπὶ
τῶν πραγμάτων ἁπάντων τὸν αὐτὸν τρόπον μετιών.

σαφῶς δὲ ὅθεν δηλώσεις, τοῦτο πάλιν σκεπτέον.
πρῶτον μὲν οὖν ὀνόμαζε τοῖς οἰκείοις ὀνόμασιν ὅ, τι ἂν
λέγῃς, διαφεύγων τὸ ἀμφίβολον. εὐλαβοῦ δὲ περὶ
τὰ φωνήεντα τῶν γραμμάτων, ὅπως μὴ ἑξῆς τε-
θήσονται. πρόσεχε δὲ καὶ τοῖς καλουμένοις ἄρθροις,

μάλιστα παλιλογεῖν ἐπὶ τῇ τελευτῇ. τὰ μὲν οὖν μή-
κη τῶν λόγων ἐκ τούτων ποιήσομεν, ὁπηλίκα ἂν ἐθέ-
λωμεν. ἂν δὲ ἀστεῖον γράφειν θέλῃς λόγον, παραφύ-
λαττε ὡς μάλιστα, ὅπως τὰ ἤθη τῶν λόγων ὁμοιοῦν
τοῖς ἀνθρώποις δυνήσῃ. τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἐὰν ἐπι-
θεωρῇς τὰ μεγάλα τῶν ἠθῶν καὶ τὰ ἀκριβῆ καὶ τὰ
μέτρια. περὶ μὲν οὖν τούτων, ἐντεῦθεν οὐκ ἀγνοήσεις.
περὶ δὲ ὀνομάτων συνθέσεως δηλώσομεν. καὶ γὰρ τοῦ-
το τῶν ἀναγκαίων ἐστί. πρῶτον μὲν οὖν τρόποι ὀνο-
μάτων εἰσὶ τρεῖς, ἁπλοῦς, ἢ σύνθετος, ἢ μεταφέρων.
ὡσαύτως καὶ συνθέσεις τρεῖς. μία μὲν, εἰς φωνήεντα
συμβο- τελευτᾶν τοῖς συλλαβαῖς, καὶ ἀπὸ φωνήεντος ἄρ-
λαῖς χεσθαι. δευτέρα δὲ, ἀπὸ ἀφώνου ἀρξάμενον, εἰς ἄφω-
νον τελευτᾶν. τρίτη δὲ τὰ ἄφωνα πρὸς τὰ φωνήεν-
τα συνδεῖν. τάξεις δὲ τέσσαρες. μία μὲν, τὰ ὅμοια
τῶν ὀνομάτων, ἢ παράλληλα τιθέναι, ἢ διασπεί-
ρειν. ἄλλη δὲ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι χρῆσθαι, ἢ μεταβάλ-
λειν εἰς ἕτερα. τρίτη δὲ, ἑνὶ ἢ πολλοῖς ὀνόμασι τὸ πρᾶ-
πράγ- γμα προσαγορεύειν. τετάρτη δὲ, ἑξῆς τὰ πραχθέν-
ματα τα ὀνομάζειν ἢ ὑπερβιβάζειν. ὅπως δὲ καλλίστην
θέντα ποιήσεις τὴν ἑρμηνείαν, νῦν δηλώσομεν. πρῶτον μὲν
οὖν εἰς δύο ἑρμηνεύειν, εἶτα σαφῶς δεῖ λέγειν. σχή-
ματα δὲ ἐστὶ τοῦ εἰς δύο λέγειν, τάδε. ἓν μὲν, ὅτι αὐ-
τὸς δύναται καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον. δεύτερον δὲ, ὅτι
οὗτος οὐ δύναται, ἕτερος δὲ δύναται. τρίτον δὲ, ὅτι
οὗτος καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον δύναται. τέταρτον δὲ, ὅτι
οὔτ᾽ αὐτὸς οὔθ᾽ ἕτερος δύναται. πέμπτον δὲ, ὅτι αὐτὸς
μὲν, δύναται. ἕτερος δὲ, οὐ δύναται. ἕκτον δὲ, ὅτι αὐ-

λα τεθέντα. καὶ οὗτος ὁ λόγος ἀστεῖος φανεῖται. Μηκύνειν δὲ τοὺς λόγους βουλόμενον, δεῖ μερίζειν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐν ἑκάστῳ μέρει τὰ ἐνόντα, οἷα τέ ἐστιν τὴν φύσιν διδάσκειν καὶ τὴν χρῆσιν, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, καὶ τὰς προφάσεις αὐτῶν ἐκδιηγεῖσθαι. ἂν δὲ καὶ ἔτι μακρότερον ἐθελήσωμεν τὸν λόγον ποιεῖν, δεῖ πολλοῖς ὀνόμασι περὶ ἑκάστου χρῆσθαι. χρὴ δὲ παρὰ μέρος ἕκαστον τοῦ λόγου παλιλογεῖν, καὶ τὴν παλιλογίαν σύντομον ποιεῖσθαι. ἐν δὲ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου, ταῦτα περὶ ὧν καθ' ἓν ἕκαστον εἴρηκας, ἀθρόα συντιθέναι, καὶ περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων ἀθρόως λέγειν. τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον μήκους ἕξουσιν οἱ λόγοι. βραχυλογεῖν δὲ βουλόμενον, ὅλον τὸ πρᾶγμα ἑνὶ ὀνόματι περιλαμβάνειν, καὶ τούτῳ ὃ ἂν ὑπάρχῃ βραχύτατον τῷ πράγματι. χρὴ δὲ καὶ συνδέσμοις ὀλίγοις ποιεῖν. τὰ πλεῖστα δὲ ζευγνύναι, ὀνομάζειν μὲν οὕτω. τῇ δὲ λέξει εἰς δύο χρῆσθαι, καὶ παλιλογίαν τὴν σύντομον ἐκ τῶν μερῶν ἀφαιρεῖν. ἐν δὲ ταῖς τελευταῖς μόνον, παλιλογεῖν. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βραχεῖς τοὺς λόγους ποιήσομεν. ἐὰν δὲ βούλῃ μέσως λέγειν, τὰ μέγιστα τῶν μερῶν ἐκλέγων, περὶ τούτων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. χρὴ δὲ καὶ τοῖς ὀνόμασι τοῖς μέσοις χρῆσθαι, καὶ μήτε τοῖς μακροτάτοις, μήτε τοῖς βραχυτάτοις, μήτε πολλοῖς περί γε ἑνὸς ἀλλὰ μετρίοις. χρὴ δὲ καὶ τοὺς ἐπιλόγους ἐκ τῶν ἀνὰ μέσον μερῶν, μήτε παντελῶς ἐξαίρειν. μήτε πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐπιφέρειν. ἀλλ' ἅπερ ἂν μάλιστα βούλῃ κατανοῆσαι τοὺς ἀκούοντας, ἐπὶ τούτων

λεως διοίκησιν πολλὰ δαπανᾶν. παντελῶς γὰρ ἐλάχιστα τῶν νησιωτῶν ἀναλίσκοντες φαίνονται. ἐκ μὲν οὖν ἐπερωτήσεως οὕτω παλιλογήσομεν. εἰρωνεία δέ ἐστι λέγειν τι προσποιούμενον μὴ λέγειν, ἢ ἐν τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι τὰ πράγματα προσαγορεύειν. εἴη δ' ἂν αὐτῆς τὸ σχῆμα τοιοῦτον, ἐν τῷ περὶ τῶν εἰρημένων συντόμως ἀναμιμνήσκειν. οὐδ' ἂν δοῖμαι δεῖν λέγειν, ὅτι οὗτοι μὲν οἱ φάσκοντες πολλὰ ἀγαθὰ πεποιηκέναι, πλεῖστον φαίνονται τὴν πόλιν ἐκκεκακουργηκότες, ἡμεῖς δ' οὓς οὗτοί φασιν ἀχαρίστους εἶναι, τούτοις τε πολλάκις βοηθήσαντες, καὶ τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἀδικήσαντες. τὸ μὲν οὖν ἐν προσποιήσει παραλείψεως λέγοντα συντόμως ἀναμιμνήσκειν, τοιοῦτόν ἐστι. τὸ δ' ἐν τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι προσαγορεύειν τὰ πράγματα, πάλιν τοιοῦτόν ἐστιν. οὗτοι μὲν οἱ χρηστοὶ πολλὰ φαίνονται τοὺς συμμάχους κακὰ πεποιηκότες, ἡμεῖς δ' οἱ φαῦλοι ἀγαθῶν αὐτοῖς αἴτιοι κατέστημεν. διὰ τούτων μὲν οὖν συντόμως ἀναμιμνήσκοντες, ταῖς παλιλογίαις χρησόμεθα, καὶ περὶ τῶν μερῶν καὶ περὶ τῶν ὅλων λόγων τὰς τελευτάς. ὅθεν δὲ ἔστιν ἀστεῖα λέγειν, καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων ποιεῖν ὅπως ἄν τις ἐθέλοι, τοῦτο δηλώσομεν πάλιν. ἀστεῖα μὲν οὖν λέγειν, ἐκ τούτου τοῦ τρόπου ἐστίν. οἷον τὰ ἐνθυμήματα λέγοντας ὅλα, ἢ ἥμισυ, ὥστε τὸ ἥμισυ αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν τοὺς ἀκούοντας. δεῖ δὲ καὶ γνώμας συμπαραλαμβάνειν. χρὴ δὲ τὰ τῶν κατὰ πάντα τὰ μέρη συγκαταλέγειν διαλλάττοντα τοῖς λόγοις, καὶ μηδέποτε ὅμοιον εἰς τὸ αὐτὸ πολ-

παλιλογία δὲ, ἐστὶ μὲν σύντομος ἀνάμνησις. δεῖ δ' αὐ-
τῇ χρῆσθαι καὶ παρὰ τῶν μερῶν, καὶ παρὰ τῶν ὅλων λό-
γων τὰς τελευτάς. παλιλογήσομεν δ' ἐν κεφαλαίοις,
ἢ διαλογιζόμενοι, ἢ προαιρούμενοι, ἢ προσερωτῶν-
τες. ἢ ἀπολογιζόμενοι. δείξω δὲ αὐτῶν οἷον ἕκαστόν
ἐστι. τὸ μὲν οὖν διαλογίζεσθαι, τοιόνδε τί ἐστιν. ἀπορῶ
δ' ἔγωγε τί ἂν ἐποίησαν οὗτοι, εἰ μὴ φανεροὶ μὲν ἦσαν
ἡμᾶς πρότερον ἐγκαταλελοιπότες, ἐξηλέγχοντο δ'
ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν στρατεύσαντες, οὐδὲν δὲ πώπο-
τε ὧν ὡμολογήκασι ποιήσαντες. τὸ μὲν οὖν διαλο-
γίζεσθαι τοιοῦτόν ἐστι. τὸ δὲ ἀπολογίζεσθαι τοιοῦτον.
ἀπέδειξα δ' αὐτοὺς διαλύσαντας προτέρους τὴν συμ-
μαχίαν, καὶ πρῶτον ἐπιθεμένους ἡμῖν, ὅτε πρὸς Λα-
κεδαιμονίους ἐπολεμοῦμεν, καὶ μάλιστα σπουδάσαν-
τας ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν ἡμῶν. τὸ μὲν
οὖν ἀπολογίζεσθαι, τοιόνδε ἐστί. τὸ δ' ἐκ προαιρέσεως
ἀναμιμνήσκειν, τοιόνδε. ἐνθυμεῖσθαι δὲ δεῖ, ὅτι συμβέ-
βηκεν ἡμῖν ἐξ ὅτου τὴν φιλίαν πρὸς τούτους ἐποιη-
σάμεθα, μηδέποτε κακὸν ὑπὸ τῶν πολεμίων πα-
θεῖν. βοηθήσαντες γὰρ ἡμῖν πολλάκις, ἐκώλυσαν Λα-
κεδαιμονίους τὴν χώραν ἡμῶν διαφθεῖραι. χρήμα-
τα δὲ πολλὰ καὶ νῦν φέροντες, διατελοῦσιν. ἐκ προ-
αιρέσεως μὲν οὕτως ἀναμνήσομεν. ἐξ ἐπερωτήσεως
δὲ, τόνδε τὸν τρόπον. ἡδέως δ' ἂν αὐτῶν πυθοίμην.
διὰ τί τὰς συντάξεις ἡμῖν οὐκ ἀποδιδόασιν. οὐδὲ γὰρ
ὡς ἀποροῦσιν εἰπεῖν, ἂν τολμήσαιεν οἱ τοσαῦτα χρή-
ματα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκ τῆς χώρας ἀποδεικ-
νύοντες λαμβάνειν. οὐδ' ἂν φήσωσιν εἰς τὴν τῆς πό-

δ' οὐ μόνον μου κατέψευσται πολλὰ πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ σαφῶς εἰδώς, ὅτι ἐξελέγξω αὐτὸν προκατέλαβέ μου τὸν λόγον καὶ προδιέβαλεν ἵν' ὑμεῖς μὴ ὁμοίως αὐτῷ προσέχητε, ἢ ἐγὼ μὴ εἴπω πρὸς ὑμᾶς ἕωλον, διὰ τὸ διασεσύρθαι πρότερον ὑπὸ τούτου. ἐγὼ δ' οἶμαι δεῖν τοὺς ἐμοὺς λόγους παρ' ἐμοῦ πυνθάνεσθαι ὑμᾶς ἀλλὰ μὴ παρὰ τούτου. εἰ δὲ καὶ ταῦτ' οὗτος προδιέσυρε λέγων, ἃ φημί, οὐ μικρὰ σημεῖα εἶναι τοῦ μηδὲν ὑγιὲς τοῦτον λέγειν. κέχρηται δὲ καὶ Εὐριπίδης ἐν Φιλοκτήτῃ τεχνικῶς τούτῳ τῷ εἴδει διὰ τοῦδε. λέξω δ' ἐγώ. κἄν μου διαφθείρας δοκῇ, λόγους ὑποστὰς αὐτὸς ἠδικηκέναι. ἀλλ' ἐξ ἐμοῦ γὰρ τἀμὰ μαθήσῃ κλύων. ὁ δ' αὐτὸς αὐτὸν ἐμφανιεῖ σοι λέγων. τοῖς μὲν οὖν προκαταλήψεσιν ὡς δεῖ χρῆσθαι καὶ πρὸς τοὺς κριτὰς, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἴσμεν διὰ τούτων. αἰτήματα δ' ἐστὶν ἐν τοῖς λόγοις, ἃ παρὰ τῶν ἀκουόντων οἱ λέγοντες αἰτοῦνται. τούτων δ' ἐστί, τὰ μὲν ἄδικα, τὰ δὲ δίκαια. δίκαιον μὲν οὖν ἐστί, τότε προσέχειν τοῖς λεγομένοις αἰτεῖσθαι καὶ μετ' εὐνοίας ἀκούειν, δίκαιον δὲ καὶ τὸ κατὰ τοὺς νόμους αὐτῷ βοηθῆσαι, καὶ τὸ μηδὲν παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, καὶ τὸ τοῖς ἀτυχήμασι συγγνώμην ἔχειν. ἐὰν μὲν ᾖ παρὰ τοὺς νόμους, ἄδικον. ἐὰν δὲ μή, δίκαιον. τὰ μὲν οὖν αἰτήματα ταῦτά ἐστι. διελόμεθα δ' αὐτῶν τὰς διαφοράς, ἵν' εἰδότες τό, τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, χρώμεθα κατὰ τὸν καιρὸν, καὶ μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς οἱ ἐναντίοι, ἄδικόν τι αἰτούμενοι τοὺς δικάζοντας. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐκ τῶν εἰρημένων οὐκ ἀγνοήσομεν.

τότε ποιεῖν ὅτι ἂν ἐθέλωσιν. ἐὰν δὲ τὸ πλῆθος θορυ-
βῇ, μὴ τοῖς κρίνουσιν, ἀλλ' ἑαυτῷ ἐπίπληξον. τὸ μὲν ἀλλὰ
γὰρ ἐκείνοις ἐπιτιμᾶν, ὀργὴν ἐργάζεται. τῷ δὲ ἑαυτῷ σαυτῷ
ἐπιπλῆξαι καὶ λέγειν ἐν τῷ λέγειν ἡμαρτηκέναι, τὸ δὲ
συγγνώμης ποιήσει τυχεῖν. δεῖ δὲ καὶ δεῖσθαι τῶν σαυτῷ
κρειττόνων εὐμενῶς ἀκοῦσαι τοῦ λόγου. καὶ
περὶ ὧν μέλλουσι κρύβδην τὴν ψῆφον φέρειν, ἤδη
τὴν διάνοιαν φανερὰν τίθεσθαι. συλλήβδην δὲ τοῖς
θορύβοις ἀπαντήσομεν κεφαλαιωδῶς, ἢ γνώμαις ἢ
ἐνθυμήμασι, δεικνύντες τοὺς θορυβοῦντας, ἢ τοῖς δι-
καίοις, ἢ τοῖς νόμοις, ἢ τῷ συμφέροντι τῆς πόλεως,
ἢ τῷ καλῷ ἐναντιουμένους. ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἐστὶν,
ὅτι μάλιστα παῦσαι τοὺς ἀκούοντας θορυβοῦντας.
ταῖς μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψε-
σιν, ὡς δεῖ χρῆσθαι, καὶ ὅπως τοῖς θορύβοις ἀπαν-
τητέον, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν
ἀνταγωνιστῶν ἐπίδοξα λέγεσθαι πάλιν, ὡς δεῖ προ-
καταλαμβάνειν, ὑποδείξω. ἴσως οὖν ὀδυρεῖται αὐ-
τοῦ πενίαν, ἧς οὐκ ἐγώ. ἀλλ' ὁ τούτου τρόπος, ὑπαί-
τιος ἔσται. καὶ πάλιν πυνθάνομαι αὐτὸν, τόδε καὶ
τόδε μέλλειν λέγειν. ἐν μὲν οὖν τοῖς πρότερον λόγοις οὕ-
τω δεῖ τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων προ-
καταλαμβάνοντα, διαλύειν καὶ ἀσθενῆ ποιεῖν. καὶ
γὰρ κἂν πάνυ ἰσχυρὰ ᾖ τὰ προδιαβεβλημένα, οὐχ ὁ-
μοίως φαίνεται μεγάλα τοῖς ἤδη προακηκοόσιν. ἐ-
ὰν δὲ τοὺς ὑστέρους λόγους ἔχομεν, καὶ οἱ ἐναντίοι προκα-
τειληφότες ὦσιν, ἃ μέλλομεν λέγειν, ἀντιπροκατα-
ληπτέον ἐστὶν αὐτὰ, λύοντα τήνδε τὸν τρόπον. οὗτος

βοις ἀπαντητέον. ἐν δὲ ταῖς δικαιολογίαις προκα-
ταληψόμεθα μὲν ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις.
ἀπαντήσομεν δὲ τοῖς θορύβοις, ἐὰν μὲν ἐν ἀρχαῖς γί-
νονται τῶν λόγων, ὧδέ πως. οὐκ ἄλογον ἂν εἴη, τὸν
μὲν νομοθέτην προστάξαι δύο λόγους τῶν ἀντιδί-
κων ἑκάστῳ ἀποδοῦναι, τοὺς δὲ δικάζοντας ὑμᾶς ὀ-
μωμοκέναι κατὰ τὸν νόμον κρίνειν, εἶτα μηδὲ τὸν ἕνα λό-
γον ἀκοῦσαι βούλεσθαι, καὶ ἐκεῖνον μὲν ὑμῶν το-
σαύτην πρόνοιαν ἔχειν, ὅπως ἀκούσαντες πάντων τῶν
λεγομένων εὐόρκως θήσεσθαι τὴν ψῆφον, ὑμᾶς δὲ
περὶ τούτων οὕτως ὀλιγώρως ἔχειν, ὥστε μήτε τὰς
ἀρχὰς αὐτὰς ὑπομείναντας τῶν λόγων, ἤδη νομί-
ζειν ἀκριβῶς ἅπαντα γινώσκειν; καὶ ἄλλως. πῶς οὐκ
ἄλογόν ἐστι, τὸν μὲν νομοθέτην τάξαι τῶν ψήφων ἴ-
σων γινομένων τὸν φεύγοντα νικᾶν. ὑμᾶς δὲ οὕτως ἐ-
ναντίως γινώσκειν περὶ τούτων, ὥς μηδὲ ἀπολογου-
μένων τῶν διαβεβλημένων ἀκούειν, κἀκεῖνο μὲν διὰ
τὸ μᾶλλον κινδυνεύειν τοὺς φεύγοντας ἀπονεῖμαι ταύ-
την τὴν πλεονεξίαν αὐτοῖς ἐν ταῖς ψήφοις, ὑμᾶς δὲ
τοῖς μὲν ἀκινδύνως κατηγοροῦσι μὴ φιλονικεῖν, τοὺς δὲ
μετὰ φόβων καὶ κινδύνων περὶ τῶν κατηγορουμένων
ἀπολογουμένους, ὡς θορυβοῦντας ἐκπλήττειν; ἐὰν
μὲν οὖν ἐν ἀρχαῖς οἱ θόρυβοι γίνωνται τοῦτον τὸν τρό-
πον αὐτοῖς ἀπαντητέον. ἐὰν δὲ προεληλυθότος τοῦ
λόγου θορυβῶσιν, ἐὰν μὲν ὀλίγοι τινὲς τοῦτο ποιῶσιν
ἐπιτιμητέον τοῖς θορυβοῦσι. καὶ πρὸς αὐτοὺς λεκτέον,
ὅτι δίκαιον νῦν μὲν αὐτοὺς ἀκούειν ἐστὶν, ἵνα μὴ κω-
λύσωσι τοὺς ἄλλους ὀρθῶς δικάζειν. ἐπὰν δὲ ἀκούσωσι,

δὲ ὑπὲρ τῶν ὑπολοίπων, ἃ τῶν φιῶν ἰδίων ἐστὶ, καὶ παρὰ πάντας τοὺς λόγους χρήσιμα γίνεται. διδάσκειν ἐπιχειρήσομεν. περὶ Προκατάληψις μὲν οὖν ἐστι δι' ἧς τότε τῶν ἀκουόντων ἐπιτιμήματα, καὶ τοὺς τῶν ἀντιπλέγειν μελλόντων λόγους προκαταλαμβάνοντες, ὑπεξαιρήσομεν τὰς ἐπιφερομένας δυσχερείας. καὶ τὰς μὲν τῶν ἀκουόντων ἐπιτιμήσεις ὧδε χρὴ προκαταλαμβάνειν. ἴσως δὲ τινὲς ὑμῶν θαυμάζουσιν, ὅτι νέος ὢν, οὕτω περὶ μεγάλων πραγμάτων ἐπεχείρησα δημηγορεῖν. καὶ πάλιν μηδεὶς ἀπαντήσει μοι δύσκολος, ὅτι μέλλω συμβουλεύειν ὑμῖν, περὶ ὧν ὀκνοῦσί τινες ἄλλοι παῤῥησιάζεσθαι πρὸς ὑμᾶς. περὶ μὲν οὖν τῶν μελλόντων δυσχεραίνεσθαι τοῖς ἀκούουσιν, οὕτω δεῖ προκαταλαμβάνοντα φέρειν αἰτίας, παρ' ἃς ὀρθῶς ποιεῖν δόξεις συμβουλεύων δεικνύντα τὴν ἐρημίαν τῶν λεγόντων, τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων, ἢ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον, ἢ ἄλλην τοιαύτην αἰτίαν, δι' ἧς λύσεις τὴν ἐπιφερομένην δυσχέρειαν. ἂν δὲ μηδὲν ἧττον θορυβῶσιν οἱ ἀκούοντες, χρὴ λέγειν συντόμως, ἢ ὡς ἐν γνώμης, ἢ ὡς ἐνθυμήματος σχήματι. διὸ πάντων ἀτοπώτατόν ἐστιν, ἥκειν μὲν ὡς περὶ τῶν πραγμάτων βουλευσομένους τὰ κράτιστα, νῦν δὲ μὴ βουλομένους ἀκούειν τῶν λεγόντων οἴεσθαι καλῶς ἂν βουλεύσασθαι. καὶ πάλιν, ὅτι καλόν ἐστιν, ἢ αὐτοὺς ἀνισταμένους συμβουλεύειν ἢ τῶν συμβουλευόντων ἀκούσαντας, ἅπερ ἂν αὐτοῖς δοκῇ χειροτονεῖν. ἐν μὲν οὖν ταῖς δημηγορίαις οὕτω καὶ ταῖς προκαταλήψεσι χρηστέον, καὶ τοῖς θορύ-

σιν, οὐ τὰς ἀληθείας, ἵν' ὡς τάχιστα τῶν κακῶν παύσωνται. λεκτέον δ' ὅτι καὶ τῶν ἐλευθέρων πολλοὶ ἤδη βασανιζόμενοι, καθ' ἑαυτῶν ἐψεύσαντο, βουλόμενοι τὴν παραυτίκα κακοπάθειαν ἐκφυγεῖν. ὥστε πολὺ μᾶλλον εὔλογον τοὺς δούλους ψευσαμένους κατὰ τῶν δεσποτῶν βούλεσθαι τὴν αὐτῶν τιμωρίαν ἐκφυγεῖν, ἢ πολλὰς κακοπαθείας τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὑπομείναντας, ἵν' ἕτεροι μηδὲν πάθωσιν, αὐτοὶ βούλεσθαι μὴ ψεῦδος εἰπεῖν. τὰς μὲν οὖν βασάνους, ἐκ τῶν τοιούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων πιθανὰς καὶ ἀπιθάνους κατασκευάσομεν. ὅρκος δέ ἐστι μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος. δεῖ δ' αὐτὸν ὅταν μὲν αὔξειν ἐθέλωμεν, λέγειν οὕτως. οὐδεὶς ἂν ἐπιορκεῖν βούλοιτο, φοβούμενος τήν τε παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαν, καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην. καὶ διεξιέναι, ὅτι τοὺς μὲν ἀνθρώπους λαθεῖν ἐστι, τοὺς δὲ θεοὺς οὐκ ἔστιν. ὅταν δὲ οἱ ἐναντίοι καταφύγωσιν εἰς ὅρκον, καὶ βουλόμεθα ἡμεῖς ταπεινοῦν αὐτὸν, λεκτέον, ὡς τῶν αὐτῶν ἐστὶν ἀνθρώπων τὰ πονηρὰ πράττειν καὶ μὴ φροντίζειν ἐπιορκοῦντας. ὅστις γὰρ κακουργῶν οἴεται λανθάνειν τοὺς θεοὺς, οὗτος οὐδὲ ἐπιορκῶν τιμωρίας οἴεται τεύξεσθαι. καὶ περὶ μὲν τῶν ὅρκων ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις μετιόντες, λέγειν εὐπορήσομεν ὑπὲρ αὐτῶν. συλλήβδην δὲ τὰς πάσας πίστεις ἤδη, καθάπερ ὑπερεθέμεθα διεξεληλύθαμεν, καὶ δεδώκαμεν, οὐ μόνον τὴν ἑκάστη αὐτῶν δύναμιν ἔσχηκεν, ἀλλὰ καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσι, καὶ πῶς αὐταῖς χρηστέον. νῦν

τῶν ψευδομαρτυριῶν νόμον, ὡσ τούτοις τεθεικέναι
φήσομεν τὸν νομοθέτην. ἄτοπον οὖν εἶναι τὸν νομοθέ
τον τοῖς μάρτυσι μὴ πιστεύσαντας, τοὺς κρίνοντας πι
στεύειν αὐτοῖς κατὰ τοὺς νόμους κρίνειν ὀμωμοκότας.
τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτως ἀπιθάνους ποιήσο-
μεν. ἔστι δὲ καὶ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν, τρόπῳ
τοιῷδε. μαρτύρησόν μοι ὦ λυσικλῆς. μὰ τοὺς θε: λυσί-
ους οὐκ οἶδα ἔγωγε. κωλύοντος γὰρ ἐμοῦ, ταῦτα ἐ-κλεῦ
πράξεν οὗτος. καὶ διὰ τούτου ἐν ἀποφάσει ψευδο
μαρτυρήσας, ψευδομάρτυρος δίκην οὐχ ὑφέξει. τοι
γαροῦν, ὅταν μὲν ἡμῖν συμφέρει κλέπτειν τὴν μαρ
τυρίαν, οὕτως αὐτῇ χρησόμεθα. ἐὰν δὲ οἱ ἐναντίοι τοι
οῦτόν τι ποιήσωσιν, ἐμφανιοῦμεν τὴν κακοποιίαν
αὐτῶν, καὶ συγγραψαμένοις μαρτυρεῖν κελεύσο-
μεν. μάρτυσι μὲν οὖν καὶ μαρτυρίαις ἐκ τούτων ἴσ
μεν, ὡς δεῖ χρήσασθαι. βάσανος δέ ἐστι μὲν ὁμολο
γία περὶ συνειδότος, ἄκοντος δέ. ὅταν μὲν οὖν συμφέ-
ρῃ ἡμῖν ποιεῖν αὐτὴν ἰσχυρὰν, λεκτέον ὡς οἵγε ἰδιῶ-
ται περὶ τῶν σπουδαιοτάτων, καὶ αἱ πόλεις περὶ τῶν
μεγίστων, ἐκ βασάνων τὰς πίστεις λαμβάνουσι. καὶ διό
τι πιστότερόν ἐστι βάσανος μαρτύρων. τοῖς μὲν γὰρ
μάρτυσι, συμφέρει πολλάκις ψεύσασθαι. τοῖς δὲ βα
σανιζομένοις, λυσιτελεῖ τἀληθῆ λέγειν. οὕτω γὰρ παύ
σονται τάχιστα τῆς κακοπαθείας. ὅταν δὲ βούλῃ τὰς
βασάνους ἀπίστους ποιεῖν, πρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς οἱ
βασανιζόμενοι τοῖς ἐκδιδοῦσι πολέμιοι γίνονται. καὶ
διὰ τοῦτο, πολλοὶ τῶν δεσποτῶν καταψεύδονται.
ἔπειθ' ὅτι πολλάκις τοῖς βασανίζουσιν ὁμολογοῦ-

παύουσιν. ἂν δὲ τοῦτο μὴ ἐνδέχηται λέγειν ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τοῖς ἐναντίοις τἀληθῆ περὶ τούτων εἰπεῖν. ταῖς μὲν οὖν δόξαις τοῦ λέγοντος, οὕτω χρησόμεθα, καὶ αὐτοὶ ἀποφαινόμενοι, καὶ ἑτέροις ἀντιλέγοντες. μαρτυρία δέ ἐστιν, ὁμολογία συνειδότος ἑκόντι. ἀναγκαῖον δ᾽ εἶναι τὸ μαρτυρούμενον, ἢ πιθανὸν, ἢ ἀπίθανον, ἢ ἀμφίβολον πρὸς πίστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν μάρτυρα πιστὸν, ἢ ἄπιστον, ἢ ἀμφίδοξον. ὅταν μὲν οὖν τὸ μαρτυρούμενον ᾖ πιθανὸν, καὶ ὁ μάρτυς ἀληθινὸς, οὐ δέονται αἱ μαρτυρίαι ἐπιλόγων, ἐὰν μὴ βούλει γνώμην ἢ ἐνθύμημα συντόμως εἰπεῖν τοῦ ἀστείου ἕνεκεν. ὅταν δὲ ὑποπτεύηται ὁ μάρτυς ἀποδεικνύειν δεῖ, ὡς οὔτε χάριτος ἕνεκεν, οὔτε τιμωρίας, ἢ κέρδους ὁ τοιοῦτος ἂν τὰ ψευδῆ μαρτυρήσειε. δεῖ δὲ καὶ διδάσκειν, ὅτι οὐ συμφέρει τὸ ψεῦδος μαρτυρεῖν. αἱ μὲν γὰρ ὠφέλειαι, μικραί. τὸ δ᾽ ἐξελεγχθῆναι, χαλεπόν. γνωσθέντα δ᾽ οὐ μόνον εἰς ἀργύριον οἱ νόμοι ζημιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν, καὶ εἰς ἀπιστίαν. τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας, οὕτω πιστοὺς ποιήσομεν. ἀντιλέγοντας δὲ μαρτυρίᾳ, δεῖ τὸν τρόπον τοῦ μάρτυρος διαβάλλειν, ἂν ᾖ πονηρὸς, ἢ τὸ μαρτυρούμενον ἐξετάζειν ἂν ἀπίθανον τυγχάνῃ, ἢ καὶ σὺν ἀμφοτέροις τούτοις ἀντιλέγειν, συνάγοντα τὰ φαυλότατα τῶν ἐναντίων εἰς ταυτό. σκεπτέον δὲ, καὶ εἰ φίλος ἐστὶν ὁ μάρτυς ᾧ μαρτυρεῖ, ἢ εἰ μέτεστιν αὐτῷ ποθὲν τοῦ πράγματος. ἢ ἐχθρός ἐστιν, οὗ καταμαρτυρεῖ, ἢ πένης. τούτων γὰρ οἱ μὲν διὰ χάριν, οἱ δὲ διὰ τιμωρίαν, οἱ δὲ διὰ κέρδος ὑποπτεύονται τὰ ψευδῆ μαρτυρεῖν. καὶ τὸν

τὸ μὲν τεκμήριον οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ λαμβάνειν, ἂν μὴ περὶ τὰ πράγματα καὶ τοὺς λόγους ἐναντιώσεις τις ὑπάρχῃ. τὸ δ' ἐνθύμημα πολλαχόθεν οἷόν τε πορίζεσθαι τοῖς λέγουσι. γνῶμαι δ' ἐνθυμημάτων διαφέρουσιν. ἡ τὰ μὲν ἐνθυμήματα μόνον ἐκ τῶν ἐναντιώσεων σύγκειται, τὰς δὲ γνώμας καὶ μετὰ τῶν ἐναντιώσεων, καὶ ἁπλῶς αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς δυνατόν ἐστιν ἐμφανίζειν. τὰ δὲ σημεῖα τῶν γνωμῶν καὶ τῶν προειρημένων ἁπάντων ταύτῃ διαφέρουσιν, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα πάντα, οἴησιν ἐμποιεῖ τοῖς ἀκούουσιν. τῶν δὲ σημείων ἔνια, καὶ σαφῶς εἰδέναι ποιήσει τοὺς κρίνοντας. καὶ διότι τῶν μὲν ἑτέρων οὐκ ἔστιν αὐτῇ πορίσασθαι τὰ πλεῖστα. τῶν δὲ σημείων, πολλὰ ῥᾳδίως ἐστὶ ποιήσασθαι, καὶ μὴν ἔλεγχος σημείου ταύτῃ διαφέρει, διότι τῶν μὲν σημείων ἔνια μόνον οἴεσθαι ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας. ἔλεγχος δὲ πᾶς τὴν ἀλήθειαν διδάσκει τοὺς κρίνοντας. ὥστε τὰς μὲν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων πίστεις οἷαί τέ εἰσι. καὶ ὅθεν αὐτῶν εὐπορήσομεν, καὶ τίνι ἀλλήλων διαφέρουσιν, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν. τῶν δ' ἐπιθέτων, ἑκάστην πάλιν διέλθωμεν. ἡ μὲν οὖν δόξα τοῦ λέγοντός ἐστι, τὸ τὴν αὑτοῦ διάνοιαν ἐμφανίζειν κατὰ τῶν πραγμάτων. δεῖ δ' ἔμπειρον ἀποφαίνειν ἑαυτὸν, περὶ ὧν ἂν λέγοι. καὶ ἐπιδεικνύναι, ὡς συμφέρει σοι τἀληθῆ λέγειν περὶ τούτων. τὸν δ' ἀντιλέγοντα, μάλιστα δεικνύναι μηδεμίαν ἐμπειρίαν ἔχοντα τὸν ἐναντίον, περὶ ὧν ἀποφαίνεται, τὴν δὲ δόξαν ὁμοίως. ἂν δὲ τοῦτο μὴ δυνατὸν ᾖ, δεικτέον, ὡς καὶ οἱ ἔμπειροι πολλάκις ἐξαμαρ-

[margin: ἢ τὰ] [margin: τήν τε]

λως ἔχειν, ἀλλ' οὕτως ὡς ἡμεῖς λέγομεν. λαμβάνεται δὲ ἐκ τῶν φύσει ἀναγκαίων, ὡς ἡμεῖς λέγομεν. ἢ ὁ ἀντιλέγων καὶ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν δυνατῶν ἢ ἀδυνάτων, ὡς οἱ ἐναντίοι λέγουσι· κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν, οἷον τοὺς ζῶντας σιτίων δεῖσθαι, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. ὡς δ' ἡμεῖς λέγομεν, ἔστιν ἀναγκαῖον τοὺς μεμαστιγωμένους ὁμολογεῖν, ἅπερ οἱ μαστιγοῦντες κελεύουσι. κατὰ φύσιν δὲ πάλιν ἀδύνατόν ἐστι παιδάριον μικρὸν κλέψαι τοσοῦτον ἀργύριον, οἷον μὴ δυνατὸν φέρειν. καὶ οἴχεσθαι τοῦτο φέρον. ὡς δ' ἂν ὁ ἐναντίος λέγοι, ἔσται ἀδύνατον. ἂν φάσκῃ μὲν ἐν χρόνοις τισὶν Ἀθήνησι ποιήσασθαι τὸ συμβόλαιον, ἡμεῖς δὲ ἔχομεν ἐπιδεῖξαι τοῖς ἀκούουσιν, ὡς κατὰ τοὺς τότε καιρούς, ἀπεδημοῦμεν ἐν ἑτέρᾳ πόλει τινί. τοὺς μὲν οὖν ἐλέγχους ἐκ τούτων, καὶ ἐκ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ποιησόμεθα. συλλήβδην δὲ, τὰς ἐκ τοῦ λόγου καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων πίστεις ἁπάσας διεληλύθαμεν. σκεψώμεθα δὲ καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσιν. τὸ μὲν τοίνυν εἰκὸς τοῦ παραδείγματος, ταύτῃ διαφέρει, διότι τοῦ μὲν εἰκότος ἔχουσιν αὐτοὶ οἱ ἀκούοντες ἔννοιαν. τὰ δὲ παραδείγματα, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων, καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων φέρειν ἐστί, τὰ δὲ τεκμήρια μόνον ἐκ τῶν περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν πρᾶξιν ἐναντία συντίθεται. καὶ μὴν ἐνθυμήματά γε τεκμηρίου ταύτην τὴν διαφορὰν ἔσχηκεν. ὅτι τὸ μὲν τεκμήριον, περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν πρᾶξιν ἐναντίωσίς ἐστι. τὸ δ' ἐνθύμημα καὶ τὰς περὶ τὰς ἄλλας ἰδέας ἐναντιώσεις εἴληφεν. ἢ καὶ διὰ τὸ,

τὸ μὲ

τὰ ἀποστεροῦντας, τοῖς τὰς πόλεις προδιδοῦσι ποι-
εῖν. πεισθέντων γὰρ ἀμφότεροι, τοὺς πείσαντας ἀ-
δικοῦσιν. ἑτέρα δὲ παραπλήσιόν μοι δοκοῦσι ποιεῖν
οἱ ἄδικοι, τοῖς τυράννοις. ἐκεῖνοί τε γὰρ ὧν μὲν αὐτοὶ αὐτοὶ ἀδι
ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀξιοῦσι διδόναι δίκας. ὧν δὲ τοῖς ἄλ- κοι
λοις ἐγκαλοῦσιν, ἀνυπερβλήτως τιμωροῦνται. οὗ-
τοί τε, ἃ μέν τι αὐτοὶ τῶν ἐμῶν ἔχουσιν, οὐκ ἀποδιδόα-
σιν, ἃ δ᾽ ἔπειτ᾽ ἐγὼ τούτων ἔλαβον, καὶ αὐτὸ καὶ τοὺς τό-
κους οἴονται δεῖν κομίσασθαι. γνώμας μὲν οὖν οὕτω τὸν
τρόπον τοῦτον μετιόντες, πολλὰς ποιήσομεν. ση-
μεῖον δέ ἐστιν ἄλλο ἄλλου, οὐ τὸ τυχὸν τοῦ τυχόντος, οὐ
δ᾽ ἅπαν παντός. ἀλλὰ τό γε εἰωθὸς γίνεσθαι πρὸ
τοῦ πράγματος, ἢ ἅμα τῷ πράγματι, ἢ μετὰ τὸ πρᾶ-
γμα. ἔστι δὲ σημεῖον τό τε γενόμενον, μὴ μόνον τοῦ γε-
νομένου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ γενομένου. ὡσαύτως δὲ καὶ
τὸ μὴ γεγονός, οὐ μόνον τοῦ μὴ ὄντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὄν-
τος. ποιεῖ δὲ τῶν σημείων, τὸ μὲν οἴεσθαι. τὸ δέ, εἰδέ-
ναι. κάλλιστον δὲ τὸ εἰδέναι ποιοῦν. δεύτερον δέ, τὸ
δόξαν πιθανωτάτην ἐργαζόμενον. πολλὰ δὲ ποιήσω-
μεν σημεῖα συλλήβδην εἰπεῖν ἐξ ἑκάστου τῶν πεπραγ-
μένων, καὶ λεγομένων, καὶ ὁρωμένων, καθ᾽ ἓν ἕκαστον
λαμβάνοντες, ἔκ τε τοῦ μεγέθους, καὶ τῆς σμικρότητος τῶν
ἀποβαινόντων κακῶν ἢ ἀγαθῶν. ἔτι δὲ ἐκ τῶν μαρ-
τύρων ἢ ἐκ τῶν μαρτυρουμένων, καὶ ἐκ τῶν συμπα-
ρόντων ἡμῖν, ἢ τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων,
καὶ ἐκ τῶν προκλήσεων, καὶ ἐκ τῶν χρόνων, καὶ ἐξ ἄλ-
λων πολλῶν. τῶν μὲν οὖν σημείων ἐντεῦθεν εὐπο-
ρήσομεν. ἔλεγχος δέ, ἐστι μὲν ὃ μὴ δυνατὸν ἄλ-

τοῖς μοχθηροῖς νομιζομένοις εἶναι. δεῖ δὲ τούτων ἕκαστα συνηγορεῖν, ὡς εἰς βραχύτητα, καὶ φράζειν, ὅτι μάλιστα ἐν ὀλίγοις τοῖς νοήμασι. τὰ μὲν οὖν ἐνθυμήματα τοῦτον τὸν τρόπον πολλὰ ποιήσομεν, καὶ οὕτως αὐτοῖς ἄριστα χρησόμεθα. γνώμη δέ ἐστι μὲν ἐν κεφαλαίῳ καθ᾽ ὅλων τῶν πραγμάτων δόγματος ἰδίου δήλωσις. δύο δὲ τρόποι τῶν γνωμῶν εἰσί. ὁ μὲν ἔνδοξος. ὁ δὲ, παράδοξος. ὅταν μὲν οὖν ἔνδοξον λέγῃς, οὐδὲν δεῖ τὰς αἰτίας φέρειν, οὔτε γὰρ ἀγνοεῖται, οὔτ᾽ ἀπιστεῖται τὸ λεγόμενον. ὅταν δὲ παράδοξον λέγῃς, χρὴ φράζειν τὰς αἰτίας συντόμως, ἵνα τὴν ἀδολεσχίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν διαφύγῃς. δεῖ δὲ τὰς γνώμας οἰκείας φέρειν τῶν πραγμάτων. ἵνα μὴ σκαιὸν καὶ ἀπηρτημένον φαίνηται τὸ λεγόμενον. πολλὰς δὲ ποιήσωμεν αὐτὰς, ἢ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἢ ἐξ ὑπερβολῆς, ἢ ἐκ παρομοιώσεως. αἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, τοιαίδε τινές εἰσι, οὐκ εἶναί μοι δοκεῖ δεινὸν γενέσθαι στρατηγὸν, πραγμάτων ἄπειρον ὄντα. ἑτέρα δέ ἐστιν ἥδε. νοῦν ἐχόντων ἀνδρῶν ἐστὶ τοῖς τῶν προγεγενημένων παραδείγμασι χρωμένους, πειρᾶσθαι διαφυγεῖν τὰς ἐκ τῆς ἀβουλίας ἁμαρτίας. ἐκ μὲν οὖν τῆς ἰδίας φύσεως τοιαύτας ποιήσωμεν γνώμας. ἐξ ὑπερβολῆς δὲ, τοιάσδε. δεινότερά μοι δοκοῦσιν οἱ κλέπτοντες τῶν λῃζομένων ποιεῖν. οἱ μὲν γὰρ, λαθραίως, οἱ δὲ, φανερῶς τὰ χρήματα περιαιροῦνται. τὰς μὲν οὖν ἐξ ὑπερβολῆς γνώμας, τὸν τρόπον τοῦτον ποιήσωμεν. αἱ δ᾽ ἐκ παρομοιώσεως, τοιαίδε εἰσίν. ὁμοιότατόν μοι δοκοῦσιν οἱ τὰ χρήμα-

ὀνόμασι

γων. τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν ἔργων, τὰ μὲν, ὅμοια, τὰ δὲ, ἀνόμοια ἀλλήλοις. ὥστε διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, καὶ παραδειγμάτων εὐπορήσομεν, καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγομένοις, οὐ χαλεπῶς ἀντεροῦμεν. τῶν μὲν οὖν παραδειγμάτων, τούς τε τρόπους ἴσμεν, καὶ ὡς αὐτοῖς χρησόμεθα, καὶ ὅθεν πολλὰ ληψόμεθα. τεκμήρια δὲ ἐστὶν, ὅσα ἂν ἐναντίως ᾖ πεπραγμένα τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιοῦται, τῶν γὰρ ἀκουόντων, οἱ πλεῖστοι τοῖς συμβαίνουσι περὶ τὸν λόγον ἢ τὴν πρᾶξιν ἐναντιώμασι, τεκμαίρονται μηδὲν ὑγιὲς εἶναι, μήτε τῶν λεγομένων μήτε τῶν πραττομένων. πολλὰ δὲ λήψῃ τεκμήρια σκοπῶν, εἴτε ὁ λόγος τοῦ ἐναντίου αὐτὸς αὑτῷ τῷ πράγματι ἐναντιοῦται, εἴτε ἡ πρᾶξις αὐτὴ ἐναντία τῷ λόγῳ ἐστί. τὰ μὲν οὖν τεκμήρια τοιαῦτά ἐστι, καὶ οὕτως αὐτὰ πλεῖστα ποιήσεις. ἐνθυμήματα δὲ ἐστὶ, οὐ μόνον τὰ τῷ λόγῳ καὶ τῇ πράξει ἐναντιούμενα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι. λήψῃ δὲ πολλὰ μετιὼν, ὡς ἐν τῷ ἐξεταστικῷ εἴδει εἴρηται. καὶ σκοπῶν, εἴτε ὁ λόγος ἑαυτῷ ἐναντιοῦται. ἢ τὰ πεπραγμένα τοῖς δικαίοις, ἢ τῷ νόμῳ, ἢ τῷ συμφέροντι, ἢ τῷ καλῷ, ἢ τῷ δυνατῷ, ἢ τῷ ῥᾳδίῳ, ἢ τῷ εἰκότι, ἢ τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος, ἢ τῷ ἤθει τῶν πραγμάτων. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν ἐνθυμημάτων κατὰ τῶν ἐναντίων ἐκλειπτέον. τὰ δ᾽ ἐναντία τούτοις ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν δεῖ λέγειν. ὑποφαίνοντας τὰς πράξεις τὰς ἡμετέρας, καὶ τοὺς λόγους ἐναντιουμένους τοῖς ἀδίκοις, καὶ τοῖς ἀνόμοις, καὶ τοῖς ἀσυμφόροις, καὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων τῶν πονηρῶν ἤθεσι, καὶ συλλήβδην,

λέγομεν. συλλήβδην δὲ ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια
παρὰ λόγον πραχθέντα, τὰς κατὰ τὸ εἰκὸς γινομέ-
νας συμβουλὰς, ἀπίστους ποιεῖν εἴωθε. τῶν μὲν οὖν πα-
ραδειγμάτων τοιαύτη τις ἡ φύσις ἐστί. χρηστέον δ' αὐ-
τῶν ἑκατέρῳ τρόπῳ. ὅταν μὲν ἡμεῖς λέγωμεν τὰ κα-
τὰ λόγον γινόμενα, δεικνύντες, ὡς ἐπιτοπολὺ τοῦτον
τὸν τρόπον ἐπιτελουμένας τὰς πράξεις. ὅταν δὲ τὰ
παρὰ λόγον γινόμενα, φέροντες. ὅσα παρὰ λόγον δο-
κοῦντα γενέσθαι τῶν πραγμάτων, εὐλόγως ἀποβέ-
βηκεν. ὅταν δ' οἱ ἐναντίοι λέγωσι τοῦτο, χρὴ δεικνύειν
ὡς εὐτυχήματα ταῦτα συνέβη. καὶ λέγειν, ὅτι αἱ τοι-
αῦται πράξεις ἐν τῷ σπανίῳ γεγόνασιν, οἵας δὲ σὺ
λέγεις πολλάκις. τοῖς μὲν οὖν παραδείγμασιν οὕ-
τω χρηστέον. ὅταν γε μὴν τὰ παρὰ λόγον γινόμενα
φέρωμεν, χρὴ συνάγειν αὐτῶν, ὅτι πλεῖστα, καὶ κα-
ταλέγειν, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἐκεῖνα τούτων εἴωθε γίνε-
σθαι. δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι μὴ μόνον ἐκ
τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων. λέγω δ' οἷον ἐὰν
ἀποφαίνῃς τινὰς πλεονεκτικῶς τοῖς συμμάχοις χρω-
μένους, καὶ διαλυθεῖσαν αὐτῶν τὴν φιλίαν. καὶ λέγῃς,
ἡμεῖς δὲ ἂν ἴσως καὶ κοινῶς πρὸς αὐτοὺς προσφε-
ρώμεθα, πολὺν χρόνον τὴν συμμαχίαν φυλάξο-
μεν. καὶ πάλιν, ἄν τινας ἑτέρους ἀπαρασκευάστως
πολεμήσαντας, καὶ διὰ τοῦτο καταπολεμηθέντας
ἀποφαίνῃς, εἶτα λέγῃς, ἂν παρασκευασάμενοι πο-
λεμῶμεν, βελτίους ἂν περὶ τῆς νίκης τὰς ἐλπίδας ἔ-
χοιμεν. πολλὰ δὲ λήψῃ παραδείγματα διὰ τῶν
προγεγενημένων πράξεων, καὶ διὰ τῶν νῦν γινομέ-

τινὰς τῶν πλουσίων ἐπὶ χρήμασιν ἀδικήσαντας, τῷ παρὰ τὸ εἰκὸς γεγενημένῳ παραδείγματι χρώμενος, γενομένῳ ἀπίσους ἂν ποιοῖτο τοὺς πλουτοῦντας. ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τις φέροι παράδειγμα τῶν κατὰ λόγον εἶναι δοκούντων. διότι λακεδαιμόνιοι ποτὲ καὶ ἀθηναῖοι πολλῷ πλήθει χρώμενοι συμμάχων, κατεπολέμησαν τοὺς ἐναντίους καὶ προτρέπει τοὺς ἀκούοντας πολλοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα παραδείγματα κατὰ λόγον ἐστίν. ἁπάντων γὰρ νομίζουσιν ἐν τοῖς πολέμοις τὸ πλῆθος οὐ μετρίαν ῥοπὴν ἔχειν πρὸς τὴν νίκην. εἰ δέ τις ἀποφαίνειν ἐθέλοι, μὴ τοῦτ᾽ αἴτιον τοῦ νικᾶν· τοῖς παρὰ τὸ εἰκὸς γεγενημένοις πράγμασι χρήσαιτ᾽ ἂν παραδείγμασι λέγων, ὡς οἱ μὲν ἀθήνησι φυγάδες, τὸ πρῶτον μετὰ πεντήκοντα ἀνδρῶν φυλὴν τε καταλαβόντων, καὶ πρὸς τοὺς ἐν ἄστει πολλῷ πλείους ὄντας καὶ συμμάχοις λακεδαιμονίοις χρωμένους, πολεμήσαντων, κατῆλθον εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. θηβαῖοι δὲ λακεδαιμονίων, καὶ σχεδὸν ἁπάντων πελοποννησίων εἰς τὴν βοιωτίαν ἐμβαλλόντων, μόνοι περὶ τὰ λεῦκτρα παραταξάμενοι, τὴν λακεδαιμονίων δύναμιν ἐνίκησαν. δίων δὲ ὁ συρακούσιος μετὰ τρισχιλίων ὁπλιτῶν εἰς συρακούσας πλεύσας διονύσιον πολλαπλασίονα δύναμιν ἔχοντα, κατεπολέμησεν. ὡσαύτως δὲ κορίνθιοι συρακουσίοις ἐννέα τριήρεσι βοηθήσαντες, καρχηδονίους δὲ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ναυσὶν ἐπὶ τοῖς λιμέσι τῶν συρακουσίων ἐφορμῶντας, τὴν δὲ πόλιν ἅπασαν πλὴν τῆς ἀκροπόλεως ἔχοντας, οὐδὲν ἧττον κατεπο-

γενομένῳ

μὲν οὖν

σεις τὴν κατηγορίαν. ἂν δὲ ὁμολογεῖν ἀναγκάζῃ,
τοῖς τῶν πολλῶν ἤθεσιν ἁρμόσιον τὰς σαυτοῦ πρά-
ξεις. ὅτι μάλιστα λέγων, ὡς οἱ πλεῖστοι καὶ οἱ πάντες
τοῦτο καὶ τὰ τοιαῦτα πράττουσιν οὕτως, ὡς σοὶ τυγ-
χάνει πεποιημένον. ἂν δὲ μὴ δύνασαι ἢ τοῦτο δεῖξαι,
καταφευκτέον ἐπὶ τὰς ἀτυχίας, ἢ τὰς ἁμαρτίας.
καὶ συγγνώμης πειρατέον τυγχάνειν, παραλαμβά-
νοντα τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα πάθη, δι' ὧν
ἐξιστάμεθα τοῦ λογισμοῦ. ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔρως, ὀργὴ,
μέθη, φιλοτιμία, καὶ τὰ τούτοις ὁμοιότροπα. τὸ μὲν
οὖν εἰκὸς διὰ ταύτης τῆς μεθόδου τεχνικώτατα μέ-
τιμεν. παράδειγμα δ' ἐστὶ, πράξεις ὅμοιαι γεγε-
νημέναι, καὶ ἐναντίαι ταῖς νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομέναις.
τότε δὲ χρηστέον αὐταῖς ἐστὶν, ὅτε ἄπιστον ὂν τὸ ὑπὸ
σοῦ λεγόμενον, εἶναι φανερὸν ποιῆσαι θέλεις, ἐὰν
διὰ τοῦ εἰκότος μὴ πιστεύηται, ὅπως πρᾶξιν ὁμοίαν
ἑτέραν τῇ ὑπὸ σοῦ λεγομένῃ καταμαθόντες οὕτω
πεπρα- πεπραγμένην, ὡς σὺ φῂς γεγενῆσθαι, μᾶλλον πιστεύ-
χθαι ωσι τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις. εἰσὶ δὲ τῶν παραδει-
γμάτων δύο τρόποι. τὰ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων, γί-
νεται κατὰ λόγον, τὰ δὲ παρὰ λόγον. ποιεῖ δὲ τὰ μὲν
κατὰ λόγον γινόμενα, πιστεύεσθαι. τὰ δὲ μὴ κατὰ λόγον,
ἀπιστεῖσθαι. λέγω δ' οἷον, εἴ τις φάσκει τοὺς πλουσίους δι-
καιοτέρους εἶναι τῶν πενομένων, καὶ φέρει τινὰς πρά-
ξεις πλουσίων ἀνδρῶν δικαίας. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα
τῶν παραδειγμάτων κατὰ λόγον εἶναι δοκεῖ. τοὺς γὰρ
ἀπο- πλείους ἰδεῖν νομίζοντας, τοὺς πλουτοῦντας εἶναι δι-
φαίνοι καιοτέρους τῶν πενομένων. εἰ δέ τις πάλιν ἀποφαίνει

ρε. λέγω δ' οἷον νέος εἶ, ἢ σὺ κατηγορεῖς, ἢ οἷα περὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὄντες πράττουσιν, ταῦτα λέγεις πεποιηκέναι αὐτόν· πιστευθήσεται γὰρ κατὰ τὴν ὁμοιότητα, καὶ τὰ κατὰ τούτου λεγόμενα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ ἐάν τις τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ δεικνύῃ τοιούτους ὄντας, οἷον σὺ τοῦτον φής. καὶ γὰρ διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους συνήθειαν δόξει τὰ αὐτὰ τοῖς φίλοις ἐπιτηδεύειν. τοὺς μὲν οὖν κατηγοροῦντας οὕτω, χρὴ μετιέναι τὸ εἰκός. τοῖς δὲ ἀπολογουμένοις μάλιστα δεικτέον, ὡς οὐδέποτε τῶν κατηγορουμένων πρότερον, οὔτι αὐτοί, οὔτε τῶν φίλων οὐδείς, οὔτε τῶν ὁμοίων αὐτοῖς, ἔπραξέ τις. οὐδ' ἐλυσιτέλησε τοιαῦτα πράττων. ἂν δὲ φανερῶς ᾖς ταὐτὸ τοῦτο πρότερον πεποιηκώς, αἰτιατέον τὴν ἡλικίαν, ἤ τινα πρόφασιν ἄλλην τοιαύτην οἰστέον. δι' ἣν εἰκότως ἐξήμαρτεν τότε. λέγε δὲ, καὶ ὡς οὔτε ταύτην τότε σοι πράξαντι συνήνεγκεν. οὔτε νῦν ἐλυσιτέλησεν ἄν. ἂν δέ σοι μηδὲν ᾖ πεπραγμένον τοιοῦτόν τι. τῶν δὲ φίλων σου τινὲς τυγχάνωσι τοιαῦτα πεποιηκότες, χρὴ λέγειν, ὡς οὐ δίκαιον ἐστὶ δι' ἐκείνους αὐτὸν διαβάλλεσθαι, καὶ δεικνύναι τῶν ἄλλων συνήθων ἑταίρους ἐπιεικεῖς ὄντας, οὕτω γὰρ ἀμφίβολον ποιήσεις τὸ κατηγορούμενον. ἂν δὲ τῶν ὁμοίων δεικνύωσι τινὰς τὰ αὐτὰ πεποιηκότας, ἄτοπον εἶναι φάσκε, εἰ διότι ἕτεροί τινες ἐξαμαρτάνειν φαίνονται, πίστιν εἶναι, ὅτι τῶν ἐγκαλουμένων τι καὶ σὺ πεποίηκας. ἂν μὲν οὖν ἔξαρνος ᾖς μὴ πεποιηκέναι τὴν κατηγορουμένην πρᾶξιν, οὕτως ἐκ τῶν εἰκότων χρήσῃ ἀπολογεῖσθαι. ἀπίθανον γὰρ ποιή-

τοῦ, ἢ λυπηθέντος, ἢ ἀθυμήσαντος, ἢ πεπαυμέ-
νοι τῶν ἀθυμιῶν, ἢ πλουτοῦντος, ἤ τι τοιοῦτον ἕ-
τερον πεπονθότες πάθος ταῖς ψυχαῖς, ἢ τοῖς σώ-
μασιν, ἤ τινι τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οἷς συμπάσχομεν.
ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κοινὰ τῆς ἀνθρω-
πείας φύσεως ὄντα πάθη, γνώριμα τοῖς ἀκούουσίν
ἐστι. τὰ μὲν οὖν κατὰ φύσιν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἠθι-
σμένα γίνεσθαι, τοιαῦτά ἐστι, ἃ φαμὲν δεῖν συμπαρα-
λαμβάνειν ἐν τοῖς λόγοις. ἕτερον δὲ μέρος ἐστὶ τῶν
εἰκότων, ἔθος. ὃ κατὰ συνήθειαν ἕκαστοι ποιοῦμεν.
τρίτον δὲ κέρδος. πολλάκις γὰρ διὰ τοῦτο τὴν φύσιν
βιασάμενοι, καὶ τὰ ἤθη προαιρούμεθα πράττειν. οὕτω
δὲ τούτων διωρισμένων, ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς καὶ
ταῖς ἀποτροπαῖς δεικτέον ὑπὲρ τῶν ζητουμένων, ὅτι
τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐφ' ὃ ἡμεῖς παρακαλοῦμεν ἢ ᾧ ἀν-
τιλέγομεν οὕτω, ὡς ἡμεῖς φαμὲν γίνεται. εἰ δὲ μὴ ὅ-
τι τὰ τούτῳ τῷ πράγματι ὅμοια, τοῦτον τὸν τρόπον
γίνεται ὃν ἡμεῖς φαμὲν, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ πάντα. περὶ
μὲν οὖν τῶν πραγμάτων, οὕτω τὸ εἰκὸς ληπτέον. κατὰ
δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐν μὲν ταῖς κατηγορίαις, ἐὰν ἔ-
χῃς, ἀποδείκνυε τὸ αὐτὸ τοῦτο πρᾶγμα πολλάκις πε-
ποιηκότα πρότερον. εἰ δὲ μὴ ὅμοια τούτῳ. πειρῶ δὲ
ἀποφαίνειν, καὶ ὡς λυσιτελὲς ἦν αὐτῷ ταῦτα ποιεῖν,
οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτὸ τὸ λυσιτελὲς μά-
λιστα προτιμῶντες, καὶ τοὺς ἄλλους νομίζουσιν ἕνε-
κα τούτου πάντα πράττειν. ἂν μὲν οὖν ἔχῃς ἀπὸ τῶν
αὐτηλίκων αὐτῶν τὸ εἰκὸς λαμβάνειν, οὕτως αὐτὸ συ-
νάγαγε. εἰ δὲ μὴ, ἀπὸ τῶν ὁμοίων τὰ ἠθισμένα φέ-

τὸν ἀπὸ τῶν πίστεων ἀρξάμενος. εἰσὶ δὲ δύο τρόποι τῶν πίστεων. γίνονται γὰρ αἱ μὲν, ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων, καὶ τῶν ἀνθρώπων. αἱ δ' ἐπίθετοι, τοῖς λεγομένοις καὶ τοῖς πραττομένοις. τὰ μὲν γὰρ εἰκότα, καὶ παραδείγματα, καὶ τεκμήρια, καὶ ἐνθυμήματα καὶ γνῶμαι, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ οἱ ἔλεγχοι, πίστεις ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων εἰσίν. ἐπίθετοι δὲ, μαρτυρίαι, μάρτυρες, ὅρκοι, βάσανοι. δεῖ δὲ τούτων ἑκάστην αὐτήν τε συνιέναι ποία τίς ἐστι, καὶ πόθεν τῶν εἰς αὐτὴν λόγων εὐπορήσομεν, καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσιν. εἰκὸς μὲν οὖν ἐστιν, οὗ λεγομένου παραδείγματα ἐν ταῖς διανοίαις ἔχουσιν οἱ ἀκούοντες. λέγω δ' οἷον εἴ τις φαίη τὴν πατρίδα βούλεσθαι μεγάλην εἶναι, καὶ τοὺς οἰκείους εὖ πράττειν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀτυχεῖν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, συλλήβδην εἰκότα δόξειεν. ἕκαστος γὰρ τῶν ἀκουόντων σύνοιδεν αὐτὸς αὑτῷ περὶ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων, ἔχοντι τοιαύτας ἐπιθυμίας. ὥστε τοῦτο δεῖ παρατηρεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς λόγοις ἀεὶ, εἰ τοὺς ἀκούοντας συνειδότας ληψόμεθα περὶ τοῦ πράγματος οὗ λέγομεν. τούτοις γὰρ αὐτοῖς εἰκός ἐστι μάλιστα πιστεύειν. τὸ μὲν οὖν εἰκὸς τοιαύτην ἔχει φύσιν. διαιροῦμεν δὲ αὐτὸ εἰς τρεῖς ἰδέας. μία μὲν οὖν ἐστι τὸ τὰ πάθη τὰ κατὰ φύσιν ἀκολουθοῦντα τοῖς ἀνθρώποις, τοῖς λόγοις συμπαραλαμβάνειν ἐν ᾧ κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι. οἷον ἐὰν τύχωσί τινος καταφρονήσαντός τινα, ἢ δείσαντος, ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότος, ἢ πάλιν ἡσθέν-

δεῖ καὶ χωρὶς τούτων ἑκάστῳ ὅταν ἁρμόττῃ, χρῆσθαι, καὶ κοινῇ συμμιγνύντα τὰς δυνάμεις αὐτῶν. ταῦτα μὲν γὰρ, ἔχει μὲν διαφορὰς οὐ μεγέθεις. ἐπικοινωνοῦσι μέντοι κατὰ τὰς χρήσεις ἀλλήλοις. καὶ ταυτὸ πεπόνθασι τοῖς τῶν ἀνθρώπων εἴδεσι. καὶ γὰρ οὗτοι τῇ μὲν, ὅμοιοι. τῇ δὲ, ἀνόμοιοι τὰς ὄψεις καὶ τὰς αἰσθήσεις εἰσίν. οὕτω δὲ τῶν εἰδῶν διωρισμένων, καὶ ὧν προσδέονται, κοινῇ πάλιν ἐξαριθμήσωμεν καὶ διέλθωμεν, ὡς αὐτοῖς δεῖ χρῆσθαι. πρῶτον μὲν οὖν καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ νόμιμον, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, καθάπερ ἐν ἀρχῇ διειλόμην, κοινὰ πᾶσι τοῖς εἴδεσίν ἐστι. μάλιστα δ᾽ αὐτοῖς τὸ προτρεπτικὸν προσχρῆται. δεύτερον δὲ τὰς αὐξήσεις καὶ ταπεινώσεις χρησίμους ἀναγκαῖον εἶναι παρὰ τὰ λοιπὰ πάντα. μάλιστα δ᾽ αὐτῶν ἐν τῷ ἐγκωμίῳ καὶ τοῖς ψόγοις αἱ χρήσεις. τρίτον δὲ πίστεις. αἷς ἀνάγκη μὲν πρὸς πάντα τὰ μέρη τῶν λόγων χρῆσθαι. χρησιμώταται δέ εἰσιν ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς ἀπολογίαις. ταῦτα γὰρ πλείστης ἀντιλογίας δέονται. πρὸς δὲ τούτοις, προκαταλήψεις καὶ αἰτήματα καὶ παλιλογίαι, καὶ μῆκος λόγου, καὶ μετριότης μήκους, καὶ βραχυλογία, καὶ ἑρμηνεία. ταῦτα γὰρ τὰ τούτοις ὅμοια, κοινὰς ἔχει πᾶσι τοῖς εἴδεσι τὰς χρήσεις. περὶ μὲν οὖν τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων, πρότερον διωρισάμην, καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν διεξῆλθον. καὶ περὶ μὲν τῶν αὐξήσεων καὶ ταπεινώσεων εἶπον. νῦν δὲ περὶ τῶν ἄλλων δηλώσω, πρῶ-

δίκαια ἐποίησεν. ὅτε δὲ οἱ δικασταὶ καθεστήκασι μηνυταὶ τῆς ζημίας, ὁμοίως πάλιν οὐ φατέον, ὅτι ταῦτα οὐκ ἐποίησεν. ἀλλὰ μᾶλλον μικρὰ βεβλαμμένον τὸν ἐναντίον, καὶ ἀκούσια ἀποφαίνειν πειρατέον. ἐκ τούτων μὲν οὖν καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ἐν ταῖς ἀπολογίαις εὐπορήσομεν. λείπεται δ' ἡμῖν ἔτι διεξελθεῖν τὸ ἐξεταστικὸν εἶδος. ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, ἡ ἐξέτασίς ἐστι προαιρέσεων ἢ πράξεων ἢ λόγων πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς τὸν ἄλλον βίον ἐναντιουμένων ἐμφάνισις. δεῖ δὲ τὸν ἐξετάζοντα ζητεῖν, εἴπου ἢ ὁ λόγος ὃν ἐξετάζει, ἢ αἱ πράξεις τοῦ ἐξεταζομένου, ἢ αἱ προαιρέσεις ἐναντιοῦνται ἀλλήλαις. ἡ δὲ μέθοδος, ἥδε. σκοπεῖν ἐν τῷ παρῳχημένῳ χρόνῳ εἴ τῳ πρῶτόν τινος φίλος γενόμενος, πάλιν ἐχθρὸς ἐγένετο, καὶ πάλιν φίλος τῷ αὐτῷ τούτῳ. ἤ τι ἄλλο ἐναντίον εἰς μοχθηρίαν φέρον ἔπραξεν, ἢ ἔτι πράξει, ἐὰν οἱ καιροὶ περιπέσοιεν αὐτῷ ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένοις. ὡσαύτως δὲ ὅρα καὶ εἴ τι εἰπὼν νῦν λέγει ἐναντίον τοῖς πρότερον αὐτῷ εἰρημένοις. ἢ εἴ τι εἴποι ἐναντίον τοῖς λεγομένοις, ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις. ὡσαύτως δὲ, καὶ εἴ τι πάλιν προείλετο ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένοις, ἢ προέλοιτ' ἂν καιρῶν παραπεσόντων. ὁμοιοτρόπως δὲ τούτοις λαμβάνειν καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἔνδοξα ἐπιτηδεύματα, τὰς ἐν τῷ τοῦ ἐξεταζομένου βίῳ ἐναντιώσεις. τὸ μὲν οὖν ἐξεταστικὸν εἶδος, οὕτω μετιὼν, οὐδένα παραλείψεις τρόπον τῆς ἐξετάσεως. ἁπάντων δὲ τῶν εἰδῶν ἤδη διῃρημένων,

τὸ μὲν οὖν κατηγορικὸν εἶδος διὰ τῶν μερῶν ἀποτελεῖται τούτων. τὸ δὲ ἀπολογητικὸν, διὰ τριῶν μεθόδων συνίσταται πόθεν ἄν τις ἀπολογήσαιτο. ἢ γὰρ ἀποδεικτέον τῷ ἀπολογουμένῳ, ὡς οὐδὲν τῶν κατηγορουμένων ἔπραξεν, ἢ ἐὰν ἀναγκάζηται ὁμολογεῖν, πειρατέον δεικνύναι ἔννομον καὶ δίκαιον καὶ καλὸν καὶ συμφέρον τῇ πόλει τὸ πεπραγμένον. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο δύνηται ἀποδεῖξαι, εἰς ἁμάρτημα ἢ εἰς ἀτύχημα ἄγοντα τὰς πράξεις, καὶ μικρὰς τὰς βλάβας ἀπ' αὐτῶν γενομένας ἀποφαίνοντα, συγγνώμης τυχεῖν πειρατέον. ἀδικίαν δὲ καὶ ἁμάρτημα καὶ ἀτυχίαν ἂν διορίζῃς, τὸ μὲν ἐκ προνοίας κακόν τι ποιεῖν, ἀδικίαν τίθει, καὶ φάθι δεῖν τιμωρίαν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὴν μεγίστην λαμβάνειν. τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν βλαβερόν τι πράττειν, ἁμαρτίαν εἶναι φατέον. τὸ δὲ μὴ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ δι' ἑτέρους τινὰς ἢ διὰ τύχην μηδὲν ἐπιτελεῖν τῶν βουλευθέντων καλῶς, ἀτυχίαν τίθει. καὶ φάθι τὸ μὲν ἀδικεῖν εἶναι τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἴδιον. τὸ δ' ἐξαμαρτεῖν καὶ περὶ τὰς πράξεις ἀτυχεῖν, οὐ μόνον εἶναι ἑαυτῷ ἴδιον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν καὶ τῶν δικαζόντων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. ἀξίου δὲ συγγνώμην ἔχειν ἀναγκασθεὶς τι ὁμολογεῖν τῶν τοιούτων αἰτιῶν, κοινὸν τοῖς ἀκούουσι ποιῶν τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀτυχεῖν. δεῖ δὲ τὸν ἀπολογούμενον πάντα θεωρεῖν, ἐφ' οἷς τῶν ἀδικημάτων οἵ τε νόμοι τὰς τιμωρίας ἐπάγουσι, καὶ οἱ δικασταὶ ζημίας τιμῶσι, καὶ ὅταν ὁ νόμος ὁρίζῃ τὰς τιμωρίας, δεικτέον. ὡς οὐκ ἐποίησε τὸ παράπαν, ἢ ὡς ἔννομα καὶ

καὶ τοῦτο παρατηρεῖν τοὺς κατηγοροῦντας, ἐπὶ ποίοις τῶν ἀδικημάτων οἱ νόμοι τὰς τιμωρίας τάττουσιν; καὶ περὶ ἃ τῶν ἀδικημάτων οἱ δικασταὶ τὰς ζημίας ὁρίζουσιν. ὅταν μὲν οὖν ὁ νόμος διωρικὼς, τοῦτο δεῖ μόνον σκοπεῖν τὸν κατήγορον, ὅπως ἂν ἀποδείξῃ τὸ πρᾶγμα γεγενημένον. ὅταν δὲ οἱ δικασταὶ τὸ κατηγορούμενον ἀδῶσιν, αὐξητέον ἐστὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων ἁμαρτήματα. καὶ μάλιστα μὲν δεικτέον, ὡς ἑκὼν καὶ ἐκ προνοίας οὐ τῆς τυχούσης, ἀλλὰ μετὰ παρασκευῆς πλείστης ἠδίκησεν. ἐὰν δὲ μὴ δυνατὸν ᾖ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ νομίζεις δεῖξαι τὸν ἐναντίον ὡς ἥμαρτε τρόπον τινά, ἢ ὅτι ταῦτα πρᾶξαι διανοηθεὶς καλῶς ἠτύχησε, περιαιρετέον τὴν συγγνώμην, λέγοντα τοῖς ἀκούουσιν, ὡς οὐ δεῖ πράξαντας ἡμαρτηκέναι φάσκειν. ἀλλὰ πρὶν πράττειν εὐλαβεῖσθαι. ἔπειθ' ὡς εἰ καὶ ἐξήμαρτεν ἢ ἠτύχησεν ἐκεῖνος, δεῖ διὰ τὰς ἀτυχίας καὶ τὰς ἁμαρτίας ζημιωθῆναι μᾶλλον αὐτὸν, ἢ τὸν μηδέτερον τούτων ποιήσαντα. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὁ νομοθέτης οὐκ ἀφῆκε τοὺς ἐξαμαρτάνοντας. ἀλλ' ὑποδίκους ἐποίησεν, ἵνα μὴ πάντες ἐξαμαρτάνωσι. λέγε δὲ, καὶ ὡς εἰ τοὺς τὰ τοιαῦτα ἀπολογουμένους ἀποδέξονται. πολλοὺς τοὺς ἀδικεῖν προαιρουμένους ἕξουσι. κατορθώσαντες μὲν γὰρ, ἅπερ ἂν ἐθέλωσι πράξουσιν. ἀποτυχόντες δὲ, φάσκοντες ἠτυχηκέναι, τιμωρίαν οὐχ ὑφέξουσι. τοῖς μὲν οὖν κατηγοροῦσιν, ἐκ τῶν τοιούτων ἡ συγγνώμη περιαιρετέα. καὶ ὡς πρότερον εἴρηται διὰ τῶν αὐξήσεων πολλῶν αἴτια κακῶν τὰ τῶν ἐναντίων ἔργα δεικτέον.

τὸν δὲ τὸν τρόπον αὐτὸ λέγειν· τὰς μὲν οὖν αὐξήσεις οὕτω μετιὼν, πλείστας ποιήσεις καὶ μεγίστας. ταπεινώσεις δὲ τοῖς λόγοις καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ, τὸν ἐναντίον τρόπον μετιὼν, ὡς εἰρήκαμεν ἐπὶ τῶν μεγάλων. καὶ μάλιστα μὲν, ἂν μηδενὸς αἴτιον ἐπιδεικνύῃς· εἰ δὲ μὴ, ὡς ἐλαχίστων καὶ σμικροτάτων. ὡς μὲν οὖν ἐγκωμιάζοντες καὶ ψέγοντες, αὐξήσομεν καὶ ταπεινώσομεν ἅπερ ἂν ἐθέλωμεν, ἐκ τούτων ἴσμεν. χρήσιμοι δὲ αἱ τῶν αὐξήσεων ἀφορμαί εἰσι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις εἴδεσιν. ἀλλ' ἡ πλείστη δύναμις αὐτῶν ἐστὶν ἐν τοῖς ἐγκωμίοις καὶ ἐν τοῖς ψόγοις. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν. Διέλωμεν δὲ πάλιν ὁμοιοτρόπως τούτοις, τό τε κατηγορικὸν καὶ τὸ ἀπολογητικὸν εἶδος, ὃ περὶ τὴν δικανικὴν ἐστὶ πραγματείαν, αὐτά τε ἐξ ὧν συνέστηκε, καὶ ὡς δεῖ αὐτοῖς χρῆσθαι. ἔστι δὲ τὸ μὲν κατηγορικὸν, συλλήβδην εἰπεῖν, ἁμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων ἐξάγγελσις. τὸ δὲ ἀπολογητικὸν, ἁμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων κατηγορηθέντων ἢ καθυποπτευθέντων διάλυσις. ἑκατέρου δὲ τῶν εἰδῶν τὰς δυνάμεις τὰς αὐτὰς ἐχόντων, κατηγοροῦντα μὲν ἀναγκαῖον λέγειν· ὅταν μὲν εἰς πονηρίαν κατηγορῇ, ὡς αἱ τῶν ἐναντίων πράξεις ἄδικοι καὶ παράνομοι, καὶ τῷ πλήθει τῶν πολιτῶν ἀσύμφοροι τυγχάνουσιν οὖσαι. ὅταν δὲ εἰς ἀβελτηρίαν, ὡς αὐτῷ τε καὶ τῷ πράττοντι ἀσύμφοροι, καὶ αἰσχραὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ ἀδύνατοι ἐπιτελεσθῆναι. ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, κατά τε τῶν πονηρῶν καὶ τῶν ἀβελτέρων ἐπιχειρήματά ἐστι. δεῖ δὲ

μὲν ὑπὸ σαυτοῦ λεγομένων, τὰ μέγιστα διεξιών. τοῦ δ' ἑτέρου τὰ ἐλάχιστα, καὶ οὕτω μέγα φανήσεται. ἔτι, πρὸς τὸ ὑπὸ σαυτοῦ λεγόμενον, ἀντιπαραβάλλει τοὐλάχιστον τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδέαν πιπτόντων, φανεῖται γὰρ οὕτω τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον μεῖζον, ὥσπερ οἱ μέτριοι τὰ μεγέθη φαίνονται μείζους, ὅταν πρὸς βραχυτέρους παραστῶσιν. ἔσται δὲ καὶ ὧδε πάντως αὔξειν, εἰ κέκριται μέγα ἀγαθὸν τοῦτο, τούτῳ τὶ ἐναντίον ἐὰν λέγῃς μέγα κακὸν φανεῖται. ὡσαύτως δὲ εἰ νομίζεται μέγα κακὸν ἐὰν τούτῳ ἐναντίον λέγῃς, μέγα ἀγαθὸν φανεῖται. ἔστι δὲ καὶ ὧδε μεγάλα ποιεῖν τὰ ἀγαθὰ ἢ τὰ κακά, ἐὰν ἀποφαίνῃς αὐτὸν ἐκ διανοίας συμβιβάζων, ὡς ἐκ πολλοῦ προενόησεν. ὡς πολλὰ πράττειν ἐπεβάλλετο. ὡς πολὺν χρόνον ἔπραττεν. ὡς οὐδεὶς ἄλλος πρότερον τούτοις ἐνεχείρησεν. ὡς μετὰ τούτων ἔπραξε, μεθ' ὧν οὐδεὶς ἄλλος. ὡς ἐπὶ τούτοις, μεθ' οὓς οὐδεὶς ἕτερος. ὡς ἑκών. ὡς ἐκ προνοίας. ὡς εἰ πάντες τοῦτο ἴσως ποιοῖμεν. εὐδαιμονοῖμεν ἂν, ἢ φαύλως πράττοιμεν. χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν καὶ ἐποικοδομοῦντα τὸ ἕτερον ὡς ἐπὶ τὸ ἕτερον, αὔξειν τρόπῳ τοιῷδε. ὅστις δὲ τῶν φίλων κήδεται, τοῦτον εἰκὸς καὶ τοὺς αὐτοῦ γονεῖς τιμᾶν. ὃς δὲ τοὺς γονέας τιμᾷ, οὗτος καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ εὖ ποιεῖν βουλήσεται. συλλήβδην δὲ, ἐὰν πολλῶν αἴτιον ἀποφαίνῃς, ἐάν τε ἀγαθῶν, ἐάν τε κακῶν, μεγάλα φανεῖται. σκοπεῖν δὲ καὶ τὸ πρᾶγμα, ὁποῖον φανεῖται, κατὰ μέρη διαιρούμενον, ἢ καθόλου λεγόμενον, καὶ ὁποτέρως ἂν μεῖζον ᾖ,

καλὰ, καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ ῥάδια πραχθῆναι. ταῦ-
τα δὲ, αὐτά τε οἷά ἐστι, καὶ ὅθεν αὐτοὶ πολλὰ ποιήσο-
μεν, ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἴρηται. δεῖ δὲ τὸν εὐλογοῦν-
τα, δεικνύειν τοῖς λόγοις, ὡς τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ ἢ
τοῖς πράγμασιν ὑπάρχει τι τούτων. ὑπ' αὐτοῦ κατερ-
γασθὲν, ἢ δι' αὐτοῦ πορισθὲν, ἢ ἐκ τούτου ἐπισυμβαῖ-
νον, ἢ ἕνεκεν τούτου γινόμενον, ἢ οὐκ ἄνευ τούτου ἐπι-
τελούμενον. ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῷ λέγοντι, τὰ ἐναν-
τία τούτων δεικτέον προσόντα τῷ ψεγομένῳ. τὸ μὲν
ἐκ τούτου, οἷον ἐκ τοῦ φιλογυμναστεῖν τὸ σῶμα αἰνῖ-
και ἢ ἐκ τοῦ μὴ φιλοπονεῖν, ἐπ' ἀρρωστίαν ἐμπίπτειν.
καὶ ἐκ τοῦ φιλοσοφεῖν, δεινότερον εἶναι περὶ φρόνησιν.
καὶ ἐκ τοῦ ἀμελεῖν, ἐνδεᾶ τῶν ἀναγκαίων εἶναι. τὸ
δ' ἕνεκα τούτου, οἷον ἕνεκα τοῦ στεφανωθῆναι ὑπὸ τῶν
πολιτῶν, πολλοὺς πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένου-
σι. καὶ ἕνεκα τοῦ χαρίζεσθαι τοῖς ἐρωμένοις, τῶν ἄλ-
λων οὐδὲν φροντίζουσι. τὸ δὲ μὴ ἄνευ τούτου, οἷον οὐκ
ἄνευ τῶν ναυτῶν, ναυμαχιῶν νῖκαι, καὶ οὐκ ἄνευ τοῦ
πίνειν. αἱ παροινίαι. τὰ τοιαῦτα δὲ τοῖς προειρημέ-
νοις ὁμοιοτρόπως μετιὼν, ἐγκωμίων καὶ ψόγων πολ-
λῶν εὐπορήσεις. αὐξήσεις δὲ καὶ ταπεινώσεις
συλλήβδην ἅπαντα τὰ τοιαῦτα τόνδε τὸν τρόπον
μετιὼν, πρῶτον μὲν ἀποφαίνων, ὥσπερ ἀρτίως με-
τῆλθον. ὑπὸ τουτουδὶ πολλὰ γεγενῆσθαι ἢ κακὰ, ἢ
ἀγαθά. εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς αὐξήσεως οὗτος. δεύ-
τερος δὲ, κεκειμένον μεταφέρειν. ἂν μὲν ἐπαινῇς, ἀ-
γαθόν. ἂν δὲ ψέγῃς, κακόν. εἶτα παριστάναι τὸ ὑπὸ
σοῦ λεγόμενον, καὶ παραβάλλειν πρὸς ἄλληλα, τοῦ

μὲν ὑπὸ

σφᾶς αὐτῇ, ὥστε τούτων τε πάντων καὶ τῶν τούτοις
ὁμοιοτρόπων, τὰ τοῖς πράγμασιν οἰκειότατα συνά-
γων, οὐκ ἀπορήσεις, ὅθεν χρὴ περὶ πολέμου δημη-
γορεῖν καὶ εἰρήνης. λείπεται δ' ἡμᾶς ἔτι περὶ πό-
ρου χρημάτων διελθεῖν. πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον,
εἴ τι τῶν τῆς πόλεως κτημάτων ἠμελημένον ἐστὶ. καὶ
μήτε πρόσοδον ποιεῖν, μέτε τοῖς θεοῖς ἐξαίρετόν τι
ἐστί. λέγω δ' οἷον τόπους τινὰς δημοσίους ἠμελημένους,
ἐξ ὧν τοῖς ἰδιώταις ἢ πραχθέντων ἢ μισθωθέντων,
πρόσοδος ἄν τις τῇ πόλει γίγνοιτο. κοινότατος γὰρ ὁ
τοιοῦτος πόρος ἐστίν. ἂν δὲ μηδὲν ᾖ τοιοῦτον, ἀπὸ τιμη- ἀεί.
μάτων ἀναγκαῖον ποιήσασθαι τὰς εἰσφοράς. ἢ τοῖς μὲν
πένησι τὰ σώματα παρέχειν εἶναι προστεταγμένον
εἰς τοὺς κινδύνους, τοῖς δὲ πλουτοῦσι τὰ χρήματα, τοῖς
δὲ τεχνίταις ὅπλα. συλλήβδην δὲ περὶ πόρων εἰσηγού-
μενοι, φάναι αὐτοὺς ἴσους τοῖς πολίταις, καὶ πολυχρο-
νίους καὶ μεγάλους ὄντας. τοὺς δὲ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία
τούτοις ἔχοντας. τὰς μὲν οὖν προθέσεις, περὶ ὧν δη-
μηγορήσωμεν, καὶ τὰ μέρη τούτων ἐξ ὧν τοὺς λόγους συ-
στήσομεν, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, ἐκ τῶν εἰ-
ρημένων ἴσμεν. προθέμενοι δὲ πάλιν ἐφεξῆς τό τε ἐγ-
κωμιαστικὸν εἶδος, καὶ ψεκτικὸν περιλάβωμεν. συλ-
λήβδην μὲν οὖν ἐστὶν ἐγκωμιαστικὸν εἶδος, προαιρέ-
σεων καὶ πράξεων καὶ λόγων ἐνδόξων αὔξησις, καὶ
μὴ προσόντων συνοικείωσις. ψεκτικὸν δὲ τὸ ἐναντίον
τούτῳ. τῶν μὲν ἐνδόξων, ταπείνωσις. τῶν δὲ ἀδό-
ξων, αὔξησις, ἐπαινετὰ μὲν οὖν ἐστι πράγματα, τὰ
δίκαια, καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ

ὃ συμφέρει πολεμεῖν διεξιόντα τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἀτυχήματα τοῖς ἀνθρώποις. πρὸς δὲ τούτοις, τὰ πρὸς νίκας συντείνοντα τῶν πολέμων τοῖς ἐναντίοις ὑπάρχοντα, μᾶλλον δεικτέον. ταῦτα δ' ἐστὶν, ἅπερ ἀρτίως κατηρίθμηται. γίνεσθαι μὲν οὖν μέλλοντα πόλεμον ἐκ τούτων ἀποτρεπτέον. ἤδη δ' ἐνεστῶτα παύειν ἐπιχειροῦντας, ἐὰν μὲν κρατῶσιν οἱ συμβουλευόμενοι, αὐτὸ τοῦτο πρῶτον λεκτέον, ὅτι δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας, μὴ περιμένειν ἕως ἂν πέσωσιν, ἀλλ' ἐν τῷ κρατεῖν ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην. ἔπειτα διότι πέφυκεν ὁ πόλεμος, καὶ τῶν εὐτυχούντων ἐν αὐτῷ πολλοὺς ἀπολλύναι. ἡ δ' εἰρήνη, τοὺς μὲν ἡττωμένους, σώζειν. τοὺς δὲ νικῶντας, ὧν ἕνεκεν ἐπολέμησαν παρέχειν ἀπολαύειν. διεξιτέον δὲ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν τῷ πολέμῳ, ὡς πολλαὶ καὶ παράλογοι γίνονται. τοὺς μὲν οὖν ἐν τῷ πολέμῳ κρατοῦντας, ἐκ τῶν τοιούτων ἐπὶ τὴν εἰρήνην παρακλητέον· τοὺς δὲ ἐπταικότας, ἐξ αὐτῶν τε τῶν συμβεβηκότων, καὶ ἐκ τοῦ μὴ παροξύνεσθαι τοῖς προαδικήσασι ταῖς συμφοραῖς πειθομένους, καὶ ἐκ τῶν κινδύνων τῶν γεγενημένων τοῦ μὴ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην, καὶ ἐκ τοῦ κρεῖττον εἶναι τοῖς κρείττοσι μέρος τι τῶν ὑπαρχόντων προέσθαι, ἢ πολέμῳ κρατηθέντας αὐτοὺς ὅλοις κτήμασιν ἀπολέσθαι. συλλήβδην δὲ τοῦθ' ὑμᾶς εἰδέναι δεῖ, ὅτι τότε πάντες οἱ ἄνθρωποι τοὺς πολέμους εἰώθασι διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, ὅταν ἤτοι δίκαια ἀξιοῦν τοὺς ἐναντίους ὑπολαμβάνωσιν ἢ διενεχθῶσι τοῖς συμμάχοις. ἢ τῷ πολέμῳ κάμνωσιν, ἢ φοβηθῶσι τοὺς ἐναντίους, ἢ στασιάσωσι πρὸς

γίας καὶ ταῖς συνηγορίαις ταῖς περὶ τῶν συμμάχων, ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων εὐπορήσομεν χρῆσθαι. περὶ εἰρήνης δὲ πάλιν καὶ πολέμου τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς μεγίστας ἰδέας ἐκλάβωμεν. προφάσεις μὲν οὖν εἰσι τοῦ πόλεμον ἐκφέρειν πρός τινας, αὗται. δεῖ πρότερον ἀδικηθέντας, νῦν καιρῶν παραπεπτωκότων, ἀμύνασθαι τοὺς ἀδικήσαντας, ἢ νῦν ἀδικουμένους ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμεῖν, ἢ ὑπὲρ συγγενῶν ἢ ὑπὲρ εὐεργετῶν, ἢ συμμάχοις ἀδικουμένοις βοηθεῖν, ἢ τοῦ τῇ πόλει συμφέροντος ἕνεκα, ἢ εἰς εὐδοξίαν, ἢ εἰς εὐπορίαν, ἢ εἰς δύναμιν, ἢ εἰς ἄλλο τι τῶν τοιούτων. ὅταν μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τούτων τε τῶν προφάσεων ὅτι πλείστας συνακτέον, καὶ μετὰ ταῦτα δεικτέον, ἐξ ὧν ἔστι περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, ὅτι πλεῖστα τούτων τοῖς παρακαλουμένοις ὑπάρχοντά ἐστι. περιγίνονται δὲ πάντες, ἢ διὰ τὴν τῶν θεῶν εὔνοιαν, ἣν εὐτυχίαν προσαγορεύομεν, ἢ διὰ σωμάτων πλῆθος καὶ ῥώμην, ἢ διὰ χρημάτων εὐπορίαν, ἢ διὰ στρατηγοῦ φρόνησιν, ἢ διὰ συμμάχων ἀρετήν, ἢ διὰ τόπων εὐφυίαν. τούτων μὲν οὖν καὶ τῶν τοιούτων τὰ τοῖς πράγμασιν οἰκειότερα λαμβάνοντες, ἐμφανιοῦμεν, ὅταν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ταπεινοῦντες, τὰ δ᾽ ἡμέτερα ταῖς αὐξήσεσι μεγάλα καθιστῶντες. ἐὰν δὲ πόλεμον μέλλοντα γίνεσθαι διακωλύειν ἐπιχειρῶμεν, πρῶτον μὲν διὰ προφάσεων δεικτέον, ἢ παντελῶς οὐδεμίαν ὑπάρχουσαν, ἢ μικρὰς καὶ ταπεινὰς οὔσας τὰς δυσχερείας. ἔπειθ᾽ ὡς

ἀντιλέγοντα δὲ δεῖ σκοπεῖν, πρῶτον μὲν, εἰ μὴ κοινὸς ὁ νόμος. ἔπειτα, εἰ μὴ τοῖς ἄλλοις ὁμολογῶν, ἀλλ' ὑπεναντίος ἐστί. πρὸς τούτοις, εἰ μὴ πρὸς μηδὲν τῶν εἰρημένων συμφέρων, ἀλλὰ τοὐναντίον βλαβερός. περὶ μὲν οὖν νόμων καὶ τῆς κοινῆς κατασκευῆς, ἐντεῦθεν καὶ τιθέναι καὶ λέγειν εὐπορήσομεν. περὶ δὲ συμβολαίων καὶ τῶν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις συμβόλεων, διελθεῖν ἐπιχειρήσομεν. τὰ μὲν οὖν συμβόλαια καὶ τὰς τάξεις, ἀναγκαῖον κατὰ συνθήκας κοινὰς γίνεσθαι. συμμάχους δὲ ποιεῖσθαι κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους.
τις ᾖ, ὅταν τινὲς καθ' ἑαυτοὺς ὦσιν ἀσθενεῖς, ἢ πόλεμος ἤτις
πρὸς προσδόκιμος, ἢ διὰ τὸ ποιήσασθαι συμμαχίαν πρός τινας, ὅτι πολέμῳ ἀποστήσειν τινὰς νομίζωσιν. αἰτίαι μὲν οὖν αὗται, καὶ αἱ παραπλήσιαι ταύταις ἄλλαι πλείους τοῦ ποιεῖσθαι συμμάχους εἰσίν. δεῖ δὲ ὅταν συναγορεύειν βούλῃ τῇ γινομένῃ συμμαχίᾳ τὸν καιρὸν τοιοῦτον ὑπάρχοντα ἐμφανίζειν. καὶ δεικνύναι τοὺς τὴν συμμαχίαν ποιουμένους, μάλιστα μὲν δικαίους ὄντας, καὶ πρότερόν τι τῇ πόλει ἀγαθὸν πεποιηκότας, καὶ δύναμιν μεγάλην ἔχοντας, καὶ πλησίον τοῖς τόποις κατοικοῦντας. εἰ δὲ μή, τούτων ἅπερ ἂν ὑπάρχῃ, ταῦτα συνάγειν. ὅταν δὲ διακωλύῃς τὴν συμμαχίαν, ἐμφανίζειν ἐνδέχεται. πρῶτον μὲν, ὡς οὐκ ἀνάγκη ποιεῖσθαι νῦν αὐτήν. ἔπειθ' ὡς οὐ δίκαιοι τυγχάνουσιν ὄντες. εἶθ' ὡς πρότερον ἡμᾶς κακῶς πεποιηκότες, εἰ δὲ μή, ὡς μακρὰν τοῖς τόποις ἀπέχοντες, καὶ οὐχ ὑπάρχοντες δυνατοὶ κατὰ τοὺς προσήκοντας παραγενέσθαι καιρούς. ταῖς μὲν οὖν ἀντιλο

φοφὴν δίδοσθαι. τῶν μὲν οὖν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ νόμων τὴν θέσιν τοιαύτην δεῖ ποιεῖσθαι. περὶ δὲ τὰς ὀλιγαρχίας, τὰς μὲν ἀρχὰς δεῖ τοὺς νόμους ἀπονέμειν ἐξ ἴσου πᾶσι τοῖς τῆς πολιτείας μετέχουσι. τούτων δὲ εἶναι, τὰς μὲν πλείστας, κληρωτάς. τὰς δὲ μεγίστας, κρυπτῇ ψήφῳ μεθ' ὅρκων, καὶ πλείστης ἀκριβείας διαψηφιστάς. π δεῖ δὲ τὰς ζημίας ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ μεγίστας ἐπικεῖσθαι τοῖς ὑβρίζειν τινὰς τῶν πολιτῶν ἐπιχειροῦσι. τὸ γὰρ πλῆθος, οὐχ οὕτως ἀρχῶν ἀγανακτεῖ στερόμενον, ὡς ἔχει βαρέως ὑβριζόμενον. χρὴ δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν πολιτῶν, ὅτι τάχιστα διαλύειν, καὶ μὴ χρονίζεσθαι, μὴ δὲ συνάγειν ἐκ τῆς χώρας ἐπὶ τὴν πόλιν τὸν ὄχλον. ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων συνόδων συστρέφεται τὰ πλήθη, καὶ καταλύει τὰς ὀλιγαρχίας. καθόλου δὲ εἰπεῖν, δεῖ τοὺς νόμους, ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις, κωλύειν τοὺς πολλούς, ταῖς τῶν πλουσίων οὐσίαις ἐπιβουλεύειν. ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, ἀποτρέπειν τοὺς τῆς πολιτείας μετέχοντας, ὑβρίζειν τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ συκοφαντεῖν τοὺς πολίτας. ὧν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτικὴν κατασκευήν, ἐκ τούτων οὐκ ἀγνοήσεις. δεῖ δὲ τὸν συναγορεύειν ἐθέλοντα νόμῳ, δεικνύειν τοῦτον ἴσον ὄντα τοῖς πολίταις, ὁμολογούμενόν τε τοῖς ἄλλοις νόμοις, καὶ συμφέροντα τῇ πόλει, μάλιστα μὲν πρὸς ὁμόνοιαν. εἰ δὲ μή, πρὸς τὴν τῶν πολιτῶν καλοκαγαθίαν, ἢ πρὸς τὰς κοινὰς προσόδους, ἢ πρὸς εὐδοξίαν τῷ κοινῷ τῆς πόλεως, ἢ πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν, ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοιούτων.

δημοκρατίαις τὰς μικρὰς ἀρχὰς καὶ τὰς πολλὰς, κληρωτὰς ποιεῖν. ἀστασίαστον γὰρ τοῦτο. τὰς δὲ μεγίστας, χειροτονητὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους. οὕτω γὰρ ὁ μὲν δῆμος κύριος ὢν διδόναι τὰς τιμὰς οἷς ἂν ἐθέλοι, τοῖς λαμβάνουσιν αὐτὰς οὐ φθονήσει. οἱ δ' ἐπιφανέστεροι, μᾶλλον τὴν καλοκαγαθίαν ἀσκήσουσιν, εἰδότες, ὅτι τὸ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμεῖν, οὐκ ἀλυσιτελὲς αὐτοῖς ἔσται. περὶ μὲν οὖν τὰς ἀρχαιρεσίας ἐν τῇ δημοκρατίᾳ, οὕτω δεῖ νομοθετεῖν. περὶ δὲ τὴν ἄλλην διοίκησιν, καθ' ἓν μὲν ἕκαστον διελθεῖν, πολὺ ἂν ἔργον εἴη. συλλήβδην δὲ δεῖ παραφυλάττειν, ὅπως οἱ νόμοι τὸ μὲν πλῆθος ἀποτρέψωσι τοῖς τὰς οὐσίας ἔχουσιν, ἐπιβουλεύειν. τοῖς δὲ πλουτοῦσιν, εἰς τὰς κοινὰς λειτουργίας ἑκουσίαν ἅπασαν φιλοτιμίαν ἐμποιήσωσι. τοῦτο δὲ οὕτως ἂν κατασκευάσειεν, εἰ τοῖς μὲν τὰς οὐσίας ἔχουσιν. ἀντὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν δαπανωμένων, τιμαί τινες ἀπὸ τῶν νόμων ἀφωρισμέναι τυγχάνοιεν, τῶν δὲ πενομένων τοὺς τὴν χώραν ἐργαζομένοις καὶ ναυκληροῦντας, τῶν ἀγοραίων μᾶλλον προτιμῷεν, ὅπως οἱ μὲν πλουτοῦντες, ἑκόντες τῇ πόλει λειτουργήσωσι τὸ δὲ πλῆθος, οὐ συκοφαντίας, ἀλλ' ἐργασίας ἐπιθυμήσῃ. δεῖ δὲ πρὸς τούτοις καὶ περὶ τοῦ μήτε χώραν ποιεῖν ἀνάδαστον, μήτε δημεύειν τὰς οὐσίας τῶν τελευτώντων, ἰσχυροὺς κεῖσθαι νόμους, καὶ μεγάλας ἐπικεῖσθαι τιμωρίας τοῖς παραβαίνουσι ταῦτα. χρὴ δὲ τοῖς ἐν πολέμῳ τελευτῶσιν, εἰς ταφήν τι χωρίον δημόσιον ἐν καλῷ πρὸ τῆς πόλεως ἀφωρίσθαι, καὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν ἕως ἥβης, δημοσίαν

τροφὴν δίδοσθαι. τῶν μὲν οὖν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ νόμων τὴν θέσιν τοιαύτην δεῖ ποιεῖσθαι. περὶ δὲ τὰς ὀλιγαρχίας, τὰς μὲν ἀρχὰς δεῖ τοὺς νόμους ἀπονέμειν ἐξ ἴσου πᾶσι τοῖς τῆς πολιτείας μετέχουσι. τούτων δὲ εἶναι, τὰς μὲν πλείστας, κληρωτάς. τὰς δὲ μεγίστας, κρυπτῇ ψήφῳ μεθ' ὅρκων, καὶ πλείστης ἀκριβείας διαψηφιστάς. δεῖ δὲ τὰς ζημίας ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ μεγίστας ἐπικεῖσθαι τοῖς ὑβρίζειν τινὰς τῶν πολιτῶν ἐπιχειροῦσι. τὸ γὰρ πλῆθος, οὐκ οὕτως ἀρχῶν ἀγανακτεῖ στερόμενον, ὡς ἔχει βαρέως ὑβριζόμενον. χρὴ δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν πολιτῶν, ὅτι τάχιστα διαλύειν, καὶ μὴ χρονίζεσθαι, μὴ δὲ συνάγειν ἐκ τῆς χώρας ἐπὶ τὴν πόλιν τὸν ὄχλον. ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων συνόδων συστρέφεται τὰ πλήθη, καὶ καταλύει τὰς ὀλιγαρχίας. καθόλου δὲ εἰπεῖν, δεῖ τοὺς νόμους, ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις, κωλύειν τοὺς πολλούς, ταῖς τῶν πλουσίων οὐσίαις ἐπιβουλεύειν. ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, ἀποτρέπειν τοὺς τῆς πολιτείας μετέχοντας, ὑβρίζειν τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ συκοφαντεῖν τοὺς πολίτας. ὧν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτικὴν κατασκευήν, ἐκ τούτων οὐκ ἀγνοήσεις. δεῖ δὲ τὸν συναγορεύειν ἐθέλοντα νόμῳ, δεικνύειν τοῦτον ἴσον ὄντα τοῖς πολίταις, ὁμολογούμενόν τε τοῖς ἄλλοις νόμοις, καὶ συμφέροντα τῇ πόλει, μάλιστα μὲν πρὸς ὁμόνοιαν. εἰ δὲ μή, πρὸς τὴν τῶν πολιτῶν καλοκαγαθίαν, ἢ πρὸς τὰς κοινὰς προσόδους, ἢ πρὸς εὐδοξίαν τῷ κοινῷ τῆς πόλεως, ἢ πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν, ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοιούτων.

δημοκρατίαις τὰς μικρὰς ἀρχὰς καὶ τὰς πολλὰς, κληρωτὰς ποιεῖν. ἀστασίαστον γὰρ τοῦτο. τὰς δὲ μεγίστας, χειροτονητὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους. οὕτω γὰρ ὁ μὲν δῆμος κύριος ὢν διδόναι τὰς τιμὰς οἷς ἂν ἐθέλοι, τοῖς λαμβάνουσιν αὐτὰς οὐ φθονήσει. οἱ δ᾽ ἐπιφανέστεροι, μᾶλλον τὴν καλοκαγαθίαν ἀσκήσουσιν, εἰδότες, ὅτι τὸ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμεῖν, οὐκ ἀλυσιτελὲς αὐτοῖς ἔσται. περὶ μὲν οὖν τὰς ἀρχαιρεσίας ἐν τῇ δημοκρατίᾳ, οὕτω δεῖ νομοθετεῖν. περὶ δὲ τὴν ἄλλην διοίκησιν, καθ᾽ ἓν μὲν ἕκαστον διελθεῖν, πολὺ ἂν ἔργον εἴη. συλλήβδην δὲ δεῖ παραφυλάττειν, ὅπως οἱ νόμοι τὸ μὲν πλῆθος ἀποτρέψωσι τοῖς τὰς οὐσίας ἔχουσιν, ἐπιβουλεύειν. τοῖς δὲ πλουτοῦσιν, εἰς τὰς κοινὰς λειτουργίας ἑκουσίαν ἅπασαν φιλοτιμίαν ἐμποιήσωσι. τοῦτο δὲ οὕτως ἂν κατασκευάσειεν, εἰ τοῖς μὲν τὰς οὐσίας ἔχουσιν. ἀντὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν δαπανωμένων, τιμαί τινες ἀπὸ τῶν νόμων ἀφωρισμέναι τυγχάνοιεν, τῶν δὲ πενομένων τοὺς τὴν χώραν ἐργαζομένους καὶ ναυκληροῦντας, τῶν ἀγοραίων μᾶλλον προτιμῷεν, ὅπως οἱ μὲν πλουτοῦντες, ἑκόντες τῇ πόλει λειτουργήσωσι τὸ δὲ πλῆθος, οὐ συκοφαντίας, ἀλλ᾽ ἐργασίας ἐπιθυμήσῃ. δεῖ δὲ πρὸς τούτοις καὶ περὶ τοῦ μήτε χώραν ποιεῖν ἀνάστατον, μήτε δημεύειν τὰς οὐσίας τῶν τελευτώντων, ἰσχυροὺς κεῖσθαι νόμους, καὶ μεγάλας ἐπικεῖσθαι τιμωρίας τοῖς παραβαίνουσι ταῦτα. χρὴ δὲ τοῖς ἐν πολέμῳ τελευτῶσιν, εἰς ταφήν τι χωρίον δημόσιον ἐν καλῷ πρὸ τῆς πόλεως ἀφωρεῖσθαι, καὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν ἕως ἥβης, δημοσίαν

τοὺς θεοὺς χαίρειν ταῖς δαπάναις τῶν θυομένων. ἀλλὰ ταῖς εὐσεβείαις τῶν θυόντων. εἰθ' ὡς πολλὴν ἄνοιαν τούτων καὶ οἱ θεοὶ καὶ ἄνθρωποι καταγινώσκουσιν, ὅσοι παρὰ δύναμίν τι ποιοῦσιν. ἔπειθ' ὅτι οὐκ αὐτοῖς ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς εὐπραγίαις καὶ κακοπραγίαις ἐστὶ τὰ περὶ τὰς πολιτικὰς δαπάνας. τὰς ἀφορμὰς μὲν οὖν ταύτας καὶ τὰς ὁμοιοτρόπους ταύταις ὑπὲρ τῶν περὶ τὰς θυσίας προθέσεων ἕξομεν. ἵνα δὲ καὶ κατὰ τὴν κρατίστην θυσίαν δῶμεν ἡγεῖσθαι καὶ νομοθετεῖν, ὁρισόμεθα καὶ ταύτην. ἔστι γὰρ κρατίστη θυσία πασῶν, εἴ τις αὐτὴν ἔχῃ, πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς, ὁσίως καὶ θείως. πρὸς δὲ τὰς δαπάνας, μετρίως. πρὸς δὲ πόλεμον, ὠφελίμως. πρὸς δὲ τὰς θεωρίας, λαμπρῶς. ἕξει δὲ, πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς, ὁσίως, ἂν τὰ πάτρια μὴ καταλύηται. πρὸς δὲ τὰς δαπάνας, μετρίως, ἐὰν μὴ πάντα τὰ πεμπόμενα καταναλίσκηται. πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς. ἐὰν χρυσῷ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ μὴ συναναλίσκεται, δαψιλῶς τις χρήσηται. πρὸς δὲ τοὺς πολέμους, ὠφελίμως, ἐὰν ἱππεῖς καὶ ὁπλῖται διεσκευασμένοι συμπομπεύωσιν. τὰ μὲν δὴ περὶ τοὺς θεοὺς, ἐκ τούτων κάλλιστα κατασκευάσομεν. ἐκ δὲ τῶν πρότερον εἰρημένων, καθ' οὓς ἐνδέχεται τρόπους δημηγορεῖν, περὶ ἑκάστης ἱεροποιίας εἰσόμεθα. περὶ δὲ νόμων πάλιν καὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς ὁμοιοτρόπως διέλθωμεν. εἰσὶ δὲ νόμοι, συλλήβδην μὲν εἰπεῖν, ὁμολογήματα κοινὰ πόλεως. ἃ διὰ γραμμάτων ὁρίζει καὶ προστάττει, πῶς χρὴ ἕκαστα πράττειν. δεῖ δὲ αὐτῶν τὴν θέσιν, ἐν μὲν ταῖς

ἢ ὅτι πρὸς εὐτολμίαν λυσιτελεῖ τοῖς πολίταις. ἐπεὶ
συμπομπευόντων ὁπλιτῶν, ἱππέων, ψιλῶν, εὐτολ-
μότεροι γένοιντ' ἂν οἱ πολῖται φιλοτιμούμενοι περὶ
κα ταῦτα. ἐκ δὲ τοῦ καλοῦ, ἢ οὕτω λαμπρὰς τὰς ἑορ-
λὰς τὰς πρὸς τῷ θεωρῆσαι συμβέβηκεν. ἐκ δὲ τῆς ἡδο-
νῆς, ἃ καὶ πρὸς τὸ θεωρεῖσθαι ποικιλία τῆς περὶ τὰς
τῶν θεῶν θυσίας. ἐκ δὲ τοῦ δυνατοῦ, ἃ μήτε ἔνδεια γε-
γένηται, μήτε ὑπερβολὴ περὶ ταύτας. ὅταν μὲν οὖν
τοῖς καθεστῶσι συνηγορῶμεν οὕτω μετιοῦσι, σκεπτέ-
ον ἐκ τῶν προειρημένων, ἢ τῶν τούτοις ὁμοιοτρό-
πων. καὶ ὡς ἐνδέχεται διδάσκειν περὶ τῶν λεγομέ-
νων. ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον συμβουλεύω-
μεν μεθιστάναι τὰς ἱεροποιίας. περὶ μὲν τοῦ τὰ πά-
τρια κινεῖν, ἀφορμὰς ἕξομεν εὐπρεπεῖς, λέγοντες, τὸ
προστιθέναι τοῖς ὑπάρχουσιν. οὐ καταλύειν ἐστὶν, ἀλ-
λ' αὔξειν τὰ καθεστῶντα. ἔπειθ' ὡς καὶ τοὺς θεοὺς εἰ-
κὸς εὐνουστέρους εἶναι, τοῖς μᾶλλον αὐτοὺς τιμῶσιν. ἔ-
πειθ' ὡς οὔτε οἱ πατέρες ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τὰς θυσίας
ἦγον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς εὐπραγίας ὁρῶν-
τες, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς θεραπείαν
συνετίθεντο. ἔπειθ' ὡς καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων
οὕτω καὶ τὰς πόλεις καὶ τοὺς ἰδίους οἴκους διοικοῦμεν.
λέγε δὲ, καὶ ἃ τούτων κατασκευασθέντων, ὠφέλειά
τις ἔσται τῇ πόλει, ἢ λαμπρότης, ἢ ἡδονὴ, μετιὼν, ὥσ-
περ ἐπὶ τῶν προτέρων εἴρηται. ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ
ταπεινότερον συστέλλωμεν, πρῶτον μὲν ἐπὶ τοὺς καιροὺς
τὸν λόγον ἀνακτέον, τί πράττοντες χεῖρον οἱ πολῖ-
ται τυγχάνουσι νῦν ἢ πρότερον. ἔπειθ' ὡς οὐκ εἰκὸς

ἡμῖν συμβουλίαν παραδώσει. τὰς δὲ κοινὰς ἰδέας ἐκ πολλοῦ προειδότες ἐπιφέρειν ἐφ' ἑκάστοις τῶν πράξεων, ῥᾳδίως δυνησόμεθα. τούτων οὖν ἕνεκα, διαιρετέον ἡμῖν περὶ ὧν κοινῇ βουλεύονται πάντες. ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, εἰσὶν ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν προθέσεις, περὶ ὧν δημηγορήσομεν. ἀνάγκη γάρ ἐστι καὶ βουλεύεσθαι καὶ λέγειν ἡμᾶς ἐν βουλῇ καὶ δήμῳ, ἢ περὶ ἱερῶν, ἢ περὶ νόμων, ἢ περὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς, ἢ περὶ τῶν πρὸς ἄλλας πόλεις συμμαχιῶν καὶ συμβολαίων, ἢ περὶ πολέμων, ἢ περὶ εἰρήνης, ἢ περὶ πόρου χρημάτων. αἱ μὲν οὖν προθέσεις, αὗται τυγχάνουσιν οὖσαι, περὶ ὧν βουλευσόμεθα καὶ δημηγορήσομεν. ἑκάστην δὲ πρόθεσιν διέλωμεθα. καὶ σκοπῶμεν, ἐν οἷς τρόποις ἐνδέχεται περὶ τούτων λόγῳ χρήσασθαι. περὶ μὲν οὖν ἱερῶν τριχῶς ἀναγκαῖον λέγειν. ἢ γὰρ ἐροῦμεν, ὡς τὰ καθεστῶτα διαφυλακτέον, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερόν πως ἢ ὡς ἐπὶ τὸ ταπεινότερον. ὅταν μὲν οὖν λέγωμεν ὡς δεῖ τὰ καθεστῶτα διαφυλάττειν, εὑρήσομεν ἀφορμάς. ἐκ μὲν τοῦ δικαίου λέγοντες, τὰ πάτρια ἔθη παρὰ πᾶσι παραβαίνειν, ἄδικόν ἐστι. καὶ ὅτι τὰ μαντεῖα πάντα τοῖς ἀνθρώποις προστάττει κατὰ τὰ πάτρια ποιεῖσθαι τὰς θυσίας. καὶ ὅτι τῶν πρώτων οἰκιζόντων τὰς πόλεις, καὶ τοῖς θεοῖς ἱδρυσαμένων τὰ ἱερά, μάλιστα δεῖ διαμένειν τὰς περὶ τοὺς θεοὺς ἐπιμελείας. ἐκ δὲ τοῦ συμφέροντος. ὅτι πρὸς χρημάτων συντέλειαν, ἢ τοῖς ἰδιώταις, ἢ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως, συμφέρον ἔσται κατὰ τὰ πάτρια τῶν ἱερῶν θυομένων

αἷς λυσιτελεῖ τοῖς φρονιμωτάτοις καὶ δικαιοτάτοις
προεστάναι τοῦ πλήθους. καὶ καθάπερ τοῖς ἀνθρώ-
ποις ὑγιαίνουσι, συμφέρει φυλάττεσθαι μὴ νοσήσωσιν,
οὕτω καὶ ταῖς πόλεσιν ὁμονοούσαις συμφέρον ἐστὶ
προσκοπεῖν, μὴ στασιάσωσι. τὰ μὲν οὖν ὅμοια τῷ συμ
φέροντι, τοῦτον τὸν τρόπον μετιὼν, πολλὰ ποιήσεις.
ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων, ὧδέ σοι τὸ συμφέρον ἔσται κατα-
φανές. εἰ γὰρ λυσιτελεῖ τοὺς ἐπιεικεῖς τῶν πολιτῶν τι-
μᾶν, συμφέρον ἂν εἴη, καὶ τοὺς πονηροὺς κολάζειν. εἰ γὰρ
οἴεσθε ἀσύμφορον τὸ μόνους ἡμᾶς πρὸς θηβαίους πο-
λεμεῖν, συμφέρον ἂν εἴη τὸ λακεδαιμονίους συμμά-
χους ποιησαμένους ἡμᾶς, οὕτω θηβαίοις πολεμεῖν.
ἐκ μὲν δὴ τῶν ἐναντίων, οὕτω τὸ συμφέρον κατα-
φανὲς ποιήσεις. τὸ δὲ κεκριμένον ὑπ' ἐνδόξων
συμφέρον, ὧδε χρὴ λαμβάνειν. λακεδαιμόνιοί τε γὰρ
ἀθηναίοις καταπολεμήσαντες, συμφέρειν αὐτοῖς ᾠή
θησαν, μὴ τὴν πόλιν αὐτῶν ἀνδραποδίσασθαι. καὶ πά-
λιν ἀθηναῖοι. ἐξὸν αὐτοῖς ἀνοικίσαι τὴν σπάρτην, συμ
φέρειν σφίσιν ᾠήθησαν, περιποιῆσαι λακεδαιμο-
νίους. περὶ μὲν οὖν τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ νομίμου. καὶ
τοῦ συμφέροντος, οὕτω μετιὼν, εὐπορήσεις. τὸ δὲ κα-
λὸν, καὶ τὸ ῥάδιον, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τὸ
ἀναγκαῖον, ὁμοιοτρόπως τούτοις μέτιθι. καὶ περὶ μὲν
τούτων, ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν. πάλιν δὲ διορι-
σώμεθα, καὶ περὶ πόσων, καὶ ποίων, καὶ τίνων, ἔν τε
τοῖς βουλευτηρίοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις, συμβουλεύ-
ομεν. ἂν γὰρ τούτων ἕκαστα σαφῶς εἰδησώμεθα, τοὺς
μὲν ἰδίους λόγους αὐτὰ τὰ πράγματα, καθ' ἑκάστην

ποίηκε τῷ ἐγγυτάτω γένους ὄντας τοῖς ἄπαισιν ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ τῶν τοῦ ἀπελευθέρου χρημάτων ἐμὲ νῦν προσήκει κύριον γενέσθαι. τῶν γὰρ ἀπελευθερωσάντων αὐτὸν τετελευτηκότων, ἐγγυτάτω γένος αὐτὸς ὤν, καὶ τῶν ἀπελευθέρων δίκαιος ἂν εἴην ἄρχειν. τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ νομίμῳ, τοῦτον τὸν τρόπον λαμβάνεται. τὸ δὲ ἐναντίον, ὧδε. εἰ γὰρ ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὰ δημόσια διανέμεσθαι, δῆλον ὅτι τοὺς διαιρουμένους ἅπαντας ἀδικεῖν ὁ νομοθέτης ἔκρινεν. εἰ γὰρ καὶ τιμᾶσθαι οἱ νόμοι προστάττουσι τοὺς καλῶς καὶ δικαίως τῶν κοινῶν ἐπιστήσαντας, δῆλον, ὡς καὶ τοὺς τὰ δημόσια διαφθείροντας, τιμωρίας ἀξίους νομίζουσιν. ἐκ μὲν οὖν τῶν ἐναντίων καταφανὲς οὕτω γίνεται τὸ νόμιμον. ἐκ δὲ τῶν κεκριμένων ὧδε, καὶ οὐ μόνον ἐγὼ τὸν νόμον τοῦτον, ἕνεκα τούτων φημὶ τὸν νομοθέτην θεῖναι, ἀλλὰ καὶ πρότερον οἱ δικασταὶ διεξιόντος Λυσιθίδου, παραπλήσια τοῖς νῦν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις, ἐψηφίσαντο ταῦτα περὶ τοῦ νόμου τούτου. τὸ μὲν οὖν νόμιμον οὕτω μετιόντες πολλαχῶς δείξομεν. τὸ δὲ συμφέρον, αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν, ἐν τοῖς πρότερον ὥρισται. δεῖ δὲ λαμβάνειν εἰς τοὺς λόγους τῶν προειρημένων καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος ἂν ὑπάρχῃ τι, καὶ μετιόντας τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ὑπὲρ τοῦ νομίμου καὶ τοῦ δικαίου διήλθομεν, οὕτω καὶ τὸ συμφέρον, πολλαχῶς ἐμφανίζειν. εἴη δὲ ἂν τὸ μὲν ὅμοιον τῷ συμφέροντι τοιόνδε. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πολέμοις συμφέρει τοὺς εὐψυχοτάτους πρώτους τάττειν, οὕτως ἐν ταῖς πολιτεί-

τῶν τε τῶν προειρημένων, καὶ τῶν ὁμοίων τούτων καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς, καὶ τῶν ἤδη κεκριμένων ὑπὸ θεῶν ἢ ἀνθρώπων ἐνδόξων, ἢ ὑποκριτῶν, ἢ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἡμῖν. τὸ μὲν οὖν δίκαιον, οἷον ἂν ᾖ τὸν τρόπον ἡμῖν δεδήλωται. τὸ δὲ ὅμοιον τῷ δικαίῳ, ποιόν δ' ἐστίν. ὥσπερ γὰρ δίκαιον νομίζομεν τοῖς γονεῦσι πείθεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον προσήκει μιμεῖσθαι τοὺς υἱοὺς τὰς τῶν πατέρων πράξεις. καὶ καθάπερ τοὺς εὖ ποιήσαντας, ἀντευεργετεῖν δίκαιόν ἐστιν, οὕτω τοὺς μηδὲν ἡμᾶς κακὸν ἐργασαμένους, δίκαιόν ἐστι μὴ βλάπτειν. τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ δικαίῳ τὸν τρόπον τοῦτον δεῖ λαμβάνειν. ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων, χρὴ καταφανὲς ποιεῖν αὐτὸ τὸ παράδειγμα. καθάπερ γὰρ τοὺς κακόν τι ποιήσαντας δίκαιόν ἐστι τιμωρεῖσθαι, καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας, οὕτω προσήκει ἀντευεργετεῖν. τὸ δὲ κεκριμένον ὑπό τινων ἐνδόξων δίκαιον, οὕτω λήψῃ. ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς μόνον μισοῦμεν, καὶ κακῶς ποιοῦμεν τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι δίκαιον εἶναι κρίνουσι τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι. τὸ μὲν οὖν δίκαιον οὕτω μετιὼν πολλάκις λήψῃ. τὸ δὲ νόμιμον, αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν, ὥρισται ἡμῖν πρότερον. δεῖ δὲ ὅπου ἂν ᾖ χρήσιμον αὐτό τε τὸν ἀγορεύοντα, καὶ τὸν νόμον λαμβάνειν. εἶτα τὸ ὅμοιον τῷ γεγραμμένῳ νόμῳ. εἴη δ' ἂν τοιόνδε. ὥσπερ γὰρ ὁ νομοθέτης μεγίστας ζημίας τοὺς κλέπτας ἐκόλασεν, οὕτω δὴ καὶ τοὺς ἐξαπατῶντας, μάλιστα τιμωρεῖσθαι. καὶ γὰρ οὗτοι κλέπτουσι τὴν διάνοιαν. καὶ καθάπερ ὁ νομοθέτης κληρονόμους πε-

τοὺς χάριν ἀποδιδόναι. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ἃ προστάττουσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ γεγραμμένοι νόμοι ποιεῖν. ἀλλ' εὐθὺς ἀγράφῳ, καὶ κοινῷ νόμῳ νομίζεται. τὰ μὲν οὖν δίκαια, ταῦτά ἐστι. νόμος δέ ἐστιν, ὁμολόγημα πόλεως κοινὸν, διὰ γραμμάτων προστάττον, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα. συμφέρον δέ ἐστι τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ, ἢ τῶν μὴ προσόντων κτῆσις, ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολὴ, ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις. διαιρήσεις δὲ τὸ τοῖς μὲν ἰδιώταις, ὡς σῶμα, καὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐπίκτητα. σώματι μὲν οὖν ἐστὶ συμφέρον, ῥώμη, κάλλος, ὑγεία. ψυχῇ δὲ, ἀνδρεία, σοφία, δικαιοσύνη. τὰ δὲ ἐπίκτητα, κτήματα, φίλοι, χρήματα, τὰ δ' ἐναντία τούτοις, ἀσύμφορα. πόλει δὲ συμφέροντα τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ὁμόνοια, δυνάμεις πρὸς πόλεμον, χρήματα καὶ προσόδων εὐπορία, συμμάχων ἀρετὴ, καὶ πλῆθος. καὶ συλλήβδην ἅπαντα τὰ τούτοις ὁμοιότροπα, συμφέροντα νομίζομεν. τὰ δὲ τούτοις ἐναντία ἀσύμφορα. καλὰ δέ ἐστιν, ἀφ' ὧν εὐδοξία τις, καὶ τιμή τις ἔνδοξος γενήσεται τοῖς πράξασιν. ἡδέα δὲ τὰ χαρὰν ἐργαζόμενα. ῥᾴδια δὲ τὰ μὲν ἐλαχίστου χρόνου καὶ πόνου καὶ δαπάνης ἐπιτελούμενα. δυνατὰ δὲ πάντα τὰ ἐνδεχόμενα γενέσθαι. ἀναγκαῖα δὲ, τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν ὄντα πράττειν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης θείας, ἢ ἀνθρωπίνης οὕτως ὄντα. τὰ μὲν οὖν δίκαια, καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ ῥᾴδια, καὶ τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ταῦτά ἐστιν. εὐπορήσομεν δὲ περὶ τούτων λέγειν, ἐξ αὐ-

ἀλλ' ἔθει

λέγειν περὶ αὐτῶν δυνηθῶμεν, εἰ καὶ καθ' ἓν ἕκαστον εἶδος ἀπολαβόντες, ἀπαριθμησαίμεθα τὰς δυνάμεις αὐτῶν, καὶ τὰς χρήσεις, καὶ τὰς πράξεις. καὶ πρῶτον μὲν, τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπὰς, ἐπείπερ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις, καὶ ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις. ἐν τοῖσδε μάλιστα αὐτῶν χρῆσίς ἐστι, διέλθωμεν αὖ. καθόλου μὲν οὖν εἰπεῖν, προτροπὴ μέν ἐστιν, ἐπὶ προαιρέσεις, ἢ λόγους, ἢ πράξεις, παράκλησις. ἀποτροπὴ δὲ ἀπὸ προαιρέσεως, ἢ λόγων, ἢ πράξεων, διακώλυσις. οὕτω δὲ τούτων διορισμένων, τὸν μὲν προτρέποντα, χρὴ δεικνύειν ταῦτα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ, δίκαια ὄντα, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα, καὶ καλὰ, καὶ ἡδέα, καὶ ῥᾴδια πραχθῆναι. εἰ δὲ μὴ, δυνατά τε δεικτέον, ὅταν ἐπὶ δυσχερῆ παρακαλῇ, καὶ ὡς ἀναγκαῖα ταῦτα ποιεῖν ἐστί. τὸν δὲ ἀποτρέποντα, δεῖ διὰ τῶν ἐναντίων κώλυσιν ἐπιφέρειν, ὡς οὐ δίκαιον, οὐδὲ νόμιμόν ἐστιν, οὐδὲ συμφέρον, οὐδὲ καλὸν, οὐδὲ ἡδὺ, οὐδὲ δυνατὸν πράττειν τοῦτο. εἰ δὲ μὴ, ὡς ἐργῶδες, καὶ οὐκ ἀναγκαῖον. ἅπασαι δὲ αἱ πράξεις μετέχουσι τούτων ἀμφοτέρων, ὥστε μηδετέραν τῶν ὑποθέσεων ἔχοντα λόγων ἀπορεῖν. ὧν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς προτρέποντας καὶ ἀποτρέποντας, ταῦτά ἐστιν. ὁρίσασθαι δὲ πειράσομαι τούτων ἕκαστον, τί ἐστιν, καὶ δεῖξαι πόθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν. δίκαιον μὲν οὖν ἐστι, τὸ τῶν ἁπάντων, ἢ τὸ τῶν πλείστων ἔθος ἄγραφον, διορίζον τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρά. τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ γονέας τιμᾶν. καὶ φίλους, εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς εὐεργέ-

νέοι καθεστῶτες, ὑπὸ μηδενὸς χρήμασι διαφθαρήσονται, κοσμίως δὲ μετὰ σοῦ συμβιώσαντες, εἰς ἡλικίαν ἐλθόντες, δόξης ἀκηράτου τεύξονται. παρειλήφαμεν δὲ, καθάπερ ἡμῖν ἐδήλωσε νικάνωρ, καὶ τῶν λοιπῶν τεχνογράφων, εἴ τις τι γλαφυρὸν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων γέγραφεν ἐν ταῖς τέχναις. περιτεύξῃ δὲ, δυσὶ τούτοις βιβλίοις, ὧν, τὸ μέν ἐστιν ἐμὸν, ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις θεοδέκτῃ γραφείσαις. τὸ δὲ ἕτερον κόρακος. τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις ἰδίᾳ πάντα γέγραπται, περί τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων. ὅθεν πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν εὐπορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπονημάτων σοι γεγραμμένων. ἔρρωσο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ.

Τρία γένη τῶν πολιτικῶν ἐστι λόγων. τὸ μὲν, δημηγορικόν. τὸ δὲ, ἐπιδεικτικόν. τὸ δὲ, δικανικόν. εἴδη δὲ τούτων, ἑπτά: προτρεπτικὸν, ἀποτρεπτικὸν, ἐγκωμιαστικὸν, ψεκτικὸν, κατηγορικὸν, ἀπολογητικὸν, καὶ ἐξεταστικὸν, ἢ αὐτὸ καθ' αὑτὸ, ἢ πρὸς ἄλλο. τὰ μὲν οὖν εἴδη τῶν λόγων, τοσαῦτα ἀριθμῷ ἐστί. χρησόμεθα δὲ αὐτοῖς, ἔν τε ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις, καὶ ταῖς περὶ τὰ συμβόλαια δικαιολογίαις, καὶ ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις. οὕτω δ' ἂν ἑτοιμότατον

τοῖς χρῆται καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα πάντα. λόγῳ δὲ οὐδὲν τῶν λοιπῶν χωρὶς ἀνθρώπων. ἀτοπώτατον ἂν οὖν εἴη πάντων, εἰ τούτῳ μόνῳ τῶν λοιπῶν ζώων εὐδαιμονέστερον βιοῦντες, τὸ αἴτιον τοῦ καλῶς εἶναι διὰ ῥαθυμίαν ἀφῶμεν καὶ ὀλιγωρήσαντες. διακελεύομαι δή σοι πάλαι παρακεκλημένῳ, τῆς τῶν λόγων ἀντέχεσθαι φιλοσοφίας. καθάπερ γάρ ἐστι φυλακτικὸν σώματος ὑγίεια, οὕτω τῆς ψυχῆς φυλακτικὸν καθέστηκε παιδεία. ταύτης γὰρ προηγουμένης, οὐ πταίειν συμβήσεταί σοι περὶ τὰς πράξεις, ἀλλὰ σώζειν ἁπάσας ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὰς ὑπαρχούσας σοι τῶν ἀγαθῶν κτήσεις. χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ τὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπειν ἡδὺ, τὸ τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ὀξυδερκεῖν, ἐστὶ θαυμαστόν. ἔτι δὲ ὥσπερ ὁ στρατηγός ἐστι σωτὴρ στρατοπέδου, οὕτω λόγος μετὰ παιδείας ἡγεμών ἐστι βίου. ταυτὶ μὲν οὖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παραλιπεῖν, νομίζω καλῶς ἡμῖν ἔχειν, κατὰ τὸν ὑπάρχοντα καιρόν. ἔγραψας δέ μοι διακελευόμενος, ὅπως μηδεὶς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, λήψεται τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι καθάπερ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας, οἱ γεννήσαντες τῶν ὑποβαλλομένων μᾶλλον φιλοῦσιν, οὕτω καὶ οἱ εὑρόντες τι τῶν μετεχόντων. ὥσπερ γὰρ ὑπὲρ τέκνων τούτων τῶν λόγων ὑπεραποτεθνήκασιν. οἱ μὲν γὰρ πάρεοι λεγόμενοι σοφισταὶ, διὰ τὸ μὴ τεκεῖν, ἄλλοι διὰ ῥαθυμίαν ἀμουσιν οὐ στέργουσιν. ἀλλὰ χρήματα λαβόντες, ἀποκηρύττουσιν. διὰ τοῦτο γοῦν ἐγώ σοι παρακελεύομαι διαφυλάττειν οὕτω τοὺς λόγους τούτους, ὅπως

νέοι

ποιητέον, ἵνα τὴν ἐκ τούτων ἀπομίμησιν οἱ περὶ ταῦ-
τα διατρίβοντες, τοῖς τῆς ἀρετῆς στοιχείοις καλλι-
γραφούμενοι, μὴ πρὸς τὰ φαῦλα σφᾶς αὐτοὺς ἄ-
γωσιν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς μετέχειν ἐπιθυμῶσιν,
ἔτι δὲ τὸ βουλεύεσθαι, τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον θειότα-
τόν ἐστιν. ὥστε οὐκ εἰς τὰ πάρεργα καὶ μηδενὸς ἄξια
τὴν σπουδὴν ἔτι σοι καταναλωτέον. ἀλλὰ τὴν μη-
τρόπολιν αὐτὴν τοῦ καλῶς βουλεύεσθαι μαθεῖν βου-
λητέον. τίς γὰρ δή ποτ᾽ ἂν ἀμφισβητήσει τῶν νοῦν
ἐχόντων, ὅτι τὸ μὲν πράττειν μὴ βουλευσάμενον, ση-
μεῖόν ἐστιν ἀνοίας. τὸ δὲ κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ λόγου
συντελεῖν τι τῶν ὑπ᾽ ἐκείνου παραγγελθέντων, παι-
δείας. ἰδεῖν δὲ ἔστι πάντας τοὺς ἄριστα τῶν ἐλλιώων πο-
λιτευομένους, λόγῳ πρῶτον, ἢ τοῖς ἔργοις συγγινο-
μένους. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς μέγιστον ἀξίωμα τῶν
βαρβάρων ἔχοντας, τούτῳ πρὸ τῶν πραγμάτων
χρωμένους, εἰδότας καλῶς, ὡς ἀκρόπολίς ἐστι σωτη-
ρίας, ἡ διὰ τοῦ λόγου γινομένη τοῦ συμφέροντος θεω-
ρία. ταύτην ἀπόρθητον οἰητέον, οὐ τὴν ἐκ τῶν οἰκο-
δομημάτων ἀσφαλῆ πρὸς σωτηρίαν εἶναι νομιστέον.
ἀλλὰ γὰρ ὀκνῶ ἔτι πλείω γράφειν, μή ποτε καλλωπί-
ζεσθαι δόξω περὶ τῶν ἀκριβῶς γνωριζομένων, ὡς οὐχ
ὁμολογουμένων πίστεις ἐπιφέρων. διόπερ ἀφήσω ἐ-
κεῖνα μόνον εἰπών, περὶ ὧν ἔνεστι λέγειν εἰς ἅπαντα
τὸν βίον ὅτι τοῦτό ἐστιν ᾧ διαφέρομεν τῶν λοιπῶν ζώ-
ων. τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς †διαφέρον τῶν λοιπῶν ἕξωμεν διαφε-
ἀνθρώπων, οἱ μεγίστης τιμῆς ὑπὸ τοῦ δαιμονίου τετυ- ρόν-
χηκότες. ἐπιθυμίᾳ μὲν γὰρ καὶ θυμῷ καὶ τοῖς τοιού- τως

ἄτοπόν ἐστι, τὸν τοῖς ἔργοις προέχοντα, φαίνεσθαι τῶν τυχόντων τοῖς λόγοις ὑστερίζοντα, καὶ ταῦτα εἰδότα, ὅτι τοῖς μὲν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευομένοις, ἡ ἀναφορὰ περὶ πάντων τῶν πραγμάτων εἰς τὸν δῆμόν ἐστι. τοῖς δ' ὑπὸ τῆς βασιλείας ἡγεμονίαν τεταγμένοις, πρὸς λόγον. ὥσπερ οὖν τὰς αὐτονόμους τῶν πόλεων διορθοῦν εἴωθεν αὐτὴ τὸ κάλλιστον ἄγων ὁ κοινὸς νόμος, οὕτω τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν καθεστῶτας, ἄγειν δύναιτ' ἂν αὐτὴ τὸ συμφέρον ὁ σὸς λόγος. καὶ γὰρ ὁ νόμος ἐστὶν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, λόγος ὡρισμένος καθ' ὁμολογίαν κοινὴν πόλεως, μηνύων πῶς δεῖ πράττειν ἕκαστα. πρὸς δὲ τούτοις, οὐκ ἄδηλον οἶμαί σοι τοῦτό ἐστιν, ὅτι τοὺς μὲν λόγῳ χρωμένους, καὶ μετὰ τούτου πάντα πράττειν προαιρουμένους, ὡς ὄντας καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἐπαινοῦμεν. τοὺς δὲ ἄνευ λόγου τι ποιοῦντας, ὡς ὄντας ὠμοὺς καὶ θηριώδεις, μισοῦμεν. διὰ τούτου καὶ κακοὺς τὴν αὐτῶν κακίαν ἐμφανίσαντας ἐκολάσαμεν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς δηλώσαντας αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, ἐζηλώσαμεν. οὕτω καὶ τῶν μελλόντων κακῶν ἀποτροπὴν εὑρήκαμεν, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ὄνησιν ἔχομεν. καὶ διὰ τούτου καὶ τὰς ὠθούσας δυσχερείας ἐφύγομεν, καὶ τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν ὠφελείας ἐποιησάμεθα. ὥσπερ γὰρ βίος ἄλυπος, αἱρετὸς, οὕτω λόγος συνετὸς, ἀγαπητός. εἰδέναι δέ σε δεήσει, ὅτι παραδείγματά ἐστι τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων, τοῖς μὲν, ὁ νόμος. τοῖς δὲ, ὁ σὸς βίος καὶ λόγος, ὅπως οὖν διαφέρων εἶ πάντων ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, πᾶσάν ἐστί σοι σπουδὴν

αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἐὰν βούλῃ χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου ἔργον. τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ. εἴρηκα. ἀκηκόατε. ἔχετε. κρίνατε.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

Ἐπέστειλάς μοι ὅτι πολλάκις πολλοὺς πέπομφας πρὸς ἡμᾶς τοὺς διαλεξομένους ὑπὲρ τοῦ γράφειν σοι τὰς μεθόδους τῶν πολιτικῶν λόγων. ἐγὼ δὲ οὐ διὰ ῥαθυμίαν ὑπερβαλλόμενος ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις, ἀλλὰ διὰ τὸ ζητεῖν οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν γράψαι σοι διηκριβωμένως, ὡς οὐδεὶς ἄλλος γέγραφε τῶν περὶ ταῦτα πραγματευομένων. ταύτην δὲ εἰκότως τὴν διάνοιαν εἶχον· ὥσπερ γὰρ ἐσθῆτα σπουδάζεις τὴν εὐπρεπεστάτην τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἔχειν, οὕτω δύναμιν λόγων λαβεῖν ἐστὶ σοι πειρατέον τὴν εὐδοξοτάτην. πολὺ γὰρ κάλλιόν ἐστι καὶ βασιλικώτερον τὴν ψυχὴν ἔχειν εὐγνωμονοῦσαν, ἢ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος ὁρᾶν εὐειματοῦσαν. καὶ γὰρ

τέρον δεῖ συγχάζεσθαι. ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς, ἢ ὅτι ἁ-
πλῶς. ὁ δ' ὅτι κακὸς τούτοις, ἢ ὅτι ἁπλῶς. ἐξ
ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται
οἱ τόποι, πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν
καὶ φαύλους. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεδειγμένον ἤδη,
αὔξειν ἐστὶ κατὰ φύσιν ἢ ταπεινοῦν. δεῖ γὰρ τὰ πε-
πραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ πόσον ἐρεῖν.
καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις, ἐκ προϋπαρχόν-
των ἐστί. ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκειν-
οἱ τόποι πρότερον. μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων
καὶ οἷα καὶ ἡλίκα εἰς τὰ πάθη ἄγει τὸν ἀκροατήν,
ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ δείνωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖ-
σος, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις. εἴρηνται δὲ καὶ
τούτων οἱ τόποι πρότερον. ὥστε λοιπὸν, ἀναμνῆσαι
τὰ προειρημένα, τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥς
περ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις οὐκ ὀρθῶς λέγοντες.
ἵνα γὰρ εὐμαθῆ ᾖ κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν, ἐ-
κεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ
περὶ οὗ ἡ κρίσις. ἐνταῦθα δὲ, δι' ὧν δέδεικται κεφα-
λαιωδῶς. ἀρχὴ δὲ, ὅτι ὑπέσχετο ἀπέδωκεν. ὥστε ἅ
τε καὶ δι' ὃ, λεκτέον. λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβο-
λῆς τοῦ ἐναντίου. παραβάλλειν δὲ. ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐ-
ἢ μὴ τὸ ἄμφω εἶπον, εἰ κατ' ἀντικρύ. ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε
κατ' περὶ τοῦδε ἐγὼ δὲ, τάδε, καὶ διὰ ταῦτα. ἢ ἐξ εἰρω-
νείας, οἷον οὗτος γὰρ, τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. καὶ τί
ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε; ἢ ἐξ ἐρωτή
ἢ οὗτος σεως, τί οὐ δέδεικται; ἢ δὴ οὕτως τι ἔδειξεν, ἢ δὴ οὔ
τι τως. ἢ ἐκ παραβολῆς. ἢ κατὰ φύσιν ὡς ἐλέχθη. οὕτω τὰ

τίαν εἰπεῖν. οἷον σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ πεισάν-
δρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβού-
λοις καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους ἔφη. τί δὲ οὐ πονη-
ρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι. ἔφη. οὐκοῦν σὺ ταῦτα ἔ-
πραξας τὰ πονηρά. ναὶ ἔφη. οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω.
καὶ ὡς ὁ λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορείας ἐρωτώμε-
νος. εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἅτεροι, ἔ-
φη. ὁ δέ. οὐκοῦν σὺ ταυτὰ τούτοις ἔθου. καὶ ὃς ἔφη. οὐ- ὃς ἔφη
κοῦν δικαίως ἂν ἔφη καὶ σὺ ἀπόλοιο. οὐ δῆτα ἔφη. οἱ
μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες, ταῦτα ἔπραξαν. ἐγὼ
δὲ οὔ, ἀλλὰ γνώμῃ. διὸ οὔτε ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ
συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν
μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς. περὶ δὲ τῶν γελοί-
ων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ
δεῖν ἔφη γοργίας, τὴν μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν
ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ ὀρθῶς λέ-
γων, εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ
ποιητικῆς. ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ. τὸ δ' οὔ. ὅ-
πως οὖν τὸ ἁρμόττον αὐτῷ λήψεται. ἔστι δ' ἡ εἰρω-
νεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον, ὁ μὲν γὰρ αὐ-
τοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον. ὁ δὲ βωμολόχος. ἑτέρου.
ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἔκ τε τοῦ πρὸς
ἑαυτὸν κατασκευάζειν εὖ τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν ἐναν-
τίον φαῦλον, καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι,
καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι, καὶ
ἐξ ἀναμνήσεως. πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι αὐ-
τὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαι-
νεῖν καὶ τὸ ψέγειν καὶ τὸ ἐπιχαλκεύειν. δυοῖν δὲ θα-

κῶς ἢ. ὥστε ἐκ τοῦ προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον. οἷον περικλῆς λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς σωτηρίας ἱερῶν. εἰπόντος δὲ ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν, ἤρετο εἰ οἶδεν αὐτός. φάσκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν. δεύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ. τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ ὅτι δώσει. πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν, μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν. οἷον σωκράτης μελήτου οὐ φάσκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν. εἴρηκεν, εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι. ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο εἰ οὐχ οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν, ἢ θεῖόν τι. φήσαντος δὲ, ἔστιν οὖν ἔφη, ὥς τις θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ. ἔτι ὅταν μέλλῃ ἐναντία λέγοντα δείξειν, ἢ παράδοξα. τρίτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ, ἀλλ᾽ ἢ σοφιστικῶς ἀποκριναμένον λῦσαι. ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται. ὅτι ἔστι μὲν, ἔστι δ᾽ οὔ. ἢ τὰ μὲν, τὰ δ᾽ οὔ. ἢ πῇ μὲν, πῇ δ᾽ οὔ.

μὴ ἐγ- θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες, ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν.

χωρεῖν ἐὰν γὰρ ἐν στῇ. κεκρατῆσθαι δοκεῖ. οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ. ἀποκρίνεσθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα λόγῳ καὶ μὴ συντόμως. πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει. πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἑξῆς, ἢ συλλογίσασθαι. οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν, ἐν τίνι ὁ λόγος. φανερὸν δ᾽ ἡμῖν ἔσται ἐκ τῶν τοπικῶν καὶ τοῦτο καὶ αἱ λύσεις, καὶ πρὸς συμπεραινόμενον. ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰ-

λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον,
λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐ-
δοκιμηκότα ᾖ, ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλη-
μένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον,
ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. δεῖ οὖν χώραν ποι-
εῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ, ἔσται δὲ . ἂν
ἀνέλῃς. διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκι-
μοῦντα. ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὐ-
τοῦ πιστὰ ποιητέον. τοῖς θεοῖς πρῶτα σύμμαχος γενή-
σομαι. ἐγὼ γὰρ ἥραν. ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐη-
θεστάτου. περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. εἰς δὲ τὸ ἦ-
θος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὐτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθονον, ἢ
μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει. καὶ περὶ ἄλλου, ἢ
λοιδορείαν, ἀγροικίαν, ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν ὅ-
περ ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντι-
δόσει καὶ ὡς ὁ ἀρχίλοχος ψέγει. ποιεῖ γὰρ τὸν πα-
τέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ, χρη-
μάτων δ᾽ ἄελπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ᾽ ἀπώμοτον. καὶ τὸν
χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, οὔ μοι
τὰ γύγεω. καὶ ὡς σοφοκλῆς τὸν αἵμονα ὑπὲρ τῆς ἀν-
τιγόνης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. δεῖ
δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας
ποιεῖν ἐνίοτε. οἷον χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς
νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας. οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα
πλεονεκτοῖεν, ἐνθυμηματικῶς δέ. εἰ γὰρ δεῖ ὅταν ὠφε-
λιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλ-
λαγαί, τότε καταλλάττεσθαι. περὶ δὲ ἐρωτήσεως,
εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι, μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον ἐρατι

καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις. ἐν τοῖς δικανικοῖς. ἔχοντα δὲ
ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν, καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς
διατριβάς. οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ πα-
θητικὸν ποιεῖν. ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἐὰν μὴ ἐξίστηται.
δεῖ οὖν ἀποροῦντα, τοῦτο ποιεῖν. ὅπερ οἱ ἀθήνησι ῥή-
τορες ποιοῦσι, καὶ ἰσοκράτης. καὶ γὰρ συμβουλεύων
κατηγορεῖ. οἷον λακεδαιμονίων μὲν, ἐν τῷ πανηγυ-
ρικῷ, χάρητος δὲ, ἐν τῷ συμμαχικῷ. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδει-
κτικοῖς, δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον ἰσο-
κράτης ποιεῖ. ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει. καὶ ὃ ἔλεγε γορ-
ταυτα γίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστι. εἰ γὰρ
ἐστι ἀχιλλέα λέγει, πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα αἰακὸν, εἶτα
τὸν θεόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν. ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ.
ὃ τοιόνδε ἐστίν. ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς
λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήμα-
τα ἠθικῶς. καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει χρηστὸν
φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων
τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν. ὅτι
ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον συλλελόγισται. παράλλη-
λα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται. τὰ δὲ πρὸς τὸν
ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστι,
τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει. τὰ δὲ, συλλογισμῷ. δεῖ δὲ καὶ
ἐν συμβουλῇ καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς
ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον, ὕστερον δὲ, πρὸς τἀναντία ἀ-
παντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. ἂν δὲ πολύ-
χους ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία. οἷον, ἐποίη-
σε καλλίστρατος ἐν τῇ μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ. ἃ γὰρ ἐ-
ροῦσι προανελὼν οὕτως, τότε αὐτὸς εἶπεν. ὕστερον δὲ

τους χαίρειν ἀποστέλλονται. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, οὐ προστάττουσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ γεγραμμένοι νόμοι ποιεῖν. ἀλλ' εὐθὺς ἀγράφῳ, καὶ κοινῷ νόμῳ νομίζεται. τὰ μὲν οὖν δίκαια, ταῦτά ἐστι. νόμος δέ ἐστιν, ὁμολόγημα πόλεως κοινὸν, διὰ γραμμάτων προστάττον, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα. συμφέρον δέ ἐστι τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ, ἢ τῶν μὴ προσόντων κτῆσις, ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολὴ, ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις. διαιρήσεις δὲ τοῦτο τοῖς μὲν ἰδιώταις, εἰς σῶμα, καὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐπίκτητα. σώματι μὲν οὖν ἐστι συμφέρον, ῥώμη, κάλλος, ὑγεία. ψυχῇ δὲ, ἀνδρεία, σοφία, δικαιοσύνη. τὰ δὲ ἐπίκτητα, κτήματα, φίλοι, χρήματα, τὰ δ' ἐναντία τούτοις, ἀσύμφορα. πόλει δὲ συμφέροντα τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ὁμόνοια, δυνάμεις πρὸς πόλεμον, χρήματα καὶ προσόδων εὐπορεία, συμμάχων ἀρετὴ, καὶ πλῆθος. καὶ συλλήβδην ἅπαντα τὰ τούτοις ὁμοιότροπα, συμφέροντα νομίζομεν. τὰ δὲ τούτοις ἐναντία ἀσύμφορα. καλὰ δὲ ἐστὶν, ἀφ' ὧν εὐδοξία τις, καὶ τιμή τις ἔνδοξος γενήσεται τοῖς πράξασιν. ἡδέα δὲ τὰ χαρὰν ἐργαζόμενα. ῥᾴδια δὲ τὰ μὲν ἐλαχίστου χρόνου καὶ πόνου καὶ δαπάνης ἐπιτελούμενα. δυνατὰ δὲ πάντα τὰ ἐνδεχόμενα γενέσθαι. ἀναγκαῖα δὲ, τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν ὄντα πράττειν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης θείας, ἢ ἀνθρωπίνης οὕτως ὄντα. τὰ μὲν οὖν δίκαια, καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ ῥᾴδια, καὶ τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ταῦτά ἐστιν. εὐπορήσομεν δὲ περὶ τούτων λέγειν, ἐξ αὐ

ἀλλ' ἔθει

ν

λέγειν περὶ αὐτῶν δυνηθῶμεν, ἢ καὶ καθ' ἓν ἕκαστον εἶδος ἀπολαβόντες, ἀπαριθμησώμεθα τὰς δυνάμεις αὐτῶν, καὶ τὰς χρήσεις, καὶ τὰς πράξεις. καὶ πρῶτον μὲν, τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπὰς, ἐπείπερ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις καὶ ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις. ἐν τοῖσδε μάλιστα αὐτῶν χρῆσίς ἐστι, διέλθωμεν αὖ. καθόλου μὲν οὖν εἰπεῖν, προτροπὴ μέν ἐστιν, ἐπὶ προαιρέσεις, ἢ λόγους, ἢ πράξεις, παράκλησις. ἀποτροπὴ δὲ ἀπὸ προαιρέσεως, ἢ λόγων, ἢ πράξεων, διακώλυσις. οὕτω δὲ τούτων διορισμένων, τὸν μὲν προτρέποντα, χρὴ δεικνύειν ταῦτα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ, δίκαια ὄντα, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα, καὶ καλὰ, καὶ ἡδέα, καὶ ῥάδια πραχθῆναι. εἰ δὲ μὴ, δυνατά τε δεικτέον, ὅταν ἐπὶ δυσχερῆ παρακαλῇ, καὶ ὡς ἀναγκαῖα ταῦτα ποιεῖν ἐστί. τὸν δὲ ἀποτρέποντα, δεῖ διὰ τῶν ἐναντίων κώλυσιν ἐπιφέρειν, ὡς οὐ δίκαιον, οὐδὲ νόμιμόν ἐστιν, οὐδὲ συμφέρον, οὐδὲ καλὸν, οὐδὲ ἡδὺ, οὐδὲ δυνατὸν πράττειν τοῦτο. εἰ δὲ μὴ, ὡς ἐργῶδες, καὶ οὐκ ἀναγκαῖον. ἅπασαι δὲ αἱ πράξεις μετέχουσι τούτων ἀμφοτέρων, ὥστε μηδετέραν τῶν ὑποθέσεων ἔχοντα λόγων ἀπορεῖν. ὧν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς προτρέποντας καὶ ἀποτρέποντας, ταῦτά ἐστιν. ὁρίσασθαι δὲ πειράσομαι τούτων ἕκαστον, τί ἐστιν, καὶ δεῖξαι πόθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν. δίκαιον μὲν οὖν ἐστι, τὸ τῶν ἁπάντων, ἢ τὸ τῶν πλείστων ἔθος ἄγραφον, διορίζον τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρά. τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ γονέας τιμᾶν. καὶ φίλους, εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς εὐεργέ-

νέοι καθεστῶτες, ὑπὸ μηδενὸς χρήμασι διαφθαρήσονται, κοσμίως δὲ μετὰ σοῦ συμβιώσαντες, εἰς ἡλικίαν ἐλθόντες, δόξης ἀκηράτου τεύξονται. παρειλήφαμεν δὲ, καθάπερ ἡμῖν ἐδήλωσε νικάνωρ, καὶ τῶν λοιπῶν τεχνογράφων, εἴ τις τι γλαφυρὸν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων γέγραφεν ἐν ταῖς τέχναις. περιτεύξῃ δὲ δυσὶ τούτοις βιβλίοις, ὧν, τὸ μέν ἐστιν ἐμὸν, ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις θεοδέκτῃ γραφείσαις. τὸ δὲ ἕτερον κόρακος. τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις ἰδίᾳ πάντα γέγραπται, περί τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων. ὅθεν πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν εὐπορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σοι γεγραμμένων. ἔρρωσο.

ὅστις

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ.

Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων. τὸ μὲν, δημηγορικόν. τὸ δὲ, ἐπιδεικτικόν. τὸ δὲ, δικανικόν. εἴδη δὲ τούτων, ἑπτά· προτρεπτικὸν, ἀποτρεπτικὸν, ἐγκωμιαστικὸν, ψεκτικὸν, κατηγορικὸν, ἀπολογητικὸν, καὶ ἐξεταστικὸν, ἢ αὐτὸ καθ' αὑτὸ, ἢ πρὸς ἄλλο. τὰ μὲν οὖν εἴδη τῶν λόγων, τοσαῦτα ἀριθμῷ ἐστί. χρησόμεθα δὲ αὐτοῖς, ἔν τε ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις, καὶ ταῖς περὶ τὰ συμβόλαια δικαιολογίαις, καὶ ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις. οὕτω δ' ἂν ἑτοιμότατον

τοῖς χρῆται καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα πάντα. λόγῳ δὲ οὐδὲν τῶν λοιπῶν χωρὶς ἀνθρώπων. ἀτοπώτατον ἂν οὖν εἴη πάντων, εἰ τούτῳ μόνῳ τῶν λοιπῶν ζώων εὐδαιμονέστερον βιοῦντες, τὸ αἴτιον τοῦ καλῶς εἶναι διὰ ῥαθυμίαν ἀφῶμεν καὶ ὀλιγωρήσαντες. διακελεύομαι δή σοι πάλαι παρακεκλημένῳ, τῆς τῶν λόγων ἀντέχεσθαι φιλοσοφίας. καθάπερ γὰρ ἐστὶ φυλακτικὸν σώματος ὑγεία, οὕτω τῆς ψυχῆς φυλακτικὸν καθέστηκε παιδεία. ταύτης γὰρ προηγουμένης, οὐ πταίειν συμβήσεταί σοι περὶ τὰς πράξεις, ἀλλὰ σώζειν ἁπάσας ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὰς ὑπαρχούσας σοι τῶν ἀγαθῶν κτήσεις. χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ τὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπειν ἡδὺ, τὸ τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ὀξυδερκεῖν, ἐστὶ θαυμαστόν. ἔτι δὲ ὥσπερ ὁ στρατηγός ἐστι σωτὴρ στρατοπέδου, οὕτω λόγος μετὰ παιδείας ἡγεμών ἐστι βίου. ταυτὶ μὲν οὖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παραλιπεῖν, νομίζω καλῶς ἡμῖν ἔχειν, κατὰ τὸν ὑπάρχοντα καιρόν. ἔγραψας δέ μοι διακελευόμενος, ὅπως μηδεὶς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, λήψεται τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι καθάπερ τοὺς ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας, οἱ γεννήσαντες τῶν ὑποβαλλομένων μᾶλλον φιλοῦσιν, οὕτω καὶ οἱ εὑρόντες τι τῶν μετεχόντων. ὥσπερ γὰρ ὑπὲρ τέκνων τούτων τῶν λόγων ὑπεραποτεθνήκασιν. οἱ μὲν γὰρ πάριοι λεγόμενοι σοφισταὶ, διὰ τὸ μὴ τεκεῖν, ἄλλοι διὰ ῥαθυμίαν ἀμοῦσιν οὐ στέργουσιν. ἀλλὰ χρήματα λαβόντες, ἀποκηρύττουσιν. διὰ τοῦτο γοῦν ἐγώ σοι παρακελεύομαι διαφυλάττειν οὕτω τοὺς λόγους τούτους, ὅπως

νέοι

ποιητέον, ἵνα τὴν ἐκ τούτων ἀπομίμησιν οἱ περὶ ταῦτα διατρίβοντες, τοῖς τῆς ἀρετῆς στοιχείοις καλλιγραφούμενοι, μὴ πρὸς τὰ φαῦλα σφᾶς αὐτοὺς ἄγωσιν, ἀλλὰ τῆς ὄντως ἀρετῆς μετέχειν προθυμῶσιν, ἔτι δὲ τὸ βουλεύεσθαι, τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον θειότατόν ἐστιν. ὥστε οὐχ ὡς τὰ πάρεργα καὶ μηδενὸς ἄξια τὴν σπουδὴν ἔτι σοι καταναλωτέον. ἀλλὰ τὴν μητρόπολιν αὐτὴν τοῦ καλῶς βουλεύεσθαι μαθεῖν βουλητέον. τίς γὰρ δή ποτ' ἂν ἀμφισβητήσει τῶν νοῦν ἐχόντων, ὅτι τὸ μὲν πράττειν μὴ βουλευσάμενον, σημεῖόν ἐστιν ἀνοίας. τὸ δὲ κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ λόγου συντελεῖν τι τῶν ὑπ' ἐκείνου παραγγελθέντων, παιδείας. ἰδεῖν δὲ ἔστι πάντας τὰ ἄριστα τῶν ἄλλων πολιτευομένοις, λόγῳ πρῶτον, ἢ τοῖς ἔργοις συγγινομένοις. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τὸ μέγιστον ἀξίωμα τῶν βαρβάρων ἔχοντας, τούτῳ πρὸ τῶν πραγμάτων χρωμένους, εἰδότας καλῶς, ὡς ἀκρόπολίς ἐστι σωτηρίας, ἡ διὰ τοῦ λόγου γινομένη τοῦ συμφέροντος θεωρία. ταύτην ἀπόρθητον οἰητέον, οὐ τὴν ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων ἀσφαλῆ πρὸς σωτηρίαν εἶναι νομιστέον. ἀλλὰ γὰρ ὀκνῶ ἔτι πλείω γράφειν, μή ποτε καλλωπίζεσθαι δόξω περὶ τῶν ἀκριβῶς γνωριζομένων, ὡς οὐχ ὁμολογουμένων πίστεις προφέρων. διόπερ ἀφήσω ἐκεῖνα μόνον εἰπών, περὶ ὧν ἔνεστι λέγειν ὡς ἅπαντα τὸν βίον ὅτι τοῦτό ἐστιν ᾧ διαφέρομεν τῶν λοιπῶν ζώων. τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς +διαφέρον τῶν λοιπῶν ἔχωμεν διαφερόν-
ἀνθρώπων, οἱ μεγίστης τιμῆς ὑπὸ τοῦ δαιμονίου τετυχηκότες. προθυμίᾳ μὲν γὰρ καὶ θυμῷ καὶ τοῖς τοιού- τως

ἄτοπόν ἐστι, τὸν τοῖς ἔργοις πρωτεύοντα, φαίνεσθαι τῶν τυχόντων τοῖς λόγοις ὑστερίζοντα, καὶ ταῦτα εἰδότα, ὅτι τοῖς μὲν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευομένοις, ἡ ἀναφορὰ περὶ πάντων τῶν πραγμάτων εἰς τὸν δῆμόν ἐστι. τοῖς δ' ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας ἡγεμονίαν τεταγμένοις, πρὸς λόγον. ὥσπερ οὖν τὰς αὐτονόμους τῶν πόλεων διορθοῦν εἴωθεν ἐπὶ τὸ κάλλιστον ἄγων ὁ κοινὸς νόμος, οὕτω τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν καθεστῶτας, ἄγειν δύναιτ' ἂν ἐπὶ τὸ συμφέρον ὁ σὸς λόγος, καὶ γὰρ ὁ νόμος ἐστὶν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, λόγος ὡρισμένος καθ' ὁμολογίαν κοινὴν πόλεως, μηνύων πῶς δεῖ πράττειν ἕκαστα. πρὸς δὲ τούτοις, οὐκ ἄδηλον οἶμαί σοι τοῦτό ἐστιν, ὅτι τοὺς μὲν λόγῳ χρωμένους, καὶ μετὰ τούτου πάντα πράττειν προαιρουμένους, ὡς ὄντας καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἐπαινοῦμεν. τοὺς δὲ ἄνευ λόγου τι ποιοῦντας, ὡς ὄντας ὠμοὺς καὶ θηριώδεις, μισοῦμεν. διὰ τούτου καὶ κακοὺς τὴν αὐτῶν κακίαν ἐμφανίζοντας ἐκολάσαμεν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς δηλώσαντας αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, ἐζηλώσαμεν. οὕτω καὶ τῶν μελλόντων κακῶν ἀποτροπὴν εὑρήκαμεν, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ὄνησιν ἔχομεν. καὶ διὰ τούτου καὶ τὰς ἐπιούσας δυσχερείας ἐφύγομεν, καὶ τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν ὠφελείας ἐποιησάμεθα. ὥσπερ γὰρ βίος ἄλυπος, αἱρετὸς, οὕτω λόγος συνετὸς, ἀγαπητός. εἰδέναι δέ σε δεήσει, ὅτι παραδείγματά ἐστι τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων, τοῖς μὲν, ὁ νόμος. τοῖς δὲ, ὁ σὸς βίος καὶ λόγος, ὅπως οὖν διαφέρων εἶ πάντων ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, πᾶσάν ἐστί σοι σπουδὴν

αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἐὰν βούλῃ χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου ἔργον. τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει, ἡ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ. εἴρηκα. ἀκηκόατε. ἔχετε. κρίνατε.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

Ἐπέστειλάς μοι ὅτι πολλάκις πολλοὺς πέπομφας πρὸς ἡμᾶς τοὺς διαλεξομένους ὑπὲρ τοῦ γράφειν σοι τὰς μεθόδους τῶν πολιτικῶν λόγων. ἐγὼ δὲ οὐ διὰ ῥαθυμίαν ὑπερβαλλόμην ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις, ἀλλὰ διὰ τὸ ζητεῖν οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν γράψαι σοι διηκριβωμένως, ὡς οὐδεὶς ἄλλος γέγραφε τῶν περὶ ταῦτα πραγματευομένων. ταύτην δὲ εἰκότως τὴν διάνοιαν εἶχον. ὥσπερ γὰρ ἐσθῆτα σπουδάζεις τὴν εὐπρεπεστάτην τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἔχειν, οὕτω δύναμιν λόγων λαβεῖν ἐστί σοι πειρατέον τὴν εὐδοξοτάτην. πολὺ γὰρ κάλλιόν ἐστι καὶ βασιλικώτερον τὴν ψυχὴν ἔχειν εὐγνωμονοῦσαν, ἢ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος ὁρᾶν εὐειματοῦσαν. καὶ γὰρ

τέρου δεῖ στοχάζεσθαι. ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς, ἢ ὅτι ἁ-
πλῶς. ὁ δ' ὅτι κακὸς τούτοις, ἢ ὅτι ἁπλῶς. ἐξ
ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται
οἱ τόποι, πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν
καὶ φαύλους. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεδειγμένον ἤδη,
αὔξειν ἐστὶ κατὰ φύσιν ἢ ταπεινοῦν. δεῖ γὰρ τὰ πε-
πραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ πόσον ἐρεῖν.
καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις, ἐκ προϋπαρχόν-
των ἐστί. ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκειν[ται]
οἱ τόποι πρότερον. μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων
καὶ οἷα καὶ ἡλίκα εἰς τὰ πάθη ἄγει τὸν ἀκροατὴν,
ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ δείνωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖ-
σος, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις. εἴρηται δὲ καὶ
τούτων οἱ τόποι πρότερον. ὥστε λοιπὸν, ἀναμνῆσαι
τὰ προειρημένα, τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσ-
περ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις οὐκ ὀρθῶς λέγοντες.
ἵνα γὰρ εὐμαθῆ ᾖ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν, ἐ-
κεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ
περὶ οὗ ἡ κρίσις. ἐνταῦθα δὲ, δι' ὧν δέδεικται κεφα-
λαιωδῶς. ἀρχὴ δὲ, ὅτι ὑπέσχετο ἀπέδωκεν. ὥστε ἅ
τε καὶ δι' ὅ, λεκτέον. λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβο-
λῆς τοῦ ἐναντίου. παραβάλλειν δὲ. ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐ-
ἢ μὴ τὸ ἄμφω εἶπον, εἰ κατ' ἀντικρύ. ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε
κατ' περὶ τοῦδε ἐγὼ δὲ, τάδε, καὶ διὰ ταῦτα. ἢ ἐξ εἰρω-
νείας, οἷον οὗτος γὰρ, τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. καὶ τί
ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε; ἢ ἐξ ἐρωτή-
ἢ οὗτος σεως, τί οὐ δέδεικται; ἢ δὴ οὕτως τί ἔδειξεν, ἢ δὴ οὔ-
τι τως. ἢ ἐκ παραβολῆς. ἢ κατὰ φύσιν ὡς ἐλέχθη. οὕτω τὰ

τίαν εἰπεῖν. οἷον σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ πεισάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους ἔφη. τί δὲ οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι. ἔφη. οὐκοῦν σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά. ναὶ ἔφη. οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. καὶ ὡς ὁ λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορείας ἐρωτώμενος. εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἅτεροι, ἔφη. ὁ δὲ. οὐκοῦν σὺ ταυτὰ τούτοις ἔθου. καὶ ὃς ἔφη. οὐ· ὃς ἔφη κοῦν δικαίως ἂν ἔφη καὶ σὺ ἀπόλοιο. οὐ δῆτα ἔφη. οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες, ταῦτα ἔπραξαν. ἐγὼ δὲ οὔ, ἀλλὰ γνώμῃ. διὸ οὔτε ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς. περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ δεῖν ἔφη γοργίας, τὴν μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ ὀρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ. τὸ δ' οὔ. ὅπως οὖν τὸ ἁρμόττον αὐτῷ λήψεται. ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον, ὁ μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον. ὁ δὲ βωμολόχος. ἑτέρου. ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἔκ τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάζειν εὖ τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν ἐναντίον φαῦλον, καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι, καὶ ἐξ ἀναμνήσεως. πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι αὑτὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαινεῖν καὶ τὸ ψέγειν καὶ τὸ ἐπιχαλκεύειν. δυοῖν δὲ θα-

πῶς ᾖ. ὥστε εἰ δὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον. οἷον περικλῆς λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς σωτείρας ἱερῶν. εἰπόντος δὲ ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν, ἤρετο, εἰ οἶδεν αὐτός. φάσκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν. δεύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ. τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ ὅτι δώσει. πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν, μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν. οἷον σωκράτης μελήτου οὐ φάσκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν. εἴρηκεν, εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι. ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο εἰ οὐχ οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν, ἢ θεῖόν τι. φήσαντος δὲ, ἔστιν οὖν ἔφη, ὅστις θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ. ἔτι ὅταν μέλλῃ ἐναντία λέγοντα δείξειν, ἢ παράδοξα. τρίτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ. ἀλλ᾽ ἢ σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον λῦσαι. ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται. ὅτι ἔστι μὲν, ἔστι δ᾽ οὔ. ἢ τὰ μὲν, τὰ δ᾽ οὔ. ἢ πῇ μὲν, πῇ δ᾽ οὔ.

τῷ ἢ

μὴ ἐγ θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες, ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν.

χωρεῖν ἐὰν γὰρ ἐνστῇ. κεκρατῆσθαι δοκεῖ. οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ. ἀποκρίνεσθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα λόγῳ καὶ μὴ συντόμως. πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει. πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπιὸν, ἢ συλλογίσασθαι. οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν, ἐν τίνι ὁ λόγος. φανερὸν δ᾽ ἡμῖν ἔσται ἐκ τῶν τοπικῶν καὶ τοῦτο καὶ αἱ λύσεις, καὶ πρὸς συμπεραινόμενον. ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰ-

τίαν εἰπεῖν. οἷον σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ πεισάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους, ἔφη. τί δὲ οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι. ἔφη. οὐκοῦν σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά. ναὶ ἔφη. οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. καὶ ὡς ὁ λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορείας ἐρωτώμενος. εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἅτεροι, ἔφη. ὁ δέ. οὐκοῦν σὺ ταυτὰ τούτοις ἔθου. καὶ ὃς ἔφη. οὐκοῦν ὅς ἔφη οὐκοῦν δικαίως ἂν ἔφη καὶ σὺ ἀπόλοιο. οὐ δῆτα ἔφη. οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες, ταῦτα ἔπραξαν. ἐγὼ δὲ οὔ, ἀλλὰ γνώμῃ. διὸ οὔτε ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς. περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ δεῖν ἔφη γοργίας, τὴν μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ ὀρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ. τὸ δ᾽ οὔ. ὅπως οὖν τὸ ἁρμόττον αὐτῷ λήψεται. ἔστι δ᾽ ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον, ὁ μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον. ὁ δὲ βωμολόχος. ἑτέρου. ὁ δ᾽ ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἔκ τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάζειν εὖ τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν ἐναντίον φαῦλον, καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι, καὶ ἐξ ἀναμνήσεως. πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι αὐτὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαινεῖν καὶ τὸ ψέγειν καὶ τὸ ἐπιχαλκεύειν. δυοῖν δὲ θατ-

κῶς ᾖ. ὥστε ἑνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄ-
τοπον. οἷον περικλῆς λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τε-
λετῆς τῶν τῆς σωτηρείας ἱερῶν. εἰπόντος δὲ ὅτι οὐχ
οἷόν τε ἀτέλεσον ἀκούειν, ἤρετο, εἰ οἶδεν αὐτός. φά-
τῷ ͻ σκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλεσος ὤν. δεύτερον δὲ,
ὅταν τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ. τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ
ὅτι δώσει. πειθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν, μὴ
προσερωτᾷν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰ-
πεῖν. οἷον σωκράτης μελήτου οὐ φάσκοντος αὐτὸν
θεοὺς νομίζειν. εἰρηκεν, εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι. ὁμολο-
γήσαντος δὲ, ἤρετο εἰ οὐχ οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖ-
δες εἶεν, ἢ θεῖόν τι. φήσαντος δὲ, ἐστὶν οὖν ἔφη, ὥς τις
θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ. ἔτι ὅ-
ταν μέλλῃ ἐναντία λέγοντα δείξειν, ἢ παράδοξα.
τρίτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ. ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς ἀποκρι-
νάμενον λῦσαι. ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται. ὅτι ἐστι
μὲν, ἐστι δ' οὔ. ἢ τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ. ἢ πῇ μὲν, πῇ δ' οὔ.
μὴ ἐγ θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες, ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν.
χωρεῖν ἐὰν γὰρ ἐνστῇ. κεκρατῆσθαι δοκεῖ. οὐ γὰρ οἷόν τε πολ-
λὰ ἐρωτᾷν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. διὸ καὶ
τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ. ἀπο-
κρίνεσθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα
λόγῳ καὶ μὴ συντόμως. πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναν-
τία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει. πρὶν ἐ-
περωτῆσαι τὸ ἐπιὸν, ἢ συλλογίσασθαι. οὐ γὰρ χαλεπὸν
προορᾷν, ἐν τίνι ὁ λόγος. φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν
τοπικῶν καὶ τοῦτο καὶ αἱ λύσεις, καὶ πρὸς συμπεραι-
νόμενον. ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰ-

λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ, ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ. ἔσται δὲ. ἂν ἀνέλῃς. διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα. ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον. τοῖς θεοῖς πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι. ἐγὼ γὰρ ἥραν. ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου. περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. τὸ δὲ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὐτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει. καὶ περὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν, ἀγροικίαν, ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν ὥσπερ ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει καὶ ὡς ὁ ἀρχίλοχος ψέγει. ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ, χρημάτων δ' ἄελπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον. καὶ τὸν χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, οὔ μοι τὰ γύγεω. καὶ ὡς σοφοκλῆς τὸν αἵμονα ὑπὲρ τῆς ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἕτερον. δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε. οἷον χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας. οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν, ἐνθυμηματικῶς δέ. εἰ γὰρ δεῖ ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλαγαί, τότε καταλλάττεσθαι. περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι, μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον ἐρωτ-

καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις. ἐν τοῖς δικανικοῖς. ἔχοντα δὲ
ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν, καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς
διατριβάς. οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ πα-
θητικὸν ποιεῖν. ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἐὰν μὴ ἐξίστηται.
δεῖ οὖν ἀποροῦντα, τοῦτο ποιεῖν. ὅπερ οἱ ἀθήνησι ῥή-
τορες ποιοῦσι, καὶ ἰσοκράτης. καὶ γὰρ συμβουλεύων
κατηγορεῖ. οἷον λακεδαιμονίων μὲν, ἐν τῷ πανηγυ-
ρικῷ, χάρητος δὲ, ἐν τῷ συμμαχικῷ. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδει-
κτικοῖς, δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον ἰσο-
κράτης ποιεῖ. ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει. καὶ ὃ ἔλεγε γορ-
ταυτὰ γίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστι. εἰ γὰρ
ἐστι ἀχιλλέα λέγει, πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα αἰακὸν, εἶτα
τὸν θεόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν. ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ.
ὃ τοιόνδε ἐστίν. ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς
λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήμα-
τα ἠθικῶς. καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει χρηστὸν
φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων
τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν. ὅτι
ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον συλλελόγισται. παράλλη-
λα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται. τὰ δὲ πρὸς τὸν
ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστι,
τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει. τὰ δὲ, συλλογισμῷ. δεῖ δὲ καὶ
ἐν συμβουλῇ καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς
ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον, ὕστερον δὲ, πρὸς τἀναντία ἀ-
παντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. ἂν δὲ πολύ-
χους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία. οἷον, ἐποίη-
σε καλλίστρατος ἐν τῇ μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ. ἃ γὰρ ἐ-
ροῦσι προανελὼν οὕτως, τότε αὐτὸς εἶπεν. ὕστερον δὲ

τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται. ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα, δημηγορικώτατα. τὰ δ' ἐνθυμήματα, δικανικώτερα. ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον. ὥστ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν, ἡ δὲ περὶ τῶν ὄντων, ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστιν καὶ ἀνάγκη. ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην. οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα. ἀλλ' ἀναμιγνύναι. εἰ δὲ μὴ καταβλάπτει ἄλληλα. ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος. ὦ φίλ' ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ. ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν. εἰ δὲ μὴ, ποιήσεις ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, οἳ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα,, καὶ πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα. ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα. ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον. οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα. οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος οὔτε προαίρεσιν ἡ ἀπόδειξις. γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίστει. ἠθικὸν γάρ. ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ' εἰδὼς, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν. ἐὰν δὲ παθητικῶς, καὶ οὐ μεταμέλει μοι καίπερ ἠδικημένῳ. τούτῳ μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον. τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι εἰκότως διότι περὶ τὸ μέλλον. ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός. ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ κρής. ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο. ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δέ.

τε οὐκ ἐν ἀρχῇ. ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησίς ἐστὶν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται. ἀλλ' ἐάνπερ διήγησις ᾖ τῶν γενομένων ἔσται. ἵνα ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιοῦσιν ἔργον. ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθὺς, καὶ διατάττειν οἷς βούλονται. οἷον, ἡ ἰοκάστη ἡ καρκίνου ἐν τῷ οἰδίποδι, ἀεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν. καὶ ὁ αἵμων ὁ σοφοκλέους. τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι. ἀποδεικνύναι δὲ χρὴ, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις. περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν. οἷον, εἰ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν. εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψε τοῦτον, ἢ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως, ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις. μὴ λανθανέτω δ' ὅτι ἀναγκαῖον, ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν. οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια αἰτία. ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν. ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, τὸ πολὺ, ὅτι καλὰ, ἢ ὠφέλιμα ἡ αὔξησις ἔσται. τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεύεσθαι. ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὡς οὐκ ἔσται ἀμφισβητήσειεν ἄν τις, ἢ ὡς ἔσται μὲν ἃ κελεύει, ἀλλ' οὐ δίκαια. ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλικαῦτα, δεῖ δὲ, καὶ ὁρᾶν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος.

ἀλλὰ ἠθικὰ τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει. οἷον ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζε. δηλοῖ γὰρ θρασύτητα, καὶ ἀγροικίαν ἤθους. καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν ὥσπερ οἱ νῦν. ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως. ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην καὶ προειλόμην γὰρ τοῦτο. ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην βέλτιον. τὸ μὲν γὰρ, φρονίμου. τὸ δὲ ἀγαθοῦ. φρονίμου μὲν γὰρ, ἐν τῷ τὸ ὠφέλιμον διώκειν. ἀγαθοῦ δ' ἐν τῷ τὸ καλόν. ἂν δ' ἄπιστον ᾖ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν. ὥσπερ σοφοκλῆς ποιεῖ παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς ἀντιγόνης. ὅτι μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο, ἢ ἀνδρὸς, ἢ τέκνων. τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα. μητρὸς δ' ἐν ἅδου, καὶ πατρὸς βεβηκότων, οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἄπιστα λέγων. ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ. ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἑκόντα πλὴν τὸ συμφέρον ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν, διηγούμενον, καὶ τὰ ἑπόμενα καὶ ἃ ἴσασι, καὶ τὰ ἰδίᾳ ἑαυτῷ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα. ὁ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας. καὶ ὡς περὶ κρα- δισού-
τύλου αἰσχίνης ὅτι διασίζων καὶ τοῖν χεροῖν διασείων. ρων
πιθανὰ γὰρ, διότι σύμβολα γίνεται, ταῦτα ἃ ἴσασιν ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασι. πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ ὁμήρου ἐστίν. ὡς ἄρ' ἔφη, γρηῦς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα. οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι, ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ εὐθὺς εἰσάγαγε σεαυτὸν ποιόν τινα. ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον λανθάνων δὲ ποίει. ὅτι δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν δεῖ ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων. περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψίν τινα. πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίο

νῷ κῇ μάζει, τί δ' εὖ ἔφη. ἀδύνατον, καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως.
σκλη- δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι. ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζε-
ρὸν ἢ σθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα
μαλα ἔστι τὸ εὖ, ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρί-
κὴν ως. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ
ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ
ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα ἡλίκα βούλει, τῷ δὲ ἐναν-
τίῳ τὰ ἐναντία. παραδιηγεῖσθαι δὲ, ὅσα εἰς τὴν σὴν
ἀρετὴν φέρει. οἷον ἐγὼ δ' ἐνουθέτουν ἀεὶ τὰ δίκαια
ἢ εἰς λέγων μὴ τὰ τέκνα ἐγκαταλείπειν. ἢ θατέρου κακί-
θατέ- αν, ὁ δὲ ἀπεκρίνατό μοι ὅτι οὗ ἂν αὐτὸς ᾖ ἔσται ἄλ-
ρου φέ- λα παιδία. ἢ ὃ τοὺς ἀφισταμένους αἰγυπτίους ἀποκρίνα-
ρει. αἰ- σθαί φησιν ὁ ἡρόδοτος, ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς. ἀ-
γυπτί- πολογουμένῳ δὲ, ἐλάττων ἡ διήγησις. αἱ δ' ἀμφισβη-
οις τήσεις, ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι, ἢ μὴ ἄ-
δικον, ἢ μὴ τηλικοῦτον. ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον
παρὰ οὐ διατριπτέον. ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον εἰ πέ-
τὸ πρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον, ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέ-
γειν, ὅσα μὴ πραττόμενα, ἢ οἶκτον, ἢ δείνωσιν φέρει.
παράδειγμα ὁ ἀλκινόου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν πη-
νελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. καὶ ὡς φαΰλ-
λος τὸν κύκλωπα, καὶ ὁ ἐν τῷ οἰνεῖ πρόλογος.
ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι. ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰ-
δῶμεν τί ἦθος ποιεῖ. ἓν μὲν δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν.
ποιὸν δὲ τὸ ἦθος, τῷ ποιὰν ταύτην. ἡ δὲ προαίρεσις
ποιὰ τῷ τέλει. διὰ τί γὰρ οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ
λόγοι ἤθη. ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν. τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔ-
χουσιν. ἀλλ' οἱ σωκρατικοί. περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν.

οὐδὲν δέονται διηγήσεως. οἷον, εἰ θέλεις ἀχιλλέα ἐπαινεῖν. ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις. ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ. ἐὰν δὲ κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασι. ἔστι δ' ἔπαινος, λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. δεῖ οὖν τὰς πράξεις δεικνύναι ὡς τοιαῦται. τὸ δ' ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστί. τὰ δὲ κύκλῳ, εἰς πίστιν. οἷον εὐγένεια, καὶ παιδεία. εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοὺς, καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτοι εἶναι. διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας τὰ δ' ἔργα σημεῖα τῆς πράξεως ἕξεως ἐστίν. ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν ἂν καὶ μὴ πεπραγότα εἰ πι- ἐστί στεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον, μακαρισμὸς καὶ εὐδαιμονισμὸς αὐτοῖς μὲν ταυτὰ, τούτοις δ' οὐ ταυτὰ, ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετὴν, καὶ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα. ἔχει δέ τι κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί. ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἂν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίνεται. ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα δεῖ εἶναι, ταῦτα ὡς ὑποθήκας λέγοντα, τῇ λέξει μετατιθέναι δεῖ καὶ στρέφειν, οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' ἑαυτόν. οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν, ὑποθήκην δύναται, ὡδὶ δὲ ἔπαινον. μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν. ὥστε ὅταν τι ἐπαινέσαι βουληθῇς, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο. καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας. ἡ δὲ λέξις ἀντικειμένη ἔσται ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν, κωλύον, τὸ δὲ μὴ κωλύον μετατεθῇ. νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν. καί τοι ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρρωμένως, σκληρὰν δὲ μαλα ἐρομέ

κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος τὸ σύμβολα λέγειν, οἷον, ἐν τῷ τεύκρῳ ὁ ὀδυσσεύς, ὅτι οἰκεῖος τῷ πριάμῳ. ἡ γὰρ ἡσιόνη ἀδελφή. ὁ δὲ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ πριάμῳ, ὁ τελαμών. καὶ ὅτι οὐ κατεῖπε τῶν κατασκόπων.
τὸ ἐπαι- ἄλλος. τῷ διαβάλλοντι τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν μα-
νοῦντα κρῶς ψέξαι, μέγα συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει ἓν ψέξαι. τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι, τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται. μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ. κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολογουμένῳ ἐπεὶ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι; τῷ μὲν διαβάλλοντι, κακοηθιστέον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι. τῷ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον: οἷον ὅτι ὁ διομήδης τὸν ὀδυσσέα προείλετο. τῷ μὲν, ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν ὀδυσσέα, τῷ δ' ὅτι οὐ. ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστεῖν ὡς φαῦλον. καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα. διήγησις δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστὶν οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος. δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν, ἐξ ὧν ὁ λόγος. σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος, τὸ μὲν, ἄτεχνον. οὐδὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων. τὸ δ' ἐκ τῆς τέχνης. τοῦτο δ' ἐστὶ δεῖξαι, ἢ ὅτι ἐστὶν ἐὰν ᾖ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποῖον. ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα. διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε, οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάντα. ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως. ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἀνδρεῖος, ἐκ δὲ τῶνδε, σοφὸς, ἢ δίκαιος. καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος, ἐκεῖνος δὲ, ποικίλος. καὶ οὐ λιτός. δεῖ δὲ τὰς μὲν γνωρίμους ἀναμιμνήσκειν. διὸ οἱ πολλοὶ

σαι ὃ ἔλεγε, καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν. ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα, εἰ βλαβερὸν, ἀλλὰ καλὸν, εἰ λυπηρὸν, ἀλλ' ὠφέλιμον, ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. ἄλλος τόπος. ὡς ἔστιν ἁμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ ἀναγκαῖον. οἷον σοφοκλῆς ἔφη, τρέμειν οὐχ ὡς ὁ διαβάλλων ἔφη. ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης. οὐ γὰρ ἑκόντι εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα, ὅτι οὐ βλάψαι ἐβούλετο. ἀλλὰ τόδε, καὶ οὐ τοῦτο ὃ διεβάλλετο ποιῆσαι. συνέβη δὲ βλαβῆναι. δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο γένηται ἐποίουν. ἄλλος. εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν, ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς. ἄλλος. εἰ ἄλλοι ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ. οἷον, εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ μοιχὸς, καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἄρα. ἄλλος. εἰ ἄλλους διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτὸν. ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο, ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι. ἄλλος ἐκ τοῦ ἐναντίου διαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα. ἄτοπον γὰρ, εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου ἔσονται λόγοι πιστοί. ἄλλος. εἰ γέγονε κρίσις. ὥσπερ εὐριπίδης πρὸς ὑγιαίνοντα ἐν τῇ ἀντιδόσει κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβὴς, ὅς γ' ἐποίησε κελεύων ἐπιορκεῖν, ἡ μὲν γλῶσσ' ὤμοσεν, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς ἐκ τοῦ διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις, εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα. ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν δεδωκέναι λόγον ἢ δώσειν, εἰ βούλετο κατηγορεῖν. ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον καὶ τοῦτο. ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐ πιστεύει τῷ πράγματι

τῷ πράγματι. διὸ οἱ δοῦλοι, οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται. πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων, ἐπεὶ δ' εὖ λέγεται, δός μ' ἐς φαίηκας φίλον ἐλθεῖν, ἠδ' ἐλεεινὸν, τούτων δεῖ δύο στοχάζεσθαι. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐτὸν, ἢ γένος, ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γέ πως. ὃ γὰρ λέγει σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθὲς, ὅτι οὐ χαλεπὸν ἀθηναίους ἐν ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλὰ ἐν λακεδαιμονίοις. τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστί. φύσει δὲ ἥκιστα ἔχει. καὶ γὰρ, καὶ περὶ οὗ ἴσασι, καὶ οὐδὲν δεῖται προοιμίου τὸ πρᾶγμα. ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ ἡλίκον βούλει ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον, διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. τούτων δὲ ἕνεκα, προοιμίου δεῖται, ἢ κόσμου χάριν, ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται ἐὰν μὴ ἔχῃ, τοιοῦτον γὰρ τὸ γοργίου ἐγκώμιον εἰς ἠλείους. οὐδὲν γὰρ προεξαγωνίσας οὐδὲ προανακινήσας εὐθὺς ἄρχεται, ἦλις πόλις εὐδαίμων. περὶ δὲ διαβολῆς, ἓν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο. οὐδὲν γὰρ διαφέρει εἴτε ἀπόντος τινός. εἴτε μή. ὥστε τοῦτο καθόλου. ἄλλος τόπος ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστι, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν, ἢ οὐ τοῦτο, ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδικον, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν, ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος. περὶ γὰρ τούτων ἡ ἀμφισβήτησις. ὥσπερ ἰφικράτης πρὸς ναυσικράτην. ἔφη γὰρ ποιῆσαι

τούτῳ

σαι

ἀκροατὴν, εἴτε τοῦ εὔνουν ποιῆσαι, καὶ τοῦ ὀργίσαι. καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν, ἢ τοὐναντίον. οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν. διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν. εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις βούληται, καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι. προσέχουσι γὰρ μᾶλλον τούτοις. προσεκτικοὶ δὲ, τοῖς μεγάλοις. τοῖς ἰδίοις. τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι. διὸ δεῖ ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικοὺς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα. ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐδὲν δεῖ προοιμίου. ἀλλ' ἢ, ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ ὥσπερ σῶμα κεφαλήν. ἔτι τὸ προσεκτικὸν ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν κοινὸν, ἐὰν δέῃ. πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμενοι, διὸ ἀνίασι γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. ὥστε ὅπου ἂν ᾖ καιρὸς, λεκτέον. καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν, ἢ ὑμέτερον. καὶ ἐρῶ γὰρ ὑμῖν, οἷον οὐδεπώποτε ἀκηκόατε δεινὸν, ἢ οὕτω θαυμαστόν. τοῦτο δ' ἐστὶν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυστάζειεν οἱ ἀκροαταὶ παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς. ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον. πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις. ἄναξ ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο, τί φροιμιάζῃ. καὶ οἱ πονηρὸν δὲ τὸ πρᾶγμα ἔχοντες ἢ δοκοῦντες, πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν

ματων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια. τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων, ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς. οἷον ἦλθεν εἰς σὲ, διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα, καὶ εὐεργετήματα καὶ τὰ σκῦλα ὦ θεὲ διόνυσε. ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου. ἵνα προειδῶσι περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμαται ἡ διάνοια, τὸ γὰρ ἀόριστον, πλανᾷ, ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχὴν, ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. διὰ τοῦτο. μῆνιν ἄειδε θεά. ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα. ἡγέο μοι λόγον ἄλλων, ὅπως ἀσίας ἀπὸ γαίης ἦλθεν ἐς εὐρώπην πόλεμος μέγας. καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα κἂν μὴ εὐθὺς, ὥσπερ εὐριπίδης. ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ σοφοκλῆς. ἐμοὶ πατὴρ ἦν πόλυβος. καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι τὸ τέλος οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. διόπερ ἂν δῆλον ᾖ καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοιμίῳ. τὰ δὲ ἄλλα εἴδη οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα καὶ κοινά. λέγεται δὲ ταῦτα, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ, καὶ τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου. περὶ αὐτοῦ μὲν τοι καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολῆς λῦσαι καὶ ποιῆσαι. ἔστι δ' οὐχ ὁμοίως. ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν. κατηγοροῦντι δ' ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. διὸ δὲ οὐκ ἄδηλον. τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὐτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα, ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν. τῷ δὲ διαβάλλοντι, ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύωσι μᾶλλον, τὰ δὲ πρὸς τὸν

τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ. καὶ γὰρ οἱ αὐληταὶ ὅτι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλίσαντες, συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν. ὅτι γὰρ ἂν βούληται εὐθὺς εἰπόντα, ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι. ὅπερ πάντες ποιοῦσι. παράδειγμα τὸ τῆς ἰσοκράτους ἑλένης προοίμιον. οὐθὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ ἑλένῃ. ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια, ἐξ ἐπαίνου ἢ ψόγου. οἷον γοργίας μὲν ἐν τῷ ὀλυμπικῷ λόγῳ, ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι ὦ ἄνδρες ἕλληνες. ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας. ἰσοκράτης δὲ ψέγει, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς, δωρεαῖς ἐτίμησαν. τοῖς δ' εὖ φρονοῦσιν, οὐδὲν ἆθλον ἐποίησαν. καὶ ἀπὸ συμβουλῆς. οἷον ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν. διὸ καὶ αὐτὸς ἀριστείδην ἐπαινεῖ, ἢ τοὺς τοιούτους, οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι, μήτε φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες ἀλλήλοις. ὥσπερ ἀ- ὄντες λέξανδρος ὁ πριάμου. οὗτος γὰρ συμβουλεύει, ἔτι ἄδηλοι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν προοίμιον. τοῦτο δ' ἐστὶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν, εἰ περὶ παραδόξου λόγου, ἢ περὶ χαλεποῦ, ἢ περὶ τεθρυλλημένου πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν. οἷον χοιρίλος, νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται. τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λεγόμενα προοίμια, ἐκ τούτων, ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς. ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν. δεῖ δὲ ἢ ξένα ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταὐτὸ δύναται ὅπερ τῶν δραμά-

ποδεῖξαι προλέγει. τούτων δὲ, τὸ μὲν, πρόθεσίς ἐστι. τὸ δὲ, πίστις. ὥσπερ ἂν εἴτις διέλοι, ὅτι τὸ μὲν, πρόβλημα. τὸ δὲ, ἀπόδειξις. νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως. διήγησις γάρ πυ τῦ δικανικοῦ λόγου μόνυ ἐστίν. ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ, πῶς ἐνδέχεται διήγησιν εἶναι οἵαν λέγυσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν. προοίμιον δὲ καὶ ἀντιπαραβολὴ, καὶ ἐπάνοδος ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνεται, ὅταν ἀντιλογία ᾖ, καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολο-

ἀλλ' γία πολλάκις. ἀλλ' ὐχ ἡ συμβυλή. ἀλλ' ὁ ἐπίλογος. ἔτι δὲ ὐδὲ δικανικοῦ παντὸς. οἷον ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον. συμβαίνει γὰρ τῦ

ἀφαι- μήκυς ἀφερυμένου ἀναγκαῖα μόρια. πρόθεσις,

ρεῖσθ. καὶ πίστις. ἴδια μὲν οὖν ταῦτα. τὰ δὲ πλεῖστα, προ-

ἀναγ- οίμιον, πρόθεσις, πίστις, ἐπίλογος. τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντί-

καῖα δικον τῶν πίστεων ἐστί. καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ, αὔξησις

ἀρχ τῦ αὐτῦ, ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων, ἀποδείκνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τῦτο, ἀλλ' ὐ τὸ προοίμιον. ὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. ἔσται οὖν ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον καὶ ἡ ἐπιδιήγησις καὶ προδιήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπέλεγχος. δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντας καὶ διαφορὰν, ὄνομα τίθεσθ. εἰ δὲ μὴ, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες. οἷον λικύμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπέρρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ ὄζους. τὸ μὲν οὖν προοίμιον ἐστιν ἀρχὴ λόγου. ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον. πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσί. καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον, ὅμοιον

πλῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ. ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα. διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. ἡ δὲ δίκη, ἀκριβέστερον. ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐν ἑνὶ κριτῇ, ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς. εὐσυνώπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον, καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστιν. ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες. ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι. τοῦτο δέ, ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης. ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις, γραφικωτάτη. τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς, ἀνάγνωσις. δευτέρα δέ, ἡ δικανική. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν ὅτι ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περίεργον. τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον, καὶ εἴ τις ἄλλη ἤθους ἀρετή. τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι ποιήσει δηλονότι τὰ εἰρημένα εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως. τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν. ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφής, οὐδὲ ἂν σύντομον. ἀλλὰ δηλονότι τὸ μέσον ἁρμόττειν. καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ τὸ εἰωθός, καὶ ξενικόν, καὶ ὁ ῥυθμός, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος. λοιπὸν δέ, περὶ τάξεως εἰπεῖν. ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη. ἀναγκαῖον γὰρ τό τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τοῦτ' ἀποδεῖξαι. διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδεῖξαι, ἢ ἀποδεῖξαι μὴ προειπόντα, ἀδύνατον. ὅ, τε γὰρ ἀποδεικνύων, τι ἀποδείκνυσι. καὶ ὁ προλέγων, ἕνεκα τοῦ ἀ-

αἴτιον δ' ὅτι, ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει. διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως οὐ ποιοῦντα τὸ αὑτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη. οἷον τά τε ἀσύνδετα. καὶ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ, ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται, ἐν δὲ ἀποδεικτικῇ, καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται. ἔστι γὰρ ὑποκριτική. ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας. ὅπερ ὁδοποιεῖ τὸ ὑποκρίνεσθαι. οὗτος δὲ ὁ κλέψας ὑμῶν. οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας. οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. οἷον καὶ φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει ἔν τε τῇ ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ. ὅτε λέγει ῥαδάμανθυς καὶ παλαμήδης. καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν εὐσεβῶν, τὸ ἐγώ. ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων, καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως, ἦλθον. ἀπήντησα. ἐδεόμην. ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα. ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι. ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλὰ ὥστε ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι ἔσται τὸ ἓν πολλά. τοὐναντίον οὖν ἔχει αὔξησιν. ἦλθον διελέχθην, ἱκέτευσα πολλά. δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί. τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ ὅμηρος, ἐν τῷ νιρεὺς δ' αὖ σύμηθεν, νιρεὺς ἀγλαΐης, νιρεὺς ὃς κάλλιστος. περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι. εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ. ὥστε ηὔξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμὸν, καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος. ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παν-

γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον. ἐρυθρὸν γὰρ τὸ ὑπώπιον. ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. τὸ δὲ ὥσπερ τὸ, καὶ τὸ ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα. ὥσπερ φιλάμμων ζυγομαχεῖ τῷ κωρύκῳ. ᾠήθης δ' ἂν αὐτὸν φιλάμμωνα εἶναι μαχόμενον τῷ κωρύκῳ. ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖν. ᾠήθης δὲ οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν οὕτως οὖλα. εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις. σφοδρότερον γὰρ δηλοῦσιν. διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα. οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμμαθός τε κόνις τε. κούρην δ' οὐ γαμέω ἀγαμέμνονος ἀτρείδαο οὐδ' εἰ χρυσείῃ ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζει, ἔργα δ' ἀθηναίῃ γλαυκώπιδι ἰσοφαρίζοι. χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ ἀττικοὶ ῥήτορες. διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές.

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι, ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική. οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικανική. ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι. τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι. τὸ δὲ, μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾶν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις. ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν, ἡ ἀκριβεστάτη. ἀγωνιστικὴ δὲ, ἡ ὑποκριτικωτάτη. ταύτης δὲ, δύο εἴδη. ἡ μὲν γὰρ, ἠθική. ἡ δὲ, παθητική. διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί. οἷον χαιρήμων. ἀκριβὴς γὰρ, ὥσπερ λογογράφος καὶ λυκύμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν, καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι στενοὶ φαίνονται. οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντες, ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν.

νεται. οἷον εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ με-
ταφορὰ τοιαδὶ, καὶ ἀντίσωσις καὶ παρίσωσις. καὶ ἔ-
ἐναρ- χοι ἐνέργειαν. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρη-
γειαν ται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, αἱ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τι-
νὰ μεταφοραί. ἀεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ
ἀνάλογον μεταφορὰ, οἷον ἡ ἀσπὶς φαμὲν φιάλη ἐ-
στὶν ἄρεος, καὶ τόξον φόρμιγξ ἄχορδος, οὕτω μὲν οὖν
λέγωσιν οὐχ ἁπλοῦν. τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγ-
γα ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην, ἁπλοῦν. καὶ εἰκάζουσι δὲ
λύχνῳ οὕτως. οἷον, πιθήκῳ αὐλητὴν, λύκῳ ψεκαζομένῳ εἰς
μύωπα. ἄμφω γὰρ συνάγεται. τὸ δ' εὖ ἐστὶν, ὅταν μετα-
φορὰ ᾖ, ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα, φιάλην ἄρεος.
οἰκεί- καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκέτου. καὶ τὸν νικήρατον φά-
ας ναι φιλοκτήτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ πράτυος, ὥσ-
περ εἴκασε θρασύμαχος ἰδὼν τὸν νικήρατον ἡττημέ-
νον ὑπὸ πράτυος ῥαψῳδοῦντα, κομῶντα δὲ καὶ
αὐχμηρὸν ἔτι. ἐν οἷς μάλιστ' ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταὶ, ἐ-
καὶ ἐὰν ἂν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὖ εὐδοκιμῶσι. λέγω δ' ὅταν ἀπο-
μὴ διδῶσιν, ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ, ὥσπερ
φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ. καὶ τὰ τοιαῦτα
πάντα εἰκόνες εἰσίν. αἱ δ' εἰκόνες, ὅτι μεταφοραὶ, εἴ-
ρηται πολλάκις. καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ
ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδός εἰσιν. οἷον ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πει-
σόμενος αὐτὸν ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ καρ-
πάθιός φησι τὸν λαγώ. ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόν-
θασιν. ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται, καὶ διότι σχε-
δὸν εἴρηται τὸ αἴτιον. εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερ-
βολαὶ μεταφοραί. οἷον εἰς ὑπωπιασμένον, ᾠήθη τε

τῆς θαλάσσης ἀρχὴν, μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν. ὀνάσθαι γάρ. ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν ἀρχὴν τῇ πόλει, ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν. ἀμφοτέρως γὰρ ὃ οὐκ ἂν ᾠήθη τις ἐρεῖν τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώσθη ὅτι ἀληθές. τότε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲν σοφόν. ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, καὶ μὴ ἀρχὴν οὐχ ὃ εἶπεν ἀπόφησι, ἀλλ' ἄλλως. ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμίᾳ ἢ μεταφορᾷ, τότε τὸ εὖ, οἷον ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος, ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ ἀεὶ δίς. καὶ οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σὲ δεῖ, ξένος, ξένος, ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σὲ δεῖ, τὸ αὐτὸ, καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον αἰεὶ εἶναι. ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον, καλόν γ' ἀποθανεῖν. πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον. ταὐτὸν γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν. ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν, ἢ ἄξιον ἀποθανεῖν, μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων. ἀλλ' ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ εὐδοκιμεῖ μᾶλλον. τὸ δ' αἴτιον. ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι, μᾶλλον. διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ, θᾶττον γίνεται. δεῖ δ' ἀεὶ προσεῖναι, ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, ἢ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς, καὶ μὴ ἐπιπόλαιον. ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν. οἷον ἀποθνήσκειν δεῖ, μηθὲν ἁμαρτάνοντα. ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον. τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον. ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον. ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ. ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ ἀστειότερον φαί-

πτλὼ, καὶ βωμόν. ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει, ἢ εἴ τις φαίη ἄγκυραν. καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι. ἄμφω γὰρ ταυτόν τι. ἀλλὰ διαφέρει τῷ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις, ἐν πολὺ διέχουσι ταυτὸ, ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμεσι τὸ ἴσον. ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα, τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς, καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν. μᾶλλον γὰρ γίνεται δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δὲ ἥμαρτον. καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ, ὅ φησι λέγειν, οἷον τὸ τοῦ στησιχόρου. ὅτι τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα, μάθησις γὰρ καὶ λέγεται μεταφορά. καὶ ὃ λέγει θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. γίνεται δὲ, ὅταν παράδοξον ᾖ. καὶ μὴ ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα, ὅπερ δύναται καὶ τὰ παραγράμματα σκώμματα, ἐξαπατᾷ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μέτροις. οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν. ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετλα,, ὁ δ' ᾤετο πέδιλα ἐρεῖν. τοῦτον δ' ἅμα λεγομένου, δεῖ δῆλον εἶναι. τὰ δὲ παραγράμματα ποιεῖ, οὐχ ὃ λέγει, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα, οἷον, τὸ θεοδώρου εἰς νίκωνα τὸν κιθαρῳδὸν, θράττει σε. προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ θράττει σε καὶ ἐξαπατᾷ. ἄλλο γὰρ λέγει. διὸ μαθόντι ἡδύ. ἐπεὶ εἰ μὴ ὑπολαμβάνει θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον, εἶναι καὶ τὸ βούλει αὐτὸν πέρσαι. δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι. οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα. οἷον τὸ φάναι ἀθηναίοις τὴν.

ὅτι τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγε-
ται, καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν εἴρηται. λεκτέον
δὲ τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποιοῦσι γίνεται
τοῦτο. λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων, ταῦτα ποιεῖν, ὅσα ἐ-
νεργοῦντα σημαίνει. οἷον, τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι
εἶναι τετράγωνον, μεταφορά. ἄμφω γὰρ τέλεια, ἀλλ'
οὐ σημαίνει ἐνέργειαν. ἀλλὰ τὸ ἀνθοῦσαν ἔχοντα τὴν
ἀκμὴν, ἐνέργεια. καὶ τὸ σὲ δ' ὥσπερ ἀφετέον ἐνέρ-
γεια. καὶ τὸ ἐλευθέριοι ἕλληνες ἀΐξαντες ποσί. τὸ ἀΐ- καὶ τ'
ξαντες, ἐνέργεια, καὶ μεταφορά. ταχὺ γὰρ λέγει. καὶ ὡς λευθε-
κέχρηται. ὅμηρος πολλαχοῦ, τῷ τὰ ἄψυχα, ἔμψυ- ρον ἐλ-
χα λέγειν διὰ τῆς μεταφορᾶς. ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐναργὲς λινευ
ποιεῖν, εὐδοκιμεῖ. οἷον, ἐν τούτοις, αὖτις δ' αὖθι δάπε ἀΐξαι
δόνδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδὴς, καὶ ἔπτατ' οἰστὸς, καὶ τευ
ἐπιπτᾶσθαι μενεαίνων. καὶ ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμε δουρὶ,
να χροὸς ἆσαι. καὶ αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαι- ἐνερ-
μώωσα. ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐ- γειαν
νεργοῦντα φαίνεται. ἀναισχυντεῖν γὰρ καὶ μαιμᾶν καὶ ποιεῖν
τἆλλα, ἐνέργεια. ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατ' ἀνα αὖτις
λογίαν μεταφορᾶς. ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν σίσυφον,
ὁ ἀναισχυντῶν, πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. ποιεῖ δὲ
καὶ ἐν εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων ταυ-
τά. κυρτὰ φαληριόωντα. πρὸ μὲν τἆλλα αὐτὰρ ἐπ'
ἄλλα. κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα. ἡ δ' ἐ-
νέργεια, μίμησις. δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴ-
ρηται πρότερον, ἀπὸ οἰκείων, καὶ φανερῶς. οἷον, καὶ
ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον, καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεω-
ρεῖν, εὔστοχον, ὥσπερ ἀρχύτας. ἔφη ταὐτὸν εἶναι διαι-

πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι, καὶ οἷον
ἐν τῷ ἐπιταφίῳ. διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷ τάφῳ τῷ τῶν
ἐν σαλαμῖνι τετελευτηκότων, κείρασθαι τὴν ἑλλάδα,
ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευ-
θερίας. εἰ μὲν γὰρ εἶπεν ὅτι ἄξιον δακρῦσαι συγκα-
ταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς, μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμά-
των. τὸ δὲ τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας ἀντίθεσίν τινα
ἔχει. καὶ ἰφικράτης εἶπεν. ἡ γὰρ ὁδός μοι τῶν λόγων
διὰ μέσων τῶν χάρητι πεπραγμένων ἐστί. μεταφορὰ
κατὰ ἀναλογίαν. καὶ τὸ διὰ μέσων, πρὸ ὀμμάτων
ποιεῖ καὶ τὸ φάναι παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς
κινδύνοις βοηθήσοντας, πρὸ ὀμμάτων μεταφορά.
αἰσχυν καὶ λυκολέων ὑπὲρ χαβρίου. οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν ἡ-
θέντες χώθητε αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν. μεταφορὰ
γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ ἀεί, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων.
κινδυνεύοντων γὰρ αὐτῶν, ἱκετεύει ἡ εἰκών, τὸ ἄψυχον
δὴ ἔμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργον, καὶ
πάντα τρόπον μελετῶντες ἀεί, μικρὰ φρονεῖν. τὸ γὰρ
μελετᾶν αὔξειν τί ἐστι. καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς
ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ, ἄμφω γάρ, δηλοῖ τι. οὐ γὰρ δια-
λυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα ἄμ-
φω γάρ ἐστι μέλλοντα. καὶ ἡ ἀναβολή. καὶ ἡ τοιαύτη
εἰρήνη. καὶ τὸ τὰς συνθήκας φάναι τρόπαιον εἶναι. πο-
λὺ κάλλιον, τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γινομένων. τὰ μὲν
γὰρ ὑπὲρ μικροῦ καὶ μιᾶς τύχης. αὗται δέ, ὑπὲρ παν-
τὸς τοῦ πολέμου. ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα. ὅτι καὶ αἱ
πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας
διδόασιν. ἡ γὰρ εὐθύνη, βλάβη τις δικαία ἐστίν. ὅτι μὲν

λη. καὶ λεπτίνης περὶ λακεδαιμονίων, οὐκ ἐᾶν περιειδεῖν τὴν ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην. καὶ κηφισόδοτος, σπουδάζοντος χάρητος εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν ὀλυνθιακὸν πόλεμον, ἠγανάκτει, φάσκων εἰς πνῖγμα τὸν δῆμον ἔχοντα τὰς εὐθύνας πειρᾶσθαι δοῦναι. καὶ παρακαλῶν ποτὲ τοὺς ἀθηναίους εἰς εὔβοιαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη, δεῖν ἐξιέναι τὸ μιλτιάδου ψήφισμα. καὶ ἰφικράτης, σπεισαμένων ἀθηναίων πρὸς ἐπίδαμνον καὶ τὴν παραλίαν, ἠγανάκτει φάσκων αὐτοὺς τοῦ πολέμου τὰ ἐφόδια παρῃρῆσθαι. καὶ πειθόλαος τὴν πάραλον τοῦ μήδου. τὴν δὲ σηστὸν τηλίαν τοῦ πειραιέως. καὶ περικλῆς τὴν ἔγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε, τὴν λίμην τοῦ πειραιέως. καὶ μυροκλῆς, οὐδὲν ἔφη πονηρότερον εἶναι ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν. ἐκεῖνον μὲν γὰρ, ἐπὶ τρίτων τόκων πονηρεύεσθαι. αὐτὸν δὲ ἐπὶ δεκάτων. καὶ τὸ ἀλεξάνδρου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν, ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι. καὶ τὸ πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα σπεύσιππον. τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης, ἐν πεντασυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον. καὶ κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει μύλωνας ποικίλους. ὁ κύων δὲ τὰ καπηλεῖα, τὰ ἀττικὰ φιλίτια. αἰσίων δὲ, ὅτι εἰς σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν. τοῦτο γὰρ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ ὥστε βοῆσαι τὴν ἑλλάδα, καὶ τοῦτο πρὸ ὀμμάτων τρόπον τινὰ, μεταφορά. καὶ ὥσπερ κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας, καὶ ἰσοκράτης

ἐπιδαυρον.

ῥόπαλον τοῦ δήμου

ἀπην- νους. ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότων. ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ
θηκό- τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό. διόπερ ἂν ἀστεῖον φαίνη-
τα ται. ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν καθάπερ εἴρηται πρότερον με-
ταφορὰ διαφέρουσα προθέσει. διὸ ἧττον ἡδὺ, ὅτι μα-
κροτέρως. καὶ οὐ λέγει ὡς τοῦτο ἐκεῖνο. οὐκοῦν οὐδὲ ζη-
τεῖ τοῦτο ἡ ψυχή. ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν καὶ ἐνθυμήμα-
τα, ταῦτα εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν τα-
χεῖαν. διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐ-
δοκιμεῖ. ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ
ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι, οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά
ἐστιν. ἀλλ' ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων, ἡ γνῶσις γίνεται,
καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν. ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διά-
νοια. γίγνεται γὰρ οἷον ἡ μάθησις. ἐκείνως δὲ οὐδέτερον.
κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου τὰ τοιαῦ-
τα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων. κατὰ δὲ τὴν λέ-
ξιν, τῷ μὲν σχήματι ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται. οἷον
καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων τοῖς
αὐτῶν ἰδίοις πόλεμον. ἀντίκειται πόλεμος γὰρ εἰρή-
νη. τοῖς δ' ὀνόμασιν ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν. καὶ ταύτην,
μήτ' ἀλλοτρίαν, χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν. μήτ' ἐπιπό-
λαιον, οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν. ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων
ἐνερ- ποιεῖ ὡς ἤδη ἐνεργοῦντα. ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμε-
γεία να, μᾶλλον, ἢ μέλλοντα. ἔτι δεῖ τριῶν στοχάζεσθαι τού-
δεῖ ἀ- των, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐναργείας. τῶν δὲ με-
ρα τρι ταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ
ῶν κατ' ἀναλογίαν. ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν
ἐνερ- ἀπολουμένην ἐν τῷ πολέμῳ; οὕτως ἠφανίσθη ἐκ
γείας τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέ-

ὁμοίωσις δὲ, ἂν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ ἑκάτερα τῶν κώλων. ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. καὶ ἀρχὴ μὲν ἀεὶ τὰ ὀνόματα, ἡ δὲ τελευτὴ, τὰς ἐσχάτας συλλαβάς. ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτῶσις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. ἐν ἀρχῇ μὲν, τὰ τοιαῦτα, ἀγρὸν ἔλαβεν, ἀγρὸν παρ' αὐτοῦ. δωρητοί τ' ἐπέλοντο παραρρητοί ἀργὸν τ' ἐπέασιν. ἐπὶ τελευτῇ δὲ, οὐκ ᾠήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτὸν αἴτιον γεγονέναι. ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι. πτῶσις δὲ ταυτοῦ, ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦ, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ. ταυτὸ δ' ὄνομα, σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν γράφεις κακῶς. ἀπὸ συλλαβῆς δὲ, τί ἂν ἔπαθες δεινὸν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν. ἔστι δὲ ἅμα πάντ' ἔχειν ταυτὸ, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλευτον. αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται. εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ ἐπίχαρμος ἐποίει. τόκα μὲν ἐν τήνων ἐγὼν ἦν. τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγώ. ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα λεκτέον. ποιεῖν μὲν οὖν ἐστὶ τοῦ εὐφυοῦς ἢ τοῦ γεγυμνασμένου, δεῖξαι, δὲ τῆς μεθόδου ταύτης. εἴπωμεν οὖν, καὶ διαριθμήσωμεν. ἀρχὴ δ' ἔσται ἡμῖν αὕτη. τὸ γὰρ μανθάνειν ῥᾳδίως ἡδὺ φύσει πᾶσιν ἐστὶν, τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι. ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται, ἀγνῶτες. τὰ δὲ κύρια, ἴσμεν. ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα. ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γέ-

τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων. ἀντικειμένη δὲ
ἐν ᾗ ἑκατέρῳ τῷ κώλῳ, ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγ-
κειται, ἢ ταὐτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις. οἷον ἀμ-
φοτέρους δ' ὤνησαν καὶ τοὺς ὑπομείναντας καὶ τοὺς ἀ-
κολουθήσαντας. τοῖς μὲν γὰρ πλείω, τῶν οἴκοι προ-
σεκτήσαντο. τοῖς δ' ἱκανὴν τὴν οἴκοι κατέλιπον.
ἐναντία δὲ ὑπομονὴ ἡ ἀκολουθία, ἱκανῷ πλεῖον. ὥς-
τε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦ-
σαι βουλομένοις. ἡ ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται, καὶ
ἔτι, συμβαίνει πολλάκις ἐν πόλεσι ταύταις. καὶ τοὺς
φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν, εὐ-
θὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον
τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης ἔλαβον. πλεῦσαι μὲν διὰ
τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης. τὸν μὲν
Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας. καὶ φύ-
σει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι. οἱ μὲν
κα- γὰρ αὐτῶν, κακῶς ἀπώλοντο, οἱ δ' αἰσχρῶς ἐσώθησαν.
λῶς καὶ ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι, κοι-
νῇ δὲ πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾶν δουλεύον-
τας, ἢ ἔχειν ζῶντας, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν.
καὶ ὃ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν δικα-
στηρίῳ, οὗτοι δ' ἡμᾶς οἴκοι μὲν ὄντες ἐπώλουν, ἐλ-
ἡμᾶς θόντες δ' ὡς ὑμᾶς ἐώνηνται. ἅπαντα γὰρ ταῦτα
ποιεῖ τὸ εἰρημένον. ἡδεῖα δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι
τὰ ἐναντία γνωριμώτατα. καὶ παράλληλα μᾶλλον
γνώριμα. καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ. ὁ γὰρ ἔλεγχος, συνα-
γωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν. ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦ-
τόν ἐστι. παρίσωσις δέ, ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα. παρο-

μοίωσις

θαι καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὥσπερ τὰ σοφοκλέους ἰαμβεῖα. καλυδὼν μὲν ἥδε γαῖα πελοπίας χθονός. τοὐναντίον γὰρ ἔστιν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου, τὴν καλυδῶνα εἶναι τῆς πελοποννήσου. περίοδος δὲ, ἡ μὲν, ἐν κώλοις, ἡ δ' ἀφελής. ἔστι δὲ ἐν κώλοις μὲν, λέξις ἡ τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὥσπερ καὶ ἡ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ' ὅλη. κῶλον δ' ἐστὶν, τὸ ἕτερον μόριον ταύτης, ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μειούρους εἶναι, μήτε μακράς. τὸ μὲν γὰρ, μικρὸν προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν. ἀνάγκη γὰρ ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω καὶ τὸ μέτρον, οὗ τ' ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρου ἀντισπασθῇ παυσαμένου, οἷον ὁρμὰς προσπταίειν γίνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. τὰ δὲ μακρὰ ἐπὶ τὸ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες πόρρω τοῦ τέρματος, ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπε καὶ μεριπατοῦντας. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ φιον οὖσαι λόγος γίνεται καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον, ὥστε γίνεται, τ' ἔχει ὃ ἔσκωψε δημόκριτος ὁ χῖος εἰς μελανιππίδην ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολάς. οἵ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων. ἡ δὲ μακρὰ ἀναβολὴ, τῷ ποιήσαντι κακίστη. ἁρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον, καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους λέγειν. αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίνεται. προπετῶς οὖν ἄγει τὸν ἀκροατήν. τῆς δὲ ἐν κώλῳ λέξεως, ἡ μὲν, διῃρημένη ἐστίν. ἡ δὲ, ἀντικειμένη. διῃρημένη μὲν, οἷον ἐθαύμασα πολλάκις τῶν τὰς πανηγύρεις ἀγόντων, καὶ

λὴν εἶναι τὴν τελευτήν. μὴ διὰ τὸν γράφοντα, μη-
δὲ διὰ τὴν παραγραφήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν.
ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν καὶ μὴ
ῥυθμοί ἄρρυθμον, καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμόν. καὶ
πῶς ἔχοντες, εἴρηται. τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι
ἢ ἐρομένην, καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς
διθυράμβοις ἀναβολαί, ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁ-
μοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις. ἡ
μὲν οὖν ἐρομένη λέξις, ἡ ἀρχαία ἐστίν, ἡροδότου θου-
ἢ δ' ἱ- ρίου ἥδε ἐστὶν ἀπόδειξις, ταύτῃ γὰρ πρότερον μὲν ἅ-
στορί- παντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶνται, λέγω δὲ ἐρομέ-
ας ἀ- νην, ἣ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτήν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα
πόδει- λεγόμενον τελειωθείη. ἔστι δὲ ἀηδές, διὰ τὸ ἄπειρον τὸ
ξις γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾶν. διόπερ καὶ
οἱ δρομεῖς ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύον-
πόρρω ται. προορῶντες γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρό-
ὄντες τερον. ἡ μὲν οὖν ἐρομένη τῆς λέξεως, ἐστὶν ἥδε. κατε-
γὰρ τοῦ στραμμένη δέ, ἡ ἐν περιόδοις. λέγω δὲ περίοδον, λέ-
τέλους. ξιν ἔχουσαν ἀρχήν, καὶ τελευτὴν καθ' αὑτήν, καὶ μέ-
λέξις γεθος εὐσύνοπτον, ἡδεῖα δ' ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής. ἡ-
ἡδεῖ. δεῖα μέν, διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ. καὶ
ὅτι ἀεί τι ἔχειν οἴεται ὁ ἀκροατής, τῷ ἀεὶ πεπεράν-
θαί τι αὑτῷ. τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδ' ἀνύειν,
ἀηδές. εὐμαθὴς δὲ ὅτι εὐμνημόνευτος. τοῦτο δέ, ὅτι ἀ-
ριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνη-
μονευτότατον. διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημο-
νεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην. ἀριθμὸν γὰρ ἔχει ᾧ με-
τρεῖται. δεῖ δὲ τῇ περιόδῳ καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶ-

τμητά. διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή. ποίημα γὰρ ἔσται. ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς, τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν μέχρι του ᾖ. τῶν δὲ ῥυθμῶν. ὁ μὲν, ἡρῷος σεμνὸς, καὶ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος. ὁ δ' ἴαμβος, αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν. διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνοτέραν γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος, κορδακικώτερος. δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα. ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. λείπεται δὲ παιὰν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ὡς ἐν ἀπορρήτῳ ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι. οὐκ εἶχον δὲ λέγειν τίς ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιὰν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων. τρία δὲ πρὸς δύ' ἐστίν. ἐκείνων δὲ ὁ μὲν ἓν πρὸς ἕν. ὁ δὲ, δύο πρὸς ἕν. ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος, οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διά τε τὰ εἰρημένα, ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί. ὁ δὲ παιὰν, ληπτέος. ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν, ὥστε μάλιστα λανθάνειν. νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι. δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευτὴν τῆς ἀρχῆς. ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις. ὧν τὸ μὲν, ἀρχῇ ἁρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται. οὗτος δ' ἐστὶν. οὗ ἄρχει μὲν ἡ μακρὰ, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι. δαλογενὲς εἴτε λύκιε καὶ χρυσεοκόμα ἕκατε παῖ διός. ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς, ἡ δὲ μακρὰ τελευταία. μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ. οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ. ἡ γὰρ βραχεῖα διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι, ποιεῖ κολοβόν. ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι, καὶ δῆ-

εἶτα λύκιε ἑκάεργε

τα. ἐπὶ τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρήσασθαι. οὕ-
τω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής. λέγω δὲ οἷον ἐὰν τὰ
ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ
καὶ τοῖς ἁρμόττουσι. εἰ δὲ μὴ φανερὸν γίγνεται ἕ-
καστον ὅ ἐστιν. ἐὰν δὲ τὸ δὲ μὲν, τὸ δὲ μὴ λανθάνει
ποιῶν τὸ αὐτό. ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ
σκληρὰ μαλακῶς λέγηται. ἀπίθανον γίγνεται, τὰ
δὲ ὀνόματα τὰ ἐπίθετα καὶ διπλᾶ, πλείω, καὶ τὰ
ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς. συγγνώ-
μη γὰρ ὀργιζομένῳ κακὸν φάναι οὐρανόμηκες ἢ πε-
λώριον εἰπεῖν. καὶ ὅταν ἤδη ἔχῃ τοὺς ἀκροατὰς καὶ
ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι, ἢ ἐπαίνοις, ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ, ἢ
φιλίᾳ. οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐ-
καὶ μνή- πὶ τέλει, φήμη δὲ καὶ γνώμη καὶ οἵτινες ἔτλησαν.
μη φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες, ὥσ-
τε καὶ ἀποδέχονται, δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες. διὸ
καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν. ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. ἢ δὴ
οὕτω δεῖ ἢ μετ' εἰρωνείας ὥσπερ Γοργίας ἐποίει, καὶ
τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ. Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μή-
τε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄρρυθμον. τὸ μὲν γὰρ, ἀπί-
θανον. πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι. προ-
σέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ πότε πάλιν ἥξει, ὥσπερ
οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία, τὸ,
b τίνα αἱρεῖται ἐπίφορον ὁ ἀπελευθερούμενος τὸν
Κλέωνα. τὸ δὲ ἄρρυθμον, ἀπέραντον. δεῖ δὲ πεπεράν-
θαι μὲν, μὴ μέτρῳ δέ. ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄ-
πειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα. ὁ δὲ τοῦ σχήμα-
τος τῆς λέξεως ἀριθμὸς, ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα

τι ἐπὶ τῷ κόσμος. εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται οἷον ποιεῖ κλεοφῶν. ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε καὶ εἴπειεν ἂν πότνια συκή. παθητικὴ δέ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου ἡ λέξις. ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρά, δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβουμένως λέγειν. ἐὰν δὲ ἐπαινετά, ἀγαμένως, ἐὰν δὲ ἐλεεινά, ταπεινῶς, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως. πιθανοῖ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ οἰκεία λέξις, παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν ὥστ' οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει. ὡς ὁ λέγων τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν. καὶ συνομοιοπαθεῖ ἀεὶ ὁ ἀκούων τῷ παθητικῷ λέγοντι, κἂν μηθὲν λέγῃ. διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει. λέγω δὲ γένος μὲν, καθ' ἡλικίαν. οἷον παῖς ἢ ἀνήρ. ἢ γέρων. καὶ γυνὴ, ἢ ἀνήρ. καὶ λάκων ἢ θετταλός. ἕξεις δὲ, καθ' ἃς ποιός τις τῷ βίῳ. οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες. ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος. οὐ γὰρ ταὐτὰ, οὐδ' ὡσαύτως ἀγροῖκος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειεν. πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταὶ, καὶ ᾧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι. τίς δ' οὐκ οἶδεν; ἅπαντες ἴσασιν. ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ οὗπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. τὸ δ' εὐκαίρως ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι, κοινὸν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐστιν. ἄκος δ' ἐπὶ πάσης ὑπερβολῆς, τὸ θρυλλούμενον. δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν. δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι. ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε ὃ ποιεῖ τὸν λέγοντα.

Εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τὸ λό-
γῳ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος, οἷον, μὴ κύκλον, ἀλλ' ἐπίπε-
δον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀν-
τὶ τοῦ λόγου ὄνομα. καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπὲς, ἐὰν μὲν
ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρὸν, τοὔνομα λέγειν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ
ὀνόματι, τὸν λόγον. καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπι-
θέτοις εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν. καὶ τὸ πολλὰ ποιεῖν,
ὅπερ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν, ἑνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως
δέλτου λέγουσι λιμένας εἰς ἀχαϊκοὺς, καὶ δελτούμεναι δὲ
μέν. αἵδε πολύθυροι διαπτυχαί. καὶ τὸ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἑ-
κατέρῳ ἑκάτερον, τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας. ἐὰν
δὲ συντόμως, τὸ ἐναντίον τῆς ἡμετέρας γυναικὸς, καὶ
μετὰ συνδέσμου λέγειν. ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συν-
δέσμου, μὴ ἀσύνδετα δὲ, οἷον πορευθεὶς καὶ διαλε-
χθεὶς, πορευθεὶς διελέχθην. καὶ τὸ ἀντιμάχου χρή-
σιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, οἷον ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τῷ
τευμησσοῦ. ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος. αὔξεται
γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ
κακῶν. ὅπως οὐκ ἔχει, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. ὅθεν
καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι. τὸ ἄχορδον καὶ
τὸ ἄλυρον μέλος. ἐκ τῶν στερήσεων γὰρ ἐπιφέρου-
σιν. εὐδοκιμεῖ δὲ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λε-
γόμενον, ταῖς ἀνάλογον. οἷον, τὸ φάναι τὴν σάλ-
πιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον. τὸ δὲ πρέπον ἕξει
ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ ἠθικὴ, καὶ τοῖς ὑπο-
κειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν,
ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκαβδάλως λέγηται. μή-
τε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μήτ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόμα-

φίβολα συμπαρανδύουσι. κροῖσος ἅλυν διαβὰς, με-
γάλην ἀρχὴν καταλύσει, καὶ διὰ τὸ ὅλως εἶναι ἀ-
μάρτημα ἔλαττον, διὰ τῶν λοξῶν τοῦ πράγματος τ̃ γε-
λέγουσιν οἱ μάντεις. τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτια- νῶν
σμοῖς, ἄρτια ἢ περιττὰ εἰπὼν μᾶλλον, ἢ τὸ πόσα ἔχει,
καὶ τὸ ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε. διὸ οἱ χρησμολόγοι, οὐ προ-
σορίζονται πότε. ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια. ὥστ' ἂν
μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, φευκτέον. τέταρτον, ὡς πρω-
ταγόρας, τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει, ἄρρενα, καὶ
θήλεα, καὶ σκεύη. δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα
ὀρθῶς. ἡ δ' ἐλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα, ᾤχετο. πέμπτον,
ἐν τῷ τὰ πολλὰ καὶ ὀλίγα, καὶ ἓν ὀρθῶς ὀνομάζειν.
οἱ δ' ἐλθόντες, ἔτυπτόν με. ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον
εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον. ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ, ὅπερ
οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν. οὐδ' ἃ μὴ ῥᾴδιον
διαστίξαι, ὥσπερ τὰ ἡρακλείτου. τὰ γὰρ ἡρακλείτου
διαστίξαι, ἔργον. διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι ποτέρῳ πρό-
σκειται, τῷ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον, οἷον ἐν τῇ ἀρ-
χῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος. φησὶ γὰρ, τοῦ λόγου τοῦ
ὄντος ἀεὶ, ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται. ἄδηλον γὰρ δέον
τὸ ἀεὶ πρὸς ὁ ποτέρῳ διαστίξαι. ἔτι δὲ ποιεῖ σολοικί- τος ἀεὶ
ζειν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνὺς ἀμφοῖν ὃ
ἁρμόττει. οἷον ἢ ψόφον, ἢ χρῶμα. τὸ μὲν ἰδὼν, οὐ κοι-
νόν. τὸ δ' αἰσθόμενος, κοινόν. ἀσαφῆ δὲ, καὶ ἂν μὴ
προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν.
οἷον, ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε, καὶ τάδε,
καὶ ὧδε πορεύεσθαι. ἀλλὰ μὴ ἔμελλον γὰρ διαλε-
χθεὶς πορεύεσθαι, εἶτα τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε ἐγένετο.

φορὰς ἔξεστι λέγειν. ὥστε ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν ὡς μεταφοραὶ, λεχθεῖσαι, δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ἀνταποδιδόναι καὶ ἐπὶ θάτερα, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν οἷον, εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττειν λέγεσθαι φιάλην ἄρεος. ὁ μὲν οὖν λόγος, συντίθεται ἐκ τούτων. ἔστι δ᾽ ἀρχὴ τῆς λέξεως, τὸ ἑλληνίζειν. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν, ἐν πέντε. πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῶ τις ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν. ὥσπερ ὁ μὲν, καὶ ὁ ἐγὼ μὲν, ἀπαιτεῖ τὸν δὲ, καὶ τὸν ὁ δέ. δεῖ δὲ ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν, μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου. ὀλιγαχοῦ γὰρ ἁρμόττει. ἐγὼ δ᾽ ἐπεί μοι εἶπεν. ἦλθε γὰρ κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν, ἐπορευόμην παραλαβὼν αὐτούς. ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου, προεμβέβληνται σύνδεσμοι. ἂν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γίνεται τοῦ ἐπορευόμην, ἀσαφές. ἓν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις, δεύτερον δὲ, τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. τρίτον μὴ ἀμφιβόλοις. ταῦτα δὲ ἂν μὴ τὰ ἐναντία προαιρῆται. ὅπερ ποιοῦσιν. ὅταν μηδὲν μὲν ἔχωσι λέγειν προσποιῶνται δέ τι λέγειν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα. οἷον ἐμπεδοκλῆς. φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὂν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν, ὅταν λέγωσιν ἀμ-

φω ἀνδρείους εἶναι προσηγόρευσε μετενεγκὼν λέον-
τα τὸν ἀχιλλέα. χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ. ὀλιγά-
κις δέ, ποιητικὸν γάρ. οἰστέαι δέ, ὥσπερ αἱ μεταφοραί.
μεταφοραὶ γάρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. εἰσὶ δ' εἰ-
κόνες. οἷον, ἣν ἀνδροτίων εἰς ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἡ ἀν-
ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις. ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτον- δροτί-
τα δάκνει, καὶ ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν, εἶναι ωνος
χαλεπόν. καὶ ὡς θεοδάμας εἴκαζεν ἀρχίδαμον εὐ-
ξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ, ἐκ τοῦ ἀνάλογον.
ἔσται γὰρ καὶ ὁ εὔξενος ἀρχίδαμος γεωμετρικός. καὶ τὸ
ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τοῦ πλάτωνος. ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶ-
τας σκυλεύοντες, ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λί-
θους δάκνει τῶν βαλόντων οὐχ ἁπτόμενα. καὶ ὡς ὁ
δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ ἰσχυ-
ρῷ μὲν ὑποκώφῳ δέ. καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν,
ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις. οἱ μὲν γὰρ εὐπαν- ἀπαν-
θήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα, οὐχ ὅμοια φαίνεται. καὶ θήσαν-
ἡ περικλέους εἰς σαμίους, ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παι- τες.
δίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μὲν, κλαίοντα δέ. καὶ εἰς
βοιωτοὺς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις. τούς τε γὰρ πρίνους
ὑφ' αὐτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς βοιωτοὺς πρὸς ἀλ-
λήλους μαχομένους. καὶ ὁ δημοσθένης τὸν δῆμον, ὅ-
τι ὅμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι. καὶ ὡς ὁ
δημοκράτης εἴκασε τοὺς ῥήτορας, ταῖς τίτθαις, αἳ
τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, τῷ σιάλῳ τὰ παιδία
παραλείφουσι. καὶ ὡς ἀντισθένης κηφισόδοτον τὸν λε- κλέ-
πτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραί- πτην.
νει. πάσας γὰρ ταύτας καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μετα-

πεία τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὴν ἀδολεσχίαν, ὅταν γὰρ γινώσκοντι ἐπεμβάλλῃ, διαλύει τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν. οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ ὁ λόγος δυσσύνθετος, οἷον τὸ χρονοτριβεῖν. ἀλλ' ἂν πολὺ, πάντως ποιητικόν. διὸ χρησιμώτατον ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς. οὗτοι γὰρ, ψοφώδεις. αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἐποποιοῖς. σεμνὸν γὰρ, καὶ αὔθαδες. μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις. τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται ὥσπερ εἴρηται. καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίνεται. εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς. αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον, χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς. αἱ δὲ, διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν. ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόρρωθεν. οἷον γοργίας χλωρὰ, καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα. σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας. ποιητικὸν γὰρ ἄγαν. καὶ ὡς ἀλκιδάμας τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτείχισμα τῶν νόμων, καὶ τὴν ὀδύσσειαν, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον, ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων. ἅπαντα γὰρ ταῦτα, ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. τὸ δὲ γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν. εἶπε γὰρ αἰσχρόν γε ὦ φιλομήλα. ὄρνιθι μὲν γὰρ εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν. παρθένῳ δὲ αἰσχρόν. εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν εἰπὼν ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ ὃ ἔστιν. ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά. διαφέρει γὰρ μικρόν. ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν ἀχιλλέα, ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, εἰκών ἐστιν, ὅτι δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά. διὰ γὰρ τὸ ἀμ

κόφρων Ξέρξην, τὸν πελώριον ἄνδρα, καὶ σκίρων σίνις ὁ ἀνήρ, καὶ Ἀλκιδάμας ἄθυρμα τῇ ποιήσει, καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν, καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον. τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι. ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν. ἐν δὲ λόγῳ, τὰ μὲν ἀπρεπέστερα. τὰ δὲ ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ ποιεῖ, φανερὸν ὅτι ποίησίς ἐστιν. ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῇ, ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθός, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν. ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου. ἐπεὶ μεῖζον ποιεῖ κακόν, τοῦ εἰκῆ λέγειν. ἡ μὲν γὰρ, οὐκ ἔχει τὸ εὖ. ἡ δὲ τὸ κακῶς. διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται. οὐ γὰρ ἡδύσμασι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσμασι τοῖς ἐπιθέτοις, οὕτω πυκνοῖς, καὶ μείζοσι, καὶ ἐπιδήλοις. οἷον, οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα. καὶ οὐκ εἰς Ἴσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν Ἰσθμίων πανήγυριν. καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους. καὶ οὐ δρομαίᾳ, ἀλλὰ δρόμῳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ. καὶ οὐχὶ μουσεῖον; ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον. καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς, καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου χάριτος δημιουργός, καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς. καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψε. καὶ οὐ τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην. καὶ τίμιον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν. τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν, καὶ ἐπίθετον. ὥστε ποίημα γίνεται, καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. διὸ ποιητικῶς λέγοντες, τῇ ἀπρε-

μει, ἢ τῇ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. διαφέρει δ' εἰπεῖν οἷον, ῥοδοδάκτυλος ἠὼς μᾶλλον, ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον, ἐρυθροδάκτυλος. καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις. ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου, ἢ αἰσχροῦ. οἷον, ὁ μητροφόντης. ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος. οἷον, ὁ πατρὸς ἀμύντωρ. καὶ ὁ σιμωνίδης. ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν. ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν. ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε. χαίρετε ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων, καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. ἔτι τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι. ἔστι δὲ ὁ ὑποκορισμὸς, ὃς ἔλαττον ποιεῖ, καὶ τὸ κακὸν, καὶ τὸ ἀγαθόν. ὥσπερ καὶ ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσοῦ χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου, ἱματιδάριον. ἀντὶ δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον, καὶ νοσημάτιον, εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον, τὰ δὲ ψυχρὰ, ἐν τέτταρσι γίνονται κατὰ τὴν λέξιν, ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν. οἷον, λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς. καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον, καὶ ὡς γοργίας ὠνόμαζε πτωχόμουσος κόλαξ ἐπιορκήσαντας, καὶ κατευορκήσαντας. καὶ ὡς ἀλκιδάμας, μένους μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γινομένην, καὶ τελεσφόρον ᾠήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι. καὶ τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησε, καὶ κυανόχρων, τὸ τῆς θεττάλου ἔδαφος. πάντα γὰρ ταῦτα, ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλασιν φαίνεται. μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία, μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις. οἷον, λυ-

τὸ τῆς θαλάσσης

προβὰς ἐς μυσίαν, ἀπρεπὲς, ὅτι τὸ ἀνάσσειν μεῖζον ἢ κατ' ἀξίαν. οὐ κέκλεπται οὖν. ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία, ἐὰν μὴ ᾖ ἡδείας σημεῖα φωνῆς. οἷον, διονύσιος προσαγορεύει ὁ χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις, κραυγὴν καλλιόπης τὴν ποίησιν, ὅτι ἄμφω φωναί. φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ, ταῖς ἀσήμοις φωναῖς. ἔτι δὲ, οὐ πόρρωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν, καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν. τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν, δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές. οἷον, ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι, ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα. ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις· κόλλησιν τοίνυν εἶπε, τὴν τῆς σικύας προσβολὴν, καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων, ἔστι μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς. αἱ μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται. ὥστε δῆλον. ὅτι εὖ μετενήνεκται, καὶ ἀπὸ καλῶν. κάλλος δὲ ὀνόματος, τὸ μὲν, ὥσπερ λυκίμνιος λέγει ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ συμαινομένῳ. καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως. ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον. οὐ γὰρ ὡς ἔφη βρύσων οὐθένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ συμαίνει τόδε, ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν, τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος. ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον, τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. ἔτι οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε, καὶ τόδε. ὥστε καὶ οὕτως, ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἴσχιον θετέον. ἄμφω μὲν γὰρ, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν. ἀλλ' οὐχ ᾗ καλὸν, ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρὸν, ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον. τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον ἀπὸ καλῶν ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνά-

ἁμαρτάνειν

ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραὶ, εἴρηνται, καθάπερ ἐλέγομεν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. τοσοῦτον δ' ἐν λόγοις δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσον ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. καὶ τὸ σαφὲς καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ξενικὸν, ἔχοι μάλιστα ἡ μεταφορά. καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου. δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς, ἁρμοττούσας λέγειν. τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογου. εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὲς φανεῖται, διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι, ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ φοινικὶς; οὕτω γέροντι τί. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθὴς, καὶ ἐάν τε κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τῶν βελτιόνων τῶν ἐν τῷ γένει φέρειν τὴν μεταφορὰν, ἐάν τε ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων. λέγω δ' οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει; τὸ φάναι τὸν μὲν πτωχεύοντα εὔχεσθαι; τὸν δ' εὐχόμενον, πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις; τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν. ὡς καὶ ἰφικράτης καλλίαν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον. ὁ δὲ, ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι. οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον. ἄμφω γὰρ περὶ θεόν. ἀλλὰ τὸ μὲν, τίμιον. τὸ δὲ, ἄτιμον. καὶ οἱ μὲν διονυσιοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὑτοὺς τεχνίτας καλοῦσι. ταῦτα δ' ἄμφω μεταφορά. ἡ μὲν, ῥυπαινόντων. ἡ δὲ, τοὐναντίον. καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ, αὐτοὶ δὲ αὑτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν. διὸ ἔξεστι λέγειν τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἁμαρτάνειν, τὸν δ' ἁμαρτάνοντα, ἀδικῆσαι, καὶ τὸν κλέψαντα, καὶ λαβεῖν, καὶ πορθῆσαι. τὸ δὲ ὡς ὁ τήλεφος εὐριπίδου φησὶ κώπας ἀνάσσειν, καὶ ἀ-

συστελλόμενον, καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον. διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως. τοῦτο γὰρ πιθανόν. ἐκεῖνο δὲ, τοὐναντίον. ὥσπερ γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους, καὶ οἷον ἡ θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν. ἡ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι, αἱ δ' ἀλλότριαι. κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ. ὅπερ εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. ὄντων δ' ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως. τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις, καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον. ὅπου δὲ, ὕστερον ἐροῦμεν, τό τε διότι εἴρηται. ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν. σημεῖον δ' ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται. πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις. ὥστε δῆλον ὡς ἐὰν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τὸ ξενικὸν, καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνιεῖ. αὕτη δ' ἦν ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή. τῶν δ' ὀνομάτων, τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμαι. παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ. τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι. λέγω δὲ κύριά τε, καὶ συνώνυμα, οἷον τὸ πορεύεσθαί τε, καὶ τὸ βαδίζειν. ταῦτα γὰρ ἀμφότερα, καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ

τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων. οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφήκασιν, ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν. οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμουν καὶ ἔτι καὶ νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες ἀφήκασι. διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἳ αὐτοὶ οὐκ ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν ἀκριβολογητέον ἡμῖν. ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν. περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. ἔστω οὖν ἐκεῖνά τε θεωρημένα. καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ εἶναι. σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. καὶ μήτε ταπεινὴν μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν. ἡ γὰρ ποιητικὴ, ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ' οὐ πρέπουσα τῷ λόγῳ. τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια. μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι, ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν, ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον, θαυμαστὴ γὰρ τῶν ἀπόντων ἐστίν. ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν ἐστιν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων, πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ, πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἃ καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος. ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις, πολλῷ ἐλάττοσιν. ἡ γὰρ ὑπόθεσις, ἐλάττων. ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα εἰ δοῦλος καλλιεποιεῖτο ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον ἢ περὶ λίαν μικρῶν. ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις, ἐπὶ

συστελλόμενον

καιον γὰρ αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασι, ὥστε τἆλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι, περίεργα ἐστίν. ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν. τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ. διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι ὡδὶ εἰπεῖν. οὐ μέντοι τοσοῦτον, ἀλλ' ἅπαντα φαντασία ταυτά ἐστι καὶ πρὸς τὴν ἀκροατήν. διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει. ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταυτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ. ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινές, οἷον θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις. καὶ ἐστὶ φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι καὶ ἀτεχνότερον, περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν. οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν οἱ ποιηταί. τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν. ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικωτάτη τῶν μορίων ἡμῖν. διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἥτε ῥαψῳδία, καὶ ἡ ὑποκριτική, καὶ ἄλλαι γε. ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις. οἷον ἡ γοργίου. καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων, τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου, καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί. δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον, οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες, ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον. ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν

γειν. ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα, ὡς δεῖ εἰπεῖν. καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν. δεύτερον δὲ, τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι. τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν. καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν. ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν. ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήιος. ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος. οἷον πότε μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ καὶ μέσῃ. καὶ πῶς τοῖς τόνοις. οἷον ὀξείᾳ καὶ βαρείᾳ καὶ μέσῃ, καὶ ῥυθμοῖς τισι πρὸς ἕκαστον. τρία γάρ ἐστι περὶ ὧν σκοποῦσι. ταῦτα δ' ἐστὶ, μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι. καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταὶ, οὕτω δηλονότι καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν: ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε, καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον. ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ τὴν ῥητορικὴν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντες, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον. ἐπεὶ τό γε δίκαιοι μηδὲν πλέω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μήτε λυπεῖν, μήτ' εὐφραίνειν. δί-

ἀντικείμενον. οἷον εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν, οὗτος, ὅτι οὐ γέγονεν. εἰ δὲ ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος, ὅτι γέγονεν. ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη διαφορά. τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι. ὅτι γὰρ οὐκ ἔστιν, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν. ἡ δ᾽ ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα. ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τὸ εἰπεῖν δόξαν τινὰ, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελόγισται, ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν. ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων καὶ γνωμῶν καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα. λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως.

ΒΙΒΛΙΟΝ γ΄.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ἐπειδὴ δὲ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον. ἓν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται. δεύτερον δὲ περὶ τὴν λέξιν. τρίτον δὲ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου. περὶ μὲν τῶν πίστεων, εἴρηται καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν ἐστὶ, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διατὶ τοσαῦτα μόνα. ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῷ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες. εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, πόθεν δεῖ πορίζεσθαι. ἔστι γὰρ τὰ μὲν, εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων. τὰ δὲ, τόποι. περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν. οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέ-

χῶς ἢ τῷ χρόνῳ, ἢ τοῖς πράγμασι. κυριώτατον δέ,
εἰ ἀμφοῖν. εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτω, τοῦτ᾽ ἐστὶν εἰκὸς
μᾶλλον. λύεται δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ διὰ σημείου
ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂν ᾖ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέ-
χθη ἐν τοῖς πρώτοις. ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν ση-
μεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. πρὸς δὲ τὰ
παραπαραδείγματα, ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα. ἐάν τε
δειγ γὰρ ἔχωμέν τι, οὐχ οὕτω λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖ-
ματώ ον καὶ εἰ τὰ πλείω ἢ πλεονάκις ἄλλως. ἐὰν δὲ καὶ τὰ
δη πλείω καὶ τὰ πλεονάκις οὕτω, μαχητέον, ἢ ὅτι τὸ
παρὸν οὐχ ὅμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως, ἢ διαφοράν γέ τινα
ἔχει. τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήμα-
τα, κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον, οὐκ ἔσται λῦσαι. δῆλον δὲ
καὶ τοῦθ᾽ ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν, λείπεται δ᾽ ὡς οὐχ
ὑπάρχει τὸ λεγόμενον δεικνύναι. εἰ δὲ φανερὸν καὶ ὅτι
ὑπάρχει καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη γίνεται τοῦτο.
πάντα γὰρ γίνεται ἀπόδειξις ἤδη φανερά. τὸ δ᾽ αὔξειν
καὶ μειοῦν, οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον. τὸ γὰρ αὐτὸ
λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον, ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος, εἰς
ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει. τὸ δ᾽ αὔξειν καὶ μει-
οῦν, ἐστὶν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα, ἢ μι-
κρόν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον, ἢ ἄ-
δικον καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. ταῦτα δ᾽ ἐστὶ πάντα, περὶ
ἃ οἱ συλλογισμοὶ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, ὥστ᾽ εἰ μὴ δὲ τού-
των ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ
τὸ μειοῦν. οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματα εἶδός τι ἐστὶν
ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν. δῆλον γὰρ ὅτι λύει μὲν,
ἢ ὁ δείξας, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκών. ἀνταποδείκνυσι δὲ τὸ

γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ. ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεσσάρων. τὰ δὲ τέσσαρα ταῦτά ἐστιν, εἰκός. παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον. ἔστι δὲ τὰ μὲν, ἐκ τῶν ὡς ἐπιτοπολὺ, ἢ ὄντων, ἢ δοκούντων συνηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων, τὰ δὲ δι' ἐπαγωγῆς, διὰ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς, ἢ πλειόνων. ὅταν λαβὼν τὸ καθόλου, εἶτα συλλογίσηται τὸ κατὰ μέρος διὰ παραδείγματος. τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου, καὶ ὄντος τεκμηρίου, τὰ δὲ, διὰ τοῦ καθόλου, ἢ ἐν μέρει ὄντος, ἐάν τι ὂν, ἐάν τε μὴ διὰ σημείων, τὸ δὲ εἰκὸς, οὐ τὸ ἀεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπιτοπολύ. φανερὸν ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων, ἀεί ἐστι λύειν, φέροντα ἔνστασιν. ἡ δὲ λύσις φαινομένη, ἀλλ' οὐκ ἀληθὴς ἀεί. οὐ γὰρ ὅτι οὐκ εἰκὸς ἐστι λύει ὁ ἐνιστάμενος, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. διὸ καὶ ἀεί ἐστι πλεονεκτεῖν, ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν. ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν, δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν. ἔστι δὲ οὐ ταυτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπιτοπολύ. οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον εὐθὺς ὁ κριτὴς, οἴεται ἂν οὕτω ἐλύ- ἀναγ
θη, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι, ἢ οὐκ αὐτῷ κριτέον παραλογιζό- καίων.
μενος, ὥσπερ ἐλέγομεν. οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων ὁ δὲ
δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων. κριτὴς
τὸ γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν, οὐχ ἱκανὸν ἂν λύσῃ, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός. τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπιτοπολύ. ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην δι-

οὖν ἀμφότερα εἰκότα. ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰκός. τὸ δὲ, οὐχ ἁπλῶς. ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται, καὶ τὸ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ' ἐστί. καὶ ἐντεῦθεν δὲ, δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ πρωταγόρου ἐπάγγελμα. ψεῦδός τε γάρ ἐστι καὶ οὐκ ἀληθές. ἀλλὰ φαινόμενον εἰκὸς, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ. καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται. περὶ δὲ λύσεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. ἔστι δὲ λύειν, ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται

εἰπεῖν ποιεῖν. οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ, ἐκ τῶν ἐνδόξων. δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. αἱ δ' ἐνστάσεις, φέρονται καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς τετραχῶς. ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ, ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ, ἐκ τῶν κεκριμένων. λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μὲν, οἷον εἰ περὶ ἔρωτος εἴη τὸ ἐνθύμημα ὡς σπουδαῖος, ἡ ἔνστασις διχῶς. ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρὸν, ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο κάλλιστος, ἢ καύνιος ἔρως, εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. ἀπὸ δὲ τοῦ ἐναντίου, ἔνστασις φέρεται. οἷον εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν ὅτι ἀγαθὸς ἀνὴρ, πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ. ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς κακῶς. ἀπὸ δὲ τῶν ὁμοίων. εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα, ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες ἀεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πεπονθότες ἀεὶ φιλοῦσιν. αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν, οἷον εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν, ὅτι μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν. ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν. ἔνστασις οὔκουν ὁ πιττακὸς αἰνετός. οὐ

ὁ δημάδης τὴν δημοσθένους πολιτείαν, πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν. μετ' ἐκείνην γὰρ, συνέβη ὁ πόλεμος. ἄλλος. παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς, οἷον ὅτι δικαίως ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν ἑλένην. αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός. οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ, μέχρι τούτου κύριος. ἢ εἴ τις φαίη τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους, ὕβριν εἶναι. οὐ μὴ ὕ- γὰρ πάντως, ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός. ἀλλὰ οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς, ὅτι ἔστι τὸ μὴ ὄν. ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὄν, μὴ ὄν. καὶ ὅτι ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον. ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστὶ φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ μὴ ἁπλῶς εἰκὸς, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δὲ τοῦτο, οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ ἀγάθων λέγει. τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα. γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκὸς ὥστ' εἰκὸς, καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῦτο ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς, εἰκὸς ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν, τὸ κατά τι καὶ πρός τι, καὶ πῇ οὐ προστιθέμενα ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δὲ τούτου τοῦ τόπου, ἡ κόρακος τέχνη συγκειμένη. ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ οἷον ἀσθενὴς ὢν, αἰκίας φεύγει. οὐ γὰρ εἰκός. κἂν ἔνοχος ὢν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὢν, οὐ γὰρ εἰκὸς, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν. ὁμοίως δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ. φαίνεται μὲν

ρῶν ὀργίζηται. οὔπω ἐστὶν ἐνθύμημα. παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς ὅτι ἐποίησεν ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. ἄλλος τὸ ἐκ σημείου. ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο, οἷον εἴ τις λέγοι, ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες. ὁ γὰρ ἁρμοδίου, καὶ ἀριστογείτονος ἔρως, κατέλυσε τὸν τύραννον ἵππαρχον. ἢ εἴ τις λέγοι. ὅτι κλέπτης διονύσιος. πονηρὸς γάρ. ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο. οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης, ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρός. ἄλλος. διὰ τὸ συμβεβηκός. οἷον ὃ λέγει πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς. ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς. ἢ εἴ τις φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιώτατον. διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς ἀχαιοῖς ἐν τενέδῳ. ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε. συνέβη δὲ τοῦτο, ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. ἄλλος. τὸ παρὰ ἑπόμενον, οἷον ἐν τῷ ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος. ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὁμιλίαν, ἐν τῇ ἴδῃ διέτριβε καθ' ἑαυτόν. ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν. καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχὸς ὁ τοιοῦτός ἐστιν. ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται. καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν ὅπου ἂν θέλωσιν. ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξειεν ἂν εὐδαιμονεῖν. διαφέρει δὲ τῷ πῶς. διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. ἄλλος. παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον. οἷον τῷ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι. τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσιν. καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις. οἷον ὡς

ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι

ποιοι. ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι καὶ ἀτιμώτατόν ἐστιν. ὥς
τε τὸ τινὰ δῆλον ὅτι τίμιον, καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν κύ-
ον ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν. μόνος γὰρ καλεῖται
κοινὸς ἑρμῆς. καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότα-
τον. ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου
εἰσὶν ἄξιοι. τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἁπλῶς λέγεται.
ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκεί-
μενον διαιροῦντα. ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν
ταὐτὸν πολλάκις, ὁ πότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ
ποιεῖν. ἔστι δὲ τοῦτο, εὐθυδήμου λόγος, οἷον τὸ εἰδέναι, ὅ-
τι τριήρεις ἐν πειραιεῖ ἐστίν. ἕκαστος γὰρ οἶδε. καὶ τὸν
τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε. τὸ γὰρ ἔπος
τὸ αὐτό ἐστι. καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ
ἓν φᾶναι ὑγιεινὸν εἶναι. ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγα-
θὰ, ἓν κακόν ἐστιν. οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν. ὧδε δὲ
δεικτικόν ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν, δύο κακά. ὅ-
λος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. πάλιν τὸ πολυκρά-
τους εἰς θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέ-
λυσε. συντίθησι γάρ. ἢ τὸ ἐν τῷ ὀρέστῃ τῷ θεοδέκτου. ἐκ
διαιρέσεως γάρ ἐστιν. δίκαιόν ἐστιν εἴ τις ἂν κτείνῃ πό-
σιν, ἀποθνήσκειν ταύτην. καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν
υἱόν. οὐκοῦν, καὶ ταῦτα πέπρακται, συντεθέντα γὰρ
ἴσως, οὐκέτι δίκαιον. εἴη δ᾽ ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν.
ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὑπό τινος. ἄλλος δὲ τόπος τὸ
δεινώσει κατασκευάζειν ἢ ἀνασκευάζειν. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν
ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα.
ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν
αἰτίαν ἔχων αὔξῃ. ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγο-

κῶν καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν συλλογισμῶν, θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα ὅσα ἀρχόμενοι προορῶσι, μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι. ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι, καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν, ὥστ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν. ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται τὸ μὲν εἶναι συλλογισμόν, τὸ δὲ μὴ εἶναι μέν, φαίνεσθαι δέ, ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα, τὸ μὲν, εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δέ, μὴ εἶναι, φαίνεσθαι δέ, ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις. τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων. εἷς μὲν, ὁ παρὰ τὴν λέξιν. καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν. οὐκ ἔστι τὸ, καὶ τὸ, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό. ἐν γὰρ τοῖς ἐνθυμήμασι τὸ συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα. ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος, καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι, παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν, ὅτι τοὺς μὲν, ἔσωσε. τοῖς δ' ἡμετέροις ἐτιμώρησε. τοὺς δ' Ἕλληνας ἐλευθέρωσεν. ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων, ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη. συντεθέντων δὲ φαίνεταί τι καὶ ἐκ τούτων γίνεσθαι. ἐν δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὡς τὸ φάναι σπουδαῖον εἶναι μῦν, ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή. τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. ἢ εἴ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνει, ἢ τὸν πᾶνα, ὅτι πίνδαρος, ἔφη, ὦ μάκαρ ὅν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν ὀλύμ-

τερον δὲ, ἄδηλον. ἄλλος. ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις ἅμα σκοπεῖν. οἷον ξενοφάνης ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ λευκοθέᾳ καὶ θρηνῶσι, ἢ μὴ, συνεβούλευεν. εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν. εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. ἄλλος τόπος τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι. οἷον ἐν τῇ καρκίνου μηδείᾳ, οἱ μὲν, κατηγοροῦσιν ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν, οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς, ἥμαρτε γὰρ ἡ μήδεια, περὶ τὴν ἀποσολὴν τῶν παίδων. ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς τ̃ ἀπο παῖδας ἀλλὰ τὸν ἰάσωνα ἂν ἀπέκτεινε. τοῦτο γὰρ σκευὴν ἥμαρτεν ἂν, μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν. ἔσι δ' ὁ τόπος οὗτος καὶ τοῦ ἐνθυμήματος τὸ εἶδος, ὅλη ἡ πρότερα θεοδώρου τέχνη. ἄλλος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος. οἷον ὡς ὁ σοφοκλῆς, σαφῶς σιδηρῷ καὶ φοροῦσα τοὔνομα, καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν, καὶ ὡς κόνων θρασύβουλον θρασύβουλον ἐκάλει, καὶ ἡρόδικος θρασύμαχον, ἀεὶ θρασύμαχος εἶ. καὶ πῶλον. ἀεὶ σὺ πῶλος εἶ. καὶ δράκοντα τὸν νομοθέτην ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος. χαλεποὶ γάρ. καὶ ὡς ἡ εὐριπίδου ἑκάβη εἰς τὴν ἀφροδίτην. καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς, ἀφροσύνης γὰρ ἄρχεις θεά. καὶ ὡς χαιρήμων, πενθεὺς, ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος. εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν. διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα. παράλληλα δὲ φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτι-

χωρὶς μὲν περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἶτ' ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων, καὶ χρόνων, καὶ πράξεων. καὶ λόγων. οἷον, καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα. χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ φησὶν εἶναί με φιλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην, χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, καὶ οὗτος μὲν, οὐ δεδάνεικε πώποτ' οὐδὲν. ἐγὼ δὲ
πολ: καὶ πολλὰ λέλυμαι ὑμῶν. ἄλλος, τοῖς διαβεβλη-
λοὺς μένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ἢ δοκοῦσι τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου, ἔστι γάρ τι διὸ φαίνεται. οἷον διαβεβλημένης τινὸς πρὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι, ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ. λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου ἐλύθη ἡ διαβολή. καὶ οἷον ἐν τῷ αἴαντι τῷ θεοδέκτου, ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν αἴαντα. διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ αἴαντος οὐ δοκεῖ. ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου. ἐάν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἔστι, κἂν μὴ ὑπάρχῃ ὅτι οὐκ ἔστιν. ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον. καὶ ἄνευ αἰτίου, οὐδέν ἐστιν. οἷον λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε κατηγορήσαντος θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει. ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα οὐκ ἐνδέχεσθαι ἔφη. μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον. ἄλλος. εἰ ἐνδέχετο βέλτιον, ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε σκοπεῖν, φανερὸν γὰρ, ὅτι εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν. οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γινώσκων προαιρεῖται. ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος. πολλάκις γὰρ τοῦτο γίνεται ὕστερον δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον. πρὸ

τιμῶντος, οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρα. ὅπως δὲ μάρτυ-
ρες ἀρετῆς γένωνται μελεάγρῳ πρὸς ἑλλάδα καὶ
τὸ ἐκ τοῦ αἴαντος τοῦ θεοδέκτου. ὅτι ὁ διομήδης προ-
είλετο ὀδυσσέα, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκολου-
θῶν. ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. ἄλλος.
κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύου-
σι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ
ὧν ἕνεκα καὶ πράττουσι καὶ φεύγουσι. ταῦτα γάρ
ἐστι ἃ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ, δεῖ πράττειν. οἷον, εἰ δυνατὸν
καὶ ῥᾴδιον καὶ ὠφέλιμον, ἢ αὐτῷ, ἢ φίλοις, ἢ βλαβε-
ρὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον, ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ
πράγματος. καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀπο-
τρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ
κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. ἐκ μὲν τῶν ἀποτρε-
πόντων, ἀπολογοῦνται. ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων,
κατηγοροῦσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος, ὅλη τέχνη, ἥ τε
παμφίλου καὶ ἡ καλλίππου. ἄλλος. ἐκ τῶν δοκούν-
των μὲν γίνεσθαι. ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, ἢ μὴ εἰ μὴ
ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν, καὶ ὅτι μᾶλλον. ἢ γὰρ τὰ ὄντα ἢ τὰ εἰ
εἰκότα, ὑπολαμβάνουσιν, εἰ οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκὸς, οὔτι-
ἀληθὲς ἂν εἴη. οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανὸν, δο- στα
κεῖ οὕτως. οἷον ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεὺς κατηγο-
ρῶν τοῦ νόμου. ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέον-
ται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος. καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες
ἁλός. καίτοι οὐκ εἰκὸς, οὐδὲ πιθανὸν ἐν ἅλμῃ τρεφομέ-
νους δεῖσθαι ἁλός. καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου, καίτοι ἄπι-
στον ἐξ ὧν ἔλαιον γίγνεται. ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου.
ἄλλος. ἐλεγκτικὸς τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν

ναγκαζόντων εἶπεν. ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παίδων
ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν, παῖδας
εἶναι ψηφιοῦνται. καὶ ὁ θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι πο-
λίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον στράβακα,
καὶ χαρίδημον διὰ τὴν ἐπιείκειαν: φυγάδας δ' οὐ
ποιήσετε, τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα πεπρα-
γμένους; ἄλλος. ἐκ τοῦ τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτὸν,
ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταὐτά. οἷον ξενοφάνης ἔλε-
γεν, ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς
θεοὺς, τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν. ἀμφοτέρως γὰρ συμ-
βαίνει, μὴ εἶναί ποτε τοὺς θεούς. καὶ ὅλως δὲ τὸ συμ-
βαῖνον ἐξ ἑκατέρου, λαμβάνειν ὡς ταὐτὸ ἀεί. μέλ-
λετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτη-
δεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν. καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν
καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί. καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰ-
ρήνης, ποιεῖν τὸ προσταττόμενον. ληπτέον δ' ἂν ὁπό-
τερον ᾖ χρήσιμον. ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ τοὺς αὐ-
τοὺς ἀεὶ αἱρεῖσθαι, ὕστερον, ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν.
οἷος τόδε τὸ ἐνθύμημα. εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμε-
θα, ὅπως κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ, φευξόμεθα,
ὅπως μὴ μαχώμεθα. ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ
μάχεσθαι ᾑροῦντο. ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ
μένειν. ἄλλος. τὸ οὗ ἕνεκα ἂν εἴη ἢ μὴ γένοιτο τού-
του ἕνεκα φάναι εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι. οἷον, εἰ δοίη ἄν
τις τινὶ, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ. ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρη-
ται. πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων, μεγά-
λα δίδωσιν εὐτυχήματα, ἀλλ' ἵνα τὰς συμφορὰς λά-
βωσιν ἐπιφανεστέρας. καὶ τὸ ἐκ τοῦ μελεάγρου τοῦ ἀν-

πόλις νομίζει. ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει, ὥστε ἕπεσθαί τι αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ κακὸν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος, προτρέπειν, ἢ ἀποτρέπειν, καὶ κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν, ἢ ψέγειν. οἷον τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν. τὸ δὲ σοφὸν εἶναι, ἀγαθόν. οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι. φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ. δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι, σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. οὗτος ὁ λόγος ἐστὶν ἡ Καλλίππου τέχνη προσλαβοῦσα καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τἆλλα ὡς εἴρηται. ἄλλος. ὅταν περὶ δυοῖν ἀντικειμένοιν προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, καὶ τῷ πρότερον εἰρημένῳ τρόπῳ, ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. διαφέρει δὲ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τἀναντία. οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν. ἐὰν μὲν γὰρ ἔφησε τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν. ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν. ἐὰν μὲν γὰρ τὰ ἄδικα λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε φιλήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ δίκαια. οἱ θεοί. τουτὶ δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον πρίασθαι, καὶ τὰς ἅλας. καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστιν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. ἄλλος. ἐπειδὴ οὐ ταὐτὰ ἐπαινοῦσι φανερῶς καὶ ἀφανῶς. ἀλλὰ φανερῶς μὲν τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα. ἰδίᾳ δὲ τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον. τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. ἄλλος. ἐκ τοῦ ἀνάλογον συμβαίνειν. οἷον, ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῇ ἡλικίᾳ ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀ-

ἕλος

καὶ οἱ τοῖς σόλωνος χρησάμενοι νόμοις, εὐδαιμόνη-
σαν. καὶ λακεδαιμόνιοι τοῖς λυκούργου. καὶ θήβησιν
ἅμα οἱ προστάται, φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμό-
νησεν ἡ πόλις. ἄλλος. ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ,
ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου. μάλιστα μὲν εἰ πάντες καὶ ἀεί.
εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ σοφοί, ἢ πάντες, ἢ οἱ πλεῖ-
στοι. ἢ ἀγαθοί. ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχον-
ται, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε τὸ ἐναντίον κρίνειν. οἷον τοῖς κυ-
ρίοις, ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν.. οἷον θεοῖς, ἢ
πατρί, ἢ διδασκάλῳ. ὥσπερ τὸ εἰς μιξιδημίδην εἶ-
κα- πεν αὐτοκλῆς. εἰ ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἱκανῶς εἶχεν
λῶς εἶ- ἐν ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, μιξιδημίδῃ δ' οὔπω.
χεν ἢ ὥσπερ σαπφώ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν. οἱ θεοὶ
γὰρ οὕτω κεκρίκασιν ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. ἢ ὡς ἀρίστιπ-
πος πρὸς πλάτωνα, ἐπαγγελτικώτερον τι εἰ πάντα
ὡς ᾤετο, ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν ἔφη. οὐδὲν τοι-
οῦτον, λέγων τὸν σωκράτην. καὶ ἡγήσιππος ἐν δελ-
φοῖς ἐπηρώτα τὸν θεόν, κεχρημένος πρότερον. ὀλυμ-
πίασιν, εἰ αὐτῷ ταὐτὰ δοκεῖ ἅπερ τῷ πατρί, ὡς αἰ-
σχρὸν ὂν τἀναντία εἰπεῖν. καὶ περὶ τῆς ἑλένης ὡς ἰ-
σοκράτης ἔγραψεν, ὅτι σπουδαία εἴπερ θησεὺς ἔκρινε. καὶ
περὶ ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν. καὶ περὶ
εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος. ὥσπερ ἰσοκράτης φησί. κό-
νων γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παρα-
λιπών, ὡς εὐαγόραν ἦλθεν. ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν,
ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς ποία κίνησις ἡ ψυχή. ἥδε γὰρ
ἢ ἥδε. παράδειγμα ἐκ τοῦ σωκράτους τοῦ θεοδέκτου.
εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκε, τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν ὧν ἡ

πόλις

ἔφη βαδίζειν εἰς ἀρχέλαον, ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι, τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως εὖ παθόντα, ὥσπερ καὶ κακῶς. πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι, καὶ λαβόντες τὸ πρῶτον τί ἐστι. συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς, οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς, περὶ τοῦ ὀρθῶς. ἄλλος ἐκ διαιρέσεως. οἷον, εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν, ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε, καὶ διὰ μὲν τὰ δύο, ἀδύνατον. διὰ δὲ τὸ τρίτον οὐδ᾽ αὐτοί φασιν. ἄλλος ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. οἷον, ἐκ τῆς πεπαρηθίας. ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές. τοῦτο μὲν γὰρ ἀθήνησι μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν ἡ μήτηρ ἀπέφηνε. τοῦτο δὲ θήβησιν ἰσμηνίου καὶ στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ δωδωνὶς ἀπέδειξεν ἰσμηνίου τὸν υἱόν. καὶ διὰ τοῦτο θετταλίσκον ἰσμηνίου ἐνόμιζον. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ θεοδέκτου, ὅτι τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων, οὐ παραδιδόασι τοῖς οἰκείοις. οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς. οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ᾽ ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν, οὐ χρηστέον εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. καὶ ὡς ἀλκιδάμας. ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσι περὶ ὅτου νοῦν, πάριοι γοῦν ἀρχίλοχον καίπερ βλασφημήσαντα, τετιμήκασι. καὶ χῖοι ὅμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην. καὶ μιτυληναῖοι σαπφώ, καίπερ οὖσαν γυναῖκα, καὶ λακεδαιμόνιοι χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἥκιστα φιλολόγοι ὄντες. καὶ ἰταλιῶται πυθαγόραν. καὶ λαμψακηνοὶ ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμῶσι ἔτι καὶ νῦν. καὶ ἀθη-

σε τί; μὴ τοίνυν μελλόντων μὲν ὑπισχνεῖσθε, παθόν-
των δ' ἀφαιρεῖσθε. καὶ πάλιν πρὸς τοὺς θηβαίους φί-
λιππον διιέναι πρὸς τὴν ἀττικήν. ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆ-
σαι εἰς φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν. ἄτοπον οὖν εἰ διό-
τι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσιν. ἄλλος ἐκ τῶν
σι εἰρημένων καθ' αὑτὸν πρὸς τὸν εἰπόντα. διαφέρει δὲ ὁ
τρόπος, οἷον ἐν τῷ τεύκρῳ. ᾧ ἐχρήσατο ἰφικράτης πρὸς
τὸν ἀριστοφῶντα ἐπερόμενος, εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς
ἐπὶ χρήμασιν. οὐ φάσκοντος δέ, εἶτα σὺ μὲν ἀριστο-
φῶν ὢν οὐκ ἂν προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν ἰφικράτης; δεῖ δ' ὑ-
πάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον. εἰ
δ' οὔ, γελοῖον ἂν φανείη. εἰ πρὸς ἀριστείδην κατηγο-
ροῦντα τοῦτό τις εἴποιεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν κατηγό-
ρου. ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν, βελτίων εἶ-
ναι τοῦ φεύγοντος, τοῦτο οὖν ἐξελέγχειν καθόλου, ὁ
τόπος οὗτός ἐστιν. ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς
μὴ ποιῇ ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν, ἢ προτρέπει ποιεῖν ἃ αὐ-
τὸς μὴ ποιεῖ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν. ἄλλος ἐξ ὁρισμοῦ·
οἷον ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεός, ἢ θεοῦ ἔρ-
γον. καίτοι ὅστις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι. τοῦτον ἀνάγ-
κη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. καὶ ὡς ἰφικράτης ὅτι γεν-
ναιότατος ὁ βέλτιστος. καὶ γὰρ ἁρμοδίῳ καὶ ἀριστο-
γείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖ-
όν τι πρᾶξαι. καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός. τὰ γοῦν ἔρ-
γα, συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τῶν ἁρμοδίου καὶ τῶν
ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά. καὶ ὡς ἐν τῷ ἀλεξάνδρῳ. ὅτι
πάντες ἂν ὁμολογήσαιμεν τοὺς μὴ κοσμίους, οὐχ ἑνὸς
σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν. καὶ διὸ σωκράτης οὐκ

ρα δὲ τὴν σὴν, οὔτις ἐσ' ὑγεῖ βροτῶν; φησὶ δ' ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ διαλαβόντας σκοπεῖν δεῖ. ἐρομένης δὲ τῆς ἀλφεσιβοίας πῶς; ὑπολαβὼν φησι, τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν. καὶ οἷον ἡ περὶ δημοσθένους δίκη. καὶ τῶν ἀποκτεινάντων νικάνορα. ἐπειδὴ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. καὶ περὶ τοῦ θήβησιν ἀποθανόντος. περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. ἄλλος. ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον. οἷον, εἰ μήδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γ' ἄνθρωποι. τοῦτο γάρ ἐστιν. εἰ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι, οὐδ' ᾧ ἧττον. τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα, ἐκ τοῦ εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει, καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὔ. ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον μήτε ἧττον. ὅθεν εἴρηται, καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ. οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχὶ τὸν ἑλλάδος ἀπολέσας κλεινότατον γόνον. καὶ ὅτι εἰ μὴ θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' ἀλέξανδρος. καὶ εἰ μὴ οἱ τυνδαρίδαι, οὐδ' ἀλέξανδρος. καὶ εἰ πάτροκλον ἕκτωρ, καὶ ἀχιλλέα ἀλέξανδρος. καὶ εἰ μὴ δ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι. καὶ εἰ μὴ δ' οἱ ἧττων στρατηγοὶ φαῦλοι ὅτι ἀποθανοῦνται πολλάκις. οὐ-τοι δ' οἱ σοφισταί, καὶ ὅτι εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν ἑλλήνων. ἄλλος, εἰς τὸν χρόνον σκοπεῖν, ὡς ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς ἁρμόδιον, ὅτι εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυχεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν. ποιήσαντι δὲ, ἆρ' οὐ δώ-

εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναντίων. δεῖ γὰρ σκοπεῖν εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον, ἀναιροῦντι μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει, κατασκευάζοντι δὲ εἰ ὑπάρχει, οἷον ὅτι τὸ σωφρονεῖν, ἀγαθόν. τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν, βλαβερόν. ὡς ἐν τῷ μεσηνιακῷ. εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι. εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πίπτειν, οὐδ' εἰ γ' ἀναγκασθείς τις εὖ δράσει τινά. προσῆκόν ἐστι τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν. ἀλλ' εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδολογεῖν πιθανὸν, νομίζειν χρή γε καὶ τοὐναντίον, ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς. ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων. ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν. οἷον ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν. καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως. νῦν δ' οὐχ αἱρετὸν δικαίως ἀποθανεῖν. ἄλλος. ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα. εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς καὶ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι, καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι. οἷον ὡς ὁ τελώνης διομέδων περὶ τῶν τελωνῶν. εἰ γὰρ μὴ δ' ἡμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν. οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς καὶ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι. καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι. ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ, διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι, εἶτα χρήσασθαι, ὁποτέρως ἂν ἁρμόττῃ, ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτο, καὶ οὐδὲν κωλύει ὥσπερ ἐν τῷ ἀλκμαίωνι τῷ θεοδέκτου, μητέ-

ποιεῖ. ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύων ἀτιμότατόν ἐστιν. ὥς-
τε τὸ τινὰ δῆλον ὅτι τίμιον, καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν κύ-
τὸν ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν. μόνος γὰρ καλεῖ- ται
ται κοινὸς ἑρμῆς. καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότα-
τον. ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου
εἰσὶν ἄξιοι. τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἁπλῶς λέγεται.
ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκεί-
μενον διαιροῦντα. ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν
ταὐτὸν πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ
ποιεῖν. ἔστι δὲ τοῦτο, εὐθυδήμου λόγος, οἷον τὸ εἰδέναι, ὅ-
τι τριήρεις ἐν πειραιεῖ ἐστιν. ἕκαστος γὰρ οἶδε. καὶ τὸν
τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε. τὸ γὰρ ἔπος
τὸ αὐτό ἐστι. καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ
ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι. ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγα-
θὰ, ἓν κακόν ἐστιν. οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν. ὧδε δὲ
δεικτικόν ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν, δύο κακά. ὅ-
λος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. πάλιν τὸ πολυκρά-
τους εἰς θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέ-
λυσε. συντίθησι γάρ. ἢ τὸ ἐν τῷ ὀρέστῃ τῷ θεοδέκτου. ἐκ
διαιρέσεως γάρ ἐστιν. δίκαιόν ἐστιν εἴ τις ἂν κτείνῃ πό-
σιν, ἀποθνήσκειν ταύτην. καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν
υἱόν. οὐκοῦν, καὶ ταῦτα πέπρακται, συντεθέντα γὰρ
ἴσως, οὐκέτι δίκαιον. εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν.
ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὑπό τινος. ἄλλος δὲ τόπος τὸ
δεινώσει κατασκευάζειν ἢ ἀνασκευάζειν. τοῦτο δ' ἐστὶν
ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα.
ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν
αἰτίαν ἔχων αὔξῃ. ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγο-

κῶν καὶ τῶν διαλεκτικῶν συλλογισμῶν, θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα ὅσα ἀρχόμενοι προορῶσι, μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι. ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι, καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν, ὥστε ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν. ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται τὸ μὲν εἶναι συλλογισμὸν, τὸ δὲ μὴ εἶναι μὲν, φαίνεσθαι δὲ, ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα, τὸ μὲν, εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ, μὴ εἶναι, φαίνεσθαι δὲ, ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις. τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων. εἷς μὲν, ὁ παρὰ τὴν λέξιν. καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν. οὐκ ἔστι τὸ, καὶ τὸ, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό. ἐν γὰρ τοῖς ἐνθυμήμασι τὸ συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα. ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος, καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι, παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν, ὅτι τοὺς μὲν, ἔσωσε. τοῖς δ' ἡμετέροις ἐτιμώρησε. τοὺς δ' Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν. ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων, ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη. συντεθέντων δὲ φαίνεταί τι καὶ ἐκ τούτων γίνεσθαι. ἓν δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὡς τὸ φάναι σπουδαῖον εἶναι μῦν, ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή. τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. ἢ εἴ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνει, ἢ τὸν Πᾶνα, ὅτι Πίνδαρος, ἔφη, ὦ μάκαρ ὅν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν Ὀλύμ-

πρότερον δὲ, ἄδηλον. ἄλλος. ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις ἅμα σκοπεῖν. οἷον ξενοφάνης ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύουσι τῇ λευκοθέᾳ καὶ θρηνοῦσι, ἢ μή, συνεβούλευεν. εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν. εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. ἄλλος τόπος τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι. οἷον ἐν τῇ καρκίνου μηδείᾳ, οἱ μὲν κατηγοροῦσιν ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν, οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς, ἥμαρτε γὰρ ἡ μήδεια, περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων. ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς τῶν ἀπο παῖδας ἀλλὰ τὸν ἰάσωνα ἂν ἀπέκτεινε. τοῦτο γὰρ σκευὴν ἥμαρτεν ἄν, μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος καὶ τοῦ ἐνθυμήματος τὸ εἶδος, ὅλη ἡ προτέρα θεοδώρου τέχνη. ἄλλος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος. οἷον ὡς ὁ σοφοκλῆς, σαφῶς σιδηρῷ καὶ φοροῦσα τοὔνομα, καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν, καὶ ὡς κόνων θρασύβουλον θρασύβουλον ἐκάλει, καὶ ἡρόδικος θρασύμαχον, ἀεὶ θρασύμαχος εἶ. καὶ πῶλον. ἀεὶ σὺ πῶλος εἶ. καὶ δράκοντα τὸν νομοθέτην ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος. χαλεποὶ γάρ. καὶ ὡς ἡ εὐριπίδου ἑκάβη εἰς τὴν ἀφροδίτην. καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς, ἀφροσύνης γὰρ ἄρχεις θεά. καὶ ὡς χαιρήμων, πενθεὺς, ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος. εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν. διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα. παράλληλα δὲ φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτι-

χωρὶς μὲν αὐτὴ τοῦ ἀμφισβητοῦντος ἔτι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων, καὶ χρόνων, καὶ πράξεων. καὶ λόγων. οἷον, καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα. χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ φησὶν εἶναί με φιλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην, χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, καὶ οὗτος μὲν, οὐ δεδάνεικε πώποτ' οὐδέν. ἐγὼ δὲ
πολ: καὶ πολλὰ λέλυμαι ὑμῶν. ἄλλος, τοῖς διαβεβλη-
λοὺς μένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ἢ δοκοῦσι τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου, ἔστι γάρ τι διὸ φαίνεται. οἷον διαβεβλημένης τινὸς πρὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι, ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ. λεχθέντος δὲ τῆς αἰτίας ἐλύθη ἡ διαβολή. καὶ οἷον ἐν τῷ αἴαντι τῷ θεοδέκτου, ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν αἴαντα. διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ αἴαντος οὐ δοκεῖ. ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου. ἐάν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἐστί, κἂν μὴ ὑπάρχῃ ὅτι οὐκ ἔστιν. ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον. καὶ ἄνευ αἰτίου, οὐδὲν ἐστιν. οἷον λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε κατηγορήσαντος θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει. ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα οὐκ ἐνδέχεσθαι ἔφη. μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον. ἄλλος. εἰ ἐνδέχετο βέλτιον, ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε σκοπεῖν, φανερὸν γὰρ, ὅτι εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν. οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γινώσκων προαιρεῖται. ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος. πολλάκις γὰρ τὸ γίνεται ὕστερον δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον. πρό

πιφῶντος, οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρα. ὅπως δὲ μάρτυ-
ρες ἀρετῆς γένωνται μελεάγρῳ πρὸς ἑλλάδα. καὶ
τὸ ἐκ τοῦ αἴαντος τοῦ θεοδέκτου. ὅτι ὁ διομήδης προ-
είλετο ὀδυσσέα, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκολου-
θῶν. ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. ἄλλος.
κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύου-
σι, σκοπεῖν τὰ προφέποντα καὶ ἀποφέποντα, καὶ
ὧν ἕνεκα καὶ πράττουσι καὶ φεύγουσι. ταῦτα γάρ
ἐστι ἃ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ, δεῖ πράττειν. οἷον, εἰ δυνατὸν
καὶ ῥάδιον καὶ ὠφέλιμον, ἢ αὐτῷ, ἢ φίλοις, ἢ βλαβε-
ρὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον, ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ
πράγματος. καὶ προφέπονται δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀπο-
φέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ
κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. ἐκ μὲν τῶν ἀποφε-
πόντων, ἀπολογοῦνται. ἐκ δὲ τῶν προφεπόντων,
κατηγοροῦσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος, ὅλη τέχνη, ἥ τε
παμφίλου καὶ ἡ καλλίππου. ἄλλος. ἐκ τῶν δοκούν-
των μὲν γίνεσθαι. ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, ἢ μὴ εἰ μὴ
ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν, καὶ ὅτι μᾶλλον. ἢ γὰρ τὰ ὄντα ἢ τὰ εἰ
εἰκότα, ὑπολαμβάνουσιν, εἰ οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκὸς, εὔπι-
ἀληθὲς ἂν εἴη. οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανὸν, δο-
κεῖ οὕτως. οἷον ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιθεὺς κατηγο-
ρῶν τοῦ νόμου. ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέον-
ται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος. καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες
ἁλός. καίτοι οὐκ εἰκὸς, οὐδὲ πιθανὸν ἐν ἅλμῃ τρεφομέ-
νους δεῖσθαι ἁλός. καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου, καίτοι ἄπι-
στον ἐξ ὧν ἔλαιον γίγνεται. ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου.
ἄλλος. ἐλεγκτικὸς τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν

ναγκαζόντων εἶπεν. ὅτι τοὺς μεγάλους τῶν παίδων ἄνδρας νομοῦσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν, παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται. καὶ ὁ θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον στράβακα, καὶ χαρίδημον διὰ τὴν ἐπιείκειαν· φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε, τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα πεπραγμένους; ἄλλος. ἐκ τοῦ τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτὸν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταὐτά. οἷον ξενοφάνης ἔλεγεν, ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς, τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν. ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ εἶναί ποτε τοὺς θεούς. καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου, λαμβάνειν ὡς ταὐτὸ αἰεί. μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν. καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί. καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης, ποιεῖν τὸ προσταττόμενον. ληπτέον δ' αὖ ὁπότερον ἢ χρήσιμον. ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ αἱρεῖσθαι, ὕστερον, ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν. οἷος τόδε τὸ ἐνθύμημα. εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ, φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα. ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο. ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν. ἄλλος. τὸ οὗ ἕνεκα ἂν εἴη εἰ μὴ γένοιτο τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι. οἷον, εἰ δοίη ἄν τις τινὶ, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ. ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται. πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων, μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματα, ἀλλ' ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας. καὶ τὸ ἐκ τοῦ μελεάγρου τοῦ ἀν-

πόλις νομίζει. ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείςων συμβαίνει, ὥστε ἕπεσθαί τι αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ κακὸν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος, προτρέπειν, ἢ ἀποτρέπειν, καὶ κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν, ἢ ψέγειν. οἷον τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν. τὸ δὲ σοφὸν εἶναι, ἀγαθόν. οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι. φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ. δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι, σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ, οὗτος ὁ λόγος ἐστὶν ἡ καλλίππου τέχνη προσλαβοῦσα καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τἆλλα ὡς εἴρηται. ἄλλος. ὅταν περὶ δυοῖν ἀντικειμένοιν προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, καὶ τῷ πρότερον εἰρημένῳ τρόπῳ, ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. διαφέρει δὲ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τἀναντία. οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν. ἐὰν μὲν γὰρ ἔφησε τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν. ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν. ἐὰν μὲν γὰρ τὰ ἄδικα λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε φιλήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ δίκαια. οἱ θεοί. τοῦτο δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον πρίασθαι, καὶ τοὺς ἅλας. καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστὶν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. ἄλλος. ἐπειδὴ οὐ τὰ αὐτὰ ἐπαινοῦσι φανερῶς καὶ ἀφανῶς. ἀλλὰ φανερῶς μὲν τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα. ἰδίᾳ δὲ τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον. τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. ἄλλος. ἐκ τοῦ ἀνάλογον συμβαίνειν. οἷον, ὁ ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀ-

ἔλος

καὶ οἱ τοῖς σόλωνος χρησάμενοι νόμοις, εὐδαιμόνησαν. καὶ λακεδαιμόνιοι τοῖς λυκούργου. καὶ θήβησιν ἅμα οἱ προστάται, φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις. ἄλλος. ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου. μάλιστα μὲν εἰ πάντες καὶ αἰεί. εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ σοφοί, ἢ πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι. ἢ ἀγαθοί. ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε τὸ ἐναντίον κρίνειν. οἷον τοῖς κυρίοις, ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν. οἷον θεοῖς, ἢ πατρί, ἢ διδασκάλῳ. ὥσπερ τὸ εἰς μιξιδημίδην εἶ-

κα- πεν αὐτοκλῆς. εἰ ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἱκανῶς εἶχεν

λῶς εἰ ἐν ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, μιξιδημίδῃ δ' οὔπω.

χεν ἢ ὥσπερ σαπφώ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν. οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. ἢ ὡς ἀρίστιππος πρὸς πλάτωνα, ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰ πάντα ὡς ᾤετο, ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν ἔφη. οὐδὲν τοιοῦτον, λέγων τὸν σωκράτην. καὶ ἡγήσιππος ἐν δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεόν, κεχρημένος πρότερον ὀλυμπίασιν, εἰ αὐτῷ ταῦτα δοκεῖ ἅπερ τῷ πατρί, ὡς αἰσχρὸν ὂν τἀναντία εἰπεῖν. καὶ περὶ τῆς ἑλένης ὡς ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι σπουδαία εἴπερ θησεὺς ἔκρινε. καὶ περὶ ἀλεξάνδρου, ὃν οἱ θεοὶ προέκριναν. καὶ περὶ εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος. ὥσπερ ἰσοκράτης φησί. κόνων γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπών, ὡς εὐαγόραν ἦλθεν. ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς ποία κίνησις ἡ ψυχή. ἥδε γὰρ ἢ ἥδε. παράδειγμα ἐκ τοῦ σωκράτους τοῦ θεοδέκτου. εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκε, τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν ὧν ἡ

πόλις

ἔφη βαδίζειν εἰς ἀρχέλαον, ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι, τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως εὖ παθόντα, ὥσπερ καὶ κακῶς. πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι. καὶ λαβόντες πρῶτον τί ἐστι. συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς, οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς, περὶ τοῦ ὀρθῶς. ἄλλος ἐκ διαιρέσεως. οἷον, εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν, ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε, καὶ διὰ μὲν τὰ δύο, ἀδύνατον. διὰ δὲ τὸ τρίτον οὐδ' αὐτοί φασιν. ἄλλος ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. οἷον, ἐκ τῆς πεπαρηθίας. ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές. τοῦτο μὲν γὰρ ἀθήνησι μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν ἡ μήτηρ ἀπέφηνε. τοῦτο δὲ θήβησιν ἰσμηνίου καὶ στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ δωδωνὶς ἀπέδειξεν ἰσμηνίου τὸν υἱόν. καὶ διὰ τοῦτο θετταλίσκον ἰσμηνίου ἐνόμιζον. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ θεοδέκτου, ὅτι τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων, οὐ παραδιδόασι τοὺς οἰκείους. οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς. οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ' ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν, οὐ χρηστέον εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. καὶ ὡς ἀλκιδάμας. ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσι περὶ ὁτονοῦ, πάριοι γοῦν ἀρχίλοχον καίπερ βλασφημήσαντα, τετιμήκασι. καὶ χῖοι ὅμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην. καὶ μιτυληναῖοι σαπφὼ, καίπερ οὖσαν γυναῖκα, καὶ λακεδαιμόνιοι χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἥκιστα φιλόλογοι ὄντες. καὶ ἰταλιῶται πυθαγόραν. καὶ λαμψακηνοὶ ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμῶσι ἔτι καὶ νῦν. καὶ ἀθη-

σε τι; μὴ τοίνυν μέλλοντας μὲν ὑπισχνεῖσθαι, παθόν-
τας δ' ἀφαιρεῖσθαι. καὶ πάλιν πρὸς τοὺς θηβαίους φί-
λιππον διιέναι πρὸς τὴν ἀττικήν. ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆ-
σαι εἰς φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν. ἄτοπον οὖν εἰ διό-
ὅ διὸ ὅτι τι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσιν. ἄλλος ἐκ τῶν
σι εἰρημένων καθ' αὑτόν. πρὸς τὸν εἰπόντα. διαφέρει δὲ ὁ
τρόπος, οἷον ἐν τῷ τεύκρῳ. ἐχρήσατο ἰφικράτης πρὸς
τὸν ἀριστοφῶντα ἐπερόμενος, εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς
ἐπὶ χρήμασιν. οὐ φάσκοντος δέ, εἶτα σὺ μὲν ἀριστο-
φῶν ὢν οὐκ ἂν προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν ἰφικράτης; δεῖ δ' ὑ-
πάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικήσειν ἐκεῖνον. εἰ
δ' οὔ, γελοῖον ἂν φανείη. εἰ πρὸς ἀριστείδην κατηγο-
ροῦντα τοῦτό τις εἴποιεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν κατηγό-
ρου. ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν, βελτίων εἶ-
ναι τοῦ φεύγοντος, τοῦτο οὖν ἐξελέγχειν καθόλου, ὁ
τόπος οὗτός ἐστιν. ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς
μὴ ποιῇ ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν, ἢ προτρέπει ποιεῖν ἃ αὐ-
τὸς μὴ ποιεῖ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν. ἄλλος ἐξ ὁρισμοῦ.
οἷον ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεός, ἢ θεοῦ ἔρ-
γον. καίτοι ὅστις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι. τοῦτον ἀνάγ-
κη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. καὶ ὡς ἰφικράτης ὅτι γεν-
ν ναιότατος ὁ βέλτιστος. καὶ γὰρ ἁρμοδίῳ καὶ ἀριστο-
γείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖ-
όν τι πρᾶξαι. καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός. τὰ γοῦν ἔρ-
γα, συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τῶν ἁρμοδίου καὶ τῶν
ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά. καὶ ὡς ἐν τῷ ἀλεξάνδρῳ. ὅτι
πάντες ἂν ὁμολογήσαιμεν τοὺς μὴ κοσμίους, οὐχ ἑνὸς
σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν. καὶ διὸ σωκράτης οὐκ

ρα δὲ τὴν σὴν, οὔτις ἐστύγει βροτῶν; φησὶ δ' ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ διαλαβόντας σκοπεῖν δεῖ. ἐρομένης δὲ τῆς ἀλφεσιβοίας πῶς; ὑπολαβὼν φησι, τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν. καὶ οἷον ἡ περὶ δημοσθένους δίκη. καὶ τῶν ἀποκτεινάντων νικάνορα. ἐπειδὴ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. καὶ περὶ τοῦ θήβησιν ἀποθανόντος. περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. ἄλλος. ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον. οἷον, εἰ μὴ δ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γ' ἄνθρωποι. τοῦτο γάρ ἐστιν. εἰ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι, οὐδ' ᾧ ἧττον. τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅσγε καὶ τὸν πατέρα, ἐκ τοῦ εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει, καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὔ. ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον μήτε ἧττον. ὅθεν εἴρηται, καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ. οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχὶ τὸν ἑλλάδος ἀπολέσας κλεινότατον γόνον. καὶ ὅτι εἰ μὴ θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' ἀλέξανδρος. καὶ εἰ μὴ οἱ τυνδαρίδαι, οὐδ' ἀλέξανδρος. καὶ εἰ πάτροκλον ἕκτωρ, καὶ ἀχιλλέα ἀλέξανδρος. καὶ εἰ μὴ δ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι. οὐδ' οἱ φιλόσοφοι. καὶ εἰ μὴ δ' οἱ ἥττων στρατηγοὶ φαῦλοι ὅτι ἀποθανοῦνται πολλάκις. οὐ= ται δ' οἱ σοφισταί, καὶ ὅτι εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν ἑλλήνων. ἄλλος, ἐκ τὸν χρόνον σκοπεῖν, ὡς ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς ἁρμόδιον, ὅτι εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυχεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν. ποιήσαντι δὲ, ἄρ' οὐ δώ-

εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναντίων. δεῖ γὰρ σκοπεῖν εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον, ἀναιροῦντι μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει, κατασκευάζοντι δὲ εἰ ὑπάρχει, οἷον ὅτι τὸ σωφρονεῖν, ἀγαθόν. τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν, βλαβερόν. ὡς ἐν τῷ μεσηνιακῷ. εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι. εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πίπτειν, οὐδ' εἴ γ' ἀναγκασθείς τις εὖ δράσει τινά. προσήκόν ἐστι τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν. ἀλλ' εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδολογεῖν πιθανὸν, νομίζειν χρή γε καὶ τοὐναντίον, ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς. ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων. ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν. οἷον ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν. καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως. νῦν δ' οὐχ αἱρετὸν δικαίως ἀποθανεῖν. ἄλλος. ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα. εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς καὶ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι, καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι. οἷον ὡς ὁ τελώνης διομέδων περὶ τῶν τελωνῶν. εἰ γὰρ μηδ' ἡμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν. οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς καὶ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι. καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι. ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ, διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι, εἶτα χρήσασθαι, ὁποτέρως ἂν ἁρμόττῃ, ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτο, καὶ οὐδὲν κωλύει ὥσπερ ἐν τῷ ἀλκμαίωνι τῷ θεοδέκτου, μητέ-

ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην. ἴδια δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἕκτορα τὸν ἄριστον τῶν Τρώων, καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκώλυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν, ἄτρωτος ὤν, καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσε. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ τόπος. τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν. στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος, τὸ αὐτό. πρῶτον δ' εἴπωμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων δύο εἴδη: τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστιν, ὅτι ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστι. τὰ δὲ ἐλεγκτικά. καὶ διαφέρει ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος καὶ συλλογισμός. ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα, τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν. τὸ δ' ἐλεγκτικὸν, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι: ἐξειλεγμέναι γὰρ περὶ ἕκαστον αἱ προτάσεις εἰσὶν, ὥστ' ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων, περὶ ἀγαθοῦ, ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ, ἢ αἰσχροῦ, ἢ δικαίου, ἢ ἀδίκου. καὶ περὶ τῶν ἠθῶν παθημάτων, καὶ ἕξεων ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι. ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ πάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν, παρασημαινόμενοι, τούς τε ἐλεγκτικοὺς καὶ τοὺς δεικτικοὺς, καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, ὄντων δ' οὐκ ἐνθυμημάτων. ἐπείπερ οὐδὲ συλλογισμῶν. δηλωθέντων δὲ τούτων περὶ τῶν λύσεων καὶ τῶν ἐνστάσεων διορίσωμεν, πόθεν δεῖ τὰ ἐνθυμήματα φέρειν. ἔστι δὲ

θρώπου, ἢ θεοῦ, ταὐτὸ τοῦτο δρᾶν. καὶ γὰρ συμβουλεύον-
τα τῷ ἀχιλλεῖ, καὶ ἐπαινοῦντα, καὶ ψέγοντα, καὶ κα-
τηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ ὑ-
πάρχοντα ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν ληπτέον, ἵν' ἐκ τού-
των λέγωμεν. ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι κα-
λὸν ὑπάρχει ἢ αἰσχρόν. κατηγοροῦντες δὲ, ἢ ἀπολο-
γούμενοι, εἴ τι δίκαιον ὑπάρχει ἢ ἄδικον, συμβουλεύον-
τες δὲ εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. ὁμοίως δὲ τού-
τοις, καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν. οἷον περὶ δικαιο-
σύνης, ἢ ἀγαθόν, ἢ μὴ ἀγαθὸν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων
ἐπεὶ δ' τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ, ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕ-
τω φαίνονται ἀποδεικνύντες, αἴ τε ἀκριβέστερον
αἴ τε μαλακώτερον συλλογίζονται. οὐ γὰρ ἐξ ἁπάν-
των λαμβάνουσιν. ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρ-
χόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου. δῆλον γὰρ ὅτι ἀδύνατον
ἄλλως δεικνύναι, φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον ὥσπερ ἐν
τοῖς τοπικοῖς πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμέ-
να περὶ τῶν ἐνδεχομένων, καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων, πε-
ρὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων, ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρό-
πον ἀποβλέποντα, μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλὰ τὰ ὑπάρ-
χοντα. περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ περιγράφοντα τὰ πλεῖ-
στα καὶ ἐγγυτάτω τοῦ πράγματος. ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν
πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων, τοσοῦτον ῥᾴδιον
δεικνύναι. ὅσῳ δ' ἐγγυτέρω, τοσούτῳ οἰκειότερα, καὶ
ἧττον κοινά. λέγομεν δὲ κοινά, τὸ ἐπαινεῖν τὸν ἀχιλ-
λέα ὅτι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι εἰς
τὸ ἴλιον ἐστρατεύσατο. ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρ-
χει πολλοῖς. ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος ἀχιλλέα

ὡρισμένων λεκτέον. οἷον, ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται. καὶ τοῦτο δ' ὅτι οὕτω φαίνεται, δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις. καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν. ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι, εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴθ' ὁποιῳοῦν, ἀναγκαῖον καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα ἢ πάντα, ἢ ἔνια, μηδὲν γὰρ ἔχων, ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. λέγω δὲ, οἷον πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν ἀθηναίοις, εἰ πολεμητέον ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔχοντες τίς ἡ δύναμις αὐτῶν. πότερον, ναυτικὴ, ἢ πεζικὴ, ἢ ἄμφω. καὶ αὕτη πόση, καὶ πρόσοδοι τίνες, ἢ φίλοι καὶ ἐχθροί. ἔτι δὲ, τίνας πολέμους πεπολεμήκασιν, καὶ πῶς καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα. καὶ ἐπαινεῖν εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἢ τὴν ἐν μαραθῶνι μάχην, ἢ τὰ ὑπὲρ ἡρακλειδῶν πραχθέντα, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων. ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων ἢ δοκούντων ὑπάρχειν καλῶν, ἐπαινοῦσι πάντες. ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων, σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ. οἷον ὅτι τοὺς ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ ἀριστεύσαντας ἠνδραποδίσαντο, αἰγινήτας καὶ ποτιδαιάτας. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἁμάρτημα τοιοῦτον ὑπάρχει αὐτοῖς. ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοπούμενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. οὐδὲν δὲ διαφέρει περὶ ἀθηναίων ἢ λακεδαιμονίων, ἢ ἀν-

γόμενον, ὃ κατὰ μέρος ὑπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν. οἷον, εἴ τις γείτοσι τύχῃ κεχρημένος ἢ τέκνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ᾽ ἂν τοῦ εἰπόντος, ὅτι οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον. ἢ ὅτι οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιίας. ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι, ποῖα τυγχάνουσι προϋπολαμβάνοντες οὕτως. εἶτα περὶ τούτων καθόλου λέγειν. ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ τὴν ἑτέραν κρείττω. ἠθικοὺς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους. ἦθος δ᾽ ἔχουσι λόγοι, ἐν οἷς δήλη ἡ προαίρεσις. αἱ γὰρ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρετῶν. ὥστ᾽ ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα. περὶ μὲν οὖν γνώμης καὶ τί ἐστι καὶ πόσα εἴδη αὐτῆς, καὶ πότε χρηστέον αὐταῖς, καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρήσθω τοσαῦτα. περὶ δὲ ἐνθυμημάτων, καθόλου τε εἴπωμεν, τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν. καὶ μετὰ ταῦτα, τοὺς τόπους. ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν. ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστι, εἴρηται πρότερον, καὶ πῶς συλλογισμὸς καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν. οὔτε γὰρ πόρρωθεν, οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα συνάγειν. τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ τὸ μῆκος. τὸ δὲ, ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. τοῦτο γὰρ αἴτιον. καὶ τὸ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ οἱ ποιηταί φασι τοὺς ἀπαιδεύτους παρ᾽ ὄχλῳ μουσικώτερον λέγειν. οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν. οἱ δ᾽ ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. ὥστ᾽ οὐκ ἐξ ἁπάντων τῶν δοκούντων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν

ταὐ- την τε

περὶ τῶν προαιρέσεων

των, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν, οἷον παρακαλοῦντι εἰς
τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους, εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀ-
μύνεσθαι περὶ πάτρης. καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας, ξυνὸς
Ἐνυάλιος. καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα,
μηδὲν ἀδικοῦντα, νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, παῖ-
δας καταλείποι. ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν, καὶ γνῶ-
μαί εἰσιν. οἷον μαρτυρίαι. Ἀττικὸς πάροικος. δεῖ δὲ
τὰς γνώμας λέγειν, καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα.
λέγω δὲ δεδημοσιευμένα, οἷον τό, γνῶθι σαυτόν, καὶ
τὸ μηδὲν ἄγαν. ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλοι βέλ-
τιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον ἐστίν. ἔστι δὲ παθητικῶς μέν,
εἴ τις ὀργιζόμενος καὶ φαίη ψεῦδος εἶναι, ὡς δεῖ γι-
γνώσκειν αὐτόν. οὗτος μὲν οὖν εἰ ἐγίνωσκεν αὐτόν,
οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσε. τὸ δὲ ἦθος, βέλτιον.
ὅτι οὐ δεῖ ὥσπερ φασὶ φιλεῖν, ὡς μισήσοντας, ἀλλὰ
μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντας. δεῖ δὲ τῇ ἕξει, τὴν προ- τῇ λέ
αίρεσιν συνδηλοῦν. εἰ δὲ μή, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν. οἷον ἐξ
ἢ οὕτως εἰπόντα ὅτι δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ'
ὡς ἀεὶ φιλήσοντα. ἐπιβουλίου γὰρ θάτερον. ἢ ὧδε. οὐκ
ἀρέσκει δέ μοι τὸ λεγόμενον. δεῖ γὰρ τόν γ' ἀληθινὸν
φίλον, ὡς φιλήσοντα αἰεὶ φιλεῖν. καὶ οὐδὲ τὸ μηδὲν ἄ-
γαν. δεῖ γὰρ τούς γε κακούς, ἄγαν μισεῖν. ἔχουσι
δὲ εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην. μίαν μὲν δὴ διὰ τὴν
φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν. χαίρουσι γάρ, ἐάν τις κα-
θόλου λέγων, ἐπιτύχῃ τῶν δοξῶν, ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέ-
ρος ἔχουσιν. ὃ δὴ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε. ἅμα δὲ καὶ
πῶς δεῖ αὐτοὺς θηρεύειν. ἡ μὲν γὰρ γνώμη ὥσπερ εἴρη-
ται, καθόλου ἀπόφασίς ἐστι. χαίρουσι δὲ καθόλου λε-

τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον. οἷον ἐν τῷ δὲ, ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν. τὸ μὲν γὰρ φάναι μὴ δεῖν ἀεὶ φυλάττειν τὴν ὀργὴν, γνώμη. τὸ δὲ προσκείμενον τὸ θνητὸν ὄντα, τὸ διότι λέγει. ὅμοιον δὲ καὶ τὸ, θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα θνατὸν φρονεῖν. φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει. περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ παραδόξων, μὴ χωρὶς ἐπιλόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον, γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι. οἷον εἴ τις εἴποι. ἐγὼ μὲν ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ, οὔτ' ἀργὸν εἶναι, οὔ φημι χρῆναι παιδεύεσθαι, ἢ τοῦτο προειπόντα, ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν. περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων, ἀδήλων δὲ προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. ἁρμόττει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ τὰ λακωνικὰ ἀποφθέγματα καὶ αἰνιγματώδη. οἷον, εἴ τις λέγοι ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅπου δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικίᾳ μὲν πρεσβυτέροις. περὶ δὲ τούτων ὧν ἔμπειρός τις. ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπὲς, ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν. τὸ δὲ περὶ ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. σημεῖον δ' ἱκανόν. οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσὶ, καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται. καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν, ἁρμόττει ἐν σχετλιασμῷ καὶ δεινώσει. καὶ ἐν τούτοις, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. χρῆσθαι δὲ δεῖ, καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἂν ὦσι χρήσιμοι. διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοιναὶ, ὡς ὁμολογούντων ἁπάν-

τις ἰφικράτης, ἀλλὰ καθόλου. οὔτε περὶ πάντων καθόλου. οἷον, ὅτι τὸ εὐθὺ, τῷ καμπύλῳ ἐναντίον, ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράσσειν. ὥστ' ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τούτων συλλογισμός ἐστι σχεδὸν, τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων καὶ αἱ ἀρχαὶ, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί εἰσιν. οἷον χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς. τοῦτο μὲν οὖν γνώμη. προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διατὶ ἐνθύμημα ἔσται τὸ ἅπαν, οἷον χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν ἀργίας φθόνον πρὸς ἀνδρῶν ἀμφαίνουσι δυσμενῆ. καὶ τὸ οὐκ ἔστιν πρὸς
ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. καὶ οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅς ἀστῶν
τις ἔσ' ἐλεύθερος. ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης. εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἶναι γνώμης εἴδη. ἢ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται, ἢ ἄνευ ἐπιλόγου. ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν, αἱ μὲν ἐπιλόγου ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν ἢ ἀμφισβητούμενον. ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου. τούτων δ' ἀνάγκη, τὰς μὲν, διὰ τὸ προεγνῶσθαι μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου. οἷον, ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστιν ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ. φαίνεται γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω. τὰς δ' ἅμα λεγομένας, δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν. οἷον, οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου, αἱ μὲν, ἐνθυμήματος μέρος εἰσίν. ὥσπερ χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ. αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος. αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν. εἰσὶ δ' αὗται, ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται

ἤδη εἰσί, καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα. ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃς, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες, ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα. ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς ἔφη ὦ ἄνδρες σάμιοι, οὗτος μὲν, οὐδὲν ἔτι βλάπτει. πλούσιος γάρ ἐστι. ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτεροι ἥξουσι πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες. εἰσὶ δ' οἱ λόγοι, δημηγορικοί, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπόν. λόγους δὲ ῥᾷον. ποιῆσαι γὰρ δεῖ, ὥσπερ καὶ παραβολάς, ἄν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν. ὅπερ ῥᾷόν ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας. ῥάω μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων. χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι, τὰ διὰ τῶν πραγμάτων. ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα, τοῖς γεγονόσι. δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα ὡς ἀποδείξεσιν, ἔχοντα δ' ὡς μαρτυρίοις ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ τοῖς ἐνθυμήμασι. προτιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν ἐπαγωγῇ. τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ, πλὴν ὀλίγοις. ἐπιλεγόμενα δὲ μαρτυρίοις: ὁ δὲ μάρτυς, πανταχοῦ πιθανός. διότι καὶ προτιθέντι μὲν, ἀνάγκη πολλὰ λέγειν. ἐπιλέγοντι δὲ, καὶ ἓν, ἱκανόν, μάρτυς γὰρ πιστὸς καὶ εἷς χρήσιμος. πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον εἴρηται. περὶ δὲ γνωμολογίας ῥηθέντος, τί ἐστι γνώμη, μάλιστ' ἂν γένοιτο φανερὸν, περὶ ποίων τε καὶ πότε, καὶ τίσιν ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις. ἔστι δὲ γνώμη, ἀπόφανσις μὲν, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθέκαστον. οἷον, ποῖός

τὸ κληρωτοὺς ἄρχειν. ὅμοιον γάρ. ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀ-
θλητὰς κληροίη μὴ οἳ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ'
οἳ ἂν λάχωσιν, ἢ τῶν πλωτήρων, ὅν τινα δεῖ κυβερ-
νᾶν κληρώσειεν. ὡς δὲ τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπι- ὡς
στάμενον. Λόγος δὲ, οἷος ὁ στησιχόρου πρὸς φάλα- δέον
ριν, καὶ αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημηγόρου. στησίχορος μὲν τοῦ δη-
γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν ἱμερέων φά- μαγω-
λαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώμα- γοῦ
τος, τἆλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον, ὡς ἵπ-
πος κατεῖχε λιμῶνα μόνος, ἐλθόντος δ' ἐλάφου, καὶ
διαφθείραντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι
τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐτοῦ
κολάσαι τὸν ἔλαφον. ὁ δὲ, φησὶν, ἐὰν λάβῃς χαλινὸν, καὶ
αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια. συνομολογή-
σαντος δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐ-
τὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ. οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς,
ὁρᾶτέ φησι, μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρήσα-
σθαι; ταυτὰ πάθητε τῷ ἵππῳ. τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν ἤ-
δη ἔχετε, ἑλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα. ἐὰν δὲ καὶ
φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύετε ἤ-
δη φαλάριδι. αἴσωπος δὲ, ἐν σάμῳ συνηγορῶν δη-
μαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη. ἀλώπεκα
διαβαίνουσαν ποταμὸν, ἀπωσθῆναι εἰς φάραγγα,
οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναι, πολὺν χρόνον κακοπα-
θεῖν. καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς, ἐχῖνον
δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτὴν κατοικτείραντα ἐρω-
τᾶν, εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστάς. τὴν δὲ, οὐκ ἐᾶν.
ἐρομένου δὲ διατί, φάναι, ὅτι οὗτοι μὲν, πλήρεις μου

φανερὸν. εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν, καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς, καὶ ἐλάττονος, ὥστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων, τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν, οἷον, τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ δίκαιον, φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς, καὶ ὑπεροχῆς κενολογεῖν ἐστι. κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου, τὰ καθέκαστον τῶν πραγμάτων. περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου καὶ πότερον γέγονεν, ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα. Λοιπὸν δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν. ἐπείπερ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίστεις, δύο τῷ γένει, παράδειγμα, καὶ ἐνθύμημα. ἡ γὰρ γνώμη, μέρος ἐνθυμήματός ἐστι. πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν. ὅμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα. ἡ δ' ἐπαγωγὴ, ἀρχή. παραδειγμάτων δ' εἴδη, δύο ἐστίν. ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα. ἓν δὲ τὸ αὐτὸν ποιεῖν. τούτου δ' ἓν μὲν, παραβολή. ἓν δὲ, λόγοι, οἷον οἱ αἰσώπειοι, καὶ λιβυκοί. ἔστι δὲ τὸ μὲν παράδειγμα τοιόνδε τι. ὥσπερ εἴ τις λέγοι ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἐᾶν αἴγυπτον χειρώσασθαι, καὶ γὰρ δαρεῖος οὐ πρότερον διέβη, πρὶν αἴγυπτον λαβεῖν. λαβὼν δὲ, διέβη. καὶ πάλιν ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε πρὶν ἢ ἔλαβε. λαβὼν δὲ διέβη; ὥστε καὶ νῦν, ἂν λάβοι διαβήσεται. διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. παραβολὴ δὲ, καὶ τὰ σωκρατικά. οἷον εἴ τις λέγοι, οὐ δεῖ

εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐβούλετο, πέπραγε. πάντες γὰρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν. ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. καὶ εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε. καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ὀργίζετο. καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιοῦσιν. οἱ μὲν φαῦλοι, δι᾽ ἀκρασίαν. οἱ δ᾽ ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσιν. καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι, καὶ ποιεῖν. εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα, καὶ ποιῆσαι. καὶ εἰ προγέγονεν ὅσα πέφυκε πρὸ ἐκείνου, ἢ ἕνεκα ἐκείνου. οἷον εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε. καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πέφυκε γίνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίνεται, γέγονε. καὶ εἰ τὸ πρότερον καὶ τούτου ἕνεκα, πρότερον τούτου γέγονεν. οἷον εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε. καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν, ἐξ ἀνάγκης. τὰ δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις. καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου, ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον. τότε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλῇ ὂν ἔσται. καὶ τὸ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄν, διὰ ταῦτα καὶ τὸ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει ἔσται. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. καὶ εἰ προγέγονεν ὅσα πρότερον πέφυκε γίνεσθαι. οἷον, εἰ συννεφεῖ εἰκὸς ὗσαι. καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γεγονὸς, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι. οἷον εἰ θεμέλιος, οἰκία. περὶ δὲ μεγέθους, καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μείζονός τε καὶ ἐλάττονος. καὶ ὅλως μεγάλων, καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἐστί-

σει ἐστίν. οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς
ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὰ
ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γε-
νέσεως ἐν τούτοις ἐστίν, ἃ καὶ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν
ἢ κἂν καὶ πείσαιμεν, ταῦτα δ' ἐστίν, ὧν κρείττους, ἢ κύ-
ριοι ριοι ἢ φίλοι. καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατά. καὶ τὸ ὅλον δυ-
νατόν. καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη ὡς ἐπὶ
τὸ πολύ. εἴτε γὰρ πρόσχημα καὶ κεφαλὶς, καὶ χιτὼν γε-
νέσθαι δύναται, καὶ ὑποδήματα δυνατὸν γενέσθαι. καὶ
δυνα εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχημα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτών.
ται, καὶ καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶ-
εἰ χιτ, δος. καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος. οἷον εἰ πλοῖον γενέσθαι
καὶ πρὸ δυνατὸν, καὶ τριήρη. καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. καὶ εἰ
σχῆμα θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτε-
καὶ κε ρον. οἷον, εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ καὶ εἰ ἥμισυ καὶ δι-
φαλὶς πλάσιον. καὶ εἰ ἄνευ τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατὸν
καὶ εἰ τὸ γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυ-
νατόν. ὅθεν καὶ ἀγάθωνι εἴρηται. καὶ μὴν, τὰ μέν γε
τέχνῃ τῇ τύχῃ πράσσειν, τὰ δ' ἡμῖν ἀνάγκῃ, καὶ τῇ τύχῃ
προσγίνεται. καὶ τὸ τοῖς χείροσιν ἢ ἥττοσιν, ἢ ἀφρο-
νεστέροις δυνατὸν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον. ὥσπερ
καὶ ἰσοκράτης ἔφη. δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν εὔθυνος ἔ-
μαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν. περὶ δὲ ἀδυ-
νάτων δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑ-
πάρχει. εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον.
πρῶτον μὲν, εἰ τὸ ἧττον γίνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, καὶ
τὸ μᾶλλον πεφυκὸς, γεγονὸς ἂν εἴη. καὶ εἰ τὸ ὕστερον
εἰωθὸς γίνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν: οἷον

εἰ ἐπι-

τῷ μειοῦν, καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες, καὶ προτρέποντες, ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. τούτων δὲ διωρισθέντων, περί τε ἐνθυμημάτων πειραθῶμεν εἰπεῖν κοινῇ, καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται. τὸ δὲ γεγονὸς, τοῖς δικανικοῖς. περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις. τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς. πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν. ἂν δὴ τοὐναντίον ᾖ δυνατὸν, ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον ἂν δόξειεν εἶναι δυνατὸν, οἷον, εἰ δυνατὸν ὑγιασθῆναι ἄνθρωπον καὶ νοσῆσαι. ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία. καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ἀνόμοιον καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον. καὶ εἰ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν. χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν. ἢ οἰκίαν γενέσθαι. καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δυνατὴ γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος. οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων. οἷον τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι, οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι. οὔτε γίγνεται. καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή. ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον, οἷον εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα. πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται. καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα. ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο. καὶ ὧν ἔρως, ἢ ἐπιθυμία φύ-

πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί. περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖται τοῦ λόγου. ἔστι δέ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπῃ, ἢ ἀποτρέπῃ. οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν ἢ πείθοντες. οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτὴς ἐστὶν ὁ εἷς, ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν κριτής. ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγει τις ὁμοίως. τῷ γὰρ λόγῳ, ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τὰ ἐναντία, πρὸς ἃ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιεῖται. ὡσαύτως δέ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς. ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτήν, πρὸς τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν. ὅλως δὲ μόνος ὡς ἁπλῶς ἐστὶ κριτής, ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων. τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται, περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον. ὥστε διωρισμένον ἠθικοὺς ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἠθικοὺς καὶ πα- ποιήσομεν. ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λό- θητι - γων, ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ πάντων δ' αὐτῶν κοινοὶ εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσίν, ἐξ ὧν τὰς πί- ήσομεν στεις φέρουσι, καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπιδεικνύοντες καὶ ἀμφισβητοῦντες. ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται. λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν, πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις. καὶ τοὺς μὲν ὡς ἔσται. τοὺς δέ, ὡς γέγονε πειρᾶσθαι δεικνύναι. ἔτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν πάντων ἐστὶ τῶν λόγων. χρῶνται γὰρ πάντες

τῷ μειοῦν, καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες, καὶ προτρέποντες, ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. τούτων δὲ διωρισθέντων, περί τε ἐνθυμημάτων πειραθῶμεν εἰπεῖν κοινῇ, καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται. τὸ δὲ γεγονός, τοῖς δικανικοῖς. περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις. τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς. πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν. ἂν δὴ τοὐναντίον ᾖ δυνατὸν, ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον ἂν δόξειεν εἶναι δυνατὸν, οἷον, εἰ δυνατὸν ὑγιασθῆναι ἄνθρωπον καὶ νοσῆσαι. ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία. καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ἀνόμοιον καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον. καὶ εἰ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν. χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν γενέσθαι. καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δυνατὴ γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος. οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων. οἷον τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι, οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι. οὔτε γίγνεται. καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή. ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον, οἷον εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα. πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται. καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα. ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο. καὶ ὧν ἔρως, ἢ ἐπιθυμία φύ-

πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί. περὶ ὧν γὰρ ἴ-
σμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖται τοῦ λόγου. ἔστι
δὲ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπῃ,
ἢ ἀποτρέπῃ. οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν ἢ πείθον-
τες. οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτής ἐστιν εἷς, ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι,
οὗτός ἐστιν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν κριτής. ἐάν τε πρὸς ἀμ-
φισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγει τις ὁμοί-
ως. τῷ γὰρ λόγῳ, ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τὰ ἐ-
ναντία, πρὸς ἃ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιεῖ-
ται. ὡσαύτως δὲ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς. ὥσπερ γὰρ
πρὸς κριτὴν, πρὸς τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν. ὅλως
δὲ μόνος ὡς ἁπλῶς ἐστὶ κριτὴς, ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀ-
γῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων. τά τε γὰρ ἀμφισβητού-
μενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται,
περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν, ἐν τοῖς συμ-
βουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον. ὥστε διωρισμένον
ἠθικοὺς ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἠθικοὺς
καὶ πα- ποιήσομεν. ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λό-
θητι- γων, ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ πάντων δ' αὐτῶν
κοὺς ποι- εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πί-
ήσομεν στεις φέρουσι, καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπιδεικνύοντες
καὶ ἀμφισβητοῦντες. ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λό-
γους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται.
λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν, πᾶσι γὰρ ἀ-
ναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσ-
χρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις. καὶ τοὺς μὲν ὡς ἔσται. τοὺς δὲ,
ὡς γέγονε πειρᾶσθαι δεικνύναι. ἔτι δὲ περὶ μεγέθους
κοινὸν πάντων ἐστὶ τῶν λόγων. χρῶνται γὰρ πάντες

ἐστί. διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις, καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἤθη. τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους. ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ, τὸ νεόπλουτον εἶναι. καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν, οὐ κακουργικὰ, ἀλλὰ τὰ μὲν, ὑβριστικὰ, τὰ δὲ ἀκρατευτικά. οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

Ὁμοίως δὲ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερά ἐστιν ἤθη. τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ, τὰ δὲ καὶ βελτίω. φιλότιμοι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι, ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα, διὸ μετριάζουσιν. ἔστι δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικητικοί εἰσι. ἀλλὰ μεγαλαδικητικοί. ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἤθη. εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι. καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν. ὑπερηφανώτεροι μὲν οὖν καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσιν καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ὑπὸ τῆς τύχης. περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν, εἴρηται. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά ἐστιν. οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος, καὶ ἀδυναμία. ἐπεὶ δ' ἡ τῶν

ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν. ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς. φορὰ γάρ ἐστι καὶ ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γινομένοις ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος ἐγγίνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί. κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυῆ γένη, εἰς μανικώτερα ἤθη, οἷον οἱ ἀπὸ ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ διονυσίου τοῦ προτέρου. τὰ δὲ στάσιμα, εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα. οἷον οἱ ἀπὸ κίμωνος καὶ περικλέους, καὶ σωκράτους. τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστὶν ἰδεῖν ἅπασιν. ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου. ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τὰ ἀγαθὰ, οὕτω διάκεινται. ὁ γὰρ πλοῦτος, οἷον τιμή τίς ἐστι τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων. διὸ φαίνεται πάντα ὤνια εἶναι αὐτοῦ. καὶ τρυφεροὶ, καὶ σαλάκωνες. τρυφεροὶ μὲν, διά τε τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας. σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι, διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τῷ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους ἃ καὶ αὐτοί, ἅμα δὲ καὶ εἰκότως ταῦτα πάσχουσι. πολλοὶ γὰρ οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. ὅθεν καὶ τὸ σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν, καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἱέρωνος, ἐρομένην, πότερον γενέσθαι κρεῖττον, πλούσιον, ἢ σοφόν. πλούσιον εἰπεῖν. τοὺς γὰρ σοφοὺς ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις ἔφη διατρίβοντας. καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν. ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκα ἄξιον ἄρχειν, καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθος ὁ πλοῦτός

βουλήν. καὶ οὔτε σφόδρα θαῤῥοῦντες, θρασύτης
γὰρ τὸ τοιοῦτον, οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς πρὸς
ἄμφω ἔχοντες, οὔτε πᾶσι πιστεύοντες, οὔτε πᾶ-
σιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μό-
νον. καὶ οὔτε πρὸς φειδῶ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ
πρὸς ἁρμόττον. ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν καὶ πρὸς
ἐπιθυμίαν. καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας, καὶ ἀν-
δρεῖοι μετὰ σωφροσύνης. ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέ-
ρουσι διῄρηται ταῦτα. εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι, ἀνδρεῖοι καὶ
ἀκόλαστοι. οἱ δὲ πρεσβύτεροι, σώφρονες καὶ δειλοί.
ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διῄρηται ἡ νεότης καὶ διήρη-
τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἔχουσιν. ὅσα δ' ὑ- ται
περβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ
τὸ ἁρμόττον. ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριά-
κοντα ἐτῶν, μέχρι καὶ τῶν πέντε καὶ τριάκοντα, ἡ
δὲ ψυχὴ, περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα. περὶ μὲν οὖν
νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς ποίων ἠθῶν ἐστὶν ἕκα-
στον, εἰρήσθω τοσαῦτα. περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γι-
γνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη ποῖα
ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. εὐ-
γενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν
κεκτημένον αὐτήν. πάντες γὰρ ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς
τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν. ἡ δὲ εὐγένεια ἐντιμότης τις
προγόνων ἐστὶ, καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων κατα-
τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν. διὰ τὸ ταῦτα πόῤῥω μᾶλ- φρονη-
λον ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐντιμότερα εἶναι, καὶ εὐαλα- τική.
ζόνευτα. ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετὴν,
γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως. ὅπερ

τῶν γινο- πραγμάτων φαῦλά ἐστιν. ἀποφαίνει γοῦν τὰ πολ-
μένων λὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν, καὶ ζῶσι
τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι. τοῦ γὰρ βίου τὸ μὲν μέλ-
λον, ὀλίγον. τὸ δὲ παρεληλυθὸς, πολύ. ἔστι δὲ ἡ μὲν
ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντος. ἡ δὲ μνήμη, τῶν παρῳχομέ-
νων. ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς, διατε-
λοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες, ἀναμιμνησκόμε-
νοι γὰρ ἥδονται. καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μέν εἰσιν, ἀσθενεῖς
δέ. καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ μὲν ἐκλελίπασιν, αἱ δὲ ἀ-
σθενεῖς. ὥστ' οὔτε ἐπιθυμητικοὶ οὔτε πρακτικοὶ κα-
τὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος. διὸ καὶ σω-
φρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι. αἵ τε γὰρ ἐπιθυ-
μίαι ἀνείκασι, καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. καὶ μᾶλλον
ζῶσι κατὰ λογισμὸν, ἢ κατὰ ἦθος. ὁ μὲν γὰρ λογι-
σμὸς, τοῦ συμφέροντος. τὸ δὲ ἦθος, τῆς ἀρετῆς ἐστί. καὶ
τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ἀδικίαν, οὐκ εἰς ὕβριν.
ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταυτὸ
τοῖς νέοις. οἱ μὲν γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν, οἱ δὲ δι' ἀ-
σθένειαν. πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς πα-
θεῖν, τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικοῦ. ὅθεν, ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ
εὐτράπελοι. οὐδὲ φιλογέλοιοι. ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρ-
τικὸν, τῷ φιλογέλωτι. τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν
πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα. ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχον-
ται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λό-
γους καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς χρώμενοι τοῖς
λόγοις, τοιοῦτοι φαίνονται καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ λόγοι.
οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ
ἦθος ἔσονται ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερ-

τοῦ οὐδέν. ἧττόν τε ἄγαν πάντα, ἢ δεῖ, καὶ οἴονται,
ἴσασι δὲ οὐδέν, καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν
ἀεὶ τὸ ἴσως καὶ τάχα, καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω. πα-
γίως δὲ οὐδέν. καὶ κακοήθεις εἰσίν. ἔστι γὰρ κακοήθεια,
τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα. ἔτι δὲ τα- καὶ ὕπο
χύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν, ἄπιστοι δέ, δι' ἐμπει- πτοι. ἢ
ρίαν, καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα, οὔτε μισοῦσι διὰ κακύ
ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦ- ποπτοι
σιν, ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. καὶ
μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου, οὐδε-
νὸς γὰρ μεγάλου οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν περὶ τὸν
βίον ἐπιθυμοῦσι. καὶ ἀνελεύθεροι, ἓν γάρ τι τῶν ἀ-
ναγκαίων ἡ οὐσία. ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴ-
σασιν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀπο-
βαλεῖν, καὶ δειλοί, καὶ πάντα προφοβητικοί. ἐναντί- δειλοὶ
ως γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις. κατεψυγμένοι γάρ εἰσι.
οἱ δέ, θερμοί. ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δει-
λίᾳ. καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς ἐστι. καὶ φιλόζωοι,
καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀ-
πόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν. καὶ οὗ ἐνδεεῖς, τούτου
μάλιστα ἐπιθυμοῦσι. καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ. μι-
κροψυχία γάρ τις καὶ αὕτη. καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶ-
σιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλὸν μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ φί-
λαυτοι εἶναι. τὸ μὲν γὰρ συμφέρον, αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι.
τὸ δὲ καλόν, ἁπλῶς. καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον, ἢ αἰ-
σχυντηλοί. διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ
καὶ τοῦ συμφέροντος, ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν. καὶ δυ-
σέλπιδες διά τε τὴν ἐμπειρίαν. τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν

ἀγαθόν τι, θαῤῥαλέον ἐστί. καὶ αἰσχυντηλοί. οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. καὶ μεγαλόψυχοι, καὶ οὔπωτε ποτὲ ὑπὸ τοῦ βίου τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσι, καὶ τὸ ἀξιοῦν μεγάλων αὑτὸν, μεγαλοψυχία. τοῦτο δ' εὐέλπιδος. καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων. τῷ γὰρ ἤθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ. ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμὸς τοῦ συμφέροντος, ἡ δ' ἀρετὴ, τοῦ καλοῦ. καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδὲν, ὥστε μὴ δὲ τοὺς φίλους, καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι παρὰ τὸ χιλώνειον. πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι. φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως. οἱ καὶ εἰδέναι πάντα οἴονται καὶ δι' ἰσχυρίζονται. τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι, καὶ τοῦ πάντα ἄγαν. καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν. καὶ ἐλεητικοὶ, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν. τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν. ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. καὶ φιλογέλωτες, διὸ καὶ εὐτράπελοι. ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστί. τὸ μὲν οὖν τῶν νέων, τοιοῦτον ἦθός ἐστιν. οἱ δὲ πρεσβύτεροι, καὶ παρηκμακότες, σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη. διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦν-

ἐπιθυμητικοὶ, καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι. καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι. ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι. καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι, καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ, καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ. διὰ γὰρ φιλοτιμίαν, οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ᾽ ἀγανακτοῦσιν, ἂν οἴονται ἀδικεῖσθαι. καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνεικοι. ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης. ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις. καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον, ἢ φιλοχρήματοι. φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι. ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ᾽ εὐήθεις, διὰ τὸ μήποτε τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. καὶ εὔπιστοι, διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. καὶ εὐέλπιδες. ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως. ἅμα δὲ, καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι, καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι. ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντός ἐστιν, ἡ δὲ μνήμη, τοῦ παροιχομένου. τοῖς δὲ νέοις, τὸ μὲν μέλλον πολὺ. τὸ δὲ παρεληλυθὸς βραχύ. τῇ γὰρ πρώτῃ τῇ γοῦν ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ τὸ εἰρημένον. ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. καὶ ἀνδρειότεροι, θυμώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες. ὧν τὸ μὲν μὴ φοβεῖσθαι, τὸ δὲ θαρρεῖν ποιεῖ. οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται. τὸ, τε ἐλπίζειν,

τοιούτους, καὶ τοὺς ἀγαθούς, καὶ ὅσων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν. οἷον πλοῦτος, καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας. φανερὸν δὲ καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες. οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, ζηλωτοί. ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἷον ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή. οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν. στρατηγοί, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι, καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί, ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσι, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσι, καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται, ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ λογογράφων. καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων. ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι. καὶ τὸ ζηλοῦν, τῷ καταφρονεῖν. ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας ὥστε ζηλῶσαί τινας ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικοὺς εἶναι τούτων τε καὶ ἐπὶ τούτοις ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη. δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίνεται καὶ διαλύεται ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

καὶ τὰ

τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. λέγω δὲ πάθη μὲν ὀργήν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον. ἕξεις δέ, ἀρετὰς καὶ κακίας. εἴρηται καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. ἡλικίαι δέ εἰσι, νεότης, καὶ ἀκμή, καὶ γῆρας. τύχας δὲ λέγω, εὐγένειαν, πλοῦτον, δυνάμεις, καὶ τἀναντία τούτοις, καὶ ὅλως εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν. οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν

νήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ τοῖς ὀλίγα φθονοῦσι. δῆλα δὴ καὶ
ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχον-
τες. ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες
ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται. ὥστε ἂν αὐτοὶ μὲν πα-
ρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν. οἱ δ' ἐλεεῖσθαι, ἢ τυγχάνειν
τινὸς ἀγαθοῦ, ἀξιούμενοι ὦσιν, οἷοι καὶ οἱ εἰρημένοι, δῆλον
ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων. πῶς δ' ἔχουσι
οἱ ζηλοῦντες καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐνθένδ' ἐστὶ
δῆλον. εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῃ πα-
ρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ λα-
βεῖν περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ὅτι οὐ-
χὶ καὶ αὐτῷ ἐστί. διὸ καὶ ἐπιεικές ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιει-
κῶν. τὸ δὲ φθονεῖν φαῦλον καὶ φαύλων. ὁ μὲν γὰρ ἑαυ-
τὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγα-
θῶν. ὁ δὲ. τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον. ἀνάγκη
δὴ ζηλωτικοὺς εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν ὧν
μὴ ἔχουσιν. οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα.
διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οἷς ὑπάρ-
χει τοιαῦτα ἀγαθά, ἃ τῶν ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν.
ἔστι γὰρ ταῦτα, πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαί, καὶ
ὅσα τοιαῦτα. ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι,
ὅτι προσῆκεν τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα
τῶν ἀγαθῶν. καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι, καὶ ὧν πρόγονοι, ἢ
συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, ἢ ἡ πόλις, ἔντιμοι ζηλω-
τοὶ περὶ ταῦτα. οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὐτοῖς εἶναι καὶ ἄ-
ξιοι τούτων. εἰ δὲ ἐστι ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθά, ἀνάγ-
κη τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλ-
λοις ὠφέλιμα, καὶ εὐεργετικά. τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργε-

λόσοφοι, φιλότιμοι γὰρ περὶ σοφίαν. καὶ οἱ ὅλως φιλόδοξοι περί τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο. καὶ οἱ μικρόψυχοι. πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται. ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι, καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστὶ, καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν αὑτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῷ ἐλλείπουσι, φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν, ἅμα γὰρ εἴρηται. τοῖς γὰρ ἐγγὺς καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ φθονοῦσιν. ὅθεν εἴρηται, τὸ συγγενὲς γὰρ, καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται. φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους. πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδείς. οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' ἡρακλείαις στήλαις. οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρὰ αὐτοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι. οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς, καὶ ἀντεραστὰς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη τούτοις μάλιστα φθονεῖν. ὅθεν εἴρηται, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. καὶ τοῖς ταχὺ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι. καὶ ὧν κεκτημένων ἢ κατορθούντων ὄνειδος αὐτοῖς. εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι, ἐγγὺς ὅμοιοι. δῆλον γὰρ ὅτι παρ' αὐτοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ. ὥστε τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόνον. καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα, ἢ κεκτημένοις ἃ αὐτοῖς προσῆκεν, ἢ ἐκέκτηντό ποτε. διὸ πρεσβύτεροι νεωτέροις, καὶ οἱ πολλὰ δαπα-

τῶν ὁμοίων ἀξιοῦσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους οὐ δίκαιον.
δεύτερον δ' ἂν ὄντες ἀγαθοὶ, καὶ σπουδαῖοι τυγχά-
νωσι, κρίνουσι γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσι. καὶ ἐὰν
φιλότιμοι καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πράξεων, καὶ μάλι-
στα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι ὄν-
τες τυγχάνωσι. καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτοὺς,
ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τούτοις, καὶ τού-
των. διὸ οἱ ἀνδραποδώδεις καὶ φαῦλοι καὶ ἀφιλό-
τιμοι, οὐ νεμεσητικοί. οὐδὲν γάρ ἐστι τοιοῦτον, οὗ αὑτοὺς
οἴονται ἀξίους εἶναι. φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ἐπὶ ποί-
οις ἀτυχοῦσι καὶ κακοπραγοῦσιν ἢ μὴ τυγχάνουσι
χαίρειν, ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ. ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ
ἀντικείμενα δῆλά ἐστιν. ὥστε ἂν τούς τε κριτὰς τοιού-
τους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖ-
σθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι δείξῃ, ἀναξίους μὲν ὄντας
τυγχάνειν, ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.
Δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι καὶ τίσι καὶ πῶς ἔ-
χοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ
φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν ἐπὶ τοὺς ὁμοίους. περὶ
μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους. φθονήσουσι μὲν γὰρ τοὺς
οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνονται. ὁμοίους
δὲ λέγω, κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, καθ' ἡλικίαν, κατὰ ἕ-
ξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. καὶ οἷς μικροῦ ἐλ-
λείπει, τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν. διὸ, οἱ μεγάλα πράτ-
τοντες καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροί εἰσιν. πάντες γὰρ
οἴονται τὰ αὑτῶν φέρειν. καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι δια-
φερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ εὐδαιμονίᾳ. καὶ
οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων, καὶ οἱ δο-

εὐγένειαν, καὶ κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει, ἀνάγκη τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθὸν, ἐὰν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι, καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσᾶν. μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι, καὶ διὰ γένος. ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὔτεκνοι. καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων, κἂν διὰ ταῦτα ἄλλο τι ἀγαθὸν γίνηται αὐτοῖς ὡσαύτως. καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι ἄρχοντες, καὶ διὰ τὸν πλοῦτον ἢ, οἱ ἀρχαιόπλουτοι. ὁμοίως δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. αἴτιον δ' ὅτι οἱ μὲν δοκοῦσιν τὰ αὐτῶν ἔχειν, οἱ δ' οὔ. τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν, ἀληθὲς δοκεῖ. ὥσθ' οἱ ἕτεροι, οὐ τὰ αὐτῶν ἔχειν. καὶ ἐπεὶ ἕκαστος τῶν ἀγαθῶν οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλά τίς ἐστιν ἀναλογία, καὶ τὸ ἁρμόττον. οἷον ὅπλων κάλλος οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ, καὶ γάμοι διαφέροντες, οὐ τοῖς νεωστὶ πλουτοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν. ἐὰν οὖν ἀγαθὸς ὢν, μὴ τοῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ νεμεσητὸν, καὶ τὸν ἥττω κρείττονι ἀμφισβητεῖν, μάλιστα μὲν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ. ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται, αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην τελαμωνιάδαο. ζεὺς γάρ οἱ νεμέσα, ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο. εἰ δὲ μὴ, καὶ ἂν ὁποσοῦν, ὁ ἥττων τῷ κρείττονι. οἷον, εἰ ὁ μουσικὸς τῷ δικαίῳ. βελτίων γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς. οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ δι' ἃ ἐκ τούτων δῆλον. ταῦτά τε γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν. αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν. καὶ ταῦτα κεκτημένοι τὸ γὰρ

ὑπάρχῃ ἡ λύπη καὶ ἡ ταραχὴ, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦ-
λον, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραγίας. φανερὸν δὲ, ὅτι ἀκο-
λουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις. ὁ μὲν γὰρ λυ-
πούμενος, ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κακοπραγοῦσιν, ἡσθήσε-
ται, ἢ ἄλυπος ἔσται, ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦ- πως
σιν. οἷον, διὰ τῆς πατραλοίας καὶ μιαιφόνοις, ὅταν τύ-
χωσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυπηθείη χρηστός. δεῖ γὰρ
χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς
εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν. ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ
χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ. ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι ἂν
ἅπερ τῷ ὁμοίῳ, καὶ ἑαυτῷ. καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους
ἅπαντα ταῦτα, τὰ δ' ἐναντία τοῦ ἐναντίου. ὁ γὰρ αὐ-
τός ἐστιν ἐπιχαιρέκακος καὶ φθονερός. ἐφ' ᾧ γάρ τις
λυπεῖται γιγνομένῳ καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦ-
τον ἐπὶ τῇ στερήσει καὶ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. διὸ
κωλυτικὰ μὲν ἐλέους πάντα ταῦτ' ἐστί. διαφέρει δὲ,
διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ
ποιεῖν, ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα. πρῶτον μὲν οὖν
περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν, τίσι νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι,
καὶ ὅπως ἔχοντες αὐτοί. εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν
ἄλλων. φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων. εἰ γάρ ἐστι τὸ νε-
μεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐ-
πραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἐπὶ πᾶσι
τοῖς ἀγαθοῖς νεμεσᾶν. οὐδεὶς γὰρ εἰ δίκαιος, ἢ ἀνδρεῖος,
ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσᾷ τούτῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι
ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσὶν, ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ, καὶ δυ-
νάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀνά-
ξιοί εἰσιν ἀγαθοί. καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθὰ, οἷον

νοι, ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως, ἀνάγκη τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι καὶ φωναῖς, καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει ἐλεεινοτέρους εἶναι. ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι, τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον, ἢ ὡς γεγονός. καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτὸ, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις. οἷον, ἐσθῆτας τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ λόγους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτώντων. καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶναι, ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας. ἅπαντα γὰρ ταῦτα διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον, καὶ ὡς ἀναξίους τε ὄντας, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους. ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν. τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις, ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις, καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ. δεῖ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς, συνάχθεσθαι, τοῖς δὲ νεμεσᾶν. ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γινόμενον. διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς σύνεγγύς τε, καὶ ταὐτὸν ὂν τῷ νεμεσᾶν. ἔστι δ' ἕτερον. λύπη μὲν γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ, καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. τὸ δὲ μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, πᾶσιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν. οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν, νέμεσις, τὸ δὲ φθόνος, ἀλλὰ φόβος, ἂν δι' αὐτὸ τοῦτο

ὑπάρχῃ

πηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, πάντα ἐλεεινά. καὶ ὅσα ἀναιρετικά, καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν, μέγεθος ἐχόντων. ἔστι δ' ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικά, θάνατοι καὶ αἰκίαι, καὶ σωμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τροφῆς ἔνδεια. ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία. διὸ καὶ τὸ διεσπάσθαι ἀπὸ φίλων καὶ συνήθων, ἐλεεινόν. αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρεία, καὶ τὸ ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι, καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτον. καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν. οἷον, Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως, ὅτι τεθνεῶτι κατεπέμφθη. καὶ τὸ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθόν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν. ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν. ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητος. περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὐτοὺς μέλλοντας ἔχουσι. διὸ καὶ ἄμασις, ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν. ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι. τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν, ἐκεῖνο δὲ δεινόν. τὸ γὰρ δεινόν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου, καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. ἔτι ἐλεοῦσιν, ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ ὄντος, καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι, κατὰ ἡλικίας, κατὰ ἤθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη. ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, μᾶλλον φαίνεται, καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι. ὅλως γὰρ δεῖ λαβεῖν, ὅτι ὅσα ἐπ' αὐτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά ἐστι, τὰ δὲ μυριοστὸν ἔτος γενόμενα ἢ ἐσόμενα, οὔτ' ἐλπίζοντες, οὔτε μεμνημέ-

δοκήσειε παθεῖν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα. καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται. δῆλον γάρ, ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν ὑπάρχειν τοιοῦτον. οἷον, οἰήσεσθαι παθεῖν ἄν τι κακόν, ἢ αὐτόν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα, καὶ τοιοῦτον κακόν, οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ, ἢ ὅμοιον, ἢ παραπλήσιον. διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴονται, πεπόνθασι γάρ. οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν. εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν τἀγαθά, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι κακόν. καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν, οἵ τε πεπονθότες ἤδη καὶ διαπεφευγότες. καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπειρίαν. καὶ οἱ ἀσθενεῖς, καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. εὐλόγιστοι γάρ. καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς καὶ τέκνα ἢ γυναῖκες. αὐτοῦ γὰρ ταῦτα καὶ οἷα παθεῖν διὰ τὰ εἰρημένα. καὶ οἱ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες, οἷον ἐν ὀργῇ ἢ θάρρει. ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα, μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει. καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι, ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων. μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα, οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι, διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει. κἂν οἴωνταί τινας εἶναι ἐπιεικεῖς. ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. καὶ ὅλως δὲ ὅταν οὕτως ἔχῃ, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι, ἢ ἑαυτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν εἴρηται. ἃ δὲ ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον. ὅσα τε γὰρ ἐκ τῶν λυ-

ται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι, οἷον ὁ ἔρως, καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώ-
ματος κακώσεσι καὶ ἐν κινδύνοις. καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων
ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος. διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστά-
μενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσι διὰ τὸ μέ-
γεθος τῆς αἰτήσεως, καὶ τὸν καιρὸν κεχαρισμένοι. οἷον, τῆς αἰ
ὁ ἐν λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς. ἀνάγκη οὖν μάλιστα θήσε
μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν. εἰ δὲ μή, εἰς ἴ- ως
σα, ἢ μείζω, ὥστ' ἐπεὶ φανερὸν καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' οἷς γί-
νεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι ἐκ τούτων
παρασκευαστέον τοὺς μὲν δεικνύντας, ἢ ὄντας, ἢ γε-
γενημένους ἐν τοιαύτῃ δεήσει καὶ λύπῃ. τοὺς δὲ, ὑ-
πηρετῆσαι ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ, τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦν-
τας. φανερὸν δὲ, καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν
χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους. ἢ γὰρ ὅτι αὑτῶν ἕνεκα
ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρέτησαν. τοῦτο δ' οὐκ ἦν χάρις, ἢ
ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσον, ἢ συνηναγκάσθησαν, ἢ ὅτι ἀ-
πέδωκαν οὐκ ἔδωκαν, εἴτε εἰδότες εἴτε μή. ἀμφοτέ-
ρως γὰρ τὶ ἀντί τινος, ὥστ' οὐδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις. καὶ
περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον. ἡ γὰρ χάρις
ἐστὶν, ἢ ὅτι τοδὶ, ἢ τοσονδὶ, ἢ τοιονδὶ, ἢ ποτὲ, ἢ ποῦ.
σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησε, καὶ εἰ τοῖς ἐχ-
θροῖς, ἢ ταῦτα, ἢ ἴσα, ἢ μείζω. δῆλον γὰρ ὅτι οὐδὲ
ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα. ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς. οὐδεὶς γὰρ ὁμο-
λογεῖ δεῖσθαι φαύλων. καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι
καὶ ἀχαριστεῖν εἴρηται. Ποῖα δ' ἐλεεινὰ, καὶ τίνας
ἐλεοῦσιν, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, λέγωμεν. ἔστω δὴ
ἔλεος λύπη τις ἐπὶ τῷ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ
καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν αὐτὸς προσ

τοὺς ἐλλιῶας, ὡς ὁρῶντας καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένοις ἃ ἂν ψηφίσωνται, ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι. διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ, οὐ βούλονται, θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνουσιν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν, πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία. καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί. εἰσὶ δ᾽ οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι. καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται. πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους ποιοῦσι καὶ οὐ ποιοῦσι. καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν αἰσχυντηλοὶ μᾶλλόν εἰσιν. ὅθεν καὶ ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε ἔφη, ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων. περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης, ταῦτα. περὶ δὲ ἀναισχυντίας, δῆλον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν. τίσι δὲ χάριν ἔχουσι καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις καὶ χάριν, δῆλον ἔσται. ἔστω δὴ χάρις, καθ᾽ ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν δεομένῳ, μὴ ἀντί τινος, μηδ᾽ ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ᾽ ἵνα ἐκείνῳ τι. μεγάλη δ᾽ ἂν ᾖ σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα. δεήσεις δέ εἰσιν αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων

τοῦ μὴ μάλιστα, αἱ μετὰ λύπης τοῦ μετὰ γιγνομένου. τοιαῦ-

καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις,
οἷον χλευασταῖς καὶ κωμῳδοποιοῖς. κακολόγοι γάρ
πως οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί. καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀπο-
τετυχήκασιν. ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται.
διὸ καὶ τοὺς πρῶτόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται ὡς οὐ-
δέν πω ἠξιωκότες ἐν αὐτοῖς. τοιοῦτοι δ' οἵτε ἄρτι βου- ἠδοξη
λόμενοι φίλοι εἶναι. τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται. διὸ κότων
δυ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακου-
σίους. καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες.
αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντη-
λὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα. οἷον οὐ μόνον ἀφροδισιά-
ζοντας, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτῶν. καὶ οὐ μόνον ποι-
οῦντας τὰ αἰσχρὰ, ἀλλὰ καὶ λέγοντας. ὁμοίως δὲ,
οὐ δὲ τοὺς εἰρημένους αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς
δηλώσοντας αὐτοῖς. οἷον, θεράποντας καὶ φίλους τού-
των. ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται, οὔθ' ὧν πολλοὶ κατα-
φρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν. οὐδεὶς γὰρ θεῖα καὶ
τὰ παιδία αἰσχύνεται. οὔτε τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους
καὶ τοὺς ἀγνῶντας. ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους, τὰ πρὸς
ἀλήθειαν δοκοῦντα. τοὺς δὲ ἄπωθεν, τὰ πρὸς τὸν νό- πρὸς
μον. αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι, αἰσχυνθεῖεν ἄν. πρῶ- δόξαν
τον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινὲς, μόνον
οἵους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνονται. ἦσαν δὲ οὗτοι,
ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται
θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν, ὧν μὴ τεύξονται. ἢ ὅ-
του ἄδοξοι ὄντες, καὶ οὗτοι οἱ ὁρῶντες, ὥσπερ Κυ-
δίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν. ἠ-
ξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους, περιεστάναι κύκλῳ

ἄκοντα. ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ ἢ δειλίας ἡ ὑπομονὴ, καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι. ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτ᾽ ἐστὶ καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων, οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει, ἀλλ᾽ ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας, ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει. λόγον δ᾽ ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ᾽ ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι. καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζουσι τούτοις. οἱ ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τιμίων, ἢ παρ᾽ ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι, οἷον οἱ ἐρῶντες. φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους, φροντίζουσι δὲ ὡς ἀληθευόντων τῶν φρονίμων. τοιοῦτοι δὲ, οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμῷ καὶ τὰ ἐν φανερῷ. ὅθεν καὶ οἱ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα. καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα ἐνόχους. δῆλον γὰρ τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν, τἀναντία δοκεῖν τούτοις. καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικούς. ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν. ὥστε ἂν μὴ ποιῇ, δῆλον ὅτι νεμεσᾷ. καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς. οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν. ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἵ τε ἠδικημένοι διὰ τὸ παρατηρεῖν, καὶ οἱ κακολόγοι. εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας.

τεῖν. καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν. καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν, καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν, καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα μηδὲν ἧττον. πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, κολακείας. καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν, καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι. καὶ τἄλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα. κολακείας γὰρ σημεῖα. καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυφῶντες, ἢ ἐν ἐξουσίᾳ μᾶλλον, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι. πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα. καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις, καὶ ἃ εὖ ἐποίησεν ὀνειδίζειν. μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος σημεῖα. καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι, καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια αὐτοῦ φάσκειν. ἀλαζονείας γάρ. ὁμοίως δὲ, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ ὅμοια. αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντικὰ. καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ τῶν καλῶν ὧν πάντες μετέχουσι, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν. ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἥλικας, συγγενεῖς, ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου, αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν, οἷον παιδεύσεως κἂν ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἐὰν αὐτὸς ᾖ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων, ἢ ὑπαρχόντων, ἢ μελλόντων. πάσχοντες δὲ ἢ πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνονται ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνείδη. ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις, ἢ σώματος ἢ ἔργων αἰσχρῶν, ὧν ἐστι τὸ ὑβρίζεσθαι. καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα. τὰ δὲ εἰς βίαν,

φίλων, καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν ἢ τῶν μεγίστων. καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσιν, ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους, περὶ ὧν φοβοῦνται. καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ, τά τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων. θαρραλέον γὰρ ἡ ὀργή. τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν ἀλλ᾽ ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν. τὸ δὲ θεῖον, ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. καὶ ὅταν προεπιχειροῦντες, ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι, ἢ κατορθώσειν οἴονται. καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων, εἴρηται. ποῖα δὲ αἰσχύνονται καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἔστω δ᾽ αἰσχύνη, λύπη τις καὶ ταραχὴ, περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων. ἡ δὲ ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ αὐτὰ ταῦτα. εἰ δ᾽ ἐστὶν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ, ἢ ὧν φροντίζει. τοιαῦτα δ᾽ ἐστὶν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν. οἷον ἀποβάλλειν ἀσπίδα ἢ φυγεῖν, ἀπὸ δειλίας γάρ. καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην, ἀπ᾽ ἀδικίας γάρ. καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ, ἢ ὅτε μὴ δεῖ, ἀπ᾽ ἀκολασίας γάρ. καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ᾽ ἀδυνάτων, οἷον πενήτων, ἢ τεθνεώτων. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. ἀπὸ αἰσχροκερδίας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας. καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν. καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων. καὶ δανείζεσθαι ὅτε δόξει αἰ-

ταῦτα, καὶ τότε, ὅτε οὐκ ᾤοντο. ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν, τί ἐστι, καὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι. φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τὸ θαρρεῖν τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαρραλέοι, καὶ πῶς διακείμενοι θαρραλέοι εἰσίν. τότε γὰρ θάρσος ἐναντίον τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θαρραλέον τῷ φοβερῷ, ὥστε μετὰ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων ἐστὶν, ὡς ἐγγὺς ὄντων. τῶν δὲ φοβερῶν, ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόρρω ὄντων. ἔστι δὲ θαρραλέα, τά τε ὄντα δεινὰ πόρρω, καὶ θαρραλέα ἐγγὺς, καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι, καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμφω. καὶ μήτε ἠδικημένοι μήτε ἠδικηκότες ὦσιν, ἀνταγωνισταί τε, ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν, ἢ δύναμιν ἔχοντες ὦσι φίλοι, ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες, ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν εἰς οἷς ταῦτα συμφερόμενοι, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω. αὐτοὶ δ' οὕ. ταῦτω ἔχοντες, θαρραλέοι εἰσὶν, ἐὰν πολλὰ κατωρθωκέναι οἴωνται καὶ μὴ πεπονθέναι, ἢ ἐὰν πολλάκις φέρει ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινὰ καὶ διαπεφευγότες. διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίνονται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν. ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις, οἵ τε ἄπειροι χειμῶνος θαρροῦσι τὰ μέλλοντα, οἵ τε βοηθείας ἔχοντες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν. καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ φοβερὸν, μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι. οἴονται δὲ ὧν κεκρατήκασιν, ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ τῶν ὁμοίων. καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες φοβεροί εἰσι. ταῦτα δ' ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων, καὶ ἰσχὺς σωμάτων, καὶ χώρας, καὶ

γύς. ὥστ' οὐδέποτε φοβερὸν ὅτι πόῤῥω. πάντα δὲ τὰ φοβερά, φοβερώτερα ὅσα ἂν ἁμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσίν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι. ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν, ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν. τὰ μὲν οὖν φοβερὰ καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτά ἐστιν. ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. εἰ δή ἐστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανε-
αὐτι: ρὸν ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν πα-
παθεῖν θεῖν, οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται παθεῖν, οὐδὲ τούτους ὑφ' ὧν μὴ οἴονται, οὐδὲ τότε ὅτε μὴ οἴονται. ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους τι παθεῖν ἂν, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων, καὶ ταῦτα, καὶ τότε. οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἂν, οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες. διὸ ὑβρισταὶ καὶ ὀλίγωροι καὶ θρασεῖς. ποιεῖ δὲ τοὺς τοιούτους, πλοῦτος, ἰσχὺς, πολυφιλία, δύναμις. οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι πάντα νομίζοντες τὰ δεινὰ καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη. ἀλλὰ δεῖ τινα ὑπεῖναι ἐλπίδα σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσι. σημεῖον δὲ, ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ. καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων, ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτοὺς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν, οἷοι παθεῖν. καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον. καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνύναι πάσχοντας, ἢ πεπονθότας, καὶ ὑπὸ τοιούτων, ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ

γὰρ ἐστὶ κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός, τοιαῦτα δὲ ἔχθρα καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι. δῆλον γὰρ ὅτι βούλονταί τε καὶ δύνανται, ὥστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα. τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος, ἄδικος, καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη δύναμιν ἔχουσα. δῆλον γὰρ ὅτι προαιρεῖται μὲν ὅταν ὑβρίζηται ἀεί, δύναται δὲ νῦν. καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι. ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν. καὶ οἱ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι. ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι τι δεινόν, φοβεροί, ἢ κατειπεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν. καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν ἀεί, τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολύ, ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅταν δύνωνται. καὶ οἱ ἠδικημένοι νομίζοντες ἀδικεῖσθαι. ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροί, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν. ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταί, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν. ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοιούτους. καὶ οἱ τοῖς κρείττοσι φοβεροί, καὶ αὐτοῖς φοβεροί. μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτούς, ἢ τοὺς κρείττους. καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν διὰ ταυτό, καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες, καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν κρείττο αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι. ἢ γὰρ ἤδη φοβεροί, ἢ αὐξηθέντες αὐτοῖς. καὶ οἱ φίλοι τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν, ἢ ἀντιπάλων, οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοί. ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι. ἄδηλοι γὰρ οἱ ἐγ- ἀ

καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος. καὶ τὸ μὲν ἰατὸν χρόνῳ, τὸ δ' ἀνίατον. καὶ ἡ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται, ἡ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον· αἰσθέσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος, τῷ δ' οὐδὲν διαφέρει. ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ, αἰσθητὰ πάντα. τὰ δὲ μάλιστα κακὰ, ἥκιστα αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη. οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. καὶ τὸ μὲν, μετὰ λύπης, τὸ δ' οὐ μετὰ λύπης. ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται. ὁ δὲ μισῶν, οὔ. καὶ ὁ μὲν πολλῶν ἂν γενομένων, ἐλεήσειεν, ὁ δ' οὐδενός. ὁ μὲν γὰρ ἀντιπαθεῖν βούλεται ᾧ ὀργίζεται, ὁ δὲ μὴ εἶναι. φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φάσκοντας διαλύειν, καὶ ἢ δι' ὀργὴν, ἢ δι' ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας ἐφ' ὁπότερ' ἂν προαιρῆται τις ἄγειν. ποῖα δὲ φοβοῦνται καὶ τίνα καὶ πῶς ἔχοντες, ὧδ' ἔστι φανερόν. ἔστω δὴ φόβος λύπη τις, ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ ἢ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ. οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται. οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς, ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύνανται. καὶ ταῦτα, ἃ μὴ πόρρω, ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνεται, ὥστε μέλλειν. τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα, οὐ φοβοῦνται. ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται. ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγὺς, οὐδὲ φροντίζουσιν. εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστὶν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων, φοβερά. ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν. τοῦτο

συμβαίνει. καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύ-
νεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες. καὶ πρὸς
οὓς αἰσχύνονται, τὰ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ πρὸς οὓς φι-
λοτιμοῦνται, καὶ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ
φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶ-
ναι. καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττωσιν, ἐὰν μὴ μέλλω-
σιν αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. καὶ τοῖς ὁμοίως τοὺς
ἀπόντας, καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσι. διὸ καὶ τοὺς
περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους, πάντες φιλοῦσι. καὶ
ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους καὶ μὴ ἐγκαταλείπον-
τας. μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγα- φίλους
θούς. καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς ἑαυτούς. τοιοῦ-
τοι δὲ καὶ οἱ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες. εἴρη-
ται γὰρ ὅτι πρὸς φίλους, τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνό-
μεθα. εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμε-
νος φιλοῦντι ἔοικε. καὶ τοὺς μὴ φοβερούς, καὶ οἷς θαρ-
ροῦμεν. οὐδεὶς γὰρ ὃν φοβεῖται φιλεῖ. εἴδη δὲ φι-
λίας, ἑταιρεία καὶ οἰκειότης, καὶ συγγένεια, καὶ ὅσα
τοιαῦτα. ποιητικὰ δὲ φιλίας, χάρις, καὶ τὸ μὴ δεη-
θέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι. αὐ-
τοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον.
περὶ δὲ ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν φανερόν, ὡς ἐκ τῶν
ἐναντίων δεῖ θεωρεῖν. ποιητικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργή, ἐ-
πηρεασμός, διαβολή. ὀργὴ μὲν οὖν ἐστιν, ἐκ τῶν πρὸς
ἑαυτόν. ἔχθρα δέ, καὶ ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτόν. ἐὰν γὰρ
ὑπολάβωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀρ-
γή, ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα. οἷον Καλλίαν, Σωκράτη.
τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη. τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ,

διημερεῦσαι. τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ εὔκολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων, καὶ μὴ φιλόνικοι, μὴ δὲ δυσέριδες. πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί. οἱ δὲ μαχόμενοι, τἀναντία φαίνονται βούλεσθαι. καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ τῷ τωθάσαι, καὶ τῷ ὑπομεῖναι. ἐπὶ ταὐσαι, καὶ τὰ γὰρ ἀμφότεροι σπεύδουσι τῷ πλησίον, δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι, καὶ ἐμμελῶς σκώπτοντες. καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά, καὶ τούτων μάλιστα, ἃ φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. καὶ τοὺς καθαρείους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον. καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστάς, μήτε τῶν ἁμαρτημάτων, μήτε τῶν εὐεργετημάτων. ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί. καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους, μὴ δὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους. οἵους γὰρ ἂν ὑπολάβωσιν εἶναι πρὸς ἄλλους, καὶ πρὸς αὑτοὺς οἴονται. καὶ τοὺς μὴ κακολόγους, μὴ δὲ εἰδότας, μήτε τὰ τῶν πλησίον κακά, μήτε τὰ αὑτῶν, ἀλλὰ τὰ ἀγαθά. ὁ γὰρ ἀγαθός, τοῦτο δρᾷ. καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ τοῖς σπουδάζουσι. μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. καὶ τοὺς πρὸς αὑτοὺς ὡσαύτως ἔχοντας, οἷον θαυμάζοντας αὐτοὺς καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας, καὶ χαίροντας αὐτοῖς, καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας, περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς. καὶ τοὺς ὁμοίους καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύοντας, ἂν μὴ παρενοχλῶσι, μὴ δὲ ἀπὸ ταὐτοῦ ᾖ ὁ βίος. γίνεται γὰρ οὕτω, τὸ κεραμεὺς κεραμεῖ. καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς. εἰ δὲ μή, ταὐτὸ καὶ οὕτω

ροῖς, μὴ διά τι ἕτερον, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. γινομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες. τῶν ἐναντίων δὲ, λυποῦνται, ὥστε τῆς βουλήσεως σημεῖον αἱ λῦπαι, καὶ αἱ ἡδοναί. καὶ οἷς ἤδη τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά. καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί. ταυτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη. ὥστε ἅπερ αὑτῷ καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ φιλοῦσιν, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κήδονται, ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ εἰ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν ἕνεκα, ἢ οὓς ἂν οἴονται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ, καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους, καὶ τοὺς φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι, καὶ τοὺς φιλουμένους, ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς, καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς, καὶ μισοῦντας οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους, ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων. πᾶσι γὰρ τούτοις ταυτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς, ὥστε βούλεσθαι, τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ, ὅπερ ἦν τοῦ φίλου, ἔτι τοὺς εὖ ποιητικοὺς εἰς χρήματα καὶ σωτηρίαν. διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ τοὺς ἀνδρείους τιμῶσι, καὶ τοὺς δικαίους. τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι, τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας. τοιοῦτοι δ' οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι, καὶ τούτων, οἱ ἀπὸ γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα. καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι. καὶ τοὺς ἀπράγμονας διὰ τὸ αὐτό. καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνονται βουλόμενοι. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἵ τε ἀγαθοὶ κατὰ ἀρετὴν, καὶ εὐδόκιμοι ἢ ἐν πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑπ' αὐτῶν ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτούς. ἔτι τοὺς ἡδεῖς, συνδιάγειν καὶ συν-

του. καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴονται αὐτοὶ καὶ δικαίως πάσχειν. οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον. οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον οἴονται πάσχειν. ἡ δὲ ὀργὴ τοῦτο ἦν. διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν. ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴονται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον. ἡ γὰρ ὀργὴ τῶν καθέκαστόν ἐστι. δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ. διὸ ὀρθῶς πεποίηται φάσθαι Ὀδυσσῆα πτολίπορθον. ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ᾔσθετο, καὶ ὑφ' οὗ, καὶ ἀνθ' ὅτου. ὥστ' οὔτε τοῖς ἄλλοις ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται, οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθησομένοις οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητὴς παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος, κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων. δῆλον οὖν ὅτι τοῖς πραΰνειν βουλομένοις, ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον. αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους. οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβερούς, ἢ αἰσχύνης ἀξίους, ἢ κεχαρισμένους ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις. τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διατί, τὴν φιλίαν καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι λέγωμεν. ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν, τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθὰ ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. φίλος δ' ἐστὶν, ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. οἴονται δὲ φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους. τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη φίλον εἶναι, τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπη-

ροῖς,

διάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. καὶ τοῖς μείζω κεχηεισμένοις. καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτουμένοις. ταπεινότεροι γάρ. καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγώροις, ἢ εἰς μηδένα, ἢ μὴ εἰς χρηστούς, ἢ μὴ εἰς τοιούτους, οἷοίπερ αὐτοί. ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά, καὶ οὓς φοβοῦνται, καὶ οὓς αἰσχύνονται. ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται. ἀδύνατον γὰρ ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται. οὐ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται πρᾶξαι. οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ. ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία, ἄλυπος, ἡ δ' ὀργή, μετὰ λύπης. καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς, καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλον ὅτι πρᾶοί εἰσιν. οἷον ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει, ὅλως ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῶς, καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. ἔτι δὲ κεχρονικότες, καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες. παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. παύει δὲ καὶ καθ' ἑτέρου ὀργὴν μείζω, ἡ παρ' ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρία ἑτέρου πρότερον. διὸ εὖ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς ὀργιζο- ἢ παρ' μένου τοῦ δήμου τί οὐκ ἀπολογῇ; οὔπω γε ἔφη. ἀλλὰ πότε; ὅταν ἄλλον ἴδω διαβεβλημένον. πρᾶοι γὰρ γίγνονται, ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν. οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλου. μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες ἢ Καλλισθένει, ἀφῆκαν, διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον. καὶ ἐὰν ἕλωσι, καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν, ἢ ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἄν. ὥσπερ γὰρ εἰληφέναι τιμωρίαν οἴον-

τίς, καὶ διὰ ποῖα, εἴρηται. δῆλον δ' ὡς δέοι ἂν αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους, οἷοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσι, καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ' οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτους, οἵοις ὀργίζονται. ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι, καὶ ὀργὴ πραότητι, ληπτέον πῶς τε ἔχοντες πρᾶοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας πράως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραΰνονται. Ἔστω δὴ πράϋνσις, κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς. εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δὲ ἐστὶν ἑκούσιον, φανερὸν ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιοῦσιν ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν, ἢ φαινομένοις τοιούτοις, πρᾶοί εἰσι, καὶ τοῖς τἀναντία ὧν ἐποίησαν βουλομένοις. καὶ ὅσοι καὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι. οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν, καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι καὶ μεταμελομένοις. ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις, παύονται τῆς ὀργῆς. σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως. τοὺς μὲν γὰρ ἀρνουμένους καὶ ἀντιλέγοντας, μᾶλλον κολάζομεν, πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι, παυόμεθα θυμούμενοι. αἴτιον δ' ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι. ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις. ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι. φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι. οἱ δ' ἥττους, φοβοῦνται. φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργὴ, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν, οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας. δοκεῖ γὰρ σπου-

τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν ἢ ποιῶσι. καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν τἀναντία, καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων. ὥσπερ ὁ ἀντιφῶντος πλήξιππος τῷ μελεάγρῳ. ὀλιγωρίας γὰρ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι σημεῖον. ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις. καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις. ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἐὰν λυπήσωσι. διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα. ὅμοιοι γὰρ εἰσὶν ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς. οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσι. θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα, πάντες ἀλγοῦσιν. ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. ἐν τούτοις ἐάν τις ὀλιγωρῇ, ὀργίζονται μᾶλλον. καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθοῦσιν. οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι. παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις, πρὸς τοὺς σπουδάζοντας. καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἂν μὴ καὶ αὐτῶν. καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, τὸ μὴ ἀξιοῦν ὧν πάντας καὶ αὐτόν. ποιητικὸν δ' ὀργῆς, καὶ ἡ λήθη, οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων οὖσα παρὰ μικρόν. ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι. διὰ μὲν γὰρ ἀμέλειαν ἡ λήθη γίνεται. ἡ δ' ἀμέλεια, ὀλιγωρία ἐστίν. οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται. καὶ ὡς ἔχον-

ραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις, καὶ ἡλικίαι. ἐκ τούτων φανερὰ, ποῖοι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ πῶς, καὶ ὅτι ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις ἐστὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι. αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν. ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν. ὑβρίζουσι γὰρ, καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσι, ὅσα ὕβρεως σημεῖα. ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι ἃ μήτε ἀντί τινος, μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν. ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὕβριν. καὶ τοῖς κακῶς λέγουσι καὶ καταφρονοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν. οἷον, οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι, ἐάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν, οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύσωσι μὴ ὑπάρχειν αὑτοῖς, ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν. ἐπειδὰν δὲ σφόδρα οἴονται ὑπάρχειν ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι. καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον, ἢ τοῖς μὴ φίλοις. οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν, ἢ μή. καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν μᾶλλον, ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσι. καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι. ταυτὸν γὰρ ἂν ποιοῖεν. καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσην ἀποδιδοῦσι. καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσι. καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται. καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων, οἱ δ' ὡς παρὰ ἡττόνων. καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι μᾶλλον. ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρείας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας. προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι μὴ ὀλιγωρεῖν.

τὴν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταυτῷ ὑπερέχει πολύ. οἷον ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος πένητος, καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς ἀδυνάτου εἰπεῖν, καὶ ἄρχων ἀρχομένου, καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος, τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. διὸ εἴρηται, θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτροφέων βασιλήων· καὶ, ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσει. ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν, ἔτι ἀφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν. οὗτοι δ' εἰσὶν οὓς εὖ πεποίηκεν ἢ ποιεῖ, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ, ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα. αὐτοὶ μὲν γὰρ ὅταν λυπῶνται. ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος. ἐάν τε κατ' εὐθυωρίαν σοῦν ἀντικρούῃ τις. οἷον, τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν. ἐάν τε μὴ, ὁμοίως ταυτὸ φαίνεται ποιεῖν. καὶ ἄν τε ἀντιπράττῃ τις, ἄν τε μὴ συμπράττῃ, ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχον, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι. μάλιστα μὲν πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας. οἷον, κάμνων μὲν, τοῖς πρὸς τὴν νόσον. πενόμενος δὲ, τοῖς πρὸς τὴν πενίαν. πολεμῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον. ἐρῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις. προοδοποιεῖται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. ἔτι δὲ ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος. λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ καὶ παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γιγνηται ὃ βούλεται. διὸ καὶ αἱ

ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον. καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τ' ἀγαθὰ ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς ταῦτα. ὅσα δὲ μηδὲν ἢ πάνυ μικρὰ, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν. τρία ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε καὶ ἐπηρεασμὸς, καὶ ὕβρις. ὅ, τε γὰρ καταφρονῶν ὀλιγωρεῖ. ἃ γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια εἶναι, τούτων καταφρονοῦσι. τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων, ὀλιγωροῦσι. καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν. ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ. ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι ὀλιγωρεῖ, δῆλον γὰρ, ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει. ἐφοβεῖτο γὰρ, καὶ οὐκ ὀλιγωρεῖ, οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου. ἐφρόντισε γὰρ ἂν ὥστε φίλον εἶναι. καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ ὀλιγωρεῖ. ἔστι γὰρ ὕβρις, τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι. μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ. οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες οὐχ ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται. αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες αὐτοὺς ὑπερέχειν μᾶλλον. διὸ καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί. ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. ὕβρεως δὲ ἀτιμία. ὁ δὲ ἀτιμάζων, ὀλιγωρεῖ. τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν, οὔτε κακοῦ οὔτε ἀγαθοῦ. διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ ἀχιλλεὺς, ἠτίμησεν. ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας, καὶ ὡς εἴ τιν' ἀτίμητον μετανάστην, ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρε-

ὀλιγωρεῖν

οὔτ' ἂν τινι λόγου ἀξίῳ ὠφελήσειν. ἐσπουδάσε γὰρ ἂν τοῦ φιλεῖσθαι

παρασκευάσειε τοιοῦτον. περὶ δ' εὐνοίας καὶ φιλίας, ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν. ἔστι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες, διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή. οἷον ὀργή, ἔλεος, φόβος καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον, εἰς τρία, λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσί, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις. εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν. ὁμοίως δὲ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον. ἔστω δ' ἡ ὀργή, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτόν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινὰ μὴ προσηκόντως. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργή, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον, ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστον τινί. οἷον κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ. καὶ ὅτι αὐτόν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινὰ τι πεποίηκεν ἢ ἔμελλε. καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι. ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται. οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται. ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν. διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ. ὥστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο, ἀνδρῶν ἐν στήθεσιν ἀέξεται. ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο, καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ. ἡ οὖν τότε ἐγγινομένη φαντασία ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. ἐπεὶ δ' ἡ

λαῖς. εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τὸ, τε ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν. πρὸς δὲ τούτοις ἐὰν καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πως τυγχάνωσι. τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστι. τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν, εἰς τὰς δίκας. οὐ γὰρ ταυτὰ φαίνεται φιλοῦσιν καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ κατὰ τὸ μέγεθος ἕτερα. τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν. τῷ δὲ μισοῦντι, τοὐναντίον. καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι, ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται, τῷ δ' ἀπειθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι, τοὐναντίον. τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία εἰσὶ τὰ αἴτια. τοσαῦτα γάρ ἐστι δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις καὶ ἀρετὴ, καὶ εὔνοια. διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τι. ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς τοῦτο δοξάζουσιν, ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς, διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν. ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι. διόπερ ἐνδέχεται, μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γινώσκοντας, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτα ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. ὅθεν μὲν τοίνυν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖεν ἂν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον. ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ, κἂν ἕτερόν τις κἂν ἑαυτὸν κα-

ἂν ᾖ ἠπατημένος ὑπ' αὐτοῦ * ὁ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκεῖ γεγε-
νία. ἑκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστί. τὸ δὲ ἐπιορκεῖν, ἀδι- νημέ-
κεῖν ἐστί. τὰ δὲ βίᾳ καὶ τὰ ἀπάτῃ, ἀκούσια. ἐνταῦθα νος
οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἐστὶ τὸ τῇ διανοίᾳ τοῦ ἐν
ἀλλ' οὐ τῷ στόματι. ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμέ- αντίου
νος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ ἐμμένων οἷς ὤμοσε. διὰ συντα
γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμόσαντες, καὶ κτέον
ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν ἐμμένειν, οἷς ἂν ὀμόσαντες δικά-
ζητε. ἡμεῖς δ' οὐκ ἐμμενοῦμεν. καὶ ὅσα ἄλλα, ἂν αὔξων
τις εἴπειε. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων, εἰρήσθω
τοσαῦτα.

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΟ Β'

ΕΚ τίνων μὲν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτά ἐστι. περὶ γὰρ τούτων καὶ ἐκ τούτων, τὰ ἐνθυμήματα λέγεται. ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική, καὶ γὰρ καὶ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν, ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν. πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν. μάλιστα μὲν, ἐν ταῖς συμβου-

δὲ, ἢ λαμβάνει μὲν οὐ δίδωσι δέ. ἔτι ἄλλως παρὰ
καὶ οὗ ταῦτα ἢ ὀμώμοσται. καὶ οὗτος ἢ ὑφ' αὑτοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου.
τως οὐ δίδωσι μὲν οὖν, ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσι, καὶ ὅτι ὁ
μὲν ὀμόσας, οὐκ ἀποδίδωσι χρήματα. τοὺς δὲ μὴ ὀμό-
σαντας, οἴεται καταδικάζειν. καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυ-
νος κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς. τοῖς μὲν γὰρ πιστεύει,
τῷ δ' οὔ. οὐ λαμβάνει δ' ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος.
καὶ ὅτι εἰ ἦν φαῦλος, κατωμόσατο ἄν. κρεῖττον γὰρ
ἕνεκά του φαῦλον εἶναι, ἢ μηδενός. ὁ μόσας μὲν γὰρ,
ἕξει. μὴ ὀμόσας δ', οὔ. ὥστε δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ
δι' ἐπιορκίαν τὸ μή. καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει,
πρό- ὅτι οὐκ ἴση πρόσκλησις αὕτη, ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ. ἀλ-
κλησις λ' ὁμοία, κἂν ἰσχυρὸς, ἀσθενῆ πατάξαι ἢ πληγῆναι
προκα- προσκαλέσαιτο. εἰ δὲ λαμβάνει ὅτι πιστεύει αὑτῷ,
λέσαι- ἐκείνῳ δ' οὔ. καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα,
το φατέον οὕτως ἴσον εἶναι, ἐὰν μὲν ὁ ἀσεβὴς διδῷ, ὁ
γὰρ τὸ δ' εὐσεβὴς δ' ὀμνύῃ. δεινόν γε τὸ μὴ ἐθέλειν αὐτὸν, ὑ-
πὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. εἰ δὲ δί-
δωσιν, ὅτι εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν.
καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι. αὐτῷ
γὰρ δίδωσι κρίνειν. καὶ ὅτι, ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμ-
νύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι. ἐπεὶ δὲ καθ'
ἕκαστον δῆλον πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζόμενον, πῶς
λεκτέον δῆλον. οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν,
διδόναι δὲ μή. καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ
θέλει. καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι θέλει, εἴτε μηδ' ἕ-
τερον. ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων, ἀνάγκη συγκεῖσθαι, ὥστε καὶ
τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. δῆλον γάρ

ἀπατηθέντων καὶ ἀναγκασθέντων. πρὸς δὲ τούτοις
σκοπεῖν εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νό
μων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. ἔτι
τε, ἢ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις ἢ προτέραις. ἢ γὰρ
αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι. ἢ αἱ πρότε
ραι ὀρθαὶ, αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν. ὁποτέρως ἂν
ᾖ χρήσιμον ἔτι δὲ τὸ συμφέρον, ὁρᾶν εἴπῃ ἐναντιοῦ
ται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. καὶ γὰρ
ταῦτα εὐθεώρητα ὁμοίως. αἱ δὲ βάσανοι, μαρτυ
ρίαι τινές εἰσιν. ἔχειν δὲ δοκοῦσι πίστιν. ὅτι ἀνάγκη
τις πρόσεστι. οὔκουν χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων εἰ
πεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν. ἐξ ὧν ἄν τε ὑπάρ
χωσιν οἰκεῖαι, αὔξειν ἐστὶν ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρ
τυριῶν εἰσιν, ἄν τε ὑπεναντίαι ὦσι, καὶ μετὰ τοῦ ἀμ
φισβητοῦντος διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ λέγων καθό
λου τοῦ γένους τῶν βασάνων. οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκα
ζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τἀληθῆ, καὶ διακαρτε
ροῦντες μὴ λέγειν τἀληθῆ, καὶ ῥᾳδίως καταψευ
δόμενοι ὡς παυσόμενοι θᾶττον. δεῖ δ' ἔχειν ἐπανα
φέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα,
ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες. δεῖ δὲ λέγειν ὅτι οὐκ εἰσὶν ἀλη
θεῖς οἱ βάσανοι. πολλοὶ γὰρ στερεοὶ καὶ λιθόδερμοι, καὶ
ταῖς ψυχαῖς ὄντες δυνατοὶ, γενναίως ἐγκαρτεροῦσι
ταῖς ἀνάγκαις. οἱ δὲ δειλοὶ καὶ εὐλαβεῖς πρὸ τοῦ τὰς
ἀνάγκας ἰδεῖν αὐτῶν καταθαρροῦσιν, ὥστε οὐδὲ ἔστι
πιστὸν ἐν βασάνοις. περὶ δὲ ὅρκων, τετραχῶς ἔστι
διελεῖν. ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον. ἢ τὸ
μὲν, τὸ δ' οὔ. καὶ τούτων, ἢ δίδωσι μὲν, οὐ λαμβάνει

λεκτέον, ἐξ οἵωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν. περὶ δὲ συνθηκῶν τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσίς ἐστιν, ὅσον αὔξειν, ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους. ἂν μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τοὐναντίον. πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν, οὐδὲν διαφέρει τῆς ἐπὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας. ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι, πισταί εἰσιν. ὁμολογουμένης δ' εἶναι, τῆς συνθήκης οἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον. ἡ γὰρ συνθήκη, νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος. καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι, οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον. οἱ δὲ νόμοι, τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας. καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος, συνθήκη τίς ἐστίν, ὥστε ὅστις ἀπιστεῖ καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. ἔτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων, καὶ τὰ ἑκούσια κατὰ τὰς συνθήκας. ὥστε ἀκύρων γιγνομένων, ἀναιρεῖται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων. καὶ τἆλλα δὲ ὅσα ἁρμόττει, ἐπὶ πολλοῖς ἰδεῖν ἐστίν. ἂν δ' ἐναντία ᾖ, καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν, ἅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντιούμενον μαχέσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει. ἄτοπον γὰρ, εἰ τοῖς μὲν νόμοις ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν, ἀλλ' ἐξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι, ταῖς δὲ συνθήκαις ἀναγκαῖον εἶθ' ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστιν ὁ δικαστής. οὐκοῦν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. καὶ τὸ μὲν δίκαιον, οὐκ ἔστι μεταστρέψαι, οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ' ἀνάγκῃ. πεφυκὸς γάρ ἐστι. συνθῆκαι δὲ γίγνονται, καὶ ἐξ

νας, παῖδας καταλίποι. πρόσφατοι δ' ὅσοι γνώρι-
μοι, καὶ κεκρίκασί τι. χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρί-
σεις, τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν. οἷον, Εὔβου-
λος ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος
ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν o
τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. καὶ οἱ μετέχον-
τες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι διαψεύδεσθαι. οἱ μὲν οὖν τοιοῦ-
τοι, τῶν τοιούτων μάρτυρές εἰσι. εἰ γέγονεν, ἢ μή. εἰ ἔστιν ἢ μή.
περὶ δὲ τοῦ ποῖον οὐ μάρτυρες. οἷον, εἰ δίκαιον, ἢ ἄ-
δικον, ἢ συμφέρον ἢ ἀσύμφορον. οἱ δ' ἄπωθεν, καὶ πε-
ρὶ τούτων πιστότατοι. πιστότατοι γὰρ οἱ παλαιοί. ἀ-
διάφθοροι γάρ. πιστώματα γὰρ περὶ μαρτυριῶν. μάρ-
τυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν.
καὶ τοῦτ' ἐστὶ τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ. καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξα-
πατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ. καὶ ὅτι οὐχ ἁλί-
σκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. ἔχοντι δὲ πρὸς
μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα. καὶ ὅτι οὐδὲν
ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆ-
σαι. εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι, αἱ μὲν, περὶ αὐτοῦ. αἱ δὲ,
περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος. καὶ αἱ μὲν, περὶ τοῦ πράγ-
ματος. αἱ δὲ περὶ τοῦ ἤθους. ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐ-
δέποτέ ἐστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης. εἰ μὴ γὰρ μαρτυ
κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὐτῷ * ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ρίας
ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας. ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους αὐτοῦ ἐναν=
εἰς ἐπιείκειαν, ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. τίως
τὰ δ' ἄλλα, περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου ἢ ἐχθροῦ, ἢ με- ὁμολο
ταξὺ, ἢ εὐδοκιμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξὺ, καὶ γουμέ
ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων νως

τότε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον ἐστίν. ὅτι, οὐ τοῦ παρὰ τὸν
νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστίν, ἀλλ' ἵνα ἐὰν ἀγνοήσῃ ὅτι
λέγει ὁ νόμος μὴ ἐπιορκεῖν. καὶ ὅτι, οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγα-
θὸν αἱρεῖται οὐδείς, ἀλλὰ τὸ αὑτῷ. καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέ-
ρει, ἢ μὴ κεῖσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι. τὸ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις
οἷον τῶν τέχναις, οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι παρὰ τὸν ἰα-
τρόν. οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἡ ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ,
ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. καὶ ὅτι τὸ τῶν
νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἐν τοῖς ἐ-
παινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. καὶ περὶ μὲν
τῶν νόμων, οὕτω διωρίσθω. περὶ δὲ τῶν μαρτύ-
ρων, μάρτυρές εἰσι διπλοῖ. οἱ μὲν, παλαιοί, οἱ δὲ πρόσ-
οἱ μὲν φατοι. καὶ τούτων, οἱ καὶ μετέχοντες τοῦ κινδύνου,
οἱ δ' ἐκτός. λέγω δὲ παλαιούς, τούς τε ποιητάς, καὶ
ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί. οἷον, ἀ-
θηναῖοι ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ σαλαμῖ-
νος. καὶ τενέδιοι ἔναγχος περιάνδρῳ τῷ κορινθίῳ
κλεο- πρὸς σιγεῖς. καὶ λεόφρων κατὰ κριτίου τοῖς σόλω-
φῶν νος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων, ὅτι πάλαι ἀσελγὴς
ἡ οἰκία. οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε σόλων, εἰπεῖν μοι κρι-
τίᾳ πυρρότριχι πατρὸς ἀκούειν. περὶ μὲν οὖν τῶν γε-
νομένων, οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες. περὶ δὲ τῶν ἐσομένων, καὶ
οἱ χρησμολόγοι. οἷον θεμιστοκλῆς ὅτι ναυμαχητέον τὸ
ξύλινον λέγει τεῖχος. ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ
εἴρηται, μαρτυρία ἐστίν. οἷον, εἴ τις συμβουλεύει μὴ
ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροι-
μία. μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀ-
ναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας. νήπιος, ὃς πατέρα κτεί-

εἴπωμεν περὶ νόμων πῶς χρηστέον, καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον. φανερὸν μὲν γάρ, ὅτι ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ νόμῳ χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις. καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν χρωμένους. τουτέστι, τὸ μὴ πάντῃ χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς ἀεὶ μένει, καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει οὐδ᾽ ὁ κοινός. κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν. οἱ δὲ γεγραμμένοι πολλάκις. ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ. ἀπολογεῖται γὰρ ὅτι ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ᾽ οὐ παρὰ τὸ ἄγραφον. οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ᾽ ἀεί ποτε, τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός. καὶ ταῦτ᾽ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ᾽ οὐ τὸ δοκοῦν, ὥστ᾽ οὐ νόμος ὁ γεγραμμένος. οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνει τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι καὶ ἐμμένειν, καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι, ἢ αὐτὸς αὑτῷ. οἷον ὁ μὲν, ἐνίοτε κελεύει κύρια εἶναι, ἅττ᾽ ἂν συνθῶν[ται]. ὁ δ᾽ ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὁρᾶν ἐφ᾽ ὁποτέραν τὴν ἀγωγὴν, ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον, εἶτα τούτῳ χρῆσθαι. καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα ἐφ᾽ οἷς ἐτέθη ὁ νόμος μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος, πειρατέον τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν. ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα

οἷον σοφοκλῆς ὑπὲρ εὐκτήμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀ-
πέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθεὶς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττο-
νος, ἢ οὗ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν. καὶ ὃ μόνος ἢ πρῶ-
τος ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε, καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐ-
τὸ ἁμαρτάνειν μέγα, καὶ δι' ὧν ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρε-
θῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα. οἷον, ἐν ἄργει ζη-
μιοῦσι, δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ, καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτή-
ριον ᾠκοδομήθη, καὶ τὸ θηριωδέστερον ἀδίκημα μεῖ-
ζον. καὶ τὸ ἐκ προνοίας μᾶλλον, καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες,
φοβοῦνται μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσι. καὶ τὰ μὲν ῥητορι-
κά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνῄρηκε δίκαια ἢ ὑπερ-
βέβηκεν. οἷον ὅρκους, δεξιὰς, πίστεις, ἐπιγαμίας. πολ-
λῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. καὶ τὸ ἐνταῦθα οὗ
κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες. ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευ-
δομαρτυροῦντες. ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσαιεν, εἴγε καὶ
ἐν δικαστηρίῳ, καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα, καὶ εἰ τοῦ-
τον ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε; πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κα-
ὁ πα- κῶς ποιεῖ, ὅτι τε οὐκ εὖ ποιεῖ. καὶ ὁ περὶ τὰ γραφό-
ρὰ τὰ μενα δίκαιος· ἀμείνονος γὰρ μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον
εἶναι. τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα, ἐξ ἀνάγκης. τὰ δ' ἄ-
γραφα, οὔ. ἄλλον δὲ τρόπον εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα.
ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ
μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν ἄν. περὶ μὲν οὖν ἀδικήμα-
τος μείζονος, καὶ ἐλάττονος, εἴρηται. περὶ δὲ τῶν
ἀτέχνων καλουμένων πίστεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν
εἰρημένων ἐπιδραμεῖν. ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δι-
κανικῶν εἰσὶ πέντε τὸν ἀριθμὸν, νόμοι, μάρτυ-
ρες, συνθῆκαι, βάσανοι, ὅρκος. πρῶτον μὲν οὖν

εἴπωμεν

τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν, ἀπὸ πονηρίας, καὶ τὸ τοῖς ἀνθρω-
πίνοις συγγινώσκειν ἐπιεικές. καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νό-
μον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκοπεῖν. καὶ τὸ μὴ
πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέ-
του σκοπεῖν. καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν
προαίρεσιν. καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅ-
λον. μὴ δὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἀεὶ, ἢ ὡς ἐ-
πιτοπολύ. καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθε ἀ-
γαθῶν, ἢ κακῶν. καὶ ἀγαθῶν ὧν ἔπαθε μᾶλλον, ἢ
ἐποίησε. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον. καὶ τὸ μᾶλ-
λον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ. καὶ τὸ εἰς δίαιταν
μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι. ὁ γὰρ διαιτητὴς
τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ, ὁ δὲ δικαστὴς τὸν νόμον. καὶ τούτου ἕνε-
κα διαιτητὴς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ. περὶ μὲν
οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. ἀδι-
κήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας.
διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα. οἷον μελανώπου καλ-
λίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιω-
βέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς. ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ,
τοὐναντίον. ἔστι δὲ ταῦτα, ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνά-
μει. ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβέλια κλέψας, κἂν ὁτιοῦν
ἀδικήσειεν. ὅτε μὲν δὴ οὕτω τὸ μεῖζον, ὅτε δὲ ἐκ τοῦ
βλάβους κρίνεται. καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ
πᾶσα ἐλάττων. καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴασις, χαλεπὸν γὰρ καὶ
ἀδύνατον. καὶ οὗ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα.
ἀνίατον γάρ. ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις, ἴασις. καὶ εἰ ὁ
παθὼν καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὐτὸν μεγάλως ἐκόλα-
σεν. ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δίκαιος κολασθῆναι.

δὲ ἀγράφων, δύο ἐστὶν εἴδη. ταῦτα δ' ἐστὶ, τὰ μὲν κα-
θ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας. ἐφ' οἷς ὀνείδη, καὶ
ἔπαινοι, ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ καὶ δωρεαί. οἷον τὸ χά-
ριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ
ποιήσαντα, καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα
ἄλλα τοιαῦτα. τὰ δὲ, τοῦ ἰδίου νόμου καὶ ἐγγεγραμ-
ἔλλει μένου ἔλλειμμα. τὸ γὰρ ἐπιεικὲς, δοκεῖ δίκαιον εἶναι:
μα ἔστι δ' ἐπιεικὲς, τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον δίκαι-
ον. συμβαίνει δὲ τοῦτο, τὰ μὲν, ἀκόντων, τὰ δὲ, ἑκόν-
των τῶν νομοθετῶν. ἀκόντων μὲν, ὅταν λάθῃ. ἑκόν-
των δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι. ἀλλ' ἀναγ-
καῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν μὴ ᾖ δὲ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πο-
λύ. καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν. οἷον, τὸ
τρῶσαι σιδήρῳ, καὶ πηλίκῳ, καὶ ποίῳ τινί. ὑπολεί-
ποι γὰρ δὴ ὁ αἰὼν διαριθμοῦντα. ἂν οὖν ᾖ ἀδιόρι-
στον, δέοι δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν, ὥσ-
τε κἂν δακτύλιον ἔχων ἐπάρηται τὴν χεῖρα ἢ πα-
τάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον, ἔνοχός ἐστι
καὶ ἀδικεῖ. κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἀδικεῖ, καὶ ἐπιει-
κὲς τοῦτό ἐστιν. εἰ δ' ἔστι τὸ εἰρημένον ἐπιεικὲς, φανερὸν
ὁποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ
ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι. ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔ-
χειν ἐπιεικῆ ταῦτα. καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ
ἀδικήματα, μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μὴ δὲ τὰ ἁμαρτή-
ματα καὶ τὰ ἀτυχήματα. ἔστι δ' ἀτυχήματα μὲν
ὅσα παράλογα καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας. ἁμαρτήματα
δὲ, ὅσα μὴ παράλογα καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας, ἀδική-
ματα δὲ ὅσα, μήτε παράλογα, ἀπὸ πονηρίας τέ ἐστι,

σια, ὅτι ἐστὶν ὅσα εἰδότες. ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινόν, ἢ ἴδιον εἶναι, ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος, ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος, καὶ τούτων τὰ μὲν, προελομένου, τὰ δὲ, διὰ πάθος. περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη. ποῖα δὲ προαιροῦνται καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα. οἷον λαβεῖν μέν, ἀλλ' οὐ κλέψαι. καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι, καὶ συγγενέσθαι, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι, ἢ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι, οὐ γὰρ θεοῦ τι. ἢ ἐπεργάσασθαι μέν, ἀλλ' οὐ δημοσίᾳ, ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' οὐ προδιδόναι. διὰ ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διωρίσασθαι, τί κλοπή, τί ὕβρις, τί μοιχεία. ὅπως ἐάντε ὑπάρχειν, ἐάντε μὴ ὑπάρχειν βουλόμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα περὶ τοῦ ἄδικον εἶναι, καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἄδικον, περὶ οὗ ἡ ἀμφισβήτησις. ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία καὶ τὸ ἀδικεῖν. τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν, οἷον ὕβρις καὶ κλοπή. οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν, ἀλλ' εἰ ἕνεκά του, οἷον τοῦ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι. οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν, ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ ἔκλεψε, καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων. ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη, τὰ μὲν γὰρ γεγραμμένα, τὰ δέ, ἄγραφα, περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν, εἴρηται. τῶν

ἄγραφον, τὸν δὲ γεγραμμένον, κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν. ἔστι γὰρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ μηδὲ συνθήκη. οἷον, καὶ ἡ σοφοκλέους ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν πολυνείκην, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον. οὐ γάρ τι νῦν τε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε ζῇ τοῦτο. κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φανείη. καὶ ὡς ἐμπεδοκλῆς λέγει, περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον. τοῦτο γὰρ, οὐ τισὶ μὲν δίκαιον, τισὶ δὲ οὐ δίκαιον. ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον, διά τ' εὐρυμέδοντος αἰθέρος ἠνεκέως τέτακται, διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς. καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ μεσσηνιακῷ ἀλκιδάμας. πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται. ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν. διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ δικαιώματα διχῶς ἔστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν. ἢ γὰρ πρὸς ἕνα ὡρισμένον ἢ πρὸς τὸ κοινόν. ὁ γὰρ μοιχεύων καὶ τύπτων, ἀδικεῖ τινα τῶν ὡρισμένων. ὁ δὲ μὴ στρατευόμενος, τὸ κοινόν. ἁπάντων δὴ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων. καὶ τῶν μὲν, ὄντων πρὸς τὸ κοινόν, τῶν δὲ πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά. ἔστι δὲ τὸ ἀδικεῖσθαι, τὸ ὑπὸ ἑκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν. τὸ γὰρ ἀδικεῖν, ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι. ἐπεὶ δ' ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι, καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι, ἐκ τῶν προτέρων φανεραί εἰσι. τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διῄρηται καθ' αὑτὰ πρότερον, καὶ τὰ ἑκού-

ἐπιεικείας τυχεῖν. καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι, καὶ προδιακεχωρηκότες. οἷον κάλιππος ἐποίει τὰ περὶ δίωνα. καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα, ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοί, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι. ὥσπερ λέγεται αἰνεσίδημος γέλωνι πέμψαι, κοττάβια ἀνδραποδισαμένῳ ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥᾳδίως ἰασόμενοι, ὥσπερ ἔφη ἰάσων ὁ θετταλὸς, δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασι. συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι. τοιαῦτα δ' ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται, οἷον τὰ ἐδώδιμα, ἢ τὰ εὐμετάβλητα, ἢ σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κράσεσιν. ἢ ἃ πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὔπορον. τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα, καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες. οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις, ἢ ἐς ἑαυτοὺς, ἢ ἐς υἱεῖς. καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών. τοιαῦτα δὲ τά τε μικρὰ, καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους, καὶ διατί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι. τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ δικαιώματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν. ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πρός τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὕς ἐστι διχῶς. λέγω δὲ νόμον, τὸν μὲν, ἴδιον. τὸν δὲ, κοινόν. ἴδιον μὲν, τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς ἑαυτούς. καὶ τοῦτον, τὸν μὲν,

προδιακεχειρηκότες

ἐπεξελθεῖν. καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς. οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους, καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν, τούτους μυσῶν λείαν. καὶ οὓς μηδεπώποτε καὶ οὓς πολλάκις, ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι. οἱ μὲν ὡς οὐδέποτε, οἱ δὲ ὡς οὐκ ἂν ἔτι. καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εὐδιαβόλους. οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὔτε προαιροῦνται φοβούμενοι τοὺς κριτὰς, οὔτε δύνανται πείθειν, ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσι. καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται, ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς φίλους. τοὺς μὲν γὰρ, ῥᾴδιον, τοὺς δ' ἡδύ. καὶ τοὺς ἀφίλους, καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι. ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι. καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην, ἢ ἔκτισιν. οἷον, οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί. ἐπὶ μικρῶν τε γὰρ διαλύονται, καὶ ῥᾳδίως οἱ τοιοῦτοι καταπαύονται. καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦνται. ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις, οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν. λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς, ἢ βουληθέντας, ἢ βουλομένους, ἢ ποιήσοντας. ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ καλὸν, καὶ ἐγγὺς τοῦτο, τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ οἷς χαριοῦνται, ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις ἢ κυρίοις, ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί, καὶ πρὸς οὓς ἐστὶν

νωντι. αἱ δὲ ζημίαι, ὡς χρήματα, ἢ φυγὴ, ἢ τοιοῦτόν τι. ἀμφότεροι γὰρ ἀδικοῦσι καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες. πλὴν, οὐχ οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσι. καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι, καὶ οἱ πολλάκις ἀποτετυχηκότες. εἰσὶ γάρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς. οἷον ἀναμάχεσθαι. καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδὺ, τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον, ἢ τὸ κέρδος, ἡ δὲ ζημία ὕστερον. οἱ δὲ ἀκρατεῖς τοιοῦτοι. ἔστι δ' ἀκρασία. περὶ πάντα ὅσων ὀρέγονται. καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον, τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ἢ ἡ ζημία τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον, ὕστερα καὶ χρονιώτερα. οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι, τοιαῦτα διώκουσι. καὶ οἷς ἂν ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος, καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. καὶ οἷς ἂν ᾖ τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν, καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσι. διχῶς δέ εἰσιν ἐνδεεῖς, ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένητες, ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες. οἱ μὲν, ὡς οὐ δόξοντες, οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον δόξοντες, αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, ἐπιχειροῦσιν. ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους καὶ τὰ τοιαῦτα τοὺς ἔχοντας, ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς, ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχὴν, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν, καὶ τοὺς πόρρω καὶ τοὺς ἐγγύς. τῶν μὲν γὰρ ἡ λῆψις ταχεῖα. τῶν δὲ, ἡ τιμωρία βραδεῖα. οἷον, οἱ συλῶντες τοὺς καρχηδονίους. καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς μηδὲ φυλακτικοὺς, ἀλλὰ πιστευτικούς. ῥάδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. καὶ τοὺς ῥᾳθυμοῦντας. ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ

πράττειν, καὶ λανθάνειν, καὶ μὴ δοῦναι δίκην. καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς κριταῖς. οἱ μὲν γὰρ φίλοι, ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ πρὸς καταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελθεῖν. οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται οἷς ἂν φίλοι ὦσι, καὶ ὅλως ἀφιᾶσιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι. λαθητικοὶ δ' εἰσιν, οἵ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν. οἷον ἀσθενὴς περὶ αἰκίας, καὶ ὁ πένης καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας. καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς. ἀφύλακτα γὰρ διὰ τὸ μηδένα οἴεσθαι. καὶ τὰ τηλικαῦτα καὶ τοιαῦτα, ἃ μηδ' εἷς, ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα. πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ ἀρρωστήματα φυλάττονται καὶ τὰ ἀδικήματα. ὁ δὲ μηδείς πω ἠρρώστησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται, καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς ἢ πολλοί. οἱ μὲν γὰρ οἴονται λήσειν διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι οἱ δὲ λανθάνουσί τε, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐπεχείρησε. καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὔπορος. καὶ ὅσοις μὴ λαθοῦσιν, ἔστι διῶσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ διαφθορὰ κριτῶν. καὶ οἷς ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι διῶσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει, ὅτι ἀπολέσει. καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς. αἱ δὲ ζημίαι, ἢ μικραὶ ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόρρω. καὶ ᾧ μή ἐστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἔχειν ἡ τυραννίς. καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα, λήμματα, αἱ δὲ ζημίαι ὀνείδη μόνον. καὶ οἷς τοὐναντίον, τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα, οἷον εἰ συνέβη ἅμα τιμωρείσασθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζή

τὸ ἄρχειν ἥδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι ἡδύ. ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν. ἔστι δ' ἡ σοφία πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. ἔτι δ' ἐπεὶ φιλότιμοι, ὡς ἐπιτοπολὺ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας. ἡδὺ εἶναι, καὶ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὑτοῦ ἐνταῦθα διατρίβειν. ὥσπερ Εὐριπίδης φησὶ καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἐπείγεται νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος, ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων, καὶ πᾶσα ἄνεσις, καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων, ἀνάγκη δὲ καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι, καὶ ἀνθρώπους καὶ λόγους καὶ ἔργα. διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα. τὰ δὲ λυπηρὰ, ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά. ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστί. πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. αὐτοὶ μὲν οὖν ἔχουσι ὅταν οἴον) δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν. εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες, ἢ μὴ λαθόντες μὴ δοῦναι δίκην, ἢ δοῦναι μὲν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους ἑαυτοῖς, ἢ ὧν κήδονται. ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται, καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται. κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντων. αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα, ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοὶ καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων. καὶ ἐὰν πολλοὶ φίλοι ὦσι, καὶ ἐὰν πλούσιοι. καὶ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονται δύνασθαι. εἰ δὲ μὴ, κἂν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί. διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ

ὧ ἂμ ἐστὶν ὧν ἐπιθυμοῦσι. τὸ δὲ εὖ ποιεῖν, ἔχειν καὶ ὑπερέ-
φοτέ χειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι
ρα ἐστὶ τὸ εὖ ποιητικὸν, τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις
τοῖς ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν. ἐπεὶ
δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ, καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοι-
αῦτα ἀνάγκη ἡδέα εἶναι, τό, τε μεμιμημένον, ὥσπερ
γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ποιητικὴ, καὶ πᾶν
ὃ ἂν εὖ ᾖ μεμιμημένον, κἂν ᾖ μὴ ἡδὺ οὗ τὸ μίμη-
μα. οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός
ἐστιν, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει.
καὶ αἱ περιπέτειαι. καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ
τῶν κινδύνων. πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. καὶ
ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδὺ, τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύ-
σιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια, ἡ-
δέα, ὡς ἐπιτοπολύ. οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ
ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι
εἴρηνται. ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει. καὶ ὡς ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ
φίλον τὸ ὅμοιον. καὶ ἔγνωκε δὲ θὴρ θῆρα. καὶ ἀεὶ κο-
λοιὸς παρὰ κολοιὸν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἐπεὶ
δὲ τὸ ὅμοιον καὶ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα
δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγ-
κη πάντας φιλαύτους εἶναι, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον. πάν-
τα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὑτὸν μάλιστα. ἐπεὶ
δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶ-
ναι πᾶσιν. οἷον ἔργα, λόγους. διὸ φιλοκόλακες, ὡς ἐ-
πιτοπολὺ, καὶ φιλερασταὶ, καὶ φιλότιμοι, καὶ φιλότεκ-
νοι. αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα. καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπι-
τελεῖν, ἡδύ. αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίνεται. καὶ ἐπεὶ

ταν φῶσιν, οὓς οἴεται ἀληθεύειν. τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγ-
γὺς μᾶλλον τῶν πόρρω, καὶ οἱ συνήθεις καὶ οἱ γνώ-
ριμοι καὶ οἱ πολῖται, τῶν ἄποθεν, καὶ οἱ ὄντες τῶν
μελλόντων, καὶ οἱ φρόνιμοι ἀφρόνων, καὶ πολλοὶ ὀ-
λίγων. μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς ἠρημένους
τῶν ἐναντίων. ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονῶν, ὥσπερ
παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ
τῆς δόξης, αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν. ἀλλ' εἴπερ
δι' ἄλλο τι, καὶ ὁ φίλος τῶν ἡδέων. τό, τε γὰρ φιλεῖν
ἡδύ. οὐδεὶς γὰρ φίλοινος ὁ μὴ χαίρων οἴνῳ. καὶ τὸ φι-
λεῖσθαι ἡδύ. φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν
αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν εἶναι οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰ-
σθανόμενοι. τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἀγαπᾶσθαί ἐστιν αὐτὸν δι'
αὐτόν. καὶ τὸ θαυμάζεσθαι ἡδὺ, δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι.
καὶ τὸ κολακεύεσθαι. καὶ ὁ κόλαξ ἡδύ. φαινόμενος
γὰρ θαυμαστὴς καὶ φαινόμενος φίλος ὁ κόλαξ ἐστί. καὶ
τὸ ταυτὰ πράττειν πολλάκις ἡδύ. τὸ γὰρ σύνηθες
ἡδὺ ἦν, καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ. εἰς φύσιν γὰρ γίνεται
μεταβάλλειν. τὸ γὰρ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς
καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων
γλυκύ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐστὶ καὶ
ἄνθρωποι καὶ πράγματα. μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ πα-
ρόντος ἐστίν. ἅμα δὲ καὶ σπάνιον, τὸ διὰ τοῦ χρόνου.
καὶ τὸ μανθάνειν καὶ τὸ θαυμάζειν, ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πο-
λύ. ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστιν.
ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν. ἐν δὲ τῷ μανθάνειν, εἰς
τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. καὶ τὸ εὖ ποιεῖν καὶ τὸ
εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων. τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν, τυγχάνειν

λεγόμενοι καὶ γράφοντες καὶ ποιοῦντες ἀεί τι πε-
ρὶ τοῦ ἐρωμένου χαίρουσιν, ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιού-
τοις μεμνημένοι, οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμέ-
νου, καὶ ἀρχὴ ἔρωτος γίνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ
μόνον παρόντος χαίρωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος, με-
μνημένοι ἐρῶσι. διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ
παρεῖναι. καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίνεταί
ἤδη τῷ τις ἡδονή. ἡ μὲν γὰρ λύπη, περὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν. ἡδο-
μὴ νὴ δὲ, ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον, καὶ ἃ ἔ-
πραττε, καὶ οἷος ἦν. διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται, ὣς φάτο.
τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφίμερον ὦρσε γόοιο. καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι
ἡδύ. οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρόν ἐστι, τὸ τυγχά-
νειν ἡδύ. οἱ δ' ὀργιζόμενοι, λυποῦνται ἀνυπερβλή-
τως μὴ τιμωρούμενοι. ἐλπίζοντες δὲ χαίρουσι. καὶ τὸ
νικᾶν ἡδύ. οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι.
φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν
ἐπιθυμίαν, ἢ ἠρέμα, ἢ μᾶλλον ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ·
ἀνάγκη καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι, τὰς μαχητι-
ἐρωτι κὰς καὶ αὐλητικὰς καὶ ἐριστικάς. πολλάκις γὰρ ἐν αὐ-
κὰς ταῖς γίνεται τὸ νικᾶν, καὶ ἀστραγαλίσεις, καὶ σφαιρί-
πολλά σεις, καὶ κυβίας, καὶ πεττείας, καὶ περὶ τὰς ἐσπου-
κις δασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως. αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γί-
γνονται, ἄν τις ᾖ συνήθης. αἱ δ' εὐθὺς ἡδεῖαι, οἷον κυ-
νηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική. ὅπου γὰρ ἅμιλλα, ἐνταῦ-
θα καὶ νίκη ἐστί. διὸ καὶ ἡ δικανική, καὶ ἡ ἐριστική, ἡ-
δεῖα τοῖς ἠθισμένοις καὶ δυναμένοις. καὶ τιμὴ καὶ
εὐδοξία τῶν ἡδίστων, διὰ τὸ γίνεσθαι φαντασίαν ἑ-
κάστῳ, ὅτι τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος, καὶ μᾶλλον ὅ-

σίς τις ἀσθενής, κἂν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθεῖν φαντασία τις οὗ μέμνηται ἢ ἐλπίζει. εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ ἅμα μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις. ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἡδέα, ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα, ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα. αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα. μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα. ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ, ἡδέα ἐστίν. οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι ὅτε παρῆν ἡδέα ἦν, ἀλλ' ἔνια, καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται. ἀλλ' ἡδύ τι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων. καὶ μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθοι καὶ πολλὰ ἔοργοι. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακόν. τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἄνευ λύπης ὠφελεῖν. ὅλως δ' ὅσα παρόντα εὐφραίνει καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους, ὡς ἐπιτοπολύ. διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ. ὥσπερ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ, ὥστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο. οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν. οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον. καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή. ἢ γὰρ μεμνημένοι, ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπίζοντες, ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονήν. οἷον οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι δίψαις, καὶ μεμνημένοι ὡς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι χαίρουσι, καὶ οἱ ἐρῶντες δια

καταστάσεως ποιητικὸν, λυπηρόν. ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι, τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπιτοπολύ. καὶ μάλιστα ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κατ' αὐτὴν γινόμενα, καὶ τὰ ἔθη. καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον, ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται. ὅμοιον γὰρ τὸ ἔθος τῇ φύσει. ἐγγὺς γὰρ τὸ πολλάκις τοῦ ἀεί ἐστιν. ἔστι δ' ἡ μὲν φύσις τοῦ ἀεί. τὸ δὲ ἔθος, τοῦ πολλάκις. καὶ τὸ μὴ βίαιον δὲ, παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία. διὸ αἱ ἀνάγκαι λυπηρόν. καὶ ὀρθῶς εἴρηται, πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ. τὰς δ' ἐπιμελείας καὶ τὰς σπουδὰς καὶ τὰς συντονίας, λυπηράς. ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἂν μὴ ἐθισθῶσιν. οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. τὰ δ' ἐναντία ἡδέα. διὸ αἱ ῥαθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέλειαι. καὶ αἱ παιδιαὶ, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ ὕπνος, τῶν ἡδέων. οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων. καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ. ἡ γὰρ ἐπιθυμία, τοῦ ἡδέως ἐστὶν ὄρεξις. τῶν δ' ἐπιθυμιῶν, αἱ μὲν ἄλογοί εἰσι, αἱ δὲ μετὰ λόγου. λέγω δὲ ἀλόγους μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν. εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι. οἷον ἡ τροφῆς δίψα καὶ πεῖνα, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς, ἐπιθυμία, καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια. καὶ ὅλως τὰ ἁπτὰ, καὶ περὶ ὀσμὴν εὐωδίας καὶ ἀκοὴν, καὶ ὄψιν. μετὰ λόγου δὲ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσι. πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν, ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους, ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθη

δὲ καὶ ὀργὴν, τὰ τιμωρητικά. διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις. ἡ μὲν γὰρ κόλασις, τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν. ἡ δὲ τιμωρία, τοῦ ποιοῦντος, ἵνα πληρωθῇ. περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργὴ, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ τῶν παθῶν. δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσι. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὑτοὺς πράττουσιν, ἅπαντά ἐστιν, ἢ ἀγαθὰ, ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα, ἢ φαινόμενα ἡδέα. ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὑτοὺς ἑκόντες πράττουσιν, οὐχ ἑκόντες δ' ὅσα μὴ δι' αὑτοὺς, πάντ' ἂν εἴη, ὅσα ἑκόντες πράττουσιν, ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα, ἢ φαινόμενα ἡδέα. τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν, ἢ φαινομένων κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος μετάληψιν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, αἱρετὰ γάρ πως ἐστί. καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων ἀπαλλαγὴν, ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσιν. ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα, πόσα καὶ ποῖα. περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον. περὶ δὲ τοῦ ἡδέος, εἴπωμεν νῦν. δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἂν ὦσι περὶ ἑκάστου μήτε ἀκριβεῖς, μήτε ἀσαφεῖς. ὑποκείσθω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν, κίνησιν τινὰ ψυχῆς, καὶ κατάστασιν ἀθρόαν, καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν. λύπην δὲ τοὐναντίον. εἰ δή ἐστιν ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δηλονότι καὶ ἡδύ ἐστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως. τὸ δὲ φθαρτικὸν, ἢ τῆς ἐναντίας

ρακολουθεῖν, τοῖς δὲ τοιοισδὶ, τὰ τοιάδε. εὐθὺς γὰρ ἴσως, τῷ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σῶφρον, δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδέων. τῷ δ' ἀκολάστῳ, αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις, ἐατέον. σκεπτέον δὲ, ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι. εἰ μὲν γὰρ λευκὸς, ἢ μέλας, ἢ μέγας, ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκόλουθον. εἰ δὲ νέος, ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει. καὶ ὅλως ὅσα τῶν συμβαινόντων, ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων. οἷον πλουτεῖν δοκείτω ἢ πένεσθαι. διοίσει τι καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν. νῦν δὲ, περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον. ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἥτε αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἕνεκά του γίνεται. καὶ μήτε αἰεὶ μήτε ὡς ἐπιτοπολὺ, μήτε τεταγμένως. δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. φύσει δὲ, ὅσων ἥτε αἰτία ἐν αὐτοῖς καὶ τεταγμένως. ἢ γὰρ αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει. τὰ γὰρ παρὰ φύσιν, οὐδὲν ἀκριβολογεῖσθαι, πότερον κατὰ φύσιν τινὰ ἢ ἄλλην αἰτίαν γίνεται. δόξειεν δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων, βίᾳ δὲ ὅσα παρὰ ἐπιθυμίαν, ἢ τοὺς λογισμοὺς γίνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων. ἔθει δ' ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιηκέναι ποιοῦσι. διὰ λογισμὸν δὲ, τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν. ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττηται, ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν. ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον. ἀλλὰ δι' ἡδονήν. διὰ θυμὸν

δὲ καὶ

πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει. πάντες δὲ πράττουσι πάντα, τὰ μὲν οὐ δι' αὐτοὺς, τὰ δὲ, δι' αὐτούς. τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὐτοὺς, τὰ μὲν διὰ τύχην πράττουσι, τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης. τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης, τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ φύσει. ὥστε πάντα ὅσα μὴ δι' αὐτοὺς πράττουσι, τὰ μὲν ἀπὸ τύχης, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ βίᾳ. ὅσα δὲ δι' αὐτοὺς, ὧν αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ μὲν δι' ἔθος. τὰ δὲ δι' ὄρεξιν. καὶ τὰ μὲν, διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν. τὰ δὲ, δι' ἀλόγιστον. ἔστι δὲ ἡ βούλησις, μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ. οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ' ἢ ὅταν οἰηθείη εἶναι ἀγαθόν. ἄλογοι δ' ὀρέξεις, ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία. ὥστ' ἀνάγκη πάντα ὅσα πράττουσι, δι' αἰτίας ἑπτὰ, διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι' ἐπιθυμίαν. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι καθ' ἡλικίας ἢ ἕξεις, ἢ ἄλλ' ἄττα τὰ πραττόμενα, περίεργον. εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ δι' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν. οὐδὲ οἱ πλούσιοι καὶ πένητες διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ συμβέβηκε τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἔνδειαν ἐπιθυμεῖν χρημάτων, τοῖς δὲ πλουσίοις διὰ τὴν ἐξουσίαν. ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν. ἀλλὰ πράττουσι καὶ οὗτοι, οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν. ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος. ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἤθη, καὶ πάθη, χρηστά. οἱ δὲ διὰ τἀναντία. συμβαίνει μέντοι ταῖς μὲν τοιαισδὶ ἕξεσι, τὰ τοιαῦτα πα-

δὲ ἴδιον μὲν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται. κοινὸν δὲ, ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι. ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι. ὅσα δὲ προαιρούμενοι, ἑκόντες καὶ εἰδότες ἅπαντα. οὐδεὶς γὰρ ὃ προαιρεῖται ἀγνοεῖ, δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν, καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία. ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν, ἢ μίαν ἢ πλείους, περὶ τοῦτο ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν, οἷον ὁ μὲν ἀνελεύθερος περὶ χρήματα. ὁ δ' ἀκόλαστος περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς. ὁ δὲ μαλακὸς περὶ τὰ ῥᾴθυμα. ὁ δὲ δειλὸς περὶ τοὺς κινδύνους, τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον. ὁ δὲ φιλότιμος διὰ τιμήν. ὁ δ' ὀξύθυμος δι' ὀργήν. ὁ δὲ φιλόνικος διὰ νίκην. ὁ δὲ πικρὸς διὰ τιμωρίαν. ὁ δ' ἄφρων διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἀγαθόν. ὁ δὲ ἀναίσχυντος, δι' ὀλιγωρίαν δόξης. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων.. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων δῆλον, τὰ μὲν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων, τὰ δ' ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων. λοιπὸν δ' εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦντες, καὶ τίνας. πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα, τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα φεύγοντες, ἐγχειροῦμεν ἀδικεῖν. δῆλον γὰρ ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ σκεπτέον, ὧν ἐφιέμενοι πάντες, τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι. τῷ δὲ ἀπολογουμένῳ, ποῖα καὶ

συγκρίνειν. αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ σπουδαίων βελτίων. πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους. ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν. ἡ δ' ὑπεροχὴ τῶν καλῶν. διὸ, κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ παραβάλλειν. ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ, δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς. τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν ὥστε λοιπὸν μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος. τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς. ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι, κρίνομεν. τὰ δ' ἐνθυμήματα, τοῖς δικανικοῖς, αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν δέχεται τὸ γένος μάλιστα διὰ τὸ ἀσαφές. ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν. ἐχομένως γὰρ τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά. ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

Περὶ τοῦ δικανικοῦ εἴδους.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων δεῖ ποιεῖσθαι τοὺς συλλογισμούς, ἐχόμενον ἂν εἴη λέγειν. δεῖ δὴ λαβεῖν τρία. ἓν μὲν, τίνων καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι. δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακείμενοι. τρίτον δὲ, τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἑξῆς. ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. νόμος δ' ἐστίν. ὁ μὲν, ἴδιος. ὁ δὲ κοινός. λέγω

εἶναι τοιοῦτον. μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς, αὐτοῖς μὲν ταυτά. τούτοις δὲ οὐ ταυτὰ, ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει, ταῦτα. ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος, καὶ αἱ συμβουλαί. ἃ γὰρ ἂν ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει, ἐγκώμια γίνεται. ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα, ὡς ὑποθήκας λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέναι καὶ στρέφειν. οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν. οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν, ὑποθήκην δύναται: ὡδὶ δ' ἔπαινον, μέγα φρονῶν, οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν. ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλει, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο. καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα, τί ἂν ἐπαινέσειας. ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν, κωλύον, τὸ δὲ, μὴ κωλύον μετατεθῇ. χρηστέον δὲ, καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς, οἷον, εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ ὃ μάλιστα πεποίηκεν, ἅπαντα γὰρ ταῦτα, καλά. καὶ τὸ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν. ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον, καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε. μέγα γὰρ καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης. ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε,
δια καὶ εἰ τὰ προφέροντα καὶ τιμῶντα διὰ τούτων εὕρη-
τον ται καὶ κατεσκευάσθη. καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη. οἷον εἰς ἱππόλοχον, καὶ ἁρμόδιον, καὶ ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. κἂν μὴ καθ' αὑτὸν εὐπορῇς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν. ὅπερ ἰσοκράτης ἐποίει, διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικαιολογεῖν, δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους

παινος. ὥσπερ γὰρ ὁ σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν ἀθηναίους ἐν ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκάστοις τίμιον λέγειν, ὡς ὑπάρχον. οἷον ἐν σκύθαις ἢ λάκωσιν, ἢ φιλοσόφοις. καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλὸν, ἐπείπερ δοκεῖ γειτνιᾶν. καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον. οἷον εἰ ἄξια τῶν προγόνων καὶ τῶν προϋπηργμένων. εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλὸν, τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. ἢ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον. οἷον εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν μέτριος, ὁ δ' ἀτυχῶν μεγαλόψυχος, ἢ μείζων γινόμενος βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ ἰφικράτους ἐξ οἵων εἰς οἷα. καὶ τὸ τοῦ ὀλυμπιονίκου. πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν. καὶ τὸ τοῦ σιμωνίδου. ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς, ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων. ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν, χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα. διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης, ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον. ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. ἔστι δ' ἔπαινος λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι ὡς τοιαῦται. τὸ δ' ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστί. τὰ δὲ κύκλῳ, εἰς πίστιν. οἷον εὐγένεια, καὶ παιδεία. εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοὺς, καὶ τὸν οὕτω τραφέντα, τοιοῦτον εἶναι διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας. τὰ δ' ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεώς ἐστιν. τοῦ πρα' ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν ἕξεως

τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι. τό τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον. τὸ δὲ δίκαιον, καλόν. καὶ ἀνδρεῖον τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν. αἱρετά τε γὰρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. καὶ τὰ μνημονευτά, καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. μᾶλλον δὲ καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται. καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ, καὶ τὰ περιττά, καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα καλλίω, εὐμνημόνευτα γάρ. καὶ κτήματα ἄκαρπα, ἐλευθεριώτερα γάρ. καὶ τὰ παρ' ἑκάστοις δ' ἴδια, καλὰ, καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων. οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν, καλόν. ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον, οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν, καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην. ἐλευθέριον γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. ληπτέον δὲ, καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς καὶ ταῦτα ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ πρὸς ψόγον: οἷον τὸν εὐλαβῆ καὶ εὔψυχον, δειλὸν καὶ ἐπίβουλον. καὶ τὸν ἠλίθιον, χρηστόν. καὶ τὸν ἀνάλγητον, πρᾶον. καὶ ἕκαστον δὲ, ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον. οἷον τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν, ἁπλοῦν, καὶ τὸν αὐθάδη, μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν. καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας. οἷον τὸν θρασὺν, ἀνδρεῖον. καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον. δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας. εἰ γὰρ οὐ μὴ ἀνάγκη κινδυνευτικὸς, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν ὅπου καλόν. καὶ εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις. ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς, τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔ-

ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρείως πέπρακται, καλὰ
εἶναι ταῦτα. καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως ἔργα,
πάθη δὲ οὔ. ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν, οὐκ ἀεὶ τὸ
δικαίως καλῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δι-
καίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως. καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ
ἀρετὰς, ὡσαύτως, καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμὴ, καλά.
καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα, καὶ ὅσα μὴ
αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν, καὶ τὰ ἁπλῶς ἀρετῶν
ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίει, παριδὼν
τὸ αὑτοῦ, καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθὰ, καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀ-
γαθά· αὐτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα καὶ ὅσα τεθνεῶ-
τι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον ἢ ζῶντι. τὸ γὰρ αὐτοῦ
ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντα, καὶ ὅσα ἔργα τῶν κα- τ' ἄλ
λῶν ἕνεκα. ἧττον γὰρ αὐτοῦ, καὶ ὅσαι εὐπραγίαι πε- λων
ρὶ ἄλλους ἀλλὰ μὴ περὶ αὐτὸν, καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιή-
σαντας. δίκαιον γάρ. καὶ τὰ εὐεργετήματα, οὐ γὰρ
εἰς αὐτόν. καὶ τὰ ἐναντία ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται. τὰ γὰρ
αἰσχρὰ αἰσχύνονται καὶ λέγοντες καὶ ποιοῦντες καὶ
μέλλοντες, ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν, εἰπόντος
τοῦ Ἀλκαίου. θέλω τι τ' εἰπεῖν, ἀλλά με κωλύει αἰ-
δώς. αἰ δ' ἦχες ἐσθλὸν ἵμερον ἢ καλὸν, καὶ μή τι εἰπεῖν ἐσθ-
γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν, αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμμα- λῶν ἵ
τα, ἀλλ' ἔλεγες περὶ τοῦ δικαίω. καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μερον
μὴ φοβούμενοι. περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἢ κα-
ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσι. καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιο- λῶν.
τέρων ἀρεταὶ καλλίους, καὶ τὰ ἔργα. οἷον ἀνδρὸς, ἢ ἔλε-
γυναικὸς. καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐ- γες. καὶ
τοῖς. διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη καλόν. καὶ τὸ

πάντας, εἴπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ καὶ δύναμις εὐεργετική. διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν. ἡ μὲν γὰρ πολέμῳ, ἡ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμός ἐστιν αὐτοῖς. εἶτα ἐλευθεριότης. προΐενται γὰρ καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλλοι. ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν, ἀρετὴ, δι' ἣν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος· ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια οὐχ ὡς ὁ νόμος. ἀνδρεία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικὴ τῷ νόμῳ· δειλία δὲ τοὐναντίον. σωφροσύνη δὲ ἐστὶν ἀρετὴ καθ' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς σώματος, οὕτως ἔχουσιν ὡς ὁ νόμος κελεύει. ἀκολασία δὲ τοὐναντίον. ἐλευθεριότης δὲ περὶ χρήματα εὖ ποιητική, ἀνελευθερία δὲ, τοὐναντίον. μεγαλοψυχία δὲ ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων. μικροψυχία δὲ. τοὐναντίον, μεγαλοπρέπεια δὲ, ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητική, μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια, τἀναντία. φρόνησις δ' ἐστὶν. ἀρετὴ διανοίας καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν. περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν μορίων, εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς. περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. φανερὸν γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά. πρὸς ἀρετὴν γάρ. καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα. τοιαῦτα δὲ τά τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ ἔργα. ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα ὅσα ἐστὶν ἀγαθοῦ ἔργα ἢ πάθη, καλά. ἀνάγκη τε ὅσα ἀνδρείας ἔργα,

τὰ τὴν προαίρεσιν. ἡ δὲ προαίρεσις, ἀναφέρεται πρὸς τέλος. ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων, καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν, ἔτι δὲ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων, διὰ τίνων τε καὶ πῶς εὐπορήσομεν. ἐφ᾽ ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται. διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς περὶ τούτων. μετὰ δὲ ταῦτα λέγομεν, περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ. οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι. συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας, κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες, ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος. ἥπερ ἦν δευτέρα πίστις. ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ θεὸν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχὸν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις. ὥστε ὅσον παραδείγματος χάριν εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων. καλὸν μὲν οὖν ἐστιν ὃ ἂν δι᾽ αὑτὸ αἱρετὸν ὂν, ἐπαινετὸν ᾖ. ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν, ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν. εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλὸν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι. ἀγαθὸν γὰρ ὂν, ἐπαινετόν ἐστιν. ἀρετὴ δὲ ἐστὶ μὲν δύναμις, ὡς δοκεῖ ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτικὴ δύναμις, εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ πάντα. μέρη δὲ ἀρετῆς, δικαιοσύνη, ἀνδρεία σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πρᾳότης φρόνησις, σοφία. ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμω

ῥιτου, καὶ κατὰ τὰς πολιτείας. ὅσαι γὰρ αἱ πολι-
τεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύριά ἐστιν. εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι
τέσσαρες, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία;
μοναρχία. ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον, τούτων
ἂν εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων. ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν,
πολιτεία ἐν ᾗ κλῆροι διανέμονται τὰς ἀρχάς. ὀλι-
γαρχία δὲ ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων. ἀριστοκρατία δὲ,
ἐν ᾗ κατὰ παιδείαν. παιδείαν δὲ λέγω, τὴν ὑπὸ τοῦ
νόμου κειμένην. οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νόμοις
ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν. ἀνάγκη δὲ τούτους φαί-
νεσθαι ἀρίστους. ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο. μοναρ-
χία δ' ἐστὶ κατὰ τοὔνομα, ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός
ἐστι. τούτων δὲ, ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασιλεία. ἡ
δ' ἀόριστος τυραννίς. τὸ δὴ τέλος ἑκάστης πολιτείας
οὐ δεῖ λανθάνειν. αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος. ἔστι
δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος, ἐλευθερία. ὀλιγαρχίας
δὲ, πλοῦτος. ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ περὶ παιδείαν καὶ
τὰ νόμιμα. βασιλείας δὲ τὸ ἐν νόμοις ἐπιστατεῖν.
τυραννίδος δὲ, φυλακή. δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τὸ
τέλος ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διαι-
ρετέον, εἴπερ αἱροῦνται πρὸς τοῦτο ἀναφέροντες, ἐ-
πεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται δι' ἀποδεικτικοῦ
λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικοῦ. τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι
τὸν λέγοντα πιστεύομεν. τοῦτο δ' ἐστὶν, ἂν ἀγαθὸς φαί-
νηται ἢ εὔνους ἢ ἄμφω. δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολι-
τειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς. τὸ μὲν γὰρ ἑκάστου ἦθος
πιθανώτατον, ἀνάγκη πρὸς ἑκάστην εἶναι. ταῦτα δὲ
ληφθήσεται, διὰ τῶν αὐτῶν. τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κα-

πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν. ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δό-
ξαν. ὃ λανθάνειν μέλλων, οὐκ ἂν ἕλοιτο. διὸ καὶ τὸ εὖ
πάσχειν, τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἱρετώτερον εἶναι.
τὸ μὲν γὰρ, κἂν λανθάνῃ, αἱρήσεται. ποιεῖν δ' εὖ λαν-
θάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἑλέσθαι. καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ
δοκεῖν βούλονται. πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον. διὸ καὶ
τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι. ὅτι δοκεῖν ἢ εἶ-
ναι αἱρετώτερον, τὸ δὲ ὑγιαίνειν, οὔ. καὶ τὸ πρὸς πολ-
λὰ χρησιμώτερον, οἷον, τὸ πρὸς τὸ ζῆν. καὶ εὖ ζῆν,
καὶ τὴν ἡδονήν. καὶ τὸ πράττειν τὰ καλά. διὸ καὶ
ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγίεια, μέγιστα δοκεῖ εἶναι. ἅπαντα
γὰρ ἔχει ταῦτα. καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς.
πλείω γὰρ ἑνός. ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν,
καὶ ἡ ἀλυπία. καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον,
μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ. καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα ἢ ἃ
λανθάνει, πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα. διὸ καὶ τὸ
πλουτεῖν καὶ δοκεῖν φανείη ἂν μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ δο-
κεῖν. καὶ τὸ ἀγαπητόν, καὶ τοῖς μὲν, μόνοις. τοῖς δὲ μετ' ἄλ. μό-
ἄλλον. διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλ- νως
μον τυφλώσῃ, καὶ τὸν δύο ἔχοντα. ἀγαπητὸν γὰρ μό-
νον ἀφῄρηται. ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν
ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν σχεδὸν εἴρηται.
μέγιστον δὲ, καὶ κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύνα-
σθαι πείθειν, καὶ καλῶς συμβουλεύειν τὰς πολιτείας
ἁπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα καὶ
συμφέροντα διελεῖν. πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμ-
φέροντι, συμφέρει δὲ, τὸ σῶζον τὴν πόλιν. ἔτι δὲ κυ- τῆς πολι-
ρία μέν ἐστιν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφανσις. τὰ δὲ κύρια, διῄ- τείαν

μέρη ταῦτα μείζω φαίνεται, πλειόνων γὰρ ὑπερο-
χὴ φαίνεται. ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησι, πεῖσαι λέγου-
σαν τὸν μελέαγρον ἀναστῆναι. ὅσα κακ᾽ ἀνθρώποι-
σι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ, ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πό-
λιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει. τέκνα δὲ τ᾽ ἄλλοι ἄγουσι
βαθυζώνους τε γυναῖκας. καὶ τὸ συντιθέναι καὶ ἐ-
ποικοδομεῖν. ὥσπερ ἐπίχαρμος διά τε τὸ αὐτὸ τῇ
διαιρέσει. ἡ γὰρ σύνθεσις, ὑπεροχὴν δείκνυσι πολ-
λῶ. καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἴτιον. ἐ-
πεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον, καὶ
οἱ καιροὶ καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι,
καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα, εἰ γὰρ παρὰ δύ-
τοὺς ὁ ναμιν, καὶ παρ᾽ ἡλικίαν καὶ παρὰ τοὺς ἄλλους, καὶ
μοίους εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ τότε ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ
ἀγαθῶν, καὶ δικαίων καὶ τῶν ἐναντίων. ὅθεν καὶ τὸ ἐπί-
γραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ. πρόσθε μὲν ἀμφ᾽ ὤμοισιν
ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν, ἰχθῦς ἐξ ἄργους εἰς τεγέ-
αν ἔφερον. καὶ ὁ ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε λέ-
γων, ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα. καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτή-
του, χαλεπώτερον γάρ, ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν. αὐτο-
δίδακτος δ᾽ εἰμι. καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος. οἷον,
περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς
πόλεως ἀνῃρῆσθαι, ὥσπερ καὶ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ
εἰ ἐξαιρεθείη. καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα, οἷον
τὰ ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις. καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ
αὐτῷ ἢ τέλους. καὶ τὸ αὐτῷ, καὶ ἁπλῶς, καὶ τὸ δυνατόν, τοῦ
ἀδυνάτου. τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δ᾽ οὔ. καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ
βίου. τέλη γὰρ μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς τὸ τέλει. καὶ τὰ

γὰρ ὁ δικαιότερος ἕλοιτ' ἄν. καὶ τὸ ἥδιον, τοῦ ἧττον ἡδέος. τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται. ὥρισται δὲ τούτοις τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ τέλος. ἥδιον δὲ τό, τε ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ. καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ. τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἤτοι τὸ ἡδὺ, ἢ καθ' αὑτὸ αἱρετόν. καὶ ὅσων αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιον εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά. ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. καὶ τὰ πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων, καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων. ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις, τῶν μὲν, τῷ χρόνῳ, τῶν δὲ, τῇ βουλήσει. ὅταν γὰρ βούλωνται, ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τοῦ βεβαίου. καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἆλλα ἀκολουθεῖ. οἷον εἰ τὸ ἀνδρείως καὶ κάλλιον καὶ αἱρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἱρετωτέρα, καὶ τὸ ἀνδρεῖον δὲ τοῦ σωφρονεῖν, καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται, τοῦ ἀνδρεῖ μὴ ὃ πάντες, καὶ ὃ οἱ πλείους ἢ οἱ ἐλάττονες. ἀγαθὸν εν εἶναι γὰρ ἦν, οὗ πάντες ἐφίενται. ὥστε καὶ μεῖζον οὗ μᾶλλον. καὶ ὃ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς οὗτοι κρίνουσι, τὸ μὲν γὰρ, ὡς οἱ πάντες φαῖεν ἐστί. τὸ δὲ ὡς οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. καὶ ὁτὲ μὲν, οὗ πάντες μετέχουσι μεῖζον, ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν. ὁτὲ δὲ, οὗ μηδεὶς, ἢ οὗ ὀλίγοι, σπανιώτερον γάρ. καὶ τὰ ἐπαινετώτερα, καλλίω γάρ. καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους ὡσαύτως. ἡ γὰρ τιμὴ, ὥσπερ ἀξία τίς ἐστι. καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους. καὶ τὰ τῶν ὁμολογουμένων ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω. καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ

ζοις, καὶ τὰ ἔργα μείζω, ἐπείπερ, ὡς τὰ αἴτια, καὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια, καὶ αἱ ἀρχαί. καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων. οἷον τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν, αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι, καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως. καὶ τὸ φιλέταιρον εἶναι, τοῦ φιλοχρήματον κάλλιον. ὥστε καὶ φιλεταιρία φιλοχρηματίας, καὶ ἀντικειμένως δὲ τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίους. καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους. αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις, μειζόνων εἰσί. καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ τῶν βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα. ὡς γὰρ ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές. κελεύει δὲ τὸ αὑτῆς ἑκάστη. καὶ τῶν σπουδαιοτέρων καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι, ἀνάλογον διὰ ταῦτα. καὶ ὃ κρίνειαν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι, ἢ πάντες, ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν μεῖζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν, ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν. ἔστι δὲ τοῦτο κοινόν, καὶ κατὰ τῶν ἄλλων, καὶ γὰρ τί, καὶ ποσὸν καὶ ποιὸν οὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ φρόνησις εἴποι. ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν. ὥρισται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν, ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ μεῖζον ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις λέγει. καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίους, οἷον ἀνδρεία ἰσχύος. καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων, ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίων. οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν. τοῦτο

δὲ ἄνευ τούτου αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον. ὥς
τε φαίνεται μεῖζον ἀγαθὸν κἂν ᾖ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ
ἀρχή. κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό. ἄνευ
γὰρ αἰτίου ἢ ἀρχῆς, ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενέσθαι. καὶ
δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς μεῖζον. καὶ
δυοῖν αἰτίοιν, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου μεῖζον. καὶ ἀνά
παλιν δὴ δυοῖν ἀρχαῖν, ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ μείζων.
καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μεῖζον. δῆ-
λον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζόν ἐστι.
καὶ εἰ ἡ ἀρχὴ τόδε, τὸ δὲ μὴ ἀρχή, δόξει μεῖζον εἶναι.
καὶ εἰ μὴ ἀρχή, τὸ δὲ ἀρχή. τὸ γὰρ τέλος μεῖζον καὶ οὐκ
ἀρχή. ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστρά
του, τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος, μᾶλλον ἀδι-
κεῖν. οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι μὴ βουλευσαμένου. πάλιν
δὲ καὶ Χαβρίας, τὸν πράξαντα τοῦ βουλεύσαντος. οὐ
γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων. τούτου γὰρ ἕνε-
κα ἐπιβουλεύειν, ὅπως πράξωσι. καὶ τὸ σπανιώτερον
τοῦ ἀφθόνου. οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν. μεί
ζων γὰρ ἡ κτῆσις διὰ τὸ χαλεπώτερον εἶναι. ἄλλον δὲ
τρόπον τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέ-
χει. τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει. ὅθεν λέ-
γεται. ἄριστον μὲν ὕδωρ. καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον
τοῦ ῥᾴονος. σπανιώτερον γάρ. ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ
ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου. ἔχει γὰρ ὡς βουλόμεθα. καὶ ᾧ
τὸ ἐναντίον μεῖζον, καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων, καὶ ἀρε-
τὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων. τὰ μὲν
γὰρ, τέλη, τὰ δ' οὐ τέλη. καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἰ-
σχίω μείζω αὐτά, καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ ἀρεταὶ μεί

ἐὰν χει γὰρ, τὸ δὲ ἐνυπάρχον, ὑπερέχει, καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον,
αὐτὰ τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα αὐτὰ
αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου. οἷον, ὁ μέγιστος ἀνὴρ.
γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων. καὶ ὅλως εἰ οἱ ἄνδρες,
τῶν γυναικῶν μείζους, καὶ οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν ὅλως
μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μεί-
ζων, ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν,
καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. καὶ ὅταν μὲν τόδε τῷδε
ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή. ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα, ἢ
τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει. ἐνυπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις ἡ
τοῦ ἑπομένου ἐν τῇ θατέρου. ἕπεται δὲ ἅμα μὲν τῷ ὑ-
γιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὔ. ὕστερον δὲ τῷ μαν-
θάνειν τὸ ἐπίστασθαι. δυνάμει δὲ τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀ-
ποστερεῖν. ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας κἂν ἀποστερήσειε. καὶ
τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω. ἀνάγκη γὰρ
ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιη-
τικὰ, μείζω. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος, ποιητικὸν εἶ-
ναι. καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως. εἰ γὰρ τὸ ὑ-
γιεινὸν αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος, καὶ μεῖζον ἀγαθὸν, καὶ
ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ'
αὑτὸ, τοῦ μὴ καθ' αὑτό. οἷον. ἰσχὺς ὑγιεινοῦ, τὸ μὲν γὰρ,
οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα, τὸ δὲ, αὑτοῦ ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθὸν,
κἂν ᾖ τὸ μὲν, τέλος. τὸ δὲ, μὴ τέλος. τὸ μὲν γὰρ; ἄλ-
λου ἕνεκα. τὸ δὲ, αὑτοῦ. οἷον τὸ γυμνάζεσθαι, τοῦ εὖ ἔ-
χειν τὸ σῶμα. καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου ἢ
ἑτέρων αὐταρκέστερον γάρ. ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ
ἐλαττόνων ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον, καὶ ὅταν τὸ δὲ
μὲν, ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι. θάτερον
δὲ ἄνευ

σα δὲ, καὶ ἃ πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ ὅμοιοι ἢ οἱ ἥττους
κατώρθωσαν. καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀ-
πεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς. καὶ ὅσα οἷς θαυμάζουσι
προαιροῦνται πράττειν, καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσι καὶ
ἔμπειροι· ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται. καὶ ἃ μη-
δεὶ φαῦλος. ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον, καὶ ὧν ἐπιθυμοῦν-
τες τυγχάνουσιν. οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ, ἀλλὰ καὶ βέλτιον
φαίνεται. καὶ ἃ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι. οἷον
οἱ φιλόνικοι, εἰ νίκη ἔσται. οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμὴ, οἱ φι-
λοχρήματοι, εἰ χρήματα, καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως. πε-
ρὶ μὲν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ἐκ τούτων λη-
πτέον τὰς πίστεις. ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦν-
τες ἄμφω συμφέρειν περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦ-
σιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἀγα-
θοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος. ἔστω δὴ ὑπερέχον
μὲν τοσοῦτον καὶ ἔτι. ὑπερεχόμενον δὲ τὸ ἐνυπάρ-
χον, καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον.
μέγα δὲ καὶ μικρὸν καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, πρὸς τὸ τῶν
πολλῶν μέγεθος. καὶ ὑπερέχον μὲν, τὸ μέγα, τὸ δὲ ἐλ-
λεῖπον, μικρὸν, καὶ πολὺ, καὶ ὀλίγον ὡσαύτως. ἐπεὶ
οὖν ἀγαθὸν λέγομεν τότε αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλ-
λου αἱρετὸν, καὶ οὗ πάντες ἐφίενται, καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ
φρόνησιν λαβόντες ἕλοιντο, καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ φυλακ-
τικὸν, ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα, τὸ δ' οὗ ἕνεκα τὸ τέ- αὐτῷ.
λος ἐστί. τέλος δ' ἐστὶν οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα, αὐτῷ δὲ ἀ-
γαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός. ἀνάγκη τάτε
πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἢ τοῦ
ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι. ὑπερέ- καὶ τὸ

νειν. καὶ ἡ παροιμία δὲ τό, ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.
καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται. καὶ τὸ περιμάχητον φαι-
νόμενον. οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν. οἱ
δὲ πολλοί, ὥσπερ πάντες φαίνονται. καὶ τὸ ἐπαι-
νετόν. οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ, καὶ ὃ οἱ ἐχ-
θροὶ καὶ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν. ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη
ὁμολογοῦσιν εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες. διὰ γὰρ τὸ
φανερὸν ὁμολογήσειαν ἄν. ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς
οἱ φίλοι ψέγουσι, καὶ ἀγαθοὶ οὓς οἱ ἐχθροὶ ἐπαινοῦσι.
οἱ φαῦ διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον κορίνθιοι, ὑπὸ σιμω-
λοι ὃ νίδου ποιήσαντος, κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ ἴλιον.
ψέγου καὶ ὃ τῶν φρονίμων τις. ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ
σι γυναικῶν προέκρινεν. οἷον ὀδυσσέα ἀθηνᾶ καὶ ἑλέ-
νην θησεύς, καὶ ἀλέξανδρον αἱ θεαί. καὶ ἀχιλλέα
ὅμηρος. καὶ ὅλως τὰ προαιρετά. προαιροῦνται δὲ
πράττειν, τά τε εἰρημένα, καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακά,
καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά, καὶ τὰ δυνατά, ταῦτα
δὲ διχῶς ἐστι, τά τε γενόμενα ἂν καὶ τὰ ῥᾳδίως γι-
γνόμενα. ῥᾴδια δὲ ὅσα ἢ ἄνευ λύπης. ἢ ἐν ὀλίγῳ
χρόνῳ. τὸ γὰρ χαλεπὸν. ὁρίζεται ἢ λύπῃ, ἢ πλῆθος
ἢ ἐὰν χρόνου. καὶ ὡς ἂν βούλονται. βούλονται δέ, ἢ μηδὲν
ὡς βού κακὸν ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ἢ λανθά-
λωνται νῃ ἡ τιμωρία ἢ μικρὰ ᾖ. καὶ τὰ ἴδια, καὶ ἃ μηδείς, καὶ τὰ
τιμὴ περιττά, τιμή. οὕτω γὰρ μᾶλλον. καὶ τὰ ἁρμόττον-
γὰρ οὔ- τα αὑτοῖς, τοιαῦτα δὲ τά τε προσήκοντα κατὰ γέ-
τω νος καὶ δύναμιν. καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ
ᾖ. οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. καὶ
τὰ εὐκατέργαστα. δυνατὰ γὰρ ὡς ῥᾴδια εὐκατέργα-

λία. καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιη-
τικὸν πολλῶν. τιμή, δόξα. καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ
πολλῶν, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς, ὡς ἐπιτοπολὺ τὸ ὑ-
πάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται. δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ
πράττειν, ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν.
ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια ἀγχίνοια. πάντα τὰ
τοιαῦτα, ποιητικαὶ γὰρ αὗται ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις
εἰσίν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι, καὶ αἱ τέχναι,
καὶ τὸ ζῆν. εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἕποιτο ἀγαθὸν, καθ' αὑ-
τὸ αἱρετόν ἐστι καὶ τὸ δίκαιον. συμφέρον γάρ τι κοι-
νῇ ἐστι. ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα, ἀ-
γαθά ἐστιν. ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις, ἐκ τῶνδε
οἱ συλλογισμοί. ᾧ τὸ ἐναντίον κακὸν, τοῦτ' ἀγαθόν. καὶ
οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει. οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς
εἶναι μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον ὅτι ἀν-
δρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. καὶ ὅλως
ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τού-
τῳ, ὠφέλιμον φαίνεται, διὸ εὖ εἴρηται, ἦ κεν γη-
θήσαι Πρίαμος. ἔστι δ' οὐκ ἀεὶ τοῦτο. ἀλλ' ὡς ἐπιτο-
πολύ. οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς
ἐναντίοις, ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς
ἀνθρώπους. ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. καὶ οὗ συνέ
μὴ ἔστιν ὑπερβολὴ, τοῦτο ἀγαθόν. ὃ δ' ἂν ᾖ μεῖζον ἢ σι τοῖς
δεῖ, κακόν. καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται ἢ δεδα- ἀνθρώ
πάνηται. φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη. καὶ ὡς τέλος ποις
ἤδη, τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται καὶ τέλος πολ-
λῶν. τὸ δὲ τέλος ἀγαθόν. ὅθεν ταῦτ' εἴρηται, κὰδ δὲ
κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ. καὶ αἰσχρόν τοι δηρόν τε μέ-

ςερον, τὸ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν ἅμα. καὶ τὰ ποιητικὰ
τριχῶς. τὰ μὲν γὰρ ὡς τὸ ὑγιαίνειν ὑγιείας, τὰ δὲ, ὡς
σιτία ὑγιείας, τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι. ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν. τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη τάς
τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι, καὶ τὰς τῶν κα-
κῶν ἀποβολάς. ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μὲν, τὸ μὴ ἔχειν τὸ
κακὸν ἅμα. τῷ δὲ, τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν ὕςερον. καὶ ἡ
ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λῆψις, καὶ ἀντὶ μείζο
νος κακοῦ, ἐλάττονος. ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ
ἐλάττονος, τοῦτο γίνεται τοῦ μὲν λῆψις τοῦ δ' ἀποβο
λή. καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ, ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι, κατὰ γὰρ
ταύτας, εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν
ἀγαθῶν εἰσι, καὶ πρακτικαί. περὶ ἑκάςης δὲ, καὶ τίς καὶ
ποία, χωρὶς ῥητέον. καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι.
πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῷα αὐτῆς τῇ φύσει, ὥστε καὶ
τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι. τὰ μὲν
γὰρ, ἡδονῆς ποιητικά. τῶν δὲ καλῶν, τὰ μὲν ἡδέα. τὰ
δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν. ὡς δὲ κατὰ ἓν εἰ-
πεῖν, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε. εὐδαιμονία. καὶ γὰρ
καθ' ἑαυτὸ αἱρετὸν καὶ αὔταρκες, καὶ ἕνεκα αὐτῆς πολ
λὰ αἱρούμεθα. δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, με
γαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια. καὶ αἱ ἄλλαι τοιαῦ-
ται ἕξεις. ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς. καὶ ὑγίεια, καὶ κάλ
λος, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιη
τικὰ πολλῶν. οἷον ὑγίεια, καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. διὸ
καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι, ὅτι δύο τῶν πολλοῖς τιμιω-
τάτων αἴτιόν ἐστιν ἡδονῆς, καὶ τοῦ ζῆν, πλοῦτος. ἀρε-
τὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητικὴ πολλῶν. φίλος καὶ φι-

γέρα δοκοῦντα, τιμῆς τυγχάνουσιν. ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι. μέρη δὲ τιμῆς, θυσίαι, μνῆμαι, ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι, τὰ βαρβαρικά, οἷον προσκυνήσεις, καὶ ἐκστάσεις, δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια καὶ γὰρ τὸ δῶρόν ἐστι, κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον. διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν. ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει ὧν δέονται. καὶ γὰρ κτῆμά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι. καὶ τιμὴν ἔχει οὗ οἱ φιλότιμοι. σώματος δὲ ἀρετή, ὑγίεια. αὕτη δὲ οὕτως, ὥστε ἀνόσους εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασι. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ ἡρόδικος λέγεται οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονήσειε τῆς ὑγιείας, διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων. κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν. ἔστι νέου μὲν. οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν. διὸ, οἱ πένταθλοι, κάλλιστοι. ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν. ἀκμάζοντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικούς, ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος. γέροντος δὲ πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανόν. ἄλυπον δὲ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται. ἰσχὺς δὲ, ἔστι μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται. ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἕλκοντα ἢ ὠθοῦντα, ἢ αἴροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα, ὥστε ὁ ἰσχυρὸς, ἢ πᾶσιν. ἢ τούτων τισίν ἐστιν ἰσχυρός. μεγέθους δὲ ἀρετή, τὸ ὑπερέχειν κατὰ μῆκος, ἢ βά-

σωφροσύνη, καὶ φιλοεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων. ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα. ὥσπερ λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι. πλούτου δὲ μέρη, νομίσματα, πλῆθος γῆς, χωρίων κτήσεις, ἔτι δὲ ἐπίπλων κτήσεις. καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. ταῦτα δὲ πάντα, καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν, μᾶλλον τὰ κάρπιμα. ἐλευθέρια δὲ, τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν. κάρπιμα δὲ λέγω, ἀφ' ὧν αἱ πρόσοδοι. ἀπολαυστικὰ δὲ ἀφ' ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίνεται, ὅτι καὶ ἄξιον. ὅρος δὲ, ἀσφαλείας μὲν τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι, ὥστ' ἐφ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν αὐτῶν. τοῦ δὲ οἰκεῖον εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ' αὐτῷ ἢ ἀπαλλοτριῶσαι. λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν, δόσιν καὶ πρᾶσιν. ὅλως δὲ, τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι. καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλοῦτος. εὐδοξία δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν οὗ πάντες ἐφίενται, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ἀγαθοὶ, ἢ οἱ φρόνιμοι. τιμὴ δὲ ἐστὶν μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης. τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες. οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν. εὐεργεσία δὲ ἢ εἰς σωτηρίαν, καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις, ἢ ὅλως ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ. πολλοὶ γὰρ διὰ μι-

λίαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν. ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς. οἷον ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχὺν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικὴν, δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν, ἀρετὴν, ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρείαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην. οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη εἰ ὑπάρχει αὐτῷ, τά τ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. οὐ γάρ ἐστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα. ἔστι δ' ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχὴν καὶ τὰ ἐν σώματι. ἔξω δὲ, εὐγένεια, καὶ φίλοι. καὶ χρήματα, καὶ τιμή. ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην, οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη. λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως, καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστι. εὐγένεια μὲν οὖν ἔθνει μὲν καὶ πόλει, τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις, ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια ἢ ἀπ' ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ γυναικῶν καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν. καὶ ὥσπερ ἐπὶ πόλεως τούς τε πρώτους γνωρίμους ἢ ἐπ' ἀρετῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων. καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους. εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία, οὐκ ἄδηλα. ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή. ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος. οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικήν. ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη, καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί. ἰδίᾳ δὲ, εὐτεκνία, καὶ πολυτεκνία τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ καὶ τοιαῦτα εἶναι καὶ θήλεα καὶ ἄρρενα. θηλειῶν δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν, κάλλος, καὶ μέγεθος. ψυχῆς δὲ,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. ὥστε δῆλον ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν, αἱ τῆς γῆς περίοδοι, χρήσιμοι. ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους, πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλάς, αἱ τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίαι. ἅπαντα δὲ ταῦτα, πολιτικῆς ἀλλ' οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστί. περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν τὰ μέγιστα, τοσαῦτά ἐστιν. ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν. σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τίς ἐστιν, οὗ στοχαζόμενοι καὶ αἱροῦνται καὶ φεύγουσι. καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥτ' εὐδαιμονία καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν, τί ἐστιν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης. περὶ γὰρ ταύτης καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων, καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ, αἵ τε προτροπαὶ καὶ ἀποτροπαὶ πᾶσίν εἰσι. τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα δεῖ πράττειν. τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ πράττειν. ἔστω δὴ εὐδαιμονία, εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς, ἢ αὐτάρκεια ζωῆς. ἢ ὁ βίος μετὰ ἀσφαλείας ἥδιστος, ἢ εὐθένεια κτημάτων καὶ σωμάτων μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων. σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν, ἢ πλείω τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες. εἰ δὴ ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφι-

θος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων. τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας. ἵν' εἴτ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ προστεθῇ καὶ εἴ τις περίεργος ἀφαιρεθῇ. καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον. ἔτι δὲ περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποία ἡ αὐτόθι τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος. καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς. ἵνα πρὸς τούτους, καὶ συνθῆκαι καὶ συμβολαὶ γίνωνται. πρὸς δύο γὰρ φυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας. πρός τε τοὺς κρείττους καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους. εἰς δ' ἀσφάλειαν, ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖα δύνασθαι θεωρεῖν, οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν. ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως. ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, πόσα τέ ἐστι πολιτειῶν εἴδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέφυκε, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας καὶ ἐναντίων. λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας, αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέμεναι καὶ ἐπιτεινόμεναι, φθείρονται. οἷον, δημοκρατία οὐ μόνον ἀνειμένη, ἀσθενεστέρα γίνεται ὥστε τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα. ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γινόμενα ἢ σιμᾶ οὕτω διατίθεται τὴν ῥῖνα. ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι. χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς

τηρῶνται

πόρων, καὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης. ἔτι δὲ, περὶ φυλα-
κῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων
καὶ νομοθεσίας. ὥστε περὶ μὲν πόρων, τὸν μέλλον-
τα συμβουλεύσειν, δέοι ἂν τὰς προσόδους τῆς πόλεως
εἰδέναι, τίνες καὶ πόσαι, ὅπως εἴτε τις παραλείπε-
ται προστεθῇ, καὶ εἴ τις ἐλάττων αὐξηθῇ. ἔτι δὲ τὰς
δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας, ὅπως εἴ τις περίερ-
γος ἀφαιρεθῇ, καὶ εἴ τις μείζων ἐλάττων γίνηται. οὐ γὰρ
μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλουσιώτε-
ροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημά-
των. ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας
ἐνδέχεται συνορᾶν ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ
τοῖς ἄλλοις εὑρημένων ἱστορικὸν εἶναι πρὸς τὴν περὶ
τούτων συμβουλήν. περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης,
τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, πόση τε ὑπάρχει ἤ-
δη καὶ πόση ἐνδέχεται ὑπάρξαι καὶ ποία τις ἥτε
ὑπάρχουσά ἐστι, καὶ ἥτις ἐνδέχεται προσγενέσθαι. ἔτι δὲ
πολέμους πῶς καὶ τίνας πεπολέμηκεν. οὐ μόνον δὲ τῆς
οἰκείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων. ταῦτα ἀναγκαῖ-
ον εἰδέναι. ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν, ὅπως,
πρὸς μὲν τοὺς κρείττονας εἰρηνεύηται. πρὸς δὲ τοὺς ἥττους
ἐπ' αὐτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν. καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον
ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι. ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν
ἢ ἐλαττοῦσθαι. ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα μὴ μόνον
τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλ-
λων, πῶς ἀποβαίνουσιν. ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων, τὰ ὅμοια
γίνεσθαι πέφυκεν. ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώ-
ρας μὴ λανθάνειν, πῶς φυλάττεται, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆ-

δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων. ἔστι γὰρ καὶ φύσει
ἔνια, καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθά, τῶν ἐνδεχομέ-
νων καὶ γίνεσθαι καὶ μή. περὶ ὧν, οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβου-
λεύειν. ἀλλὰ δῆλον, ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ συμβουλεύε-
σθαι, τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς,
καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστι. μέχρι γὰρ
τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ
ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι. καθέκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς
διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη περὶ ὧν εἰώθα-
σι χρηματίζειν, ἔτι δ' ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορί-
σαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα και-
ρὸν ζητεῖν, διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης,
ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς. πολλῷ
δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρη-
μάτων. ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν
ἀληθές ἐστιν ὅτι ἡ ῥητορική, σύγκειται μὲν, ἔκτε τῆς
ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς.
ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν, τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφι- πολι
στικοῖς λόγοις. ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν ἢ ταύ τικοῖς
την μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πει-
ρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀ-
φανίσας, τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας
ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λό-
γων. ὅμως δὲ ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν ἔτι δ' ὑ-
πολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ
νῦν. σχεδὸν γάρ, περὶ ὧν βουλεύονται πάντες, καὶ πε-
ρὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγ-
χάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα, ταῦτα δ' ἐστὶ, περὶ τε-

λογισμὸς, ἐκ προτάσεών ἐστι. τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμός ἐστι, συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων. ἐπεὶ δ' οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά. οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα ἢ μὴ ἐσόμενα οὐκ οἷόν τε, τὰ μὲν πεπρᾶχθαι, τὰ δὲ πραχθήσεσθαι, ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι, καὶ τῷ δικαζομένῳ καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου. καὶ εἰ γέγονεν ἢ μή, καὶ εἰ ἔσται ἢ μή. ἔτι δὲ ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες, καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες, καὶ ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες, καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ἢ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ κακὸν, ἢ τὸ καλὸν, ἢ τὸ αἰσχρὸν ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον, ἢ καθ' αὑτὰ λέγοντες ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες, δῆλον, ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους καὶ σμικρότητος, καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν, καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου. οἷον, τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται. μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων. οἷον, περὶ ὧν συμβουλὴ, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι. τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι. πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει. ἐπειδὴ, οὐ περὶ ἅπαντα. ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μή. ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. οὐδὲ

τρία. τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν. ὁ μὲν γὰρ προτρέπων, ὡς βέλτιον συμβουλεύει. ὁ δὲ ἀποτρέπων, ὡς χεῖρον ἀποτρέπει. τὰ δ᾽ ἄλλα, πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει, ἢ δίκαιον, ἢ ἄδικον. ἢ καλὸν, ἢ αἰσχρόν. τοῖς δὲ δικαζομένοις, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. τὰ δ᾽ ἄλλα. καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα. τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν. τὰ δ᾽ ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι, σημεῖον δέ. ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος. περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων, ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν. οἷον, ὁ δικαζόμενος ὡς οὐ γέγονεν ἢ ὡς οὐκ ἔψεγεν ἔβλαψεν, ὅτι δ᾽ ἀδικεῖ, οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσειεν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔδει δίκης. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται, ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσι, ἢ ἀπ᾽ ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν. ὡς δ᾽ οὐκ ἄδικον, τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες καὶ οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν. εἰ συμφέροντα ἔπραξεν ἢ βλαβερά. ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος, ἔπραξέ τι καλόν. οἷον, ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ πατρόκλῳ, εἰδὼς, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐξὸν ζῆν. τούτῳ δὲ, ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος, κάλλιον. τὸ δὲ ζῆν, συμφέρον. φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον προτάσεις. τὰ γὰρ τεκμήρια καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί. ὅλως μὲν γὰρ συλ-

μεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς. ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστὶ. περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις. ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν. τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες. σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος. ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὅν. καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστιν, λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν. ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν. κριτὴν δὲ, ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων. ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων. οἷον, ἐκκλησιαστής. ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων. οἷον, ὁ δικαστής. ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως, ὁ θεωρός. ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικὸν, δικανικὸν, ἐπιδεικτικόν. συμβουλῆς δὲ, τὸ μὲν, προτροπή. τὸ δὲ, ἀποτροπή. ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι. δίκης δὲ, τὸ μὲν κατηγορία. τὸ δὲ, ἀπολογία. τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας. ἐπιδεικτικοῦ δὲ, τὸ μὲν, ἔπαινος. τὸ δὲ, ψόγος. χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσὶ, τῷ μὲν συμβουλεύοντι, ὁ μέλλων. περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων. τῷ δὲ δικαζομένῳ, ὁ γενόμενος. περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται. τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ, κυριώτατος μὲν ὁ παρών. κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα, ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες. προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες. τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι. καὶ τρισὶν οὖσι

νας. διὸ καὶ λανθάνουσί τε τοὺς ἀκροατὰς, καὶ μᾶλλον
ἁπτόμενοι κατὰ τρόπον οὐ δεόντως μεταβαίνουσιν ἐξ αὐ-
τῶν. μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, διὰ πλειό-
νων ῥηθέν. λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς
συλλογισμοὺς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν. οὗτοι
δ' εἰσὶν οἱ κοινοὶ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ περὶ πο- ὅσοι
λιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων εἴδει. οἷον,
ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται
ἐκ τούτου συλλογίσασθαι ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαί-
ων, ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν. καίτοι ταῦτα, εἴδει
διαφέρει. ἴδια δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ
γένος προτάσεών ἐστιν. οἷον, περὶ φυσικῶν εἰσὶ προτάσεις,
ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν
ἠθικῶν, καὶ περὶ τούτων, ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ
τῶν φυσικῶν. ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων. κἀ-
κεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα. περὶ
οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι. ταῦτα δὲ ὅσῳ τις ἂν βελ-
τίω ἐκλέγηται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην
ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς. ἂν γὰρ ἐν-
τύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι διαλεκτική, οὐδὲ ῥητορική. ἀλ-
λ' ἐκείνη ἔσται, ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα
τῶν ἐνθυμημάτων, ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα,
τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων. ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ἐλάττω.
καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς καὶ ἐνταῦθα διαιρετέ-
ον, τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν λη-
πτέον. λέγω δὲ εἴδη μὲν, τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας
προτάσεις. τόπους δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. πρό-
τερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν. πρῶτον δὲ λάβωμ-

ἄλυτόν ἐστι. τὸ δὲ ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον, οἷον εἴ τις εἴποι ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ. λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο κἂν ἀληθὲς ᾖ. ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον καὶ τεκμήριον καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν. μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, τὰ μὲν ἀσυλλόγιστά ἐστι, τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν. Παράδειγμα δὲ, ὅτι μέν ἐστιν ἐπαγωγὴ καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή, εἴρηται. ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον. ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον. ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον, ᾖ θατέρου παράδειγμά ἐστι. οἷον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος αὐτῶν τὴν φυλακήν. καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ᾔτει τὴν φυλακήν, καὶ λαβὼν, ἐτυράννησε. καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις. καὶ ἄλλοι ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίνονται τοῦ Διονυσίου. ὃν οὐκ ἴσασί πω, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου. ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι φυλακὴν αἰτεῖ. ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαὶ, εἴρηται. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων, μεγάλη διαφορά. καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστὶν, ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν. τὰ μὲν γὰρ, αὐτῶν ἐστι κατὰ τὴν ῥητορικήν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν. τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις τὰς μὲν οὔσας. τὰς δὲ, οὔπω κατειλημμέ-

ὡς ἐπιτοπολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα, ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων συλλογίζεσθαι, τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων. δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο, ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. φανερὸν ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἔσαι, τὰ δὲ πλεῖστα ὡς ἐπιτοπολύ. λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα, ἐξ εἰκότων καὶ σημείων. ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον, ἑκατέρῳ ταυτὸ εἶναι. τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν ὡς ἐπιτοπολὺ γινόμενον. οὐχ ἁπλῶς δὲ καθάπερ ὁρίζονταί τινες, ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν, οὕτως πρὸς ἐκεῖνο ἔχον πρὸς ὅ εἰκὸς, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος. Τῶν δὲ σημείων, τὸ μὲν, οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθ' ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου. τὸ δὲ, ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τούτων δὲ, τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον. τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω ἐξ ὧν γίνεται ὁ συλλογισμὸς, διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν. ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴονται λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον. τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας, ταυτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν. ἔστι δὲ τῶν σημείων, τὸ μὲν, ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, ὧδε. οἷον εἴ τις εἴποι σημεῖον εἶναι ὅτι σοφοὶ δίκαιοι. σωκράτης γὰρ καὶ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος, τοῦτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι. λυτὸν δὲ κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον ἀσυλλόγιστον γάρ. τὸ δὲ οἷον εἴ τις εἴποι σημεῖον ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ, ἢ τέτοκεν ὅτι γάλα ἔχει ἀναγκαῖον, ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστίν. μόνον γὰρ ἂν ἀληθὲς ᾖ,

καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν. καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν, οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν. βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων, ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν. περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι ἢ ἔσεσθαι ἢ ἔχειν, οὐδεὶς βουλεύεται οὕτως ὑπολαμβάνων. οὐδὲν γὰρ πλέον, ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν. Ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν, τὰ μὲν, ἐκ συλλελογισμένων πρότερον. τὰ δὲ ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν, δεομένων δὲ συλλογισμοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα. ἀνάγκη δὲ τούτων τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐπαρακολούθητον διὰ τὸ μῆκος. ὁ γὰρ κριτὴς, ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς. τὰ δὲ μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι μηδ᾽ ἐνδόξων. ὥστε ἀναγκαῖον τότε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων, ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν καὶ ἄλλως. τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγὴν ἔχειν. τὸ δ᾽ ἐνθύμημα, συλλογισμόν. καὶ ἐξ ὀλίγον τε καὶ πολλάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός. ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής. οἷον ὅτι Δωριεὺς, στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν ἱκανὸν εἰπεῖν, ὅτι ὀλύμπια νενίκηκε, τὸ δ᾽ ὅτι στεφανίτης τὰ ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι γινώσκουσι γὰρ πάντες. Ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶν ὀλίγα μὲν τὰ ἀναγκαῖα, ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοί εἰσιν. τὰ γὰρ πολλὰ περὶ ὧν αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν. περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλεύονται καὶ σκοποῦσι. τὰ δὲ πραττόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστί. καὶ οὐδὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐξ ἀνάγκης τούτων, τὰ δ᾽ ὡς

λογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον. ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ὁμοίων ἐπιδείκνυσθαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ἐκεῖ μὲν ἐπαγωγή ἐστι, ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα. τὸ δὲ τινῶν ὄντων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα, τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τοπολὺ, ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς, ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται. φανερὸν δὲ ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ῥητορικῆς. καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει. εἰσὶ γὰρ, αἱ μὲν παραδειγματώδεις, ῥητορεῖαι. αἱ δὲ, ἐνθυμηματικαί. καὶ πιθανοὶ μὲν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων, θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον δείκνυνται οἱ ἐνθυμηματικοί, τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον. νῦν δὲ περὶ τούτων αὐτῶν διορίσομεν μᾶλλον καθαρῶς. Ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν, τινὶ πιθανόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν, ὑπάρχει πιθανὸν εὐθὺς καὶ πιστὸν δι' αὑτὸ. τὸ δὲ τῷ ἐνδείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων. οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθέκαστον. οἷον ἡ ἰατρικὴ τί σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν ἢ καλλίᾳ ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε, τοῦτο μὲν γὰρ ἔντεχνον, τὸ δὲ καθέκαστον, ἄπειρον καὶ οὐκ ἐπιστητόν. οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθέκαστον ἔνδοξον θεωρήσει. οἷον σωκράτει ἢ ἱππίᾳ. ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική. καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε. φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν. ἀλλ' ἐκείνη μὲν, ἐκ τῶν τοῦ λόγου δεομένων. ἡ δὲ ῥητορικὴ, ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων. ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς, περί τε τοιούτων περὶ ὧν βουλευόμεθα

Ἐπεὶ δ᾽ αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσὶ, φανερὸν ὅτι τρία ταῦτά ἐστι λαβεῖν. τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι περὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάθη. τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων γίνεται, καὶ πῶς. ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν, οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι, καὶ τῆς περὶ τὰ πάθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν. διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς, ἡ ῥητορική. καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης. τὰ μὲν, δι᾽ ἀπαιδευσίαν. τὰ δὲ δι᾽ ἀλαζονείαν. τὰ δὲ καὶ ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς. ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι, εἴπομεν. περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει. ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς. τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὲν, ἐπαγωγή ἐστι, τὸ δὲ συλλογισμός. καλῶ δ᾽ ἐνθύμημα μὲν ῥητορικὸν συλλογισμόν. παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται, διὰ τοῦ δεικνύναι. ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα. καὶ παρὰ ταῦτα, οὐδὲν πως. ὥστ᾽ εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον, ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν, ἢ ὁντινοῦν, δῆλον δ᾽ ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν, ἀναγκαῖον ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. τίς δ᾽ ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν. ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλο-

φαμὲν αὐτὴν, οὐ περί τι γένος ἴδιον ἀφορισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν. Τῶν δὲ πίστεων, αἱ μὲν, ἄτεχνοί εἰσιν. αἱ δ' ἔντεχνοι. ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται. ἀλλὰ προϋπῆρχεν οἷον μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαί. ἔντεχνα δὲ ὅσα διὰ τῆς μεθόδου, καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν. ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι. τὰ δὲ εὑρεῖν. Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων, τρία εἴδη ἐστίν. αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος. αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως. αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα. τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ πάντων μὲν ἁπλῶς. ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μὴ ἔστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι ποιόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα. οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων, τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν. ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν. οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες. πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαι φαμὲν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας. περὶ μὲν οὖν τούτων, δηλωθήσεται καθ' ἕκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγομεν. διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον δείξωμεν, ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν.

μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἡ ῥητορική, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτική, καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν, καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον. καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις. οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ μέχρι οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν. ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγείας, ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς τό γε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε, καὶ φαινόμενον συλλογισμόν. ὁ γὰρ σοφιστικὸς, οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται ὁ μὲν, κατὰ τὴν ἐπιστήμην. ὁ δὲ, κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ. ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν, κατὰ τὴν προαίρεσιν. διαλεκτικὸς δὲ, οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων. πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά. ἔστω δὴ ἡ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον. τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη, περὶ τὸ αὑτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ καὶ πειστική. οἷον ἰατρικὴ, περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν. καὶ γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι. καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμόν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. ἡ δὲ ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν. διὸ καὶ

τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων. ὥστε ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίνονται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι. τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως. ἔτι δὲ πρὸς ἐνίοις, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας· διδασκαλίας γάρ ἐστιν, ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος. τοῦτο δὲ ἀδύνατον. ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους. ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν, περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως. ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς. οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν. οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν. ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ πῶς ἔχει, καὶ ὅπως ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως, λύειν αὐτοὶ ἔχωμεν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται. ἡ δὲ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιοῦσιν. ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων. τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' ἀεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει, εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. πρὸς τούτοις ἄτοπον, εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρόν. ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. εἰ δ' ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκῳ, τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς. καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων. οἷον, ἰσχύος, ὑγείας, πλούτου, στρατηγίας. τούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα χρώμενος δικαίως, καὶ βλάψειεν ἀδίκως. ὅτι

δεῖξαι, ὅτι οὕτως ἔχει ὥσφησιν ὁ συμβουλεύων. ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο. ἀλλὰ πρὸ ἔργον ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν. περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις. ὥστε πρὸς τὸ αὐτῶν σκοπούμενοι, καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι. διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος. ἐκεῖ δ' αὐ-
κριταὶ τοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς. ἐπεὶ δὲ φανε-
τηροῦσι ρόν ἐστι, ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος, περὶ τὰς πίστεις ἐστίν, ἡ δὲ πίστις, ἀπόδειξίς τις, τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν. ἔστι δὲ ἀπόδειξις ῥητορική, ἐνθύμημα. καὶ ἔστι τοῦτο ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς, κυριώτατον τῶν πίστεων. τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις. περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς
μορίου διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης ἢ μέρους τινός, δῆλον ὅτι μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν ἐκτίνων, καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τε ἐστὶ τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς. τό τε γὰρ ἀληθές, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν. ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλεῖστα τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας. διό, πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐστίν. ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος καὶ οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι. καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν. χρήσιμος δέ ἐστιν ἡ ῥητορική, διά τε τὸ φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ, καὶ

οὐ κατὰ μέρος, οὔτε περὶ τῶν παρόντων, ἀλλὰ περὶ ἐπὶ
μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν. ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ ἐπὶ
δικαστὴς ἤδη, περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρί-
νουσι. πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν καὶ τὸ
ἴδιον συμφέρον συνήρτηται πολλάκις. ὥστε μηκέτι συνήρτη
δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές. ἀλλ' ἐπισκο- ται
τεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ καὶ λυπηρόν.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλα-
χίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν. περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι
ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι, ἢ μὴ ἔσεσθαι ἢ εἶναι ἢ μὴ
εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν, οὐ γὰρ
δυνατὸν ταῦτα τὸν νομοθέτην προϊδεῖν. εἰ δὴ ταῦθ' οὕ-
τως ἔχει, φανερὸν, ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχ-
νολογοῦσιν, ὅσοι τἆλλα διορίζουσιν. οἷον τί δεῖ τὸ
προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκα-
στον μορίων. οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύον-
ται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν, ποιόν τινα ποιήσωσι. περὶ
δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων, οὐδὲν δεικνύουσι. τοῦτο δ' ἐστιν,
ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. διὰ γὰρ τοῦτο τῆς γοῦ
αὐτῆς οὔσης κεθτόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικα- μεθόδου
νικὰ, καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγο-
ρικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγ-
ματα, περὶ μὲν ἐκείνης, οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δι-
κάζεσθαι, πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν, ὅτι ἧττόν
ἐστιν πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς
δημηγορικοῖς. καὶ ἧττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δι-
κολογίας, ἀλλὰ κοινότερον. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς ὅτι
ἐπὶ οἰκείων κρίνει. ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ πλὴν ἀπο- περὶ

περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως. περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος, τὰ πλεῖστα πραγματεύονται. διαβολὴ γὰρ καὶ ἔλεος καὶ ὀργή, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν. ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις, καθάπερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστι τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὅ,τι λέγουσιν. ἅπαντες γάρ, οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν. οἱ δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν. καθάπερ καὶ ἐν ἀρείῳ πάγῳ, ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες. οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν εἰς ὀργὴν προσάγοντας, ἢ φθόνον ἢ ἔλεον. ὅμοιον γὰρ κἂν εἴ τις ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσειε στρεβλόν. ἔτι δὲ φανερόν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος, οὐδέν ἐστιν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα ὅτι ἐστὶν ἢ οὐκ ἔστιν. ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν. εἰ δὲ μέγα ἢ μικρόν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὁ νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δήπου τὸν δικαστὴν δεῖ γινώσκειν. καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων, μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται πάντα διορίζειν αὐτούς. καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι. Πρῶτον μέν, ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾷον, ἢ πολλοὺς εὖ φρονοῦντας, καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν. ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται. αἱ δὲ κρίσεις, ἐξ ὑπογύου. ὥστε χαλεπὸν ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνοντας. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ Α΄.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ΗΡΗΤΟΡΙΚΗ΄ ἐστὶν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ. ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. διὸ, καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν. πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσι. τῶν μὲν οὖν πολλῶν, οἱ μὲν εἰκῆ ταῦτα δρῶσιν. οἱ δὲ, διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως. ἐπεὶ δ᾽ ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν. δι᾽ ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν, οἵ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταυτομάτου, τούτου τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται, τὸ δὲ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν, τέχνης ἔργον εἶναι. νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες, ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον. αἱ γὰρ πίστεις, ἔντεχνόν ἐστι μόνον. τὰ δ᾽ ἄλλα προσθῆκαι. οἱ δ᾽

Cal: inscript: C. B.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΑ Γʹ.

Πρὸς Ἀλέξανδρον περὶ ῥητορικῆς βιβ. αʹ.
Περὶ ποιητικῆς βιβ. αʹ.

ARISTOTELIS
DE ARTE RHETORICA LIBRI III.

Ad Alexandrum de Rhetorica Lib. I.
De Poetica Lib. I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Colleg. Rom.

VIRTVTE DVCE COMITE FORTVNA.

Ioan. Gryphius excudebat.

MDXLVI.

Hic liber est Gratij fr

claui claui truditur

Gregorius

6-8c54

6
8-c
34

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
B
17

Bibliotheca
Coll. Rom.
ciet. Jesu

13
C
54

15.6.63.

pag. 159

CENTRALE V.E. II